

NOVUS
ORBIS PICTUS
JUVEN TUTI
INSTITUENDAE ET OBLECTANDAE,

complectens

Animalium, Plantarum, Florum, Fructuum, Fossilium, Rituum etiam aliarumque
rerum cum ex natura tum ex disciplinis artibusque depromtarum Icones, ad optimorum
exemplarium fidem selectas et aeri incisas, addita brevi descriptione ad disciplinarum ratio-
nem exacta et ad captum juventutis attemperata,

Auctore

F. I. Bertuch,

Ducis Saxo - Vinar. legationis consiliario; Academiae Caes. Reg. Naturae curiosorum, Academiac Reg.
Borussicae artium, scientiar. mechanic. Berolinensis, Academiae Electoral. Mogunt. scientiar. utilium,
Societatum oeconomic. Petropolitanae et Lipsiensis, Societatum histor. naturalis Jenensis et
Westphalicae Brochausens. Societatis Germanicae Neo-Eboracensis membro cum honorario
tum ordinario.

EDITIO RECENS, TEXTU LATINO ET HUNGARICO AUCTA
CONSILIO ET CURA
QUORUMDAM HUNGARIAE LITTERATORUM,
PATRIAЕ AMANTИUM.

SUMTIBUS FRANCISCI XAVERII PERUSCHEG.

TOMUS SEXTUS

VIENNAE AUSTRIAE, 1808.
Typis Antonii Pichler.

TERMÉSZETHISTÓRIA KÉPESKÖNYV

A Z

IFJÚSÁG HASZNÁRA ÉS GYÖNYÖRKÖDTETÉSÉRE;

m e l l y.

Az Allatok, Növevények, Virágok, Gyümölcsök és Aszányok Képeit, a^z Mesterségek és Tudományok sok más oktatásra örzveválogatott Tárgyaival együtt, igen jó eredeti Munkák szerént kímetszve 's kifestve, az Ifjúság értekéhez alkalmaztatott tudományos Magyarázattal előadja.

Készítette ezelőtt

B e r t u c h F. J.

A^z Veimári Hertzségen Követtségi Tanátsos és Sok Tudós Társaságoknak a^z Római Csász. Kir. Termézetvizsgáló Akadémiának, Pruzsziában a^z Mesterségekre és Erőműtudományra ügyelő Kir. Akadémiának, Erfurthban a^z Hasznos Tudományok Akadémiájának, Petersburgban a^z Gazdaságra ügyelő szabad Társaságnak, Lipsiában, ugyan egy olyannak, Jénában a^z Termézetvizsgáló Társaságnak, úgy szinte Vesztfáliában is ugyan egy olyan Társaságnak valóságos, és a^z Newyorki Német-Társaságnak levelező Tagja.

ÚJ KIADÁS, DEAK ÉS MAGYAR LEÍRÁSSAL
MEGBŐVÍTVE,

NÉMELLY BUZGÓ HAZAFIAKNAK
MUNKÁJOK ÁLTAL.

PERUSCHEG XAVER FERENTZ ÚR KÖLTSÉGÉVEL.

H A T O D I K D A R A B.

BÉTSBEN 1808.
Pichler Antal betűivel.

B I L D E R B U C H

Z U M

NUTZEN UND VERGNÜGEN DER JUGEND,

enthaltend

eine angenehme Sammlung von Thieren, Pflanzen, Blumen, Früchten, Mineralien, Trachten und allerhand andern unterrichtenden Gegenständen aus dem Reiche der Natur, der Künste und Wissenschaften; alle nach den besten Originalen gewählt, gestochen, und mit einer kurzen wissenschaftlichen und den Verstandeskräften der Jugend angemessenen Erklärung begleitet.

v o n

F. J. Bertuch,

Herzogl. S. Weimar. Legat. Rath; der Röm. Kaiserl. Akademie der Naturforscher, der Königl. Preuss. Akademie der Künste, der mechan. Wissensch. zu Berlin, der Chur-Maynzer Akademie nützl. Wissenschaften zu Erfurt, der freyen ökonomischen Gesellschaft zu St. Petersburg, der Leipziger ökonom. Societät, der naturforschenden Gesellschaft zu Jena, so wie auch der westphälischen naturforsch. Gesellschaft zu Brochhausen Ehren und ordentlichen, und der deutschen Gesellschaft zu Newyork korrespondirendem Mitgliede.

NEUE, MIT LATEINISCHEM UND UNGRISCHEM TEXTE VERMEHRTE AUFLAGE,

VERANSTALTET

DURCH EINE GESELLSCHAFT GELEHRTER,
IHR VATERLAND LIEBENDER UNGARN.

AUF KOSTEN DES FRANZ XAV. PERUSCHEG.

SECHSTER BAND.

WIEN, 1808.

Gedruckt bey Anton Pichler.

PORTE-FEUILLE

INSTRUCTIF ET AMUSANT

POUR
LA JEUNESSE.

Mélange intéressant d'Animaux, Plantes, Fleurs, Fruits, Minéraux, Costumes, Antiquités et autres objets instructifs et amusans pour la jeunesse; choisis et gravés sur les meilleurs originaux, avec de courtes explications scientifiques et proportionnées à l'entendement de la jeunesse.

R E D I G È

p a r

F. J. Bertuch

Conseiller de légation de S. A. S. le Duc de Sax. Weimar; membre de l'Académie impériale des curieux de la nature, de l'Académie royale des arts à Berlin, de l'Académie electorale des sciences utiles de Mayence, de la Société économique de Leipzig, des Sociétés d'histoire naturelle de Jene et de Westphalie à Brochhausen, et de la Société des Allemands à Newyork.

NOUVELLE ÉDITION, AUGMENTÉE DU TEXTE LATIN ET HONGROIS
PAR UNE
SOCIÉTÉ DE GENS DE LETTRES
ET PATRIOTES DE HONGRIE.

AUX DÉPENS DE FRANÇOIS XAV. PERUSCHEG.

VOLUME SIXIÈME.

À VIENNE, 1808.
Chez Antoine Pichler.

EXCELENTISSIMO
AC
ILLUSTRISSIMO DOMINO
VOVET
GEORGIO BANET
LIBERO BARONI DE LOSONTZ
INGENS ORDINIS SANTI STEPANI REGIS AUSTRIACI
MAGNAE CRUCIS EQUITI
SACRAE CAESARIAE ET ROMAE POSTICAE MILITIAE CAVALERIAE
ADALI INTIMA CONSILIVARIO
FRANCISCUS XAV. PERUSCHEG.
CURENTOI REBIO
PRAESIDU
DONICO BENIGNO

V E S U V I U S.
MAGNA IGNIUM ERUPTIO ANNO 1794.

Etribus Europae montibus ignivomis etiamnum flagrantibus *Vesuvius* prope Neapolim longe terribilissimus est, et locis circumiectis infestissimus. Nam non modo jam Romanorum veterum aetate complura loca, interque ea urbes duas, *Herculanum* et *Pompejos*, cineribus suis penitus obruit, sed hodie adhuc cum ignium, tum cinerum et lavae, quam vocant, eruptionibus totam illam regionem pulcherrimam circumiacentem depopulatur. In duos Vesuvius surgit vertices, alterum *Vesuvium proprium* *sic dictum*, in cuius apice nunc crater seu flagrans Vulcani hujus ostium est; *Sommam* alterum, qui discrimine vallis exiguae a Vesuvio divisus, ostium ignivomum nunc non habet.

Vesuvius, cuius memoratu dignissima tabulis aliquot hic repraesentata cognoscemus, recentiore aevo pluribus iisque violentioribus, quam alias, eruptionibus agitatus fuit. Ad recentissimas vastissimasque pertinet illa,

quae anno 1794. die 5ta Junii accidit, et cuius prospectum nocturnum tabella praesens exhibet. Eruptio haec ea forma hic depicta cernitur, qua eam Neapoli, quae urbs 4 milliaribus a monte remota est, e mole portus trans sinum speciare sine periculo licuit.

Columna ingens ignea, e vertice montis recta in sublime ascendens, pumices aliaque saxa late circum jaculatur, atque atras fuminales perrumpit, quibus tota regio, quasi fulguribus cendentibus, involvitur. Interea terrae tremor continuo regionem ad multorum milliarium ambitum quatiebat, adeo ut ingens hoc naturae spectaculum omnibus metum horroremque incuteret. Pars montis superior per dies complures caligine ac fumo penitus involuta erat, sed, sedato paullulum tumultu ac furore, et caligine dissipata, ipse Vesuvius, collapso cum cratero suo celsiore antea vertice, nunc complanatus, nec vertice altero, cui nomen Somma, altior apparuit.

A' V E Z Ú V,
AZ 1794-dik EZTENDÖBELI NAGY TÜZKIROHANÁS.

Az Európai szüntelen égő 's úgy nevezett tűzokádó hegyek között, legirtóztatóból és legveszedelmesebb a' körülötte lévő környékekre nézve a' Vezúv Nápoly mellett. Ez már a' régi Romaiaik idejében több helyeket eltemetett, 's a' többek között Herculánum és Pompéja városait is tüzes hamujával temette el; sőt még má is gyakorta elpusztítja maga körül, kiömlő tüzes hamujával és lávájával az ott fekvő szép környékeket. A' Vezúvnak két tetője látszik, az egyik a' Vezúvtető, és ennek a' felső tsúttásán van az úgy nevezett Kráter, vagy a' Vulkán égő nyílása; a' másik balfelöl a' Szomma, mellyet a' Vezúvtetől egy keskeny völgy választ el, és a' mellynek most égő nyílása nincsen.

A' Vezúv, mellynek nevezetességeit itt egynehány táblán előadjuk, az újabb időkben sokkal többször és rettenetesebben rontott ki tűzével, mint ezek előtt. Egy volt a' legújabb és legirtóztatóból kirontások közül az 1794-dikbeli, Június hónap 5-dikén, mellynek ét-

szaki tekintetét ábrázolja a' jelenség tábla. Ugy van az itt lerajzolva, a' mint azt Nápolyból, oda 4 mértföldnyire, a' kikötőhelybeli gátfaltól, a' tengerszoroson keresztül minden sérelem nélkül lehetett szemlélni.

Egy rettenetes tűzoszlop lővödik fel a' hegycsúcsból, mely pallérköveket 's köszik. La darabokat szór mindenfelé, és keresztül ront azon fekete gözfellegeken, melyek az egész környéket héfedték 's a' mellyekből szüntelen fejér villámlások látszanak. Körülbelül sok mértföldnyire elható földindulás részkettette a' földet szünetlenül. Ezen nagy jelenés a' természetben rettenetes volt's irtóztató. A' hegynek felső részét több napokig a' fekete göz egészben bédítette; minekutánna pedig a' dühösködés valamennyire szünni, 's a' göz olzani kezdett; meglátszott, hogy az egyébaránt magasabb Vezúvtető a' Kráterrel együtt a' hegycsúcsba bédült és így a' Vezúv békörpadván a' Szomma tetőhöz egyenlővé lett.

D E R V E S U V.

GROSSER FEUERAUSBRUCH IM JAHRE 1794.

Unter den noch jetzt brennenden drey feuerspeyenden Bergen in Europa ist der *Vesuv* bey Neapel der wüthendste und gefährlichste für das umliegende Land. Er vergrub nicht allein schon zu Zeiten der alten Römer mehrere Orte, und unter andern die beyden Städte *Herculaneum* und *Pompeii*, unter seiner glühenden Asche, sondern verwüstet auch anjetzt noch oft durch seine Feuer-Aschen- und Lavazusbrüche die ganze schöne Gegend um sich her. Er hat zwey Gipfel, nähmlich den *eigentlichen Vesuv*, auf dessen oberstem Kegel der jetzige Crater, oder die brennende Mündung des Vulkans ist; und zweyten die linker Hand liegende *Somma*, welche durch ein kleines Thal vom Vesuv geschieden ist, und jetzt keine brennende Mündung hat.

Der Vesuv, dessen Merkwürdigkeiten wir hier auf etlichen Tafeln kennen lernen wollen, hat in den neuern Zeiten mehr und heftigere Ausbrüche als sonst. Einer der neuesten und schrecklichsten war der im Jahre 1794 am

5ten Juny, dessen Anblick bey Nacht gegenwärtige Tafel zeigt. Er ist hier abgebildet, wie man ihn von Neapel aus, welches vier Meilen entfernt liegt, von dem Hafendamme über den Meerbusen, ohne Gefahr sah.

Eine ungeheure Feuersäule steigt aus dem Gipfel gerade in die Höhe, schleudert Bimssteine und andere Felsenstücke weit umher, und durchbricht die schwarzen Dampfwochen, welche die ganze Gegend einhüllen, und aus welchen unaufhörlich weiße Blitze fahren. Ein beständiges Erdbeben erschütterte das Land viele Meilen weit umher. Dieses grosse Schauspiel der Natur war fürchterlich und grausend. Mehrere Tage lang war der obere Theil des Berges ganz mit schwarzem Dampfe umhüllt; als aber das Toben etwas nachgelassen und der Dampf sich verzogen hatte, sah man, daß der sonst höhere Gipfel des Vesuvs mit dem Crater in die innern Schlünde des Berges eingestürzt, der Vesuv ganz flach worden, und nicht mehr höher als die Somma war.

L E V E S U V E .

GRANDE ERUPTION DE FEU EN 1794.

Parmi les trois volcans qui se trouvent en Europe et qui brûlent encore de nos jours, le Vesuve près de Naples, est le plus terrible et le plus désastreux pour les pays circonvoy-sins. Il ensevelit non seulement du tems des anciens Romains plusieurs endroits sous la cendre ardente, p. e. les deux villes d'Herculanum et de Pompeja, mais aussi de nos jours il dévaste fréquemment le beau pay qui l'entoure par ses éruptions de feu, de cendre et de lave. La montagne a deux cimes, dont l'une est le *Vesuve proprement dit*, sur le haut duquel se trouve la bouche du volcan, où le crater; l'autre cime, qui s'appelle la *Somma*, est séparée du Vesuve par un petit vallon, et ne jette plus de feu aujourd'hui.

On voit le Vesuve représenté sur les tableaux suivans avec les phénomènes qui lui sont propres. Dans les tems modernes il a eu plus d'éruptions et de plus violentes qu'anciennement. Une des plus récentes et aussi des plus terribles eut lieu en 1794 dans le mois de Juin; elle est représentée sur la Table ci-

jointe, telle qu'on a pu la voir sans danger sur le rempart du port de Naples qui en est éloigné de 4 lieues.

Une colonne immense de feu qui sortit de la cime et s'éléva droite en l'air, lança au loin de tous cotés des pierres ponces et des rochers immenses, et perça les nuages de fumée épais et noires qui enveloppaient le pays et qui étaient sillonnés continuellement par des éclairs blancs. Un tremblement de terre ébranla sans cesse le pays à une distance de plusieurs milles à la ronde, et toute la nature parut frémir à ce spectacle horrible. Pendant plusieurs jours la partie supérieure de la montagne resta enveloppée dans un nuage épais de fumée noire; mais lorsque la fureur de l'éruption eut un peu cessée et que la fumée fut passée, on s'aperçut que le sommet du Vesuve, où se trouve le crater, s'était écroulé et tombé dans le sein de la montagne, de sorte que le Vésuve était devenu plus plat et que sa hauteur ne surpassait plus celle de la Somma.

Fig. 1.

J. J. Schmucker

Fig. 2.

N.B. 2.

V E S U V I U S.
LAVAE ET CINERUM ERUPTIONES.

**Fig. 1. Ingens lavae eruptio
Anno 1760.**

Imago haec vastam eruptionem lavae ad pedem montis Vesuvii anno 1760 factam exhibet. Lavae nomine intelligitur massa illa, quae e diversis fossilibus, lapidibus scilicet, terrae generibus variis, glarea sulphurea, aere ferrum continente ac similibus conflata, atque intestino montis ardore liquefacta, per rimas montis erumpens, ad pultis spissioris candentesque speciem lato flumine lentoque motu provolvitur, et obvia quaecunque horrendum in modum depopulatur. His lavae rivis sola eripit fuga; nam illis nec resisti, nec objici obstaculum potest, eo quod fossas explent profundissimas, muros ac tecta evertunt et igne suo devorant. Saepe per plures annos ardoris aestum retinent, licet exterior cortex refrigeratus videatur. Talis lavae rivus noctu prorumpens horrendum simul et magnificentum spectaculum praebet, nam saepe maris ignei late undantis, ignearum catarractarum similiisque speciem refert. Longum post tem-

pus lava, vi aëris ac tempestatum resoluta, terram fertilem et serendis frugibus idoneam praebet.

**Fig. 2. Magna cineris eruptio
anno 1794.**

Saepe Vesuvius pro lava ingentem cineris vulcanii, admodum levis, copiam ejicit, quae ad multorum milliarium ambitum dispersa, regionem totam operit. Ab his cinerum eruptionibus multo majus periculum est, quam ab eruptionibus lavae igniumque; eo quod densos istos candentesque cinerum imbrues effugere prorsus non est. Nam lux in noctem tenebrosissimam vertitur, et in multis locis monti adjacentibus cinis ille saepe ad 4 ulnarum altitudinem terram tegit. Cum his cinerum imbribus saepe ejaculatio aquarum maris aestuantium, quae per meatus subterraneos in montis interiora penetrarunt, conjuncta est. Talis tamque horrenda fuisse videtur cineris eruptio illa, quae olim duas urbes, Herculanium et Pompejos, immensis cinerum molibus obruens exitio dedit.

A' V E Z Ú V,
ANNAK LAVÁBÓL ÉS ZSARÁTNAKBÓL ÁLLÓ KIRONTÁSAL.

1. Kép. Nevezetes Lávakirontás
1760-ban.

Ez a rajzlat a' Vezúvból egy nevezetes Lávakirontást ábrázol le, melly annak allyán 1760-ban történt. Lávának nevezik azon kövekből, földből, kénkövekből, vasértekből 's több effélékből álló elegyes durva ásványokat, mellyek a' tűzokádó hegys belső tüze által megolvastatván valamelly nyílásán a' Vezúvnak kirontanak. Úgy foly ez a' láva akkor, mint valamelly tüzes pép, lassan, szélesen, és valami útjában van, minden iránytatóképpen elpusztít. Ez előtt csak futás-sal lehet szabadulást keresni; meggátolni nem lehet, mert a' legmélyebb árkokat is bétöltik, a' köfalakat és hazakat elseprik és semmivé teszik. Sokszor esztendeig is tüzesek, noha kívül a' héjjok meghültnek látszik. Az illyen lávafolyás étszaka mikor kiront, rettenetes pompás tekintetű, melly gyakran tüztengert képzeltet a' nézőkkel. A' Láva sok idő mulva,

ha széllylel porlik és miveltetik, igen jó termő földé válik.

2. Kép. Nevezetes Zsarátnak kirontás 1794-ben.

Gyakran a' Vezúv láva helyett írt ózta sok zsarátnakot szór ki, mellyel mérföldekkig elteríti maga körül a' környéket. Az illyen zsarátnak kirontás a' tűznél és a' lávánál sokkal veszedelmesebb; mert ez sűrűen és gyakran tüzesen hullván éppen nem lehet előtte szabadulást lelni. Ekkor a' nappal setét étszakává változik, és a' hegys mellett némelly helyeken 4 réfnyi magasságra is bélépi a' hamu a' föld szinét. Gyakran az illyen zsaránakesővel forró tengervíz is ömlik le, melly a' hegys belső részeibe valamelly úton běhatott. Hihető illyen rettenes Zsarátnak kirontás volt az is, melly régenteren Herkulánum és Pompéja városait a' Vezúv folyóvíz partján bélépte és egészben eltemette.

D E R V E S U V. LAVA UND ASCHENAUSBRÜCHE DESSELBEN.

Fig. 1. Grosser Lavaausbruch im Jahre 1760.

Diese Abbildung zeigt einen grossen Lavaausbruch des Vesuvs im Jahr 1760 am Fusse des Berges. Unter *Lava* versteht man das grobe Gemengsel von Mineralien, nähmlich Steinen, Erdarten, Schwefelkiesen, Eisenerzen und dergl. welches durch die innere Gluth des Berges geschmolzen durch irgend eine Öffnung des Vesuvs ausbricht, und sich wie ein glühender dicker Brey in einem breiten Strom, langsam fortwälzt und alles was es auf seinem Wege antrifft, schrecklich verheert. Diesen Lavaströmen kann man blos durch die Flucht entgehen; entgegen zu setzen ist ihnen aber nichts, denn sie füllen die tiefsten Gruben aus, werfen Mauern und Häuser um, und vernichten sie durch ihre Gluth. Sie bleiben oft Jahre lang glühend, obgleich ihre äussere Rinde ganz erkaltet scheint. Ein solcher Lavastrom gibt des Nachts einen fürchterlich prächtigen Anblick bey seinem Ausbruche; denn er bildet oft ein ganzes Feuermeer, Feuerkaskaden und dergleichen. Nach

langer Zeit gibt die Lava, wenn sie ganz verwittert und wieder urbar gemacht ist, einen guten Pflanzenboden.

Fig. 2. Grosser Aschenausbruch im Jahre 1794.

Oft wirft der Vesuv auch anstatt der Lava eine ungeheure Menge leichter vulkanischer Asche aus, welche sich viele Meilen weit umher verbreitet und das ganze Land bedecket. Diese Aschenausbrüche sind weit gefährlicher als die Feuer- und Lavaausbrüche; denn man kann diesen dichten oft glühenden Aschenregen gar nicht entgehen. Der Tag verwandelt sich in die finsternste Nacht, und an vielen Orten nahe um den Berg bedeckt diese Asche oft 4 Ellen hoch das Land. Oft sind auch Ausbrüche von siedendem Meerwasser, das durch unterirdische Höhlen in den Berg gedrungen ist, mit solchen Aschenregen verbunden. Vermuthlich war es auch ein solcher ungeheurer Aschenausbruch, der vor Zeiten die beyden Städte Herkulanium und Pompeja am Fusse des Vesuvs bedeckte, und ihnen den Untergang brachte.

L E V E S U V E.

ERUPTIONS DE LAVE ET DE CENDRES.

Fig. 1. Grande éruption de lave en 1760.

Cette table représente une grande éruption de lave, qui eût lieu en 1760 au pied de la montagne. On entend sous le nom de *lave* cette matière fondue par le feu intérieur de la montagne, qui consiste dans un mélange de toutes espèces de minéraux, savoir de pierres, de terre, de pyrites sulfureuses, de mines de fer etc. Dans le tems de l'éruption des Volcans elle sort de leur sein par quelque ouverture, semblable à un large ruisseau en flammes, dont les ondes embrasés sont comme une bouillie épaisse, elle avance lentement et devaste tout le pays qu'elle rencontre dans son chemin. Ce n'est que la fuite qui peut soustraire les habitans à ces torrens de feu; il n'y a aucun moyen de les arrêter, car ils remplissent les fossés les plus profonds, renversent des murs et des maisons et les détruisent par leurs flammes. Il se passe quelquefois des années entières, avant que dans leur intérieur le feu soit éteint, quoiqu'en dehors ils aient l'air d'être entièrement refroidis. Un pareil torrent de lave, s'il tombe surtout la nuit, donne un coup d'oeil horrible mais magnifique, car il semble être une mer de feu etc. Après une longue suite d'an-

nées, lorsque la lave est tombée en efflorescence et décomposée par l'air et les acides, elle donne une bonne terre qui est avantageusement employée à la culture.

Fig. 2. Grande éruption de cendres en 1794.

Il arrive aussi qu'au lieu de cette lave le Vésuve jette des masses énormes d'une cendre volcanique fort légère, qui se repand à une distance de beaucoup de milles à la ronde et couvre tout le pays. Ces éruptions de cendres sont plus dangereuses que celles de feu et de lave; car il est absolument impossible d'échapper à cette forte pluie de cendres qui très souvent sont tout à fait ardentes. Le jour se change alors dans la nuit la plus sombre, et aux environs de la montagne on trouve des endroits où la terre est couverte de cette cendre de la hauteur de 4 pieds. Quelquefois ces pluies de cendre sont accompagnées d'une éruption d'eau de mer bouillante, qui était pénétrée par des souterrains dans l'intérieur de la montagne. Il est aussi très probable, que ce fut une pareille éruption de cendre, qui du tems des anciens Romains abima les deux villes d'*Herculaneum* et de *Pompeja* situées au pied du Vésuve, en les couvrant de masses énormes de cendres embrasées,

Verm. Gegenst. XXII.

Miscellanea. XXII.
Fig. 1.

Mélanges. XXII.

Fig. 2.

C. J. Schmeyer.

V E S U V I U S.

Ostium sive crater Vesuvii mutari post quamvis fere eruptionem solet, quoniam e meris combustis materiis vulcaniis consistit. Nos hic duas ejus imagines considerabimus, quae satis claram cognitionem rei nobis praebituras sunt.

Fig. 1. Interiora crateris
anno 1751.

Facta Vesuvii eruptione anno 1751 vertex montis memorabili ratione mutatus est. Scilicet crater ejus fere totus ejectis saxis adustis, cineribus similibusque materiis expletus fuit, manente in medio ejus foramine ex quo fumus, cinis pumicesque continuo erumpentes sensim in ipso craterे circa illud ostium montem quemdam parvum formarunt, ex quo rivus lavae prorumpens, collem il-

lum circumfluebat. Quō facto, sine periculo, in horrendum illum hiatum ignivomum descendere, collemque illum circumine ac singula minus spectare sicut.

Fig. 2. Interiora crateris
anno 1775.

Hic interiora crateris longe alium adspectum offerunt, quam in praecedenti imagine. Scilicet magis expletus crater, in parte inferiori duplice formavit collem, totum prope crateris spatium explentem. Inde, infra ostium jugiter flagrans, e colle rivi complures lava flagrantes prorumpunt, ac nubeculas quasdam fumeas colore cano formantes, ex monte deflunt. Crateris latus exterius, margine praerupto acutoque horrens, ut semper, scoria, cinere pumicesque ejectis alte tegitur.

A' VEZÚV NYÍLÁSÁNAK TEKINTETE.

A' Vezúv nyílása változó, minthogy az köröskörül tupa elégett testekböl áll, 's csak nem minden tűzokadás után megváltozik. Az itt következő két rajzolatok elevenen leábrázolják ezt.

1. Kép. A' Kráternek belső része

1751-ben.

A' Vezúvnak 1751-dikbéli tűzokadása után, nevezetes változáson ment által annak felső tsúttsa. Ugyan is a' Kráterje tsaknem egészben megteltt a' kihányódott elégett kövekkel, hamuval 's egyéb effélékkel, de a' közepén maradt egy nyílás, a' mellyböl a' füst, hamu és pallérkő lszüntelen omlott ki, és ez a' sok matéria magában a' kráterben a' nyílás körül egy kis hegyet formált, és ebből ismét egy láva patak eredett, melly ezen dombot körül folyta. Ekkor már bátran me-

hetett az ember azon egyébaránt rettenetes tűzokádó kráter partjára, söt belé is, és azon kis domb környékére és minden közelről szemlélni lehetett.

2. Kép. A' Kráter belső része 1775-ben.

Itt a' Kráter belső része ismét egészben más formájú mint oda fellyebb. Jobban bír van telve, és belől kettős dombot formál, melly az egész krátert tsaknem bétölti. Ebbe a' szüntelen égő nyílás alatt, azon dombokon kerektől több égő láva patak folyanak ki, a' mellyek fejérszürke füstfellegets. Kéket gözölögnek ki, zomban hogy a' hegyről lefelé folydogálnak. A' kráternek karimája töredézetet éles szélű, 's mindenkor bír van fedve salakkal, mély hamuval és kihányt pallérkövekkel.

DER VESUV. ANSICHT SEINER MUNDUNG.

Die Mündung oder der Crater des Vesuvus ändert sich, weil sie aus lauter verbrannten vulkanischen Materialien besteht, fast immer nach jedem Ausbrüche. Wir wollen hier zwey Abbildungen davon betrachten, die uns einen ziemlich anschaulichen Begriff davon geben.

Fig. 1. Das Innere des Craters im Jahre 1751.

Nach dem Ausbrüche des Vesuvus im Jahre 1751 änderte sich der Gipfel desselben auf eine merkwürdige Art. Sein Crater wurde fast ganz mit ausgeworfenen verbrannten Steinen, Asche und dergleichen Materialien ausgefüllt, in der Mitte aber blieb ein Loch, aus welchem fortwährend Rauch, Asche und Bimssteine hervorbrachen und nach und nach im Crater selbst um diese Mündung einen kleinen Berg bildeten, aus welchem auch ein kleiner Lavabach kam, und um diesen Hügel herum

floss. Nun konnte man sicher in den sonst so schrecklichen Feuerschlund selbst hinein und rund um den kleinen Hügel herumgehen, und Alles in der Nähe betrachten.

Fig. 2. Das Innere des Craters im Jahre 1775.

Hier sieht das Innere des Craters wieder ganz anders aus als oben. Er hat sich mehr ausgefüllt, und innerhalb einen gedoppelten Hügel gebildet, der fast den ganzen Crater ausfüllt. Aus demselben brechen, unterhalb der immer fortbrennenden Mündung, aus dem Hügel verschiedene kleine Ströme glühender Lava hervor, welche weißgraue kleine Rauchwölken bilden, und den Berg herab fliessen. Die Aussenseite des Craters hat einen scharfen abgebrochenen Rand, und ist wie immer mit Schlacken tiefer Asche und ausgeworfenen Bimssteinen bedeckt.

L E V E S U V E. VUE DE SA BOUCHE, OU DU CRATER.

Comme la bouche du Vésuve, ou le crater, ne consiste que de matières volcaniques calcinées, il est aisément à concevoir que chaque éruption lui doit faire changer de forme. Nous allons fournir ici deux tableaux qui en donneront une idée assés claire.

Fig. 1. L'intérieur du crater
en 1751.

Après l'éruption formidable du Vésuve, qui eût lieu en 1751, il se fit un changement très remarquable à la cime de la montagne. Le crater fut presqu'entièrement rempli de pierres calcinées, de cendres et d'autres matières volcaniques; dans son milieu cependant il resta un trou, dont il sortit continuellement de la fumée, du feu, de la cendre et des pierres pences, qui formerent petit à petit une colline autour de ce trou dans l'intérieur du crater même. Il en coula aussi un petit ruisseau de lave, qui se répandit autour de

cette colline. On pouvait entrer alors avec sûreté dans ce gouffre naguères si horrible; il était facile de se promener autour de la petite colline et de l'examiner de près.

Fig. 2. L'intérieur du crater
en 1775.

Sur le tableau présent l'intérieur du crater a tout un autre aspect que sur le précédent. On voit que le crater s'est rempli encore d'avantage, et qu'il est presqu'entièrement comblé par une double colline qui s'est formée dans son intérieur. Au dessous de la bouche, qui ne cesse de jeter du feu, il sort de la colline plusieurs petits ruisseaux de lave embrasée, qui en coulant en bas de la montagne, forment des nuages de fumée d'une couleur grise-blanchâtre. Le bord extérieur du crater est inégal, cassé et raboteux, et continuellement couvert de cendre, de scories et de pierres pences.

J. B. Schmitz.

Fig. 2.

V E S U V I U S
C U M L O C I S A D J A C E N T I B U S.

Fig. 1. Vesuvii montis delineatio topographica.

Nihil ita mutabile est, quam Volcani forma exterior. Nam quavis fere eruptione variatur, idque aut lava et cinere ejectis, quibus circumiacens regio obruitur exaltaturque, aut lapsu verticis, aut novis existentibus monticulis ostiisque, colles vallesque formantibus. Idem hoc in Vesuvio accidit, nam eum temporibus historiae nostrae incunabula anteecedentibus multo majorem excelsioremque fuisse, recte suspicamur. Nunc ambitus ejus in 4 milliaria extenditur, atque ad annum usque 1794, quo anno ingenti facta eruptione vertex ejus denuo corruit, atque ad minimum 800 pedum spatio depressior factus est, pedes 3834 superficie maris eminebat. Praesens delineatio totam regionem Vesuvio circumjectam exhibet, ostenditque, quam prope accolarum labor et cultus, spreto vicinitatis periculo, ad ipsum montem accesserit. Scilicet mira soli volcanii fertilitas, incolas regionis illius, denuo semper allicit, ut contemto discrimine, tum Herculani et Pompejorum urbium obrui-

tarum, tum oppidi recentis, cui nomen Torre del Greco, lavae flumine anno 1794 exusti exemplis ante oculos positis nequicquam moniti, ut primum eruptio aliqua transiit, loca illa denuo incolant.

Fig. 2. Delineatio oppidi Torre del Greco.

Oppidum hoc, ad pedem Vesuvii et ipsum maris littus situm, in horrenda eruptione Vesuvii anno 1794, lavae exundantis flumine maximam partem devastated fuit. Prior delineatio ostendit, quemadmodum flagrans illud lavae flumen e latere montis eruptione facta defluxerit; in altera vero delineatione illius nigra docent vestigia, qua ratione aestuans per oppidum devolutum, tandem in mare tanquam obicem sese effuderit. Pars oppidi mansit, et haud longum post tempus novae adstabunt aedes, lavae illi superstructae. Adeo audax humanus animus maxima contemnit pericula, nec damno accepto deterretur, quo minus eidem se discriminis rursus objiciat.

A' VEZÚV, KÖRNYÉKEIVEL EGYÜTT.

1. Kép. A' Vezúvhely fekvése.

A' tűzokádó hegyeknek külsö formájuk felette változó. Tsaknem minden kirohanások után megváltozik az, vagy az azokból kiomló láva és hamu miatt, mellyek azoknak környékeit elborítják, eltemetik és meghalmozzák; vagy a' tetejüknek bédülése's más apróbb hegyeknek támadása által a' nyílások körül, mellyek ismét hegyeket és völgyeket formálnak. Eppen ez történt a' Vezúvval is, a' melliyről azt gondolják, 's méltán is, hogy régente, a' miről a' historiáink nem szólhatnak, sokkal nagyobb és magasabb lehetett. Most a' kerülete négy mértföldet tesz, a' magassága pedig 1794-ig a' midön a' teteje bédült, 's legalább is 800 lábnyival alatsonyabb lett 3834 lábnyival emelkedett folyül a' tenger színén. Ez a' rajzolat a' Vezúvius fekvését környékeivel együtt adja elő, 's mutatja, melly közel építenek hozzá az emberek falukat és városokat, az ö felette veszedelmes szomszédságával nem gondolván. A' Vulkánnal elegyes föld különös termékenysége ingerli ezen tájjék lakosait arra, hogy a' veszedelmet fel sem veszik, és ámbár az eltemetett Herkulánum és Pompéja városok el-

temettetése, és az 1794-ben történt *Torre del greco* városa, a' láva patakja által lett végromlása szüntelen szemek előtt foroghat; még is mihelyt a' tűzokádásnak vége van, minden járt újra építeni kezdenek az elpusztult helyekre.

2. Kép. Torre del Greco város fekvése.

Torre del Greco városa melly a' Vezúvallyán a' tenger partjára épült, az 1794-dik-beli utolsó tűzokádásakor a' Vezúvnak nagyobb részént elpusztult, leégettetvén a' láva folyása által. Láthatni az első rajzolaton, miként ülötte ki magát ez az égő lávafolyás a' hegy oldalán. Az alsó rajzolaton pedig ennek fekete útján szemlélhetni, mikképpen hemelygett kerektől tüzesen a' városon 's végére a' tengerbe töltödött, a' melly osztán a' folyásának határt vetett. Egy része a' városnak épsegben maradt, de nem sok idő múlva az elpusztított helyekre ismét újj házak fognak épülni. Így hozzá szokik a' vakmerő ember a' legnagyobb veszedelemhez is, a' kit a' veszedelem sem ijesszhet el attól, hogy ismét próbát ne tegyen.

D E R V E S U V

M I T S E I N E R U M L I E G E N D E N G E G E N D .

Fig. 1. Plan des Bergs Vesuv.

Nichts ist so vielen Veränderungen unterworfen als die äussere Form eines Vulkans. Fast jeder Ausbruch verändert sie, entweder durch Ausbrüche von Lava und Asche, welche die umliegende Gegend bedecken, verschütten und erhöhen; oder durch Einsturz des Gipfels, oder das Aufschwellen neuer kleiner Berge und Mündungen, welche Thäler und Hügel bilden. Eben so ist es mit dem Vesuv gegangen; denn man vermuthet mit Grunde, dass er in früheren Zeiten, als unsere Geschichte hinreicht, weit grösser und höher als jetzt gewesen sey. Anjetzt ist sein Umkreis 4 Meilen, und bis zum Jahr 1794, wo sein Gipfel bey dem grossen Ausbruche wieder einstürzte, und wenigstens um 800 Fuß niedriger wurde, war er 3834 Fuß über das Meer erhaben. Dieser Plan zeigt die ganze Gegend rund um den Vesuv, und wie nahe man ihm, der äusserst gefährlichen Nachbarschaft ungeachtet, angebaut hat. Die äusserliche Fruchtbarkeit des vulkanischen Bodens reizt die Bewohner der Gegend immer aufs neue dazu an, dass sie der Gefahr trotzen, und ungeachtet sie an den verschütteten Städ-

ten *Herkulanum* und *Pompeja* so wie an der im J. 1794 durch einen Lavastrom verbrannten Stadt, *Torre del Greco*, einen Beweis der höchsten Gefahr vor Augen haben, sich doch, sobald nur ein Ausbruch vorüber ist, aufs neue anbauen.

Fig. 2. Plan von Torre del Greco.

Torre del Greco, welche am Fusse des Vesuvs und hart am Meere liegt, wurde bey dem letzten grossen Ausbruche des Vesuvs im J. 1794 durch einen Lavastrom gröfstentheils verheeret. Man sieht auf dem oberen Plane Nro. 1. wie dieser brennende Lavastrom an der Seite des Berges ausgebrochen und herabgeflossen ist, auf dem untern Plane aber, an seiner schwarzen Bahn, wie er sich glühend durch die Stadt fortwälzte, und endlich in das Meer ergoss, welches ihm Grenzen setzte. Ein Theil der Stadt blieb stehen, und es wird nicht lange dauern, so sind wieder neue Häuser auf denselben Lavagrund aufgebaut. So vertraut ist der verwegene Mensch mit den gröfsten Gefahren, und so wenig schreckt ihn ein erlittener Verlust ab, Eins und dasselbe noch einml zu wagen.

L E V E S U V E AVEC LE PAYS D'À L'ENTOUR.

Fig. 1. Plan du Mont Vésuve.

Il n'existe rien qui soit plus exposé à des changemens que la forme extérieure d'un volcan. Elle est altérée presque à chaque éruption tant par les ruisseaux de lave qui en sortent et par les cendres qui couvrent et exhaussent le pays d'à l'entour, que par l'éboulement de la cime et par des nouveaux volcans qui s'élèvent et forment des petites montagnes et des vallées. Le Vésuve a eu le même sort, et c'est une conjecture bien fondée, que dans les tems antérieures à l'histoire il a été beaucoup plus haut que de nos jours. Il a aujourd'hui 4 milles de circonférence, et jusqu'en 1794, où par la grande éruption qui fit écrouler sa cime, sa hauteur fut diminuée de 800 pieds pour le moins, son élévation au dessus de la mer était de 3834 pieds. Le plan ci-joint représente tout le pays qui entoure le Vésuve, et fait voir en même tems, combien les habitans se sont approchés de son pied pour cultiver la terre, malgré le danger imminent, dont ils sont continuellement menacés. C'est la fertilité extraordinaire du sol volcanique qui excite les habitans d'affronter le péril, et quoique les deux villes détruites d'*Herculaneum* et de *Pompeja*, ainsi que la ville

de *Torre del Greco*, réduite en cendre par un torrent de lave, leur fournissent les preuves visibles du danger énorme qu'ils courrent, ils ne laissent cependant pas s'intimider, et aussi tôt qu'une éruption est passée, ils recommencent à cultiver la terre.

Fig. 2. Plan de Torre del Greco.

Cette petite ville située au pied du Vésuve et tout proche de la mer, fut presque toute entière la proie des flammes par un torrent de lave qui sortit du volcan à la dernière grande éruption an 1794. Sur le plan Nro. 1. on peut voir, comment ce torrent embrasé de lave sortit par une ouverture sur la pente de la montagne et coula en bas; sur le plan Nro. 2. on remarque la voie noire et terrible qu'il se fraya en répandant ses flots embrasés à travers la ville et les jettant ensuite dans la mer qui lui mit des barrières. Une partie de la ville fut sauvée et il ne durera pas long tems qu'on verra de nouvelles maisons construites sur le fond même de lave. C'est ainsi que l'homme hardi ose braver les plus grands dangers; il ne se laisse pas décourager par les pertes les plus sensibles, et se jette toujours de nouveau dans le même péril.

Vermischte Gegenst. XXIV.

Miscellanea XXIV.

Mélanges. XXIV.

Fig. 1

Fig. 2

Jacobus Laurentius Schenckius.

H.B. 5.

T Y P H O N.

Typhones et turbines, naturae sunt phaenomena, tam in mari, quam in locis mediterraneis nonnunquam observata. Plerumque conjuncta cum vehementi tempestate, nubium eruptiones effusionesque magna cum agrorum clade efficiunt, nam typhone per fulmen rupto dissolutoque, illico omnis aquarum copia e nube compressa condensataque in terram ruens, inundat omnia.

Naturae indagatores ortis per turbines typhonibus, rationibus admodum consentaneis, caussam assignant electricitatem, atque ortum eorum ex nube materia electrica nimis onusta, hujusque ac terrae marisve attractione mutua, derivant. Scilicet semper animadversum est, ante ortum typhonis nubem densam, obscuram, coloris e nigro caerulei cupreique, deorsum ad terram aut superficiem maris demitti, ex eaque nube dependere quasi utres, ut *fig. 1. h.* oscillatione

continua agitatos, ac tandem, ut in *fig. 1. c.* aut *fig. d.* et *e.* terram aut mare contingentes haurientesque, atque omnia, suo implicita turbine, terribili impetu abripientes. Eodem tempore ex eo punto maris, qua nubes illa dependula extrema sui parte aquas tangit, columna exoritur aqua, quae superne in spumas nebulasque dilabens, aquasque procul ex se in omnes partes ejaculans, in mirabiles omnino formas sensim transfiguratur. Interea horribilis sonitus et fragor auras concutit. Omnino turbines isti phaenomenis naturae terribilissimis sunt adnumerandi, maxime vero orae insularum orientalis occidentalisque Indiae frequenter ab iis devastantur. Typhones marinos *fig. 1. et 2.* delineatos, ad maris mediterranei oram, prope Nizzam oppidum, mense Januario anni 1789 observavit rerum naturalium indagator Gallus *Michaud*, quapropter fidelem naturae imaginem referre censendi sunt.

TENGERI ÖRVÉNYEMELKEDÉS.

Az Örvényemelkedés és a' forgószél olly jelénések a' termézetben, mellyeket néha a' tengeren és a' száraz földön szemlélhetni. Ezeket többnyire nagy égháború szokta követni, melly a' száraz földön pusztító felhőszakadásokat okoz, mert illyenkor a' tömött fellegeknek öszve szorult vize, ha hogy a' lefűggő fellegoszlopokat a' menykö elszaggatja, egyszerre lerohan 's minden elborít.

A' természettudósok az elektritizáttartják a' felemelkedő és fellegekből lefűggő víz-örvények okának, úgy ítélnén, hogy az, az elektritizással szerfelett megterheltetett fellegeknek a' földhöz vagy a' tengerhezvaló költsönös vonattatásától támadna. Azt lehet ugyan is észre venni, hogy az illyen örvények támadása előtt, mindenkor sürű setét feketéskék vagy rézsíni fellegek függenek le mélyen a' föld vagy a' tenger színe felé, a' melyekből ismét felhőszlopok nyúlnak le, (mint az 1. képben), mellyek szüntelen hanyarognak,

végre (1. kép. c. d. és e.) egész a' földet vagy a' tenger színét érik, azon tovább haladnak, és rettentő erőszakkal minden örvényjekbe tekernek és szaggatnak. Illyenkor egyszersmind a' tengernek azon pontjából, a' hol a' felhőszlop alsó részéhez hozzá ért vagy még felette függ, magasra felemelkedik a' víz üres oszlop formában, melly oda fenn habbá és gözé változik, a' vizet megszire szélyel szórja, 's általában igen különös formákban jelenik meg. Ekkor a' levegőben írtóztató zúgást és sustorékolást hallani. Az illyen sebes forgó szélvészek, legirtóztatóbb jelénések a' természettben; mellyek főképpen a' napnyúgoti és napkeleti szigetek partjain gyakran nagy pusztításokat tesznek. Az itt, az 1. és 2. képben lerajzolt jelénéseit a' felemelkedő örvényeknek a' tengeren, Michaud egy frantzia természettudós szemlélte a' közép tengeren Nizza mellett a' parton 1789 ben, a' honnan méltán igen helyes ábrázolatoknak tartanak.

WASSERHOSEN AUF DEM MEERE.

Die Wasserhosen und Wirbelwinde sind Naturerscheinungen, welche man sowohl auf dem Meere als auf dem festen Lande zuweilen beobachtet. Sie sind meistentheils von einem heftigen Gewitter begleitet, und verursachen auf dem Lande die verheerenden Wolkenbrüche; denn das ganze Wasser der zusammengedrängten und verdichteten Wolke stürzt, sobald sich die ~~Wasserhose~~ durch einen Blitz auflöst und zerreißt, auf einmal herab, und überschwemmt Alles.

Naturforscher geben, mit sehr wahrscheinlichen Gründen, die Elektricität als die Grundursache der Wasserhosen, die durch Wirbelwinde entstehen, an, und leiten ihre Entstehung von einer mit Elektricität überladenen Wolke und der gegenseitigen Anziehung zwischen ihr und dem Erdboden oder der See her. Man beobachtet nähmlich immer vor der Entstehung einer Wasserhose, dass sich eine dicke, finstre, dunkel schwarzblau oder kupferfarbig aussehende Wolke tief zur Erde oder über die Oberfläche des Meeres herabsenk't, und dass aus derselben Wolkensäcke, wie in Fig. 1. bey *h* herabhängen,

die in beständiger schleudernden Bewegung sind, und endlich, wie bey Fig. 1. *c*. oder Fig. *d.* und *e.* die Erde oder das Wasser erreichen, fortziehen und Alles mit schrecklicher Gewalt in ihrem Wirbel hinreissen. Zu gleicher Zeit erhebt sich auf dem Meere, aus dem Puncte, wo der Wolkenzipfel dasselbe berührt, oder noch frey über demselben schwebt, eine hohe Wassersaute, welche sich oben in Schaum und Dunst auflöset, das Wasser weit umher schleudert, und überhaupt die sonderbarsten Gestalten annimmt. Man hört dabey ein fürchterliches Brausen und Rasseln in der Luft. Überhaupt gehören diese Orkane zu den schrecklichsten Naturerscheinungen; und besonders werden die Küsten der west- und ostindischen Inseln häufig durch dieselben verwüstet. Die hier in Fig. 1. und 2. abgebildeten Erscheinungen von grossen Wasserhosen auf dem Meere beobachtete ein französischer Naturforscher, Hr. *Michaud*, auf dem mittelländischen Meere an der Küste von Nizza im Januar 1789, und sie haben daher das Verdienst, ein treues Bild der Natur darzustellen.

DES TROMBES.

Les trombes et les tourbillons sont des phénomènes de la nature, qu'on remarque sur la mer et quelquefois aussi sur la terre. Ils sont ordinairement accompagnés d'orages violens, et sur la terre ils occasionnent les ondées qui de tems à autre désolent des pays; car lorsque la trombe est rompue par un éclair, toute la masse d'eau contenue dans une pareille nue condensée et comprimée, se jette en bus toute à la fois et inonde des pays entiers.

C'est avec un grand fond de probabilité que les physiciens croient trouver dans l'électricité la raison fondamentale des trombes causées par des tourbillons; ils croient voir leur origine dans une nue surchargée d'électricité et dans l'attraction reciproque qui a lieu entre celle-ci et la terre ou la mer. On remarque effectivement toutes les fois qu'il se forme une trombe, qu'une nue épaisse, sombre, d'un bleu noir très foncé où de couleur de cuivre, s'abaisse profondément vers la terre ou vers la surface de la mer, et qu'alors il en descend des sacs de nuages, tels qu'on les voit *Fig. 1. h.* qui sont continuelle-

ment dans un mouvement tournoyant, jusqu'à ce qu'ayant à la fin atteint la terre ou l'eau, comme on voit sous *Fig. c.* et sous *Fig. 2. d.* etc. ils entraînent tout avec une force irrésistible dans leur tourbillon formidable. Dans le même tems il s'élève de la mer, du même endroit que ce sac de nuages vient d'atteindre, au dessus duquel il se soutient encore dans *Fig. 2. e.* une colonne d'eau, dont la partie supérieure se dissout en écume, jeûne l'eau avec violence fort loin à l'entour et forme les figures les plus singulières. On entend en même tems un bruit et un mugissement épouvantables dans l'air. Ces ouragans sont du nombre des phénomènes de la nature les plus dangereux, et on les voit principalement dans les deux Indes, où les côtes des îles en sont fréquemment désolées. Les trombes quise trouvent représentées sous *fig. 1.* et *2.* de la table ci-jointe, furent observées de la côte de Nice sur la méditerranée dans le mois de Janvier 1789 par un savant français, nommé *Michaud*. Ces tables ont par conséquent le mérite de représenter une image fidèle de la nature.

Vierf. Thiere. LVII.

Anim. quadrup. LVII.

Quadruped. LVII.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 4

Fig. 3

SIMIAUM GENERA QUATUOR.

Fig. 1. Simipileata.

(Simia spa.)

Non Sina, sed Bengali et Ceylonia insula, hanc lepidam generant siam, quae frequens in Europam delata, ob porem docilitatemque valde amat. Lga fere 12 polices, caudam habet longiori corpore; dorsum, brachia et crura tincta nt colore ferrugineo; guttur, pectus et alvus albo canent. Caput instructum est tegmine loso, quo instar pilae rotundi complanat vertex obumbratur. Cibum praecipue fructs arborum, radices dulces et oryza praeberet.

Fig. 2. Simia cauda pilosa.

(Simia epida.)

Simia haec, prie paulo minor, Guianam maxime inhabet; nomen Germanicum habet a cauda tortilcrassa, pilosa, multo longiore quam corpus qua ramis arborum implicata, iis firmiter haeret. Color pilorum fuscus, isque nigro facies, pectus et alvus pene nuda, manus desque nigri. Et haec in Europam transportur. Victum fructus arborum suppeditant.

Fig. 3. (Simia maura.)

Haec, multo minor prioribus, vix 7 polices metitur; cauda longior est. Tam in Indiae orientalis insulis, quam in America reperitur. Caput habet rotundum, rostrum paulum acuminatum, brachia cruraque tenuissima. Color undique fere nigro fuscus; manus et pedes nigra. Facile mansuescit ac servitatem fert.

Fig. 4. Timary.

(Simia midas.)

Simiola haec, praecedentem aequans magnitudine, instructa est cauda longissima, aribus grandibus nudisque, quapropter latine Midas appellatur. Caput rotundum est, facies nuda. Pili in capite, dorso, ventre, parte superiore brachiorum crurumque nigrescentes et villosi: contra manus et pedes laeves sunt, coloris aurantii. Gregatim in torridissimis australis Americae partibus vivit, partim fructibus arborum, partim conchis cochleisque marinis vicitans.

A' MAJOMNAK NÉGY FJAI.

1. Kép. A' sapkás Majom.

(*Simia sinica.*)

Ezen jeles *sapkás majomnak* a' hazája nem Khína, hanem tulajdonképpen Bengálország és Czejlon szigete, a' honnan Európába böven hordják, holott furtsasága és könnyen taníthatósága miatt igen szeretik. A' hoszsza mintegy 12 íznyi, de a' farka a' testénél is hoszszabb; a' háta, karjai és tzombjai rosda színű barnák, a' torka, hasa és mejje pedig fejérzsürke. A' feje tetejét egy tsomó haj fedeli, melly azon úgy áll, mint egy sapka, 's onnan vette a' nevét is. Az eledele főképpen gyümöltsből, édes gyökerekből és riskásából áll.

2. Kép. A' borzasfarkú Majom.

(*Simia trepida.*)

Ez a' majom, melly az előbeninél kisebbetske, főképpen Gujánában találtatik, 's nevét vastag borzas farkától vette, a' melly a' testénél hoszszabb, és a' mellénél fogva a' fák ágaira rá tekerődzik. A' szöre setébarna; ábrázatja, mejje és hasa tsaknem egészben kopasz; a' kezei és lábai pedig feketék.

Ezt is hordják Eupába, 's főképpen gyümöltsel-él.

3. Kép. A' füretsen Majom.

(*Simimaura.*)

A' füretsen maji a' két előbeninél sokkal kisebb, 's alig n 7 íznyi hoszsza, de a' farka hoszszabl Mind napkeleti Indiában, mind déli Amériában találtatik. Kerek fejű, hegyes orrú, alkarai 's tzombjai vékonyak. Színére néztsaknem egészben fekete barna, és fekete kez és lábai vannak. Könnyen megfeszítődül, 'zogságban is el él.

4. Kép. A' Jídás Majom.

(*Simionidas.*)

Ez is éppen akira mint az előbeni, igen hoszsú farkú 'szagy kopasz fejű, a' honnan deákul is Midáak neveztetik. A' feje kerek 's az ábrázatja opasz. A' szöre a' fején, hátán, hasán, kázárain 's tzombjain feketés és förtös, de a' kezei és lábai símák, 's tsaknem narancs szík. Seregestől él déli Ámerika heves környeinek, 's részszerént gyümöltsel és részszeré tsigákkal és kagyókkal él, mellyeket a' tigr partján szedeget.

VIER AFFENARTEN.

Fig. 1. Der Hutaffe.

(*Simia sinica*.)

Nicht China, sondern eigentlich Bengalén und die Insel Ceylon sind das Vaterland des zierlichen Hutaffen, der von daher auch häufig nach Europa gebracht wird, und wegen seiner Artigkeit und Gelehrigkeit sehr beliebt ist. Er ist ungefähr 12 Zoll lang, sein Schwanz aber länger als der Leib, von Farbe auf dem Rücken, den Armen und Schenkeln rostfarben braun, Kehle, Brust und Bauch aber weissgrau. Auf dem Kopfe hat er einen Büschel Haare, der ihm wie ein zirkelrunder, platter Hut den Scheitel bedeckt, und davon er seinen Nahmen hat. Seine Nahrung besteht vorzüglich in Früchten, süßen Wurzeln und Reis.

Fig. 2. Der Buschschwanzaffe.

(*Simia trepida*.)

Dieser Affe, welcher etwas kleiner als der vorige ist, lebt vorzüglich in Guiana, und hat seinen Nahmen von seinem dicken buschig behaarten Wickelschwanz, der weit länger als sein Leib ist, und womit er sich an den Baumästen fest schlingen kann. Sein Haar ist dunkelbraun; Gesicht, Brust und Bauch sind fast ganz nackt; Hände und Füsse schwarz. Er wird auch nach Europa gebracht, und nährt sich vorzüglich von Früchten.

Fig. 3. Der Mohrenaffe.

(*Simia maura*.)

Der Mohrenaffe ist weit kleiner als die vorigen beyden Gattungen, und kaum 7 Zoll lang; der Schwanz aber länger. Er findet sich sowohl in den ostindischen Inseln als auch in Südameriká. Er hat einen runden Kopf, etwas spitzige Schnauze, und sehr dünne Arme und Schenkel. Von Farbe ist er fast ganz schwarzbraun, und hat schwarze Hände und Füsse. Er lässt sich leicht zahm machen, und in der Gefangenschaft erhalten.

Fig. 4. Der Tamary.

(*Simia midas*.)

Dies Äffchen ist eben so groß als das vorige, hat einen sehr langen Schwanz und grosse nackte Ohren, davon er auch der *Midas* im Lateinischen heißt. Sein Kopf ist rund, und das Gesicht nackt. Das Haar am Kopfe, Rücken, Bauch, Oberarmen un Schenkeln ist schwärzlich und zottig; die Hände und Beine hingegen glatt und fast orangengelb. Er lebt in ganzen Schaaren in den heißesten Strichen von Südamerika, nähret sich theils von Früchten, theils von Muscheln und Seeschnellen, die er am Meeresufer aufliest.

QUATRE ESPÈCES DE SINGES.

Fig. 1. Le Bonnet chinois.
(*Simia sinica.*)

La Chine n'est pas la patrie de ce joli singe, mais bien le Bengale et l'isle de Ceylon. On en transporte beaucoup en Europe, où il est aimé et recherché à cause de sa gentillesse et de sa docilité. Sa longueur est d'environ 1 pied, mais sa queue est plus longue que tout le corps; son poil est d'un brun-roussâtre sur le dos, les bras et les cuisses, et d'un gris blanchâtre sur la gorge, la poitrine et le ventre. Il a une touffe de poils sur la tête, qui lui en couvre tout le sommet en forme d'un chapeau rond et plat. Il se nourrit principalement de fruits d'arbres, de racines douces et de ris.

Fig. 2. Le Singe à queue touffue.
(*Simia trepida.*)

Ce singe est un peu plus petit que le précédent, et se trouve principalement dans la Guiane. Il a reçu son nom de sa grosse queue prenante, qui, plus longue que tout le corps, est couverte d'un poil touffu et lui sert pour s'attacher aux branches d'arbres. Le poil de son corps est d'un brun foncé, celui de ses mains et de ses jambes est noir, et son visage, sa poitrine et son ventre en sont absolument dégarnis. Il se nourrit de fruits d'arbres, et on en transporte beaucoup en Europe.

Fig. 3. Le Singe nègre.
(*Simia maura.*)

Le singe nègre est plus petit que les deux précédens; sa longueur n'est que de 7 pouces, mais sa queue est plus longue. Il se trouve non seulement dans les îles des Indes orientales, mais aussi dans l'Amérique méridionale. Il a la tête ronde, le museau un peu pointu et les bras ainsi que les jambes très menus. Sa couleur est d'un brun grisâtre tirant sur le noir; ses mains et ses pieds sont tout-à-fait noirs. Il s'apprivoise aisément et endure très bien l'état de servitude.

Fig. 4. Le Tamarin.
(*Simia midas.*)

Ce petit singe est de la même longueur que le précédent. Sa queue est fort longue, et ses grandes oreilles dépourvues de poil, lui ont fait donner en latin le nom de *Midas*. Il a la tête ronde, et le visage tout nud. Le poil de sa tête, du dos, du ventre, des bras et des cuisses est noirâtre et velu, mais les mains et les pieds sont lisses et de couleur presque d'orange. On le trouve en grandes troupes dans les pays brûlans de l'Amérique méridionale, où il se nourrit de fruits d'arbres, de moules et de limaçons de mer.

Pflanzen. LXIV.

Plantæ. LXV.

Plantes. LXIV.

Fig. 2

ILB. 7.

PLANTAE MEMORABILES.

Fig. 1. Arbor butyrifera.

Arbor haec in interiori Africa, praesertim circa *Nigrum* fluvium, proveniens, ab illius terrae incolis *Schih* vocatur. Nuper tantum per celebrem peregrinatorem Anglum *Mungo Park* Europae innotuit, ab eoque depicta est. Haud in amplam crescit magnitudinem, cortice praedita cancellato et spongioso. Ramorum extrema obsita sunt folijs longis, angustis, linguae fere figuram referentibus. Nucem fert parvam, cujus formam fig. a. et b. exhibit, olivae fere magnitudine et specie, cuius nucleus, in sole arefactus, post aqua incoctus, butyrum praebet. Hoc plantae butyrum, mirum quam sapidum, vaccinum etiam saporis suavitate superat, et ultra anni aetatem fert, quapropter magnam in commercio interioris Africæ materiam constituit.

Fig. 2. (*Guilandia moringa.*)

Haec in primis Aegyptum, Syriam, Arabiā, Aethiopiam et insulam Ceyloniam patrīam agnoscit. Satis ampla, saepe ad altitudinem 30 pedum crescit. Rami ejus, admodum frondosi, praediti sunt folijs dupliciter pennatis, et flores fert flavos collectos in corymborum speciem. Floribus succedunt silique seminales, longae fere sesquipedem, colore fusco fig. c., in quibus nuclei seminales triangulares peunati seu nuces *Ben* dictae, fig. d. e. latent. Hi nuclei magnitudine nuces nostras avellanas fere aequant atque expressi oleum praebent in pharmacopoliis notum usitatumque, colore albo, saporis odorisque expers, praecipue unguento capillari (*Pomada*) suaveolenti aliisque unguentis praeparandis adhibitum, quam ob'rem cum aliis mercioniis ex Oriente in Europam transportatur.

NEVEZETES NÖVEVÉNYEK.

1. Kép. A' Vajfa.

A' vajfa belső Afrikában terem, főképpen a' Niger folyóvíz körül, 's az oda való nyelven *Sih a' neve*. Ezt tsak nem régiben hozta Európába *Mungapark* nevű Ánglus útazó. Ez nem nagyra nő. A' kérge retzés taplós, 's az ágai egy fürt keskeny tompa hegyű 's tsak nem nyelv forma leveleken végződnek. Apró diókat terem mint az a. b. kép. mutatja. Mellyek tsak nem akkorák mint az olajfa gyümölts, és azoknak a' napon megfázrogatott és osztán kifözött belekből lesz a' vaj. Ez a' vaj felette jó ízű, és jobb 'a' tehén vajnál, elsztendőnél is tovább eláll, és belső Afrikában igen nagy kereskedést üznek vele.

2. Kép. A' Móringafa.

(*Gullandia moringa*.)

Ez a' fa főképpen Egyiptomban, Síriában Arábiában, Szeretlenországban és a' Tzeylon szigetén terem. Jókora, sokszor 30 lábnyira is megnő, kétszeresen tollas levelei vannak, 's igen sürűk, a' virága pedig sárga 's tsomós. Elvirágzván, tsaknem másfél lábnyi hosszú, barna hüvelyei nönek c. kép., mellyben három szegletű szárnyas babok vannak c. d. Ezek akkorák mint a' mogyoró 's ebből lesz osztán ha kisajtolják az a' patikában esméretes és haszna vehető egészen fejér izetlen 's szagatlan Maringaolaj, mellynek főképpen pomádéba és kenőcsökbe veszik hasznát, 's a' Levántában kereskednek vele.

MERKWÜRDIGE PFLANZEN.

Fig. 1. Der Butterbaum.

Der *Butterbaum* wächst im Innern von Afrika, vorzüglich um die Gegend des Nigerflusses, und heißt in der Landessprache *Schih*. Er wurde erst vor kurzem durch den englischen Reisenden *Mungo Park* in Europa bekannt, und abgebildet. Er wird nicht sehr groß, hat eine gegitterte schwammige Schale, und an den Spitzen seiner Zweige steht ein Büschel langer, schmäler, vorn abgerundeter, und fast zungenförmiger Blätter. Er trägt eine kleine Nuss, davon Fig. a. und b. die Abbildung zeigt, fast von der Größe und Form einer Olive, deren Kern, wenn er an der Sonne getrocknet, und hernach in Wasser ausgekocht wird, die Butter gibt. Diese Pflanzenbutter ist überaus wohlschmeckend, und besser als Kühbutter, hält sich über ein Jahr lang gut, und macht für das innere Afrika einen wichtigen Handelsartikel.

Fig. 2. Der Beennussbaum.

(*Guilandia moringa*.)

Der *Beennussbaum* wächst vorzüglich in Ägypten, Syrien, Arabien, Äthiopien, und auf der Insel Ceylon. Er wird ziemlich groß, oft bis 30 Fuß hoch, hat doppelt gefiederte Blätter an seinen reichbelaubten Zweigen, und blühet gelb in sehr großen Büscheln. Nach der Blüthe entstehen fast anderthalb Fuß lange braune Samenschoten Fig. c. worin die dreieckigen geflügelten Samenkerne oder die Beennüsse Fig. d. e. liegen. Sie sind fast so groß wie unsere Haselnüsse, und diese geben, wenn man sie auspresst, das in den Apotheken sehr wohl bekannte, und gebrauchte, ganz weiße geschmack- und geruchlose *Beenöl*, welches vorzüglich zu wohlriechenden Pommaden und Salben angewendet wird, und als ein Handelsartikel aus der Levante kommt.

PLANTES REMARQUABLES.

Fig. 1. Le Schih ou l'arbre à beurre.

Cet arbre croît dans l'intérieur de l'Afrique et surtout vers les bords du Niger; dans la langue du pays il s'appelle *Schih*. Il n'est connu en Europe que depuis peu de tems par la description et le dessein que le voyageur anglais, *Mungo Park* vient de nous en donner. Sa hauteur n'est pas considérable; son écorce est treillissée et spongieuse, et au bout des branches il se trouve des touffes de feuilles longues, étroites, arrondies et approchant de la forme d'une langue. Il porte une petite noix représentée sous fig. a. et b. qui ressemble à l'olive par la forme et la grandeur. Du noyau de cette noix, séché au soleil et bouilli dans l'eau, on prépare le beurre. Ce beurre végétal est très agréable au goût et meilleur qu'aucun beurre de lait de vache; il a d'ailleurs l'avantage de se conserver toute l'année sans sel. Il fait un des principaux articles du commerce intérieur de l'Afrique.

Fig. 2. Le Noyer de Ben.
(*Guilandia moringa*.)

Cet arbre croît principalement dans l'Egypte, l'Arabie, la Syrie, l'Ethiopie, et dans l'isle de Ceylan. Il atteint une hauteur assés considérable, quelque fois de 30 pieds. Ses branches sont très touffues et les feuilles doublément empennées; les fleurs qu'il porte sont jaunâtres et disposées en grappes. A ces fleurs succèdent des goussettes, qui sont d'une longueur d'un pied et demi, et de couleur brune, fig. c. Elles contiennent les graines de sémence ou les noix de ben, qui sont ailées et triangulaires, fig. d. e. Ces noix sont à peu près de la grosseur d'une noisette, et par expression on retire de leur amande une huile toute blanche, sans goût et sans odeur, qu'on connaît chez nous sous le nom d'*huile de ben*. On en fait usage dans les pharmacies, mais elle est principalement employée à des pomades parfumées. On nous l'apporte du Levant comme un article de commerce.

Vierf. Thiere. LVIII.

Anim. quadrup. LVIII.

Quadruped. LVIII.

Fig. 6

Fig. 5

Fig. 4

Fig. 3

SIMIARUM SPECIES MEMORABILES.

Fig. 1. (*Simia troglodytes.*)

Inter omnia simiarum genera haec tam magnitudine figuraque corporis, quam morum indole proxime ad hominem accedit. Interiora Africæ inhabitans, ad 5 pedum crescit magnitudinem et corpore praedita est robusto et musculos, facie etiam satis humanae simili, sicut manus pedesque, depilati ac nuda. Color pilorum plerumque nigrescens aut ex obscurio canus est; nonnisi pectus, crura, genua et alvus rarioribus pilis obsita, in carneum colorem abeunt. Simia haec etiam homo silvestris Africæ, item Pongo, Joko, Barris etc. vocatur, eademque occasionem praebuit fabrilis, quae olim de hominibus feris et silvestribus narratae et creditæ sunt. Nonnisi nuper tam hujus quam simiae Satyri verior species innocuit. *Simia troglodytes* admodum valida et audax est, adeo ut non cum hominibus modo, sed cum elephantis etiam certamen ineat. Capta aetate tenera, cicurataque, diversa ministeria domestica condiscit, hominemque in omnibus fere actionibus imitatur.

Fig. 2. Orang-Outang.

(*Simia Satyrus.*)

Jam quidem in hujus Orbis pieti T. I. tab. 8. fig. 1. simiam istam cognovimus; verum cum accuratiorem operæ pretium fuerit, illam imaginem hac praesenti corrigere. Appellatur et homo silvestris orientalis Indiae, eo quod tantum in orientali India ac praesertim in insula Borneo vivit. Ad summum altitudinem

4 pedum attingit: facies, manus et pedes nuda sunt, colore cinereo obscuriore. Idem color totius est cutis, quae pilis e fusco flavis et hic illuc rufis subest.

Fig. 3. (*Simia silvatica.*)

Haec, truci aspectu, faciem habet caninam, manus pedesque depiles nigrasque, pilos e nigro fusco, nec pedis unius altitudinem excedit. In silvis Gujanæ degens, præcipue fructibus arborum vescitur.

Fig. 4. *Simia capite porcino.*

(*Simia porcaria.*)

Deformis haec simia praedita est capite ursino, rostro suillo, alta fere pedes 3, colore cano sordidior, pilis hirtis, alva nuda. Haud din est, ex quo detecta fuit: ejus patria etiamnum incerta est.

Fig. 5. Alouate.

(*Simia seniculus.*)

Haec in torridioribus Americae tractibus degens, 2 fere pedes longa est, cauda tortili pari longitudine, colore rubro obscuriore. Plerumque quaternis incedit pedibus, praedita facie humanae persimili, barba item et juba leonina. Haud facile mansuescit.

Fig. 6. (*Simia cynocephalus*)

Simia haec, recens item detecta, longa est pollices 9, instructa capite prorsus canino nigroque, mandibulis pedibusque nigris, colore flavo fuscoque obscuriore maculata. Tam patria ipsius quam victus ratio adhuc ignoratur.

NEVEZETES MAJOM FAJOK.

1. Kép. A' vadember Majom.

(*Simia troglodytes.*)

Minden majom fajok között, leginkább közelít az emberhez ez a' faj, mind nagyságára és külső formájára, mind pedig szokásaira nézve. Hazája belső Áfrika, a' magassága 5 lábnyi, erős vaskos testű, 's az ábrázatjában az embethez sokat hasonlít, mivel az, valamint a' kezei és lábai is kopaszk és nem szörösek. A' szőre rendszerént feketés és setétszürke, csak a' melege, tzombjai, téerde és hasa kevésbé szörösek, 's test színük. Ezt a' majmot Pong ónak is nevezik, és azbuk a' mesék mellyeket a' vademberekről beszélnek, erről költödtek. Csak nem régiben kaptuk mind ennek, minn az Orangutangnak jó rajzolatját. A' Pongó igen erős és bátor, úgy hogy nemtsak az emberrel, de az elefántal is Izembe szál. Ha fatal korában megfogják, megfzelidül, mindenféle házi munkát megtanul, és az embert csak nem mindenben majmolni igyekezik.

2. Kép. Az Orángutáng.

(*Simia Satyrus*)

Ennek a' rajzolata az első darabnak nyolcadik tábláján az 1. képnél elő fordult ugyan már; de azóta jobb rajzolata akadván kezünkbe, méltó ez által az előbbiit megjobbitni. Ezt napkeleti Indiai Vadembernek is nevezik, minthogy csak napkeleti Indiában 's főképpen Borneó szigetén találtatik. A' magassága legfeljebb 4 lábnyi. Az ábrázatja, kezei és lábai kopaszk és setétszürkék, valamint az egész bő-

re is a' szőre alatt, ez pedig barnasárgás, és néhol rö töös.

3. Kép. Az erdei Pávián.

(*Simia silvatica.*)

Az erdei Pávián vad teknitetű, fekete, kutyaképű, kopasz fekete kezű és lábú, és a' szőre fekete barna színű, és egy lábnyinál nem magasabb. Hazája a' Gujáni erdök, a' hol főképpen gyümölcsel él.

4. Kép. A' malatzfejű Majom.

(*Simia porcaria.*)

Ennek a' rún majomnak a' feje a' medve fő öz hasonlít, az orra pedig a' malatzéhoz, a' magassága mintegy három lábnyi, motskos szürke színű, bőzonatos Izaru, és kopasz hasú. Ezt a' fajt nem régiben talált fel, és tulajdon hazája nem tudatik.

5. Kép. A' serényes Majom.

(*Simia seniculus*)

Ennek házája Ámerikának meleg tartományai, 's mintegy két lábnyi hosszú, 's ugyanannyi a' tsavargós farka is; a' színe setétrőt. Ez többnyire 4 lábon jár, igen emberi ábrázatú, Izakállas, és serényes mint az oroszlán, nehezen szelidül meg.

6. Kép. A' kutyafejű Majom.

(*Simia cynocephalus.*)

Ez a' hasonlóképpen újjonnán eltalált majom 19 iznyi hosszú, egészben fekete, kutyafejű, fekete kezű és lábú, 's az egész teste sárgával és setét barnával tarkázzott. A' hazája és élese módja nem tudatik.

MERKWÜRDIGE AFFENARTEN.

Fig. 1. Der Schimpanse.

(*Simia troglodytes.*)

Unter allen Affenarten kommt der Schimpanse, sowohl an Größe und äußerer Gestalt, als auch in seinen Sitten dem Menschen am nächsten. Er lebt im Innern von Afrika, wird bis 5 Fuss groß, hat einen starken muskulösen Körper, und ein ziemlich menschenähnliches Gesicht, welches so wie die Vorderhände und Füsse nackt, und nicht behaart ist. Er hat gewöhnlich schwärzliches oder dunkelgraues Haar; nur die Brust, Schenkel, Knie und der Bauch sind weniger behaart, und fallen ins Fleischfarbene. Der Schimpanse heißtt auch sonst noch der afrikanische Waldmensch, der Pongo, Joko, Barris u. s. w. und eben von ihm kommen die Fabeln her, die man sonst von wilden Waldmenschen hatte und glaubte. Erst vor Kurzem haben wir richtigere Abbildungen sowohl von ihm als von dem Orang-Outang erhalten. Der Schimpanse ist sehr stark und kühn, so daß er nicht allein mit Menschen, sondern auch sogar mit Elefanten kämpft. Er läßt sich, jung eingefangen, zähmen, lernt allerley Hausarbeiten, und ahmt den Menschen fast in allen Verrichtungen nach.

Fig. 2. Der Orang-Outang.

(*Simia Satyrus.*)

Wir haben zwar schon in diesem Bilderbuche im I. B. Taf. 8. Fig. 1. den Orang-Outang kennen gelernt; allein da wir seitdem gegenwärtig bessere und richtigere Abbildung von diesem Affen erhalten haben, so ist es werth jene Figur dadurch zu berichtigten. Er heißtt auch sonst der ostindische Waldmensch, weil er nur in Ostindien und vorzüglich auf der Insel Borneo lebt. Er wird höchstens nur 4 Fuss hoch; Gesicht, Hände und Füsse sind nackt und dunkelgrau, so wie die ganze Haut

unter dem Haar, welches braunelb und an manchen Stellen fuchsig ist.

Fig. 3. Der Waldpavian.

(*Simia silvatica.*)

Der Waldpavian hat ein wildes Ansehen, ein schwarzes Hundsgesicht, kahle schwarze Hände und Füße, schwarzbraunes Haar, und wird nicht über 1 Fuss hoch. Er lebt in Guiana in den Wäldern, und lebt vorzüglich von Früchten.

Fig. 4. Der schweinsköpfige Affe.

(*Simia porcaria.*)

Dieser häßliche Affe hat einen bärenähnlichen Kopf, mit einem völligen Schweinsrüssel, ist ungefähr 3 Fuss hoch, schmutziggrau von Farbe, hat zottiges Haar und einen nackten Bauch. Er ist nicht längst erst entdeckt worden, und sein eigenes Vaterland noch unbekannt.

Fig. 5. Der Alouate.

(*Simia seniculus.*)

Der Alouate wohnt in den heißern Strichen von Amerika, und ist ungefähr 2 Fuss lang, hat einen eben so langen Wickelschwanz, und ist von Farbe dunkel fuchsrath. Er geht meist auf 4 Füßen, hat ein sehr menschliches Gesicht, mit einem Bart, und eine Löwenmähne. Er läßt sich nicht leicht zähm machen.

Fig. 6. Der Hundsaffe.

(*Simia cynocephalus.*)

Dieser ebenfalls neuentdeckte Affe ist 19 Zoll lang, hat einen völligen schwarzen Hundskopf, schwarze Hände und Füße, und ist gelb und dunkelbraun gesprengt. Sein Vaterland so wie auch seine Lebensart sind gleichfalls noch unbekannt.

ESPÈCES REMARQUABLES DE SINGES.

Fig. 1. L'homme des bois d'Afrique.

(*Simia troglodytes.*)

Parmi toutes les espèces de singes l'homme des bois ressemble le plus à l'homme par la grandeur, la figure et les moeurs. Il vit dans l'intérieur de l'Afrique; sa taille est de 5 pieds, son corps est fort et musculeux, et son visage, qui ressemble assez à celui de l'homme, est nu et dépourvu de poils ainsi que ses mains et ses pieds. Son poil est ordinairement noirâtre ou d'un gris foncé; celui de la poitrine, des cuisses, des genoux et du ventre, ou cependant il en a moins qu'aux autres parties du corps, approche de la couleur de chair. Il est encore connu sous d'autres noms, p. e. sous celui de Pongo, de Joko, de Baris etc. et c'est lui qui a donné lieu à tant de fables d'hommes sauvages des bois qu'on a débité autre fois. Ce n'est que depuis peu que nous avons reçu des dessins plus exacts de cette espèce de singes ainsi que de l'Orang-Outang. L'homme de bois d'Afrique est doué d'une telle force et si hardi, que non seulement il se bat contre les hommes, mais aussi contre les éléphants. Étant pris jeune il se laisse apprivoiser, et comme il imite l'homme dans tout ce qu'il fait, il apprend facilement plusieurs ouvrages domestiques.

Fig. 2. L'Orang-Outang.

(*Simia Satyrus.*)

Dans le I. Vol. de ce Portefeuille, Tab. 3. Fig. 1. il a déjà été question de l'Orang-Outang; mais comme depuis ce temps là nous avons reçu des dessins plus exacts de cette espèce de singes, nous en profitons pour rectifier le tableau qui fut joint alors à la description. Il s'appelle aussi l'homme des bois des Indes-Orientales, parce qu'il ne se trouve que dans les Indes et principalement dans l'île de Bornéo. Il ne devient pas plus grand que de 4 pieds au plus; son visage, ses mains et ses pieds sont nuds et d'un gris foncé, ainsi que la peau de tout le corps en dessous du poil, qui est d'un brun-jaunâtre et dans quelques endroits roussâtre.

Fig. 3. Le Papion, ou le Babouin proprement dit.

(*Simia silvatica.*)

Le papion a la physionomie extrêmement sauvage; son visage est noir et ressemble à celui d'un chien; ses mains et ses pieds sont noirs et nuds; la couleur de son poil est d'un brun-noirâtre et sa longueur est de deux pieds. Il vit dans les forêts de la Guiane, et se nourrit principalement de fruits d'arbres,

Fig. 4. Le Singe à tête de cochon.

(*Simia porcaria.*)

La tête de ce vilain singe ressemble à celle de l'ours et se termine en un grouin de cochon. La longueur de son corps est de trois pieds, sa couleur est d'un gris sale, son poil est touffu et son ventre est nu. Il n'y a pas long temps qu'on a découvert cette espèce, et on n'en connaît pas encore sa véritable patrie.

Fig. 5. L'Alouate.

(*Simia seniculus.*)

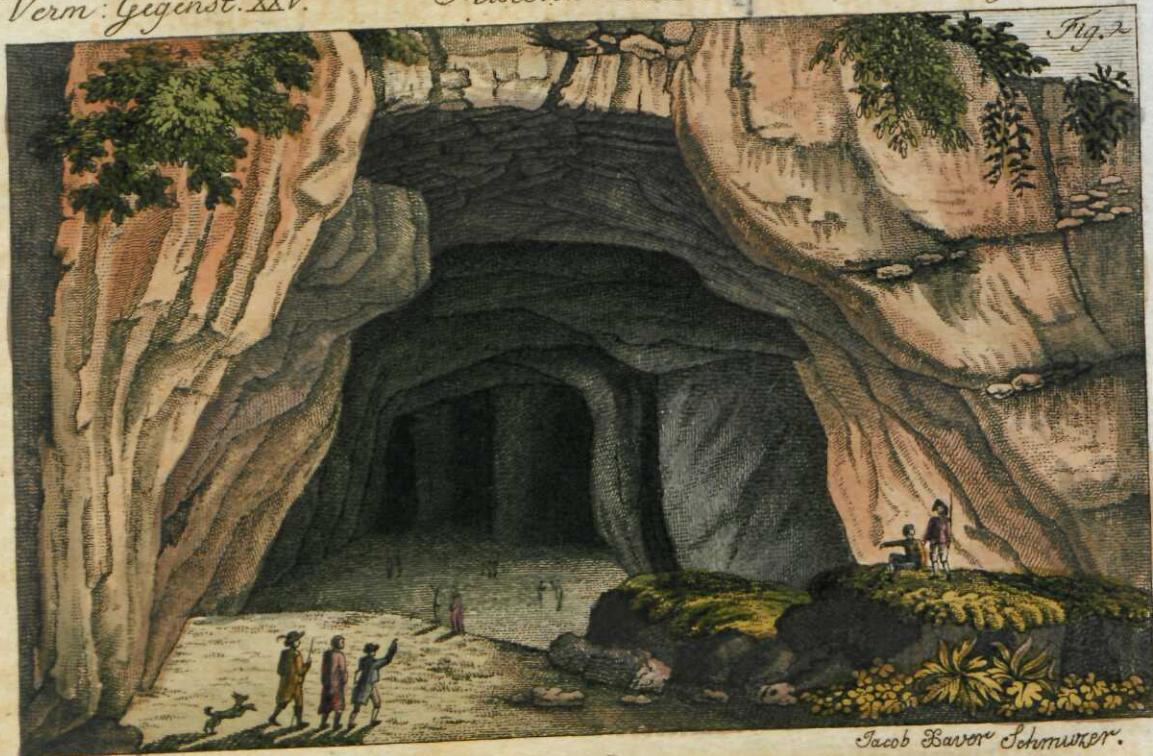
L'alouate habite les régions brûlantes de l'Amérique; sa longueur est d'environ deux pieds, sa queue prenante est de la même longueur et sa couleur est d'un roux foncé. Il marche ordinairement à quatre pieds; il a une longue barbe et son visage ressemble à celui de l'homme; autour du col il a une jube de lion. Il est extrêmement farouche, et difficile d'apprivoiser.

Fig. 6. Le Magot ou le Cynocéphale.

(*Simia cynocephalus.*)

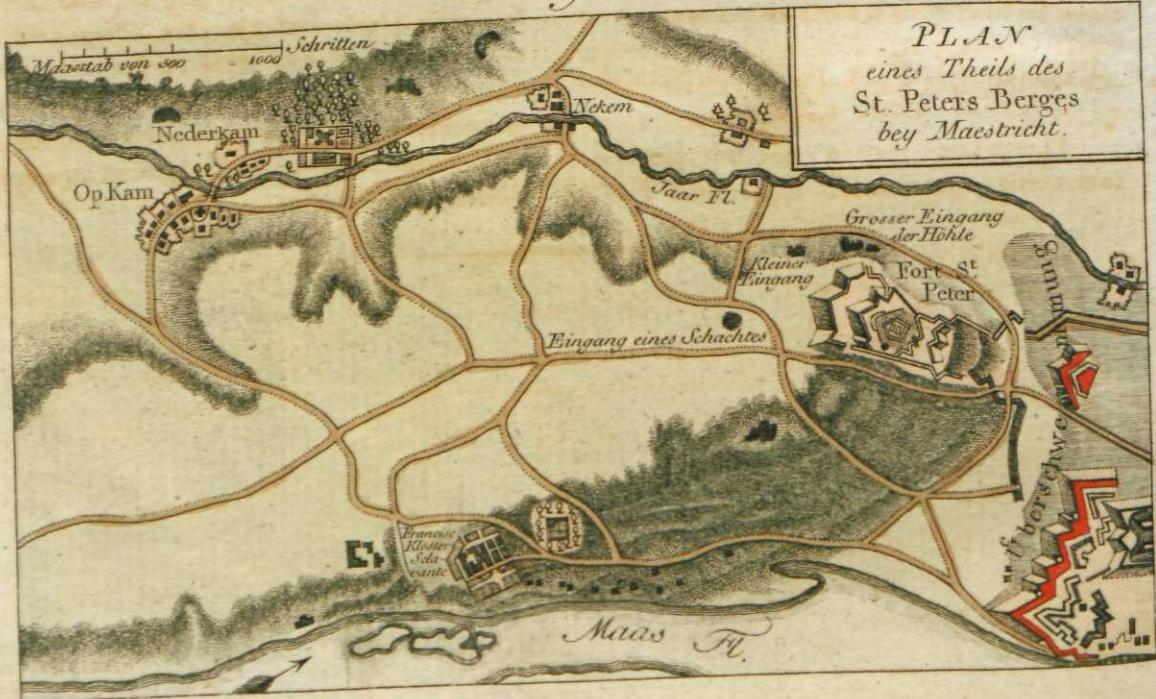
C'est aussi une espèce de singes nouvellement découverte. Sa longueur est de 19 pouces et sa tête noire ressemble absolument à celle d'un chien. Ses mains et ses pieds sont noirs; le reste du corps est jaune et tacheté en noir. On ne connaît pas encore ses moeurs ni sa patrie.

Jacob Bavar Schmutzler.

Fig. 1.

IL. B. 9.

SPECUS PROPE TRAJECTUM AD MOSAM, EORUMQUE FACIES EXTERIOR.

Famosi specus isti ad res notatu dignissimas pertinent, quas tum natura, tum hominum elaboravit industria. Initium capiunt sub monte S. Petri, cui arx ejusdem nominis imposita est, eoque sub monte et locis adjacentibus in tantam longitudinem protenduntur, ut nunc quidem terminum eorum nemo exploraverit, proque certo habeatur, ingentes has porticus subterraneas ad locum usque, cui *Vise* nomen est, adeoque tres magnas leucas gallicas, sese extendere. Tota haec regio, ac praesertim mons S. Petri, e topho marino consistit, qui mari olim pro fundo fuit, atque adeo praeter ingentes abnormesque massas tophi, natura mollis atque friabilis, strata integra silicis et arenae, innumeraque animalia terrestria et marina, nota ignotaque, eaque in lapidem versa, eorumque reliquias continet, quae in australibus tantum torridisque regionibus degere solita, non nisi magna quadam rerum conversione in haec loca transferri potuerunt.

Fig. 1. Mappa partem montis
S. Petri exhibens.

Parva haec mappa specum illorum situm nobis repraesentat, Ingressuris duo pa-

tent ostia sive introitus, major scilicet et minor, uterque a valle, quam Jaara fluvius perfluit. Majus ostium exterioribus fere munimentis castelli subjacet; minus haud procul abest. In superna montis planicie puteus est rotundus, 55 pedum diametro, deorsum usque in specum descendens, ortus e cuniculo, qui a praesidio austriaco pulveris pyri explosione subratus fuit, cum Galli Trajectum ad Mosam obsiderent. E parte dextra ad arduum montis latus Mosa flumen praeterfluit.

Fig. 2. Major ad specum in-
troitus.

Ostium hoc, naturae opus, ex ingenti- bus massis lapidis arenacei quasi concameratum, instar portae ingentis augustaeque, mi- randum illud palatum subterraneum aperit. Latitudo ejus pedum est 52, altitudo fere 44. Saxum est colore flavescente, in lapidem ver- sarum concharum, corallorum alicrumque marinorum corporum stratis mixtum. In re- cessu conspicua sunt ostia ad interiores por- ticus ducentia, quarum imaginem in sequenti tabula exhibebimus.

A' MASZTRICHTI BARLANG ELEJE.

A' *Masztrichti* híres Barlangok, legtsudálatosabb tárgyak a' természet és az emberi szorgalmatosság munkái között. Ezek a' Sz. Péter hegye alatt kezdődvén, mellyen a' Sz. Péter vára fekszik, olyy meszsze mennek a' föld alatt, hogy senki sints most, a' ki-ezeknek végét tudná, 's úgy gondolják, hogy ezek a' szörnyű medékek egész *Viséig* tartanak, melly ide jó 3 frantzia mérföld. Ez az egész tájjék, kivált a' Sz. Péter hegye tsupa darázskóból áll, melly valaha tenger fenék lehetett, a' honnan ezen természettel lágy és porhanyós darázskövön kívül rakva van rétegenként követtsel, fövenyel és rendkívül sok kövévált esmeretes és esmeretlen tengeri és szárazföldi állatok teteimeivel, mellyek rendszerént tsak a' déli meleg tartományokban élnek, következésképpen ide tsak változandóság által jöhettek.

Lássuk először ezeknek külső formáját, azután a' bennek lévő nevezetes dolgokat.

1. Kép. A' Sz. Péter környékének Rajzolatja.

Ez a' kis rajzolat előadja azon híres barlangok fekvését. Ezeknek két békárások van,

egy nagy, és egy kitsiny a' völgyböl, mellyben a' *Jaar* vize foly. A' nagy közel a' vár alatt, a' kitsiny pedig attól nem meszsze van. Fenn a' hegynél tető lapján egy kerek nyilás van le a' barlangig, melly középett 55 lábnyi és mina által támadt, mellyet az Ausztriai örző sereg vettetett fel, midön a' Franciaiak a' múlt háborúban Masztrichtöt ostromlották. A' hegynek jobb és meredek oldala mellett a' Móza vize folydogál.

2. Kép. A' Barlangnak nagyobb békárása.

Ezt a' reitenetes fövenykövekből álló bolt-hajtásos békárást maga a' természet formálta, a' melly ezen föld alattvaló tsudálatos Palotának, pompás kapu gyanánt szolgál. Ennek szélessége 52 lábnyi, magassága pedig tsak nem 44 lábnyi. A' kövei sárgás színük, mellyek között retenként feküsznek a' kövé vált tsigák, kláris spongyiák 's egyéb tengeri testek. Bellyebb látszanak azok a' nyílások is, mellyek a' barlangnak belső oszlopos osztályaiba visznek, mellyeknek rajzolatit a' következő tábla adja elő.

DIE MASTRICHTER-HÖHLEN VON AUSSEN.

Die berühmten Höhlen bey Maastricht gehören unter die bewunderungswürdigsten Gegenstände der Natur und des menschlichen Fleisses. Sie beginnen unter dem Petersberge, auf welchem die Festung St. Peter liegt, und gehen so weit unter dem Berge und der umliegenden Gegend fort, dass niemand jetzt ihr Ende kennt, und man gewiss glaubt, dass sich diese ungeheuren unterirdischen Galerien bis Vise, das ist, drey starke französische Meilen weit erstrecken. Die ganze Gegend, und vorzüglich der St. Petersberg besteht aus einem Seetuff des uralten Meergrundes, und enthält daher außer den grossen ungeheueren Massen, des von Natur weichen und lockeren Tuffsteins, ganze Lagen von Kieseln, Sand und eine erstaunliche Menge von versteinerten bekannten und unbekannten See- und Landthieren, und deren Überbleibsel, welche gewöhnlich nur in südlichen heißen Ländern leben, und also bloss durch eine grosse Revolution der Erde hieher kommen konnten.

Wir wollen erst ihre Lage von aussen, und dann auch ihr merkwürdiges Inneres kennen lernen.

Fig. I. Charte von einem Theile des St. Petersberges.

Diese kleine Charte zeigt uns die Lage der

berühmten Höhlen. Sie haben zwey Eingänge, einen grossen und einen kleinen aus dem Thale, worin die Jaar fliesst. Der grosse ist fast unter den äußerlichen Werken der Festung; der kleine nicht weit davon. Oben auf der geraden Fläche des Berges ist ein runder Schacht, 55 Fuß im Durchmesser weit, welcher bis hinab in die Höhle geht, und durch eine Mine entstanden ist, welche die österreichische Besatzung springen ließ, als die Franzosen im jetzigen Kriege Maastricht belagerten. Zur rechten Seite an der steilen Wand des Berges fliesst die Maas.

Fig. 2. Der grosse Eingang der Höhlen.

Dieser von der Hand der Natur geformte, und aus lauter enormen Sandsteinmassen gewölbte Eingang ist gleichsam das ungeheure und majestatische Thor zu dem unterirdischen Wunderpalaste. Er ist vorn 52 Fuß weit, und beynahe 44 Fuß hoch. Das Gestein ist gelblich von Farbe, und man sieht da zwischen Lagen von versteinerten Muscheln, Korallenschwämme und andern Seekörpern. Im Hintergrunde erblickt man die Öffnungen zu den innern Säulengängen und Galerien dieser Höhlen, deren Abbildung wir auf der folgenden Tafel finden werden.

LES CAVERNES DE MASTRICHT.

Les fameuses cavernes près de Mastricht doivent être comptées parmi les objets les plus merveilleux de la nature et de l'industrie de l'homme. Leur entrée se trouve au pied de la montagne de St. Pierre; elles s'étendent si loin en dessous de la montagne et de ses environs, que personne n'en connaît encore la fin, et qu'on préïend, que ces immenses galeries souterraines vont jusqu'à Visé, ce qui est éloigné de la montagne de trois bonnes lieues de France. Tout ce pays, et nommément la montagne de St. Pierre, ne consiste absolument que dans un tuf, qui doit avoir fait l'ancien fond de mer; cette pierre, dont on trouve des masses énormes, est de la nature poreuse et molle, et outre des couches entières de gravier et de cailloux on y trouve aussi en grande quantité des pétrifications d'animaux connus et inconnus de terre et de mer. Comme tous ces animaux ne vivent ordinairement que dans les pays méridionaux et très-chauds, ce n'est qu'une grande révolution de la terre qui peut les avoir transportés dans ces régions septentrionales.

Nous examinerons d'abord l'extérieur de ces cavernes remarquables, et ensuite nous en ferons aussi connaître l'intérieur.

Fig. 1. Carte géographique d'une partie de la montagne de St. Pierre.

Cette petite carte représente la situation

géographique de ces fameuses cavernes. Elles ont deux entrées, une grande et une petite, mais toutes les deux se trouvent du côté de la vallée, à travers laquelle coule la Jaar. La grande entrée est presque en dessous des ouvrages extérieurs de la forteresse, et la petite n'en est pas très-éloignée. Sur la cime de la montagne il y a un puits rond d'une largeur de 55 pieds en diamètre, qui descend jusqu'à la caverne; il tire son origine d'une mine que la garnison autrichienne a fait sauter, lorsque dans la guerre présente *Mastricht* fut assiégié par les Français. La Meuse coule du côté droit et tout au pied du mur escarpé de la montagne.

Fig. 2. La grande Entrée des cavernes.

Cette entrée, qui est formée par la main de la nature et voûtée dans des masses énormes de pierre de grès, semble être la porte majestueuse qui conduit dans ce palais souterrain. Sa largeur est de 52 pieds et sa hauteur de 44; la pierre est d'une couleur jaunâtre et entremêlée de couches de coquilles, de matrepores et d'autres corps de mer. Au fond de cette grande entrée on apperçoit différentes autres qui conduisent dans les galeries intérieures de la caverne, qu'on verra représentées sur la table suivante.

Verm: Gegenst. XXVI

Fig. 2.

Melanges. XXVI.

Fig. 1.

**SPECUS PROPE TRAJECTUM AD MOSAM,
EORUMQUE FACIES INTERIOR.**

**Fig. 1. Interiorum porticum
facies.**

Anterior specus, quo majus illud ostium quasi continuatur, totus sub monte S. Petri versus ripam Mosae fluminis, ad summum leuciae gallicae dimidiae longitudine, recedit, isque cum forniciis suis magnificis totus naturae opus est. Ex hoc autem specu specus alii innumeri sive fornices excelsi, columnis impositi ingentibus, inter seque conjunctis, late sub terram sese insinuant, atque immanem quemdam columnarum labyriathum efficiunt. Scilicet jam ante hominum memoriam specus isti pro lapicidinis fuere, ex quibus in aedificiorum materiam lapides et saxa eximia, per Mosam flumen in remotas etiam terras transportanda, deponita sunt, ita ut in iis excidendis singulae columnae ad suffulcendum specus forniciem relinquerentur, e quibus tandem mirandus iste columnarum quasi labyrinthus exstitit, cuius ambitum ramosque, nanc certe, ne illi quidem norunt, qui quotidie in illo opus faciunt. Nullo certo duce, nullo apparatu, improvidum in interiores recessus ingredi, periculosum est, eo quod error facilis, errorem interitus consequi potest. Ad spectus templi hujus ingentis subterranei, a natura praeparati, ardantium facium lumine illustratus, magnificus est atque sublimis, ac

specus hi quasi thesaurus quidam sunt historiae naturalis ex antiquiori aeo, namque in iis etiamnum in lapidem conversae reliquiae bestiarum reperiuntur, quae hodie aut penitus ignotae sunt aut omnino deletae, aut quae in torridissimis duntaxat Orbis partibus vivunt, coelo nostro prorsus alienae.

Fig. 2. Caput crocodili in lapidem versum, in illo detectum specu.

Anno 1770 operarii quidam, lapides in specu caedentes, in saxo quodam invenerunt grande caput piscis, ut opinabantur, versum in lapidem, inventumque doctori Hoffmanno, Trajecti ad Mosam tum degenti, indicarunt, qui, utpote rerum naturalium indagator, caput illud statim crocodili esse cognovit, et magna cum circumspectione e saxo excidendum curavit. Videmus in tabula, quomodo saxum illud, cui caput crocodili inhaerebat, ab operariis e specu profertur. Longitudo saxe pedum fuit 4, latitudo 2 pedum et pollicum 6, crassitudo pollicum 8; pondus vero centenariorum 6. Praeter hanc pretiosam rem inventae etiam fuere versae in lapidem testudines, piscium bestiarumque terrestrium ossa praegrandia, cornua cervorum et alcium et similia; in arena vero conchae et cochleae subtilissimae, eaeque omnes incolumes ac integerrimae.

A' MASZTRICHTI BARLANGOK BELÖLRÖL.

1. Kép. Az oszlopos menetelek tekintete.

Az első barlang, melly a' békárás kiterjedésének tartathatik, egész a' Sz. Péter hegye alá nyúlik a' Moza vize felé legfellyebb fél frantzia mérit földnyire, és minden pompás boltozatival együtt tsupán a' természet munkája. Ezen barlang számtalan apróbb barlangokra oszlik, mellyek mind irtóztató magas oszlopokon állanak; 's mintegy végnélkülvaló oszlopos labirinthust formálnak. Ugyan is, folyul halad minden emberi emlékezetet, miólta ezekből a' barlangokból mindég köveket fejtettek, mellyek épíni igen jók, 's a' Moza vizén hajókon igen meszsze elszállítattak, mellyeknek kifejtésekkel az oszlopok tartalékoknak hagyattak meg a' boltozatok alatt, 's így támadtak ezen tsudálatos labrintusok, mellyeknek menedékjeit és kiterjedésekét most még azok sem esmerik, a' kik benne minden nap dolgoznak. Azokba vezető és jó intézetek nélkül mélyre bémenni veszedelmes, mivel benne könnyű eltévedni 's elveszni. A' természet ezen rettenetes föld alattvaló palotáinak homlokfala, ha azt fáklyákkal megvilágosítják igen nagy és felséges; egyförs mind pedig ezen barlangok a' régi vi-

lág természet historiái kintses kamarájának tartathatnak, mivel abban még máig is találtatnak részszéretént esmeretlen és már egészben elpusztult állat fajoknak, részszérint a' déli meleg tartománybeli vadaknak kövé vált tetemei, a' melly állatok ezen égaly alatt soha sem éltek.

2. Kép. Egy kövér vált Krokodil fő a' barlangból.

Történt 1770-ben hogy a' munkások kik a' barlangban köveket fejtettek a' kölcsiklák között, halfönek vélt kaponyát találtak, a' melly Masztrichti Doktor Hoffmannak tudtara esvén, azt mint természetvizsgáló tsak hamar megesmerte, hogy krokodilus fő lett légyen, és azt nagy vigyázással ki is ásatta. Itt van a' képe, a' mint ezt a' nagy 4 lábnyi hosszú, 2 lábnyi 6 íznyi széles, és 8 íznyi vastag követ, a' mellyben a' fő tsont feküdt, a' munkások kiemelék, a' melly 6 mázsát nyomott. Ezen drága darabon kívül kövé vált teknösbékák, nagy haltsontok és más száraz földi állatok tsontjai, szarvasok és Jávorok szarvai 's több e' félék is találtattak itt; a' fövenyben pedig apró és finom tzifrájú tsigátskák és kagylók egész épiségekben megmaradtak.

DIE MASTRICHTER-HÖHLEN VON AUSSEN.

Fig. 1. Ansicht der innern Säulengänge.

Die vordere Höhle, welche als eine Fortsetzung des grossen Eingangs betrachtet werden kann, zieht sich ganz unter dem St. Petersberge nach dem Ufer der Maas, höchstens $\frac{1}{2}$ französische Meile lang hin, und ist mit ihren prächtigen Gewölben ganz ein Werk der Natur. Aus dieser Höhle aber laufen eine unzählige Menge anderer Höhlen, oder mit einander verbundener hoher und auf lauter ungeheuern Säulen ruhender Gewölbe weit unter der Erde fort; und bilden gleichsam ein unendlich weites Säulenlabyrinth. Seit undenklichen Zeiten hat man nämlich diese Höhlen immer als Steinbrüche gebraucht, aus ihnen vortreffliche Bausteine gehohlt, welche man auf der schiffbaren Maas sehr weit verfährt, und beym Ausbrechen zur Unterstützung des Dachs immer einzelne Säulen stehen lassen, woraus endlich dieses wundernwürdige Säulenlabyrinth entstanden ist, dessen Umfang und Zweige wenigstens jetzt selbst von den Leuten, die täglich darin arbeiten, niemand kennt. Es ist gefährlich sich ohne sichere Führer und vorsichtige Anstalten in die Tiefe derselben zu wagen, weil man sich leicht darin verirren und umkommen kann. Die Ansicht dieses ungeheuren unterirdischen

Tempels der Natur, wenn man ihn mit Fackeln erleuchtet, ist gross und erhaben; und diese Höhlen sind gleichsam eine Schatzkammer der Naturgeschichte der Vorwelt; denn es finden sich darin noch immer versteinerte Überbleibsel von theils jetzt ganz unbekannten und verloren gegangenen Thierarten, theils von Thieren aus den heißesten Südländern, die nie in unserm Klima lebten.

Fig. 2. Ein versteinerter Krokodilkopf aus der Höhle.

Im Jahre 1770 entdeckten die Arbeiter, welche in der Höhle Steine brachen, in dem Felsen einen grossen versteinerten Fischkopf, und meldeten ihren Fund dem Doktor Hoffmann in Maastricht, der als Naturforscher ihn bald für den Kopf eines Krokodils erkannte, und mit grosser Vorsicht herausarbeiten ließ. Wir sehen hier, wie eben dieser Stein, der 4 Fuß lang, 2 Fuß 6 Zoll breit, und 8 Zoll dick war, in welchem der Kopf liegt, und welcher 6 Centner wog, von den Arbeitern herausgeschafft wird. Außer diesem kostbaren Stücke fanden sich auch versteinerte Schildkröten, grosse Fisch- und andere Landthierknochen, Hirsch- und Elendsgeweihe, und dergleichen mehr; im Sande aber die zartesten und feinsten Muscheln und Schnecken, alle aufs schönste erhalten.

L'INTÉRIEUR DES CAVERNES DE MASTRICHT.

Fig. 1. Vue des galeries intérieures.

La partie antérieure de la caverne, qui peut être regardée pour une continuation de la grande entrée, se tourne au dessous de la montagne de St. Pierre dans une direction oblique vers les bords de la Meuse. Sa longueur est tout au plus d'une demie-lieu, et ses voûtes magnifiques sont entièrement l'ouvrage de la nature. Dans cette caverne antérieure on trouve les entrées d'un grand nombre d'autres cavernes, dont les voûtes fort élevées sont jointes l'une à l'autre et posées sur des colonnes prodigieuses; elles s'étendent fort loin au dessous de la terre et forment pour ainsi dire un labyrinthe immense de galeries. Depuis un tems immémorial ces cavernes ont servi de carrières, dont on a continuellement exploité d'excellentes pierres de taille, qu'on a ensuite transportées fort loin sur la Meuse; en les arrachant on a toujours eu soin de ménager des colonnes isolées pour le soutien du toit, et c'est ce qui a donné origine à ce labyrinthe merveilleux de galeries, dont personne ne connaît maintenant l'étendue et les ramifications, pas même les ouvriers qui y travaillent journellement. Il est très-dangereux de s'y enfoncer à moins qu'on n'y soit conduit par des guides très-sûres et que par-dessus encore on ne prenne beaucoup de mesures de précaution; car il est très-aisé de s'y égarer, et alors on périrait infailliblement. Lorsque cet immense temple souterrain de la na-

ture est éclairé par des flambeaux, il présente un coup d'œil grand et sublime. Toutes ces cavernes enfin renferment un trésor inestimable pour l'histoire naturelle du monde primitif; car on ne cesse d'y trouver non seulement des fragmens petrifiés d'animaux qui nous sont absolument inconnus ou dont les races se sont perdus, mais aussi d'autres qui ne se trouvent jamais dans nos climas et qui ne vivent que dans les pays les plus méridionaux.

Fig. 2. Une tête petrifiée de Crocodile, trouvée dans ces cavernes.

En 1770 les ouvriers, en tirant des pierres de la caverne, y découvrirent une grosse tête de poisson petrifiée; ils en avertirent le Docteur Hoffmann à Mastricht, qui en savant connaisseur de l'histoire naturelle la reconnut aussitôt pour la tête d'un grand crocodile et prit des mesures pour qu'elle fût arrachée avec toutes les précautions possibles. Le tableau ci-joint nous représente la pierre, dans laquelle cette tête fut trouvée, au moment où les ouvriers la tiraient de la caverne; sa longueur était de 4 pieds sur une largeur de 2 1/2, et son poids montait à 4 quintaux. Outre ce monument précieux on y découvrit encore des tortues petrifiées, des ossemens fort grands de poissons et d'animaux de terre, des bois de cerfs et d'élan, et beaucoup d'autres objets non moins intéressans. Le sable renferme une quantité de moules et de coquilles très-fines et élégantes et qui sont tous supérieurement bien conservées.

Vierf. Thiere. LIX.

Animalia quad. LIX.
Fig. 3.

Quadrupedes. LIX.

SIMIARUM QUAEDAM SPECIES.

Fig. 1. et 2. (*Simia nasica*.)

Haec, alta 3 aut 4 pedes, in pluribus insulis Indiae orientalis vivens, atque ad ceborum genus spectans, naso longo, tenui ac prope rostriformi ab omnibus simiarum generibus distinguitur. Duae hujus tabulae figurae partem ejus anteriorem et posteriorem exhibent.

Fig. 3. (*Simia polycomos*.)

Haec simia, priore paullo major, Guineam aliasque partes Africae inhabitat et pariter ad ceborum genus pertinet. Toto fere corpore e nigro canescens, praecipue memorabilis est ob capitum et barbae pilos longos et flavescentes, instar capillitii promissoris, cuiusmodi majores nostri gerebant, defluentes in humeros, unde et nomen germanicum (Perquenaffe) sortita est.

Fig. 4. (*Simia leonina*.)

Simia haec, semper fere quaternis pedibus incedere solita, pariter in meridionali Africa degit. Magnitudine cani mediocri par,

toto fere corpore pilis colore nigro sordidiori testa est, si jubam leoninam ex albido canescentem excipias, capiti et collo humerorum tenus circumdatam.

Fig. 5. (*Simia beelzebul*.)

Haec, in australi America vivens, ad ceborum genus cauda tortili pertinet. Longa fere 2 pedes, pilos nigros, laeves nitidosque, barbam hispidam habet. Gregatim in silvis degit, ibique tempore vespertino clamores tollit terribiles, unde et nomen germanicum (Brüllaffe) obtinuit.

Fig. 6. (*Simia cephalopterus*.)

Cebus hic in insula Ceylonia vivit. Priori magnitudine similis, pilos habet nigros brevesque, caudam longam, parte extrema in cirrhum desinentem, faciem manusque colore violaceo obscuriore, barbam albam, usque ad frontem reductam, circaque aures alarum instar se expandentem. Atque haec forma huic simiae mirabilem adspectum praebet. Ceterum placido est ingenio et facile curatur.

EGYNEHÁNY MAJOMFAJOK.

1. és 2. Kép. Az orrondi Majom.

(*Simia nasica*.)

Az orrondi 3, 4 lábnyi magas, napkeleti Indiaban több szigeteken találtatik, a' matska majmok faja, és hosszú vékony tsak nem karimás orra által különbözteti meg magát más majmoktól. Ezen két képben elől hátul leábrázoltatik.

3. Kép. A' parókás Majom.

(*Simia polycomos*.)

Ez a' majom Guineában és más áfrikai tartományokban lakik, az élébeninél nagyobbatska, de ez is matska majom. Tsak nem őz egész teste fekete szürke; de kivált a' parókájára 's szakállára nézve nevezetes, melly mint valamelly régi doktoros fürtös paróka egész a' vállára le lög, a' honnan vette a' nevét is.

4. Kép. Az oroszlánnyakú Majom.

(*Simia leonina*.)

Ez a' majom, a' melly többnyire mindég 4 kézlab jár, hasonlóképpen Afrika déli részében lakik. Akkora mintegy középszerű kutya, 's tsak nem az egész teste moitskos fe-

kete szörű. Azt a' fejéres szürke oroszlán stárényt kivéven, mely a' fejét 's nyakát egész az első tsipejéig körül veszi.

5. Kép. A' fekete bögö Majom.

(*Simia beelzebul*.)

A' bögö Majom déli Ámerikában lakik, és a' kunkorgós farkú matska majmok faja. A' hossza mintegy 2 lábnyi, fekete, sima és fényes szörű, 's borzas szakállú, seregenként lakik az erdőkben, a' hol estvénként rettenetes ordítást tesz, 's ounan vette a' nevét is.

6. Kép. A' szárnyas szakállú Majom.

(*Simia cephalopterus*.)

Ennek a' matska majomnak hazája Ceilon szigete, akkora mint az élébeni faj, rövid, fekete szörű, és hosszú farkú, mellynek a' vége bojtos, az ábrázatja és kezei setét via la színük, de a' szakálla, melly két felől egész a' homlokáig felsmegy, és a' fülei tájján szárny formán kiterjed, egészen fejér. Ez ennek a' majomnak a' honnan így is neveztetett el, különös tekintetet ad. Ez igen szelíd, és könnyen megszélezhető majom.

EINIGE AFFENARTEN.

Fig. 1. u. 2. Der langnasige Affe.

(*Simia nasica.*)

Der langnasige Affe ist 3 bis 4 Fuß hoch, lebt in Ostindien auf mehreren Inseln, gehört zu dem Geschlechte der Meerkatzen, und zeichnet sich durch seine lange dünne, und fast rüsselförmige Nase von allen andern Affengattungen aus. Diese beyden Figuren zeigen ihn von hinten und von vorne.

Fig. 3. Der Peruquenaffe.

(*Simia polycomos.*)

Dieser Affe bewohnt Guinea und andere Länder von Afrika, ist etwas grösser als der vorige, und gehört gleichfalls zu den Meerkatzen. Er ist beynahe am ganzen Leibe schwarzgrau; besonders aber merkwürdig wegen seiner langen gelblichen Kopf- und Barthaare, die ihm wie eine altväterische Alongenperücke über die Schultern herabhängen, davon er auch seinen Nahmen bekommen hat.

Fig. 4. Der Affe mit der Löwenmähne.

(*Simia leonina.*)

Dieser Affe, welcher fast immer auf 4 Füßen, oder seinen 4 Händen geht, wohnt gleichfalls in der südlichen Hälfte von Afrika. Er hat die Grösse eines mittelmässigen Hundes,

und hat fast am ganzen Leibe schmutzischwarzes Haar, die dicke weisslich graue Löwenmähne ausgenommen, welche er um den Kopf und Hals bis an die Schultern hat.

Fig. 5. Der schwarze Brüllaffe.

(*Simia beelzebul.*)

Der schwarze Brüllaffe lebt im südlichen Amerika, und gehört zu den Meerkatzen mit Wickelschwänzen. Er ist ungefähr 2 Fuß lang, hat schwarzes, glattes und glänzendes Haar, und einen rauen Bart. Er lebt schaarenweise in den Wäldern, wo er des Abends ein fürchterliches Geschrey macht, wovon er auch seinen Nahmen hat.

Fig. 6. Der Affe mit dem Flügelbarle.

(*Simia cephalopterus.*)

Diese Meerkatze lebt auf der Insel Ceylon. Sie gleicht dem vorigen Affen an Grösse, hat schwarzes kurzes Haar, einen langen Schwanz, der an der Spitze einen weissen Büschel hat. Gesicht und Hände sind dunkel violett, ihr Bart aber, welcher sich bis über die Stirn hinaufzieht, und an den Ohren wie zwey ausgebreitete Flügel aussieht, ist weiss. Dies gibt diesem Affen, der auch davon seinen Nahmen hat, ein sonderbares Ansehen. Er ist sanft und leicht zu zähmen.

DIFFÉRENTES ESPÈCES DE SINGES.

Fig. 1. et 2. La Guenon à long nez.

(Simia nasica.)

La guenon à long nez est d'une longueur de 3 à 4 pieds, et se trouve dans plusieurs îles des Indes orientales. Elle appartient dans le genre des babouins et se distingue de toutes les autres espèces de singes par son nez long, mince et presque semblable à une trompe. Les deux figures ci jointes la représentent par devant et par derrière.

Fig. 3. La Guenon à camail.

(Simia polycomos.)

Ce singe est également une espèce de babouins; il est un peu plus grand que le précédent et se trouve dans la Guyane et quelques autres contrées de l'Afrique. Presque tout son corps est d'un gris foncé, mais ce qui le rend principalement remarquable, c'est le poil très-long et jaunâtre de sa tête et de sa barbe, qui en tombant sur les épaules comme un camail, ou comme une perruque allongée, les couvre entièrement. Voilà aussi l'origine de son nom.

Fig. 4. Le Singe à jube de lion.

(Simia leonina.)

Cette espèce de singes qui marche presque continuellement sur ses quatre pattes, se trouve aussi dans la partie méridionale de l'Afri-

que. Il a la grandeur d'un chien médiocre, et la couleur de son poil est presque par tout le corps d'un noir sale, à la jube de lion près qui entoure sa tête et son cou jusqu'aux épaules et qui est d'un gris blanchâtre.

Fig. 5. Le Hurleur noir.

(Simia beelzebul.)

Le hurleur noir appartient dans le genre des babouins à queues prenantes, et se trouve dans l'Amérique méridionale. Sa longueur est à peu près de deux pieds; il a le poil noir lisse et luisant et sa barbe est velue. Il vit par troupeaux dans les forêts, où le matin et le soir il pousse des hurlements affreux, ce qui lui a fait donner son nom.

Fig. 6. La Guenon à face pourpre.

(Simia cephalopterus.)

Cette espèce de babouins se trouve sur l'île de Ceylon. Elle ressemble pour la grandeur à l'espèce précédente. Son poil est court et noir, mais sa queue est longue et garnie au bout d'une touffe blanche. Sa figure et ses mains sont de couleur violette très foncée, mais sa barbe, qui lui va jusque par dessus le front et ressemble assés aux environs des oreilles à deux ailes déployées, est entièrement blanche. C'est ce qui lui donne un air tout à fait singulier. Il est d'ailleurs très-doux et se laisse aisément apprivoiser.

Pflanzen. LXV.

Plantæ. LXV.

Plantes. LXV.

Fig. 1

Fig. 2

PLANTAE MEDICINALES.

Fig. 1. (Euphorbia officinalis.)

Omnis fere euphorbiarum species plantae sunt venenatae et lacteo humore gaudent, quo sagittas lanceasque suas vulgo tingunt Africani. Attamen una eorum species, quam tabella praesens exhibit, planta medicinalis est. In torridissimis Africæ partibus proveniens, stipitem habet 3 aut 4 pedum altitudine, angulosum, colore viridi albidoque, carentem foliis, multisque spinis obsitum. Ramos hac illac agit ordine nullo, et flores inter spinas ex ipso stipite prorumpunt. Liquor lacteus, ex stipite inciso profluebat, in gummi speciem coagulatur, quod medici tanquam medicamen acerrimum, sed externe duntaxat applicant.

Fig. 2. (Canella alba.)

Canella alba, qua olim pro aromate caryophyllo simili utebantur, nunc vero tanquam medicamentum roborans usitata, fructus est arboris, provenientis in insulis occidentalis Indiae, 20 fere aut 30 pedum altitudine. Folia gerit oblonga, ovata, singillatim crescentia; flores coloris aurantii, in corymborum speciem collectos, quibus succedunt baccae seminales colore violaceo.

Cortex, inter medicamina usitatus, ramis tenerimis decerpitur, atque in tubulorum formam convolutus siccatur. Sapore praeditus est aromatico, palatum urente et ad sanguinem inflammandum admodum facili.

ORVOSI PLÁNTÁK.

1. Kép. A' patikai Téjfű.

(Euphorbia officinalis.)

A' téjfű többnyire mind mérges plánta, mellynek tejes levélvel az áfrikaiaiak nyílveszszőket gyakran megmérgezik. Azomban az itt lerajzolt faj még is orvosi és patikai plánta, melly Afrikának leghevesebb tájékain terem. Ennek a' szára 3., 4 lábnyira nő fel, szegletes, zöld és fejeres, leveletlen és igen tövisek. Imitt amott rendetlenül ágokat is hajt ki, de a' virágai magából a' szárából a' tövisek közül bújnak ki. A' teje, melly a' szárából úgy szívárog ki, ha azt běhasogatják, tispává lesz, a' mellyet mint orvosságot csak külről használnak, mint erős etető eszköz.

2. Kép. A' fejér Fahéj.

(Canelia alba.)

A' fejér fahéj, melly régen mint hasouló fűszerzám a' szegfűhöz közönséges volt, most pedig csak úgy fordul elő az orvosságok között, mint erősítő eszköz, egy napnyúgoti indiai fának a' kérge, melly mintegy 20, 30 lábnyi magas. Ennek hoszszú töjásdad, rövid nyelű, 's egyenként álló levelei vannak. A' virágai narants színük, mellyek tsomónként nőnek, és viola színű bogyókat terem.

Az a' héj, mellyet a' patikában árulnak, a' legfiatalabb ágokról hántatik le, 's öszvesodortatván megszáraztatik. Ez igen tisípös fűszerzamos ízü, és felette hevítő.

ARZNEY PFLANZEN.

Fig. 1. Die Apotheker-Euphorbie.

(Euphorbia officinalis.)

Die Euphorbien sind fast alle Giftpflanzen, und haben einen Milchsaft, mit welchem die Afrikaner häufig ihre Pfeile und Wurfspieße vergiften. Indessen ist doch eine Gattung davon, die hier abgebildete *Apothekereuphorbie*, eine Arzneypflanze. Sie wächst in den heißesten Gegenden von Afrika. Ihr Stamm ist 3 bis 4 Fuß hoch, eckig, grün und weißlich, ohne Blätter und mit vielen Dornen besetzt. Er treibt Blüthen und da Äste unordentlich aus, und die Blüthen dringen zwischen den Dornen gleich aus dem Stämme heraus. Der Milchsaft, welcher aus dem Stämme quillt, wenn man ihn ritzt, verdickt sich zu einem Gummi, welcher in der Arzney als ein scharfes Arzneymittel, jedoch nur äußerlich gebraucht wird.

Fig. 2. Der weiße Zimt.

(Canella alba.)

Die weiße Zimtrinde, welche sonst als ein dem Würznäglein ähnliches Gewürz gewöhnlich war, anjetzt aber bloß als ein stärkendes Arzneymittel in der Medizin gebraucht wird, kommt von einem Baume, welcher in den westindischen Inseln wächst, und ungefähr 20 bis 30 Fuß hoch ist. Er hat langovale, kurzgestielte und einzeln stehende Blätter, orangengelbe Blüthen, welche in Büscheln wachsen, und violette Samenbeere tragen.

Die Rinde, welche man in den Apotheken braucht, wird von den jüngsten Ästen abgeschält, als Röhrchen zusammen gerollt, und getrocknet. Sie hat einen brennend beißenden gewürzhaften Geschmack, und ist sehr erhitzend.

PLANTES MÉDICINALE S.

Fig. 1. L'Euphorbier officinal.
(*Euphorbia officinalis.*)

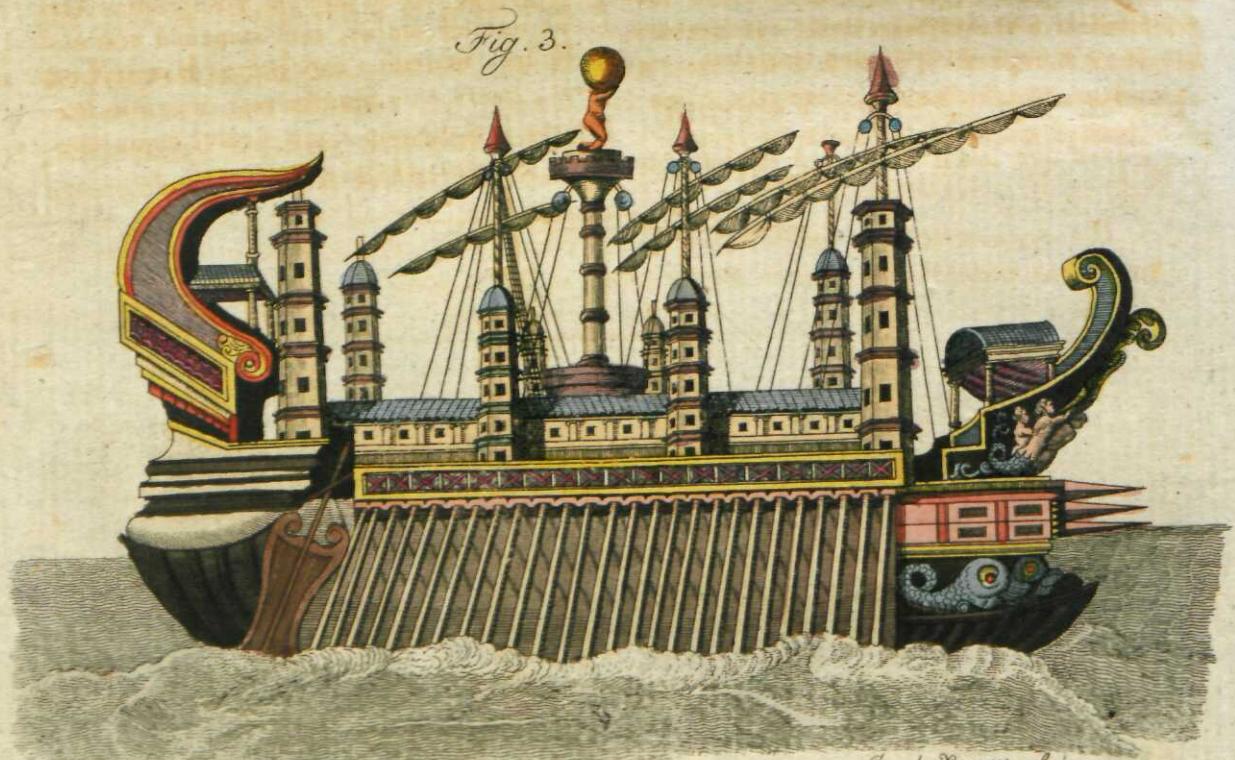
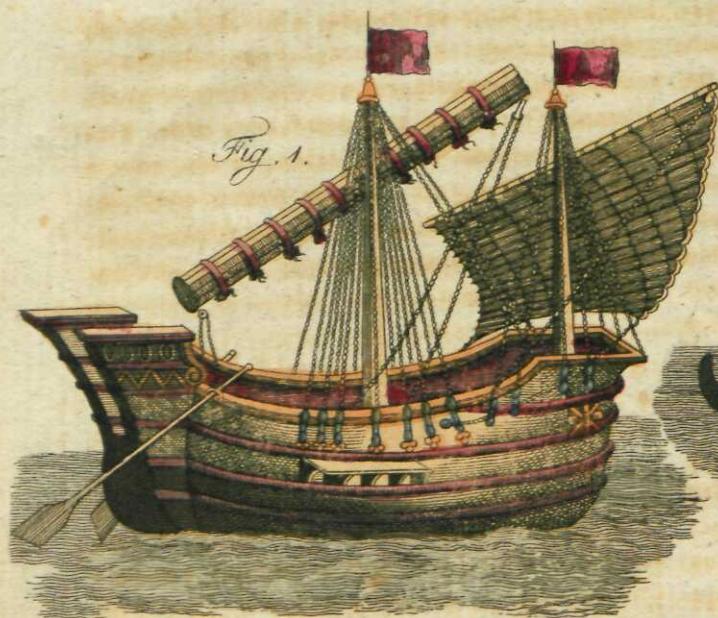
Presque tous les euphorbiers sont des plantes vénéneuses, et remplis d'un suc laiteux, avec lequel beaucoup d'Africains ont l'usage d'empoisonner leurs flèches et leurs javelots. Une espèce cependant, l'*euphorbier officinal*, qu'on voit représenté sur le tableau ci-joint, est une plante médicinale. Elle croît dans les contrées les plus brûlantes de l'Afrique. Sa tige est haute d'environ 3 à 4 pieds et d'une couleur verte et blanchâtre ; elle a des angles ondés, est dénuée de feuilles et munie de beaucoup d'épines. Elle pousse des branches éparques et sans aucun ordre, et les fleurs naissent de la tige même et du milieu des épines. Quand on y fait des incisions, il en découle un suc laiteux, qui se condense et devient une gomme résine, qu'on emploie dans la médecine comme un ruptoïre très violent ; on ne s'en sert pas intérieurement.

Fig. 2. La Cannelle blanche.
(*Canella alba.*)

La cannelle blanche, dont autrefois on s'est servi fréquemment comme d'une épice semblable aux goux de girofle, n'est plus employée aujourd'hui que dans la médecine comme un corroboratif. Elle provient d'un arbre, qui croît dans les Indes occidentales et dont la hauteur monte à 20 jusqu'à 30 pieds. Il a des feuilles ovales à pedicules courtes et isolées ; ses fleurs sont de couleur d'orange, viennent par bouquets et portent des baies de semence de couleur violette.

L'écorce employée dans les pharmacies est prise des branches les plus tendres ; elle est roulée en tuyaux et séchée ; son goût est aromatique, mais cuisant et corrosif, et elle échauffe extrêmement.

NAVIGIA VETERUM.

Navigia veterum, ut multae eorum machinae, valde adhuc imperfecta fuere. Eorum navigatio, cum pyxis nautica etiamnum iis ignota esset, littoribus legendis et prope sitis regionibus insulisque invisendis circumscripta fuit. Attamen jam cognitus illis fuit remorum, velorum, gubernaculorumque et anchorae usus, et habuere naves cum onerarias tum bellicas, quin soli etiam pompaes inservientes, quarum nonnullae ab antiquis scriptoribus descriptae leguntur. Icones sequentes triplicis hujus generis navigia exhibent.

Fig. 1. Navis Phoenicia oneraria.

Phoenices navigandi arte et mercatura inter Veteres maxime floruisse constat. Merces petebant e terris longinquis, ad quod navibus onerariis opus illis erat. Naves hae haud ita magnae erant, apertae supra, sine stega, instructae uno aut duobus velis parvis in malo brevi, quibus saepe addebantur remi, deinde carina complanata, quae ratio titubantem navis motum incessumque reddebat.

Fig. 2. Navis bellica Veterum.

Naves hae nullis velis, sed duobus tri-

busve remorum ordinibus, alio alii superimposito, instructae fuerunt, ut pro arbitrio et militum illis insistentium necessitate moveri possent. Quare nec grandes fuere, prora plerumque cuspide longa ferreaque aut rostro ferreo recurvo, ad hostium naves configendas, praemunita. Planae pariter carinae erant. Ad remos agendos plerumque servis aut captivis utebantur.

Fig. 3. Navis magnifica regis Hieronis.

Hiero, Syracusarum rex, cura Archimedis ab eoque designatam navem construi jussit, de cuius magnificentia scriptores antiqui, praesertim Athenaeus, qui eam accurate descripsit, mira narrant. Ad descriptionis illius fidem navis hic repraesentata est. In ea construenda 300 operarii totum annum posuerunt. Arci justae natanti similis, tam stupenda erat magnitudine, ut nullus eam portus Hieronis caperet, quare eam tandem regi Aegyptio Ptolemaeo Philadelpho dono dedit, cuius spatiotisis portibus excipi poterat.

A' RÉGIEK HAJÓI.

A' régiek hajói, mint szinte több erőmívek is még igen hijánosok voltak. Hajókázások, mivel még az éjszakmutató nálok esméretlen volt, tsak a' partok környékeire, a' szomszéd tartományokra és szigetekre terjedett ki. Azomban még is éltek már evezőkkel, vitorlákkal, kormánnyal és vasmatskákkal, és nem tsak tereh hordó, és hadakozó hajóik, de még pompa hajóik is voltak; melyek közül egynehányat a' régi írók leírnak. A' következő három rajzolatok illyen háromféllel hajót adnak elő.

1. Kép. Fénitziai Kereskedőhajó.

Tudva való, hogy a' Fénitziaiak a' régi világban leghíresebb kereskedők és hajósok voltak. Ezek portékáikat távolról hordták, a' mire tereh hordó hajó kelleit. Ezek nem nagyok voltak, fedeletlencsék, 1, 2 kis vitorlájúak, melyek alatsony árbotzfákon lobogtak, voltak gyakran evezőik is, és a' fenekek lapos lévén, nem elég volt a' vízen bátorságos.

2. Kép. Hadakozó hajóik a' Régiéknek.

A' régiek hadakozó hajóiknak nem volt vitorlájuk, hanem két három sor evezőjük

egymás felett, arra nézve hogy a' katonaság akaratja és kivánsága szerént igazgathassák hajóikat. Innen nagyok nem is voltak, és az elejük többnyire vas orruak voltak, hogy más hajókat annak hegye által bédöfhesse-nek. A' fenekek ezeknek is lapos volt. Az evező emberek többnyire rabszolgák, vagy hadifoglyok voltak.

3. Kép. Hiero Király pompás-hajója.

Hiero Szitziliában Szírakúzai Király volt. Ez az Archimedes intézete és javaslása szerént magának egy igen pompás hajót építette-tet, a' melyről a' régi írók kivált Atheneus a' ki ezt egészben leírta, tsudálatos dolgokat beszélnek. Ezen leírás szerént van ez a' hajó lerajzolva, három száz munkások dolgoztak ezen egy egész esztendeig. Ez egy egész úszó vár volt, és ollyan nagy, hogy Hiero Királnak egy kikötő helyébe sem mehetett be, a' honnan utoljára egy jó barátiának az Egyiptomi Király Ptolomeus Philadelfusnak aján-dékozta, a' kinek a' kikötő helyében elég helye volt.

S C H I F F E D E R A L T E N .

Die Schiffe der Alten waren, wie mehrere ihrer Maschinen, noch sehr unvollkommen. Ihre Schiffahrt musste sich, da sie den Gebrauch des Compasses noch nicht kannten, nur auf die Küstenfahrt und sehr nahe liegende Länder und Inseln einschränken. Indessen kannten sie doch schon den Gebrauch der Ruder, Segel, Steuerruder und Anker, und hatten sowohl Fracht- als auch Kriegsschiffe, ja sogar auch Prachtschiffe, deren einige uns alte Schriftsteller beschreiben. Folgende drey Abbildungen zeigen uns Schiffe von allen drey Gattungen.

Fig. 1. Ein phönizisches Frachtschiff.

Die Phönizier waren bekanntlich die berühmtesten Kaufleute und Schiffer der alten Welt. Sie hohlteten ihre Waaren fernher, und mussten also dazu Frachtschiffe haben. Diese waren nicht gross, oben offen, ohne Verdeck, hatten 1 oder 2 kleine Segel an kurzen Masten, oft auch Ruder noch dazu, und unten einen platten Boden, welches ihnen einen unsichern Gang auf dem Wasser machte.

Fig. 2. Ein Kriegsschiff der Alten.

Die Kriegsschiffe der Alten hatten keine Segel, sondern 2 bis 3 Reihen Ruder über

einander, damit sie nach Willkür und Bedürfniss der Krieger auf demselben bewegt werden konnten. Sie waren daher auch nicht gross, und ihr Vordertheil meistens mit langen eisernen Spitzen, oder einem krummen eisernen Schiffsschnabel bewaffnet, um andre Schiffe damit anbohren zu können. Ihre Böden waren gleichfalls platt. Zu Ruder knechten brauchten sie meistens Slaven und Kriegsgefangene.

Fig. 3. Das Prachtschiff des Königs Hiero.

Hiero war König von Syracus in Sicilien, und liess sich unter Aufsicht und nach Angabe des Archimedes ein Prachtschiff bauen, von dem uns die alten Schriftsteller, und besonders Athenäus, der es genau beschrieben hat, Wunderdinge erzählen. Nach dieser Beschreibung ist es hier auch abgebildet. Dreyhundert Werkleute arbeiteten ein ganzes Jahr daran. Es war ein ganzes schwimmendes Schloss, und so gross, dass es in keinem einzigen Hafen des Königs Hiero einlaufen konnte, weshalb er es endlich auch seinem Freunde, dem Könige Ptolemäus Philadelphus in Egypten schenkte, in dessen Hafen es liegen konnte.

VAISSEAUX DES ANCIENS.

Les vaisseaux des anciens étaient encore très imparfaits, comme en général la plupart de leurs machines. Ne connaissant pas l'usage de la boussole, ils n'étaient pas capables de s'éloigner des côtes, et toute leur navigation se bornait aux pays et îles les plus proches. Ils sayaient cependant se servir des rames, du gouvernail, des voiles et des ancras, et ils possédaient non seulement des vaisseaux de transport ou marchand, mais aussi des vaisseaux de guerre, et même des vaisseaux de pure faste. Des auteurs anciens nous ont transmis la description de plusieurs de ces derniers. On voit ces trois espèces de vaisseaux représentées sur le tableau ci-joint.

Fig. 1. Un vaisseau marchand Phénicien.

On sait que les Phéniciens étaient les négocians et mariniers les plus célèbres de l'antiquité. Ils cherchaient leurs marchandises de l'étranger, et il leur fallait par conséquent de vaisseaux de transport. Ces vaisseaux n'étaient pas grands, découverts par en haut et sans tillacs; ils avaient 1 ou 2 petites voiles soutenues par des mâts très-courts, et souvent encore des rames. Leur carène était plate; ce qui rendait leur allure mal assurée.

Fig. 2. Un vaisseau de guerre des anciens.

Les vaisseaux de guerre des anciens étaient

sans voiles; mais ils avaient deux ou trois rangées de rames l'une par dessus l'autre, par le moyen desquelles ils pouvaient être dirigés à la volonté et selon le besoin des guerriers qu'ils portaient; pour cet effet ils n'étaient pas grands non plus. Leur proue était ordinairement armée de pointes de fer très-longues ou d'un éperon courbé d'un même métal, dont ils se servaient pour percer les vaisseaux ennemis. Ils avaient également la carène plate. Les rameurs n'étaient pour la plupart que des esclaves ou des prisonniers de guerre.

Fig. 3. Un vaisseau de faste du roi Hiéron.

Hiéron, roi de Syracuse en Sicilie, fit construire un vaisseau de faste sous la direction et selon le dessein du fameux Archimède. Les anciens auteurs nous en racontent des merveilles, et surtout Athénée, qui nous en a laissé une description détaillée, d'après laquelle le tableau ci-joint a été composé. Trois cents ouvriers y travaillaient pendant une année entière; c'était un véritable château flottant et d'une grandeur si immense, qu'il ne pouvait pas entrer dans aucun port du Roi Hiéron. Celui-ci en fit présent à la fin à son ami le Roi d'Egypte, Ptolomée Philadelphe, qui possédait un port assez spacieux pour l'y placer.

ИЗБРАННЫЕ РУССКИЕ ПОЭМЫ

ВОСЬМОЙ КОЛЛЕКЦИИ

ПРЕДСТАВЛЯЮЩИЕ СОЧИНЕНИЯ
САДКОВСКОГО, ТАРАСОВА, АРДЕННА,
СИДОРЕНКО, ГЛАЗУНОВА, АРХИПОВА,
ДОЛГИЧЕВА, БОРОДИНА, СИДОРЕНКО,
ДАВЫДОВА, ДОЛГИЧЕВА, ЧЕРНЫХ,
СИДОРЕНКО, ГЛАЗУНОВА, АРХИПОВА,
ДОЛГИЧЕВА, БОРОДИНА, СИДОРЕНКО,
ДАВЫДОВА, ДОЛГИЧЕВА, ЧЕРНЫХ,
СИДОРЕНКО, ГЛАЗУНОВА, АРХИПОВА,
ДОЛГИЧЕВА, БОРОДИНА, СИДОРЕНКО,
ДАВЫДОВА, ДОЛГИЧЕВА, ЧЕРНЫХ,
СИДОРЕНКО, ГЛАЗУНОВА, АРХИПОВА,
ДОЛГИЧЕВА, БОРОДИНА, СИДОРЕНКО,
ДАВЫДОВА, ДОЛГИЧЕВА, ЧЕРНЫХ,
СИДОРЕНКО, ГЛАЗУНОВА, АРХИПОВА,
ДОЛГИЧЕВА, БОРОДИНА, СИДОРЕНКО,
ДАВЫДОВА, ДОЛГИЧЕВА, ЧЕРНЫХ,

Jacob Laven Schnurer.

CANES DIVERSORUM GENERUM.

Canis (*canis familiaris*) cum diversis suis generibus principalibus, ceterisque, quae naturae ludibundae opus esse dixeris, plus quam triginta, per totum terrarum Orbem propagatus est. Maximam partem homini assecla et comes, in animal domesticum abiit, licet in australi America atque Africa fieri adhuc, aut certe efferauti existant canes. Ceterum bestia est carnivora, nisi quod piscibus etiam, pane, radicibus fructibusque vescitur. Cum lupo ac vulpe tanta ei est propinquitas, ut coeat cum iis foetusque proferat. Cum diversitas maxima locum habeat in canum generibus, vero simile non est, universos ex uno eodemque genere derivatos esse. Nos in hac et sequentibus aliquot tabulis principalia canum genera exhibebimus.

Fig. 1. *Canis domesticus.**(Canis fam. domesticus.)*Fig. 2. *Canis pastoralis.**(Canis fam. pastoralis.)*

Buffonius a canibus domestico et pastorali universam gentem caninam originemducere existimat, quod tamen minus prope ad verum accedere videtur. Ambo hi canes tum magnitudine tum forma corporis multum sibi sunt similes, nisi quod *domesticus* plerumque brevioribus pilis, *pastoralis* longioribus praeditus et villosus est, et posterior docilitate priorem longe superat, nam et ad venandum idoneus reddi potest.

Fig. 3. (*Canis fam. molossus.*)Fig. 4. (*Canis fam. anglicus.*)

Hi duo pariter magnam similitudinem inter se habent. Uterque grandis, robustus, et laevibus pilis praeditus est, nisi quod magnitudine et robore *anglicus* molossum etiam vincit. Molosso passim utuntur in domibus ad custodiam, ubi, catenis religatus, admodum acer et mordax est; *anglico* autem plerumque in ursorum, aprorum taurorumque venationibus. *Canis anglicus* inter omnia canum genera maximum est, nam reperiuntur canes *anglici*, ad 3 pedum altitudinem assurgentess.

Fig. 5. *Canis avicularis.**(Canis fam. avicularis.)*

Canis hic ad investigandos lepores perdicesque in campis et segetibus idoneus est, atque ea de causa venatoribus nostris pernecessarius. Mediocris magnitudine, pilos habet laeves, plerumque fusco colore, aut maculis albis fuscisque mixto; ceterum ingenio est placido, facili ac perquam docili.

Fig. 6. (*Canis fam. Terrae novae.*)

Hic, *Terrae novae* indigena, etiam in Germania in domibus Procerum reperitur. Magnitudine cani *anglico* paene par, pilis instructus promissis, villosis mollibusque instar serici; pedum digitis interjectam habet cutem natando idoneam, quapropter facile natat aquisque submergitur, quas tam vehementer amat, ut saepe ultiro in eas insiliat natetque, resque in eas dejectas e fundo sublatas in terram proferat.

KÜLÖMBFÉLE KUTYA FAJOK.

A' kutyának külömbfélé hasonfajai vannak, melyek az egész földön elterjedtek. Ezek nagyobb részént az ember körül élnek, mint házi állatok; jellehet déli Ámerikában és Áfríkában még vad kutyák legalább elvadultak találtatnak. A' kutya húsevő állat, de megelzi a' halat is, a' kenyeret, a' gyökereket és a' gyümölcsöt. A' farkassal és rókával annyira megegyez természetében, hogy mindenikkel bagzik, és kölykezik is tőle. Minthogy a' kutyának hasonfajai egymástól olly igen különbözök, mint p. o. az agár, a' szelindek és a' tatshó; nem hihető, hogy mindenek egy fajtól fajzottak volna el. A' jelenséges és a' következő táblákon a' nevezetesebb fajai a' kutyáknak elő adódnak.

1. Kép. A' Pumi v. házi Kutya.

(*Canis fam. domesticus.*)

2. Kép. A' juhász kutya.

(*Canis fam. pastoralis.*)

Azt állítja Buffon, hogy minden fajai és elfajzásai az ebeknek a' házi és a' juhász kutyától származtak volna; de a' mi nem hihető. Igaz, hogy ez a' kettő sokat hasonlit egymáshoz; ki vévén azt, hogy a' házi kutyának többnyire rövid a' szőre, a' juhász kutyának pedig hosszú és bozontos, és ez az utolsó sokkal taníthatóbb mint amaz, mert ez vadakat hajtani is megtanul.

3. Kép. A' Szelindek.

(*Canis fam. molossus.*)

4. Kép. Az Ánglus kutya.

(*Canis fam. anglicus.*)

Ez a' két fajta egymáshoz sokban hasonló. Mind a' kettő nagy, erős, sima szőrű, de az Ánglus kutya még is nagyobb, mint a' szelindek. A' szelindeknek többnyire azt a' hasznát veszik, hogy lántza téve házat öriz, 's vigyáz, mert igen mérges. Az ánglus szelindekkel pedig medvéket, vad disznókat, ökröket 's a' t. fogatnak. Az ánglus szelindekek minden kutya fajok között legnagyobbak; úgy hogy 3 lábnyi magasságuk is vannak közöttük.

5. Kép. A' madarász Vizsla.

(*Canis fam. avicularis.*)

Ez a' faj csak apróbb állatok felhajhászására való, tudniillik, nyúlakat és foglyokat felkergetni, a' honnan a' vadászok nála nélkül elnem lehetnek. Középszerű nagyságú, sima szőrű, 's többnyire barna vagy fejér, és barna foltos, szelíd természeti, jámbor és igen tanítható.

6. Kép. A' búvár kutya.

(*Canis fam. Terrae novae.*)

Ez a' szép formájú kutya tulajdonképpen Neufundlandban találhatók, de sokszor Németországban is tartják a' nagy urak. Ez csak nem akkora mint a' szelindek, hosszú szőrű, a' melly bolyhos 's selyem tapintású, a' lábujjai között úszó hártýák vannak, melyek az úszást és a' lebukást a' vízbe igen könnyítik. Annyira szereti a' vizet, hogy abba magától is belé ugrik és ott úszkál; az abba békített dolgokat a' vízenekén is felkeresi és kihozza.

HUNDE VERSCHIEDENER ART.

Der Hund (*canis familiaris*) ist mit seinen verschiedenen Haupt- und Spielarten, deren wir mehr als 30 zählen, über die ganze Erde verbreitet. Größtentheils hält er sich zum Menschen, und ist ein Hausthier geworden; obgleich es auch noch in Südamerika und Afrika wilde, oder doch verwilderte Hunde gibt. Der Hund ist ein fleischfressendes Thier; doch nährt er sich auch von Fischen, Brod, Wurzeln und Früchten. Er ist mit dem Wolfe und Fuchse so nahe verwandt, dass er sich mitbeyden sogar fruchtbar begattet und Junge zeugt. Wegen der zu großen Verschiedenheit der Hunderassen unter einander, wie z. E. des Windspiels, des Bullenbeissers und des Dachshundes, ist es nicht wahrscheinlich, dass alle von einer und derselben Gattung entsprungen seyen. Wir werden auf diesem und etlichen der folgenden Blätter die Hauptrassen der Hunde kennen lernen.

Fig. 1. Der Haus- oder Bauerhund.

(Canis fam. domesticus.)

Fig. 2. Der Schäferhund, oder Rüde.

(Canis fam. pastoralis.)

Der Herr von Buffon hält den Haus- und Schäferhund für die Stammväter und Urahnen aller sämtlicher Hunderassen, welches aber nicht wahrscheinlich ist. Beyde haben in ihrer Größe und äusseren Gestalt viel Ähnlichkeit mit einander; nur dass der Haushund meistens kurzhaarig, und der Schäferhund langhaarig und zottig, und letzterer auch weit gelehriger als jener ist; denn man kann ihn auch zum Jagdhunde abrichten.

Fig. 3. Der Bullenbeisser.

(Canis fam. molossus.)

Fig. 4. Die Dogge.

(Canis fam. anglicus.)

Der Bullenbeisser oder Bärenbeisser und die englische Dogge haben gleichfalls viel Ähnlichkeit mit einander. Beyde sind gross, stark und glatthaarig, die Dogge nur noch grösser und stärker als der Bullenbeisser. Den Bullenbeisser braucht man meistens als Haus-, Wach- und Kettenhund, wo er sehr böse ist; die Dogge hingegen meistens als Hetzhund auf Bären, wilde Schweine, Ochsen u. s. w. Die englische Dogge ist unter allen Hunderassen die grösste; denn es gibt Doggen, die bis 3 Fuß hoch sind.

Fig. 5. Der Hühner- oder Wachtelhund.

(Canis fam. avicularis.)

Der Hühner- oder Wachtelhund ist bloß für die kleine Jagd, nämlich zum Aufspüren der Hasen und Rebhühner im Felde und Getreidefluren brauchbar, und daher unsren Jägern unentbehrlich. Er ist mittlerer Größe, glatthaarig, und meistens braun oder weiß und braun gefleckt von Farbe, sanft, gutmütig und sehr gelehrig.

Fig. 6. Der amerikanische Wasserhund.

(Canis fam. Terraen novae.)

Dieser schöne Hund ist eigentlich in Neufoundland zu Hause, wird aber auch in Deutschland oft bey grossen Herren gefunden. Er ist beynah so gross als die Dogge, sein Haar lang, zottig und seidenartig weich, zwischen den Zehen hat er eine eigene Art von Schwimmhaut, welche ihm das Schwimmen und Untertauchen unter das Wasser sehr erleichtert. Er liebt das Wasser so sehr, dass er oft von selbst hineinspringt, und schwimmt; und er holt hineingeworfene Sachen tief vom Grunde herauf, und bringt sie heraus.

DIFFÉRENTES ESPÈCES DE CHIENS.

On trouve les chiens répandus sur toute la terre; nous en connaissons plus de 30 espèces, y compris les variétés. S'étant attachés à l'homme ils sont devenus des animaux domestiques; on trouve cependant encore dans l'Amérique méridionale et dans l'Afrique des chiens sauvages ou qui le sont redevenus. Les chiens sont des carnivores, mais ils mangent aussi des poissons, des racines, du pain et des fruits. Ils ont un grand rapport avec le loup et le renard, qu'ils s'accouplent même avec eux et produisent des petits. La trop grande variété qui se trouve dans les différentes races de chiens, p. e. dans celles du levrier, du dogue et du basset, le rend probable qu'ils ne proviennent pas toutes d'une seule et même espèce. Nous en ferons connoître les races principales sur le tableau ci-joint et sur quelques suivants.

Fig. 1. Le Mâtin.
(*Canis fam. domesticus.*)

Fig. 2. Le chien de berger.
(*Canis fam. pastoralis.*)

M. de Buffon prétend que ces deux chiens appartiennent le plus de la race primitive, qu'ils sont les vrais chiens de la nature et la souche de toutes les autres races connues. Mais cette opinion n'est pas prouvée et paraît peu vraisemblable. Ces deux chiens se ressemblent beaucoup pour la grandeur et la conformation extérieure; le premier cependant se trouve ordinairement à poil ras, et le second à poil long et velu; ce dernier est aussi plus docile et on peut le dresser même à la chasse.

Fig. 3. Le Dogue allemand.
(*Canis fam. molossus.*)

Fig. 4. Le Dogue anglais.
(*Canis fam. anglicus.*)

Il y a aussi beaucoup de ressemblance entre ces

deux races. Tous les deux sont grands, forts et à poil ras, mais le dernier surpassé encore le premier en grandeur et en force. Le dogue allemand est ordinairement employé comme chien d'attache et de garde, où il est très vigilant; mais hargneux et dangereux d'approcher. Le dogue anglais au contraire sert communément comme chien courant à la chasse des ours, des sangliers, des taureaux sauvages etc. Le dogue d'Angleterre est la plus grande de toutes les races de chiens, car on en trouve qui ont jusqu'à 3 pieds de hauteur.

Fig. 5. L'Espagneul ou le chien couchant.
(*Canis fam. avicularis.*)

Ce chien quête les lièvres et les perdrix; s'il les surprend, il se tient en arrêt et annonce au chasseur l'endroit où est l'animal; ce qui rend cette race de chiens tellement estimée de nos chasseurs, qu'ils ne sauroient s'en passer. Ils sont de moyenne grandeur; leur poil est lisse et presque toujours de couleur brune ou tacheté en brun et blanc; ils sont enfin très doux et dociles.

Fig. 6. Le grand Barbet Américain.
(*Canis fam. Terrae novae.*)

Cette belle race de chiens est originaire dans la nouvelle Foundlande, mais on en trouve beaucoup en Allemagne chez des grands seigneurs. Ils sont presque de la grandeur du dogue, et leur poil est long, soyeux et frisé. Les doigts de leurs pieds sont unis par une membrane, qui les fait nager et plonger sous l'eau. Ils aiment beaucoup l'eau, y sautent et nagent souvent de plein gré, et en rapportent aussi des choses qu'on y a jetées.

Insecten.XVII.

Insecta.XVII.

Insectes.XVII.

Fig. 1. a.

Fig. 4

Fig. 2. a.

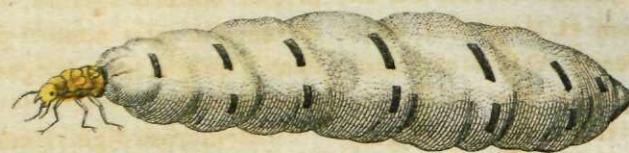

Fig. 1. b.

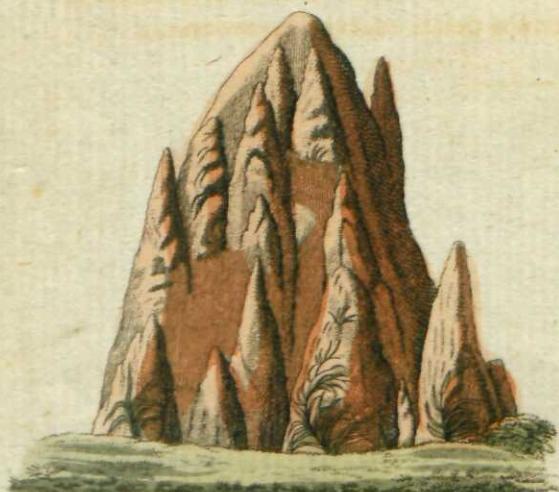
Fig. 3

Fig. 2. b.

Fig. 5

Fig. 6

— 3 6 9 12 Fuß.

J.B. Schmutter.

TERMITES.

Termites ad insecta mirabilissima maximeque nociva, quae nobis cognita sint, pertinent. Nonnisi in torridissimis Asiae, Africæ, Novaeque Hollandiae partibus vivunt. Ob similem structuram alarum et domicilia olim formicæ albae dictæ fuere, verum ex historiæ naturalis veritate nequaquam ad formicarum genus, sed ad muscas (Florsliegen) sunt referendi.

Ad formicarum seu apium potius morem in magnas societates congregati, mares habent et feminas et tertium genus, quod sexus expers est, simul et regem reginamque. Tabela praesens nobis exhibit

Fig. 1. a. marem magnitudine naturali.

Fig. 1. b. eundem magnitudine ampliata.

Fig. 2. a. Termitem sexus expertem magnitudine naturali,

Fig. 2. b. eundem ampliatum.

Fig. 3. feminam alatam, ampliata magnitudine.

Fig. 4. feminam foetam.

Nondum constat, utrum omnes femellæ pariant ova, an reginae tantum hoc peculiare sit, ut fit in apibus. Femella, cum grava est, in amplitudinem bis millies majorem crescit, atque tum intra 24 horarum spatium

ova 80,000 parit, e quibus larvae vermiculorum forma existunt. Facta transformatione mares et feminae alas induunt, quibus, in imensa collecti agmina, in auras se elevant. Verum alis istis nonnisi per unum diem gaudent, quo elapso languescentes decidunt et moriuntur.

Memoratu dignissimum, quod habent haec insecta, est structura ingens et artificiosa sedum, in quibus habitant. Sunt hæc colles, 10 saepe aut 12 pedum altitudine, exstructi ex argilla arenaque, multis externe cuspidibus et quasi dentibus horridi, ut fig. 5. ostendit; interne autem excavati, fig. 6. multisque meatus, cellis habitaculisque instructi. Colles hi tanta sunt soliditate, ut plurium hominum pondere iis insistentium haud perfringantur. E longinquo conspecti, casis Aethiopum similis videntur.

Termites maxime noxii sunt, propterea quod in locis ab hominibus habitatis omnia, domos scilicet, supellectilem, vestimenta, libros corrodunt ac pessundant, idque faciunt perbrevi tempore, adeo ut vix lapidum metallorumque durities illis resistere possit; quin naves nonnunquam totas, in quas inter mercimonia delati fuerant, perederunt.

A' T E R M E S Z E K.

A' Termeszek a' legtsudálatosabb és legártalmasabb bogarak közül valók. Ezek tsak Azsiának, Afrikának és újj Hollandiának tsak a' legmelegebb környékein élnek. Ez előtt fejér hangyáknak nevezték őket, mivel a' hangybolyhoz a' lakások hasonlít; holott természeti leírások szerént nem hangyák, hanem különös nemet tesznek, melly termesznek neveztetik.

Ezek mint a' hangyák vagy is a' méhek nagy seregekben együtt élnek, van közöttük hím, nőstény, nemetlen, úgy szinte király és királyné is. A' jelenvaló táblán láthatni.

1. kép. a. a' himet természeti nogyságában.

1. kép. b. Ugyan azt jól megnagyítva.

2. kép. a. Egy nemetlen termesz természeti nagyságában.

2. kép. b. Ugyan az nagyítva.

3. kép. Egy szárnyas nőstény nagyítva.

4. kép. Egy terhes nőstény.

Még nem bizonyos, ha vallyon minden nőstény tojik é vagy tsak a' királyné, valamint a' méhek közti. Ilyen korában a' nőstény majd két ezerszerte nagyobb mint annak előtte volt, és azután rá érvén a' tojás, 24

6ra alatt többet tojik nyoltvan ezernél, a' mellyekből azután hernyók lesznek. A' hímek és nőstények, ha egyszer bogarakká változnak, szárnyasok, es iránytató sokaságú seregekben emelkednek fel a' levegőbe. De ezen szárnyok tsak egy nap tart, mert azután elbáждadván lehullanak, és elvesznek.

Legnevezetesebbek ezen bogaraknak mesterséges és nagy lakásai. Ezek gyakorta 10, 20 lábnyi magasságúak, agyagból és fövenyből ölvve hordott dombok, sok hegyük mint az 5. kép mutatja, belölről boltosok mint a' 6. képnél látszik, és sok menedékkel tellesek. Ezen dombok olly kemények, hogy több ember is bátran reá áthat egyre egyre. Távolról Néger kalibáknak látszanak. A' termesztek azért olly felette veszedelmes bogarak, hogy a' hol emberek laknak, ott minden elrágnak 's megemésztenek, házakat, háziek közöket, ruhákat, könyveket, egyizóval minden semmivé tesznek rövid idő alatt, és a' kö és értz is alig maradhat meg előttük; söt vagynak példák, hogy egész hajókat is elragtak, mellyekbe a' portékákkal vitettek be.

DIE TERMITEN.

Die Termiten gehörten unter die wunderbarsten und schädlichsten Insecten, die man kennt. Sie leben nur in den heißesten Gegenden von Asien, Afrika und in Neuholland. Man nennte sie sonst *weisse Ameisen*, wegen der Ähnlichkeit des Baues ihrer Hügel und Wohnungen; allein sie gehören nach der Naturgeschichte nichts weniger als zu den Ameisen, sondern zum Geschlechte der Florfliegen.

Sie leben wie die Ameisen oder vielmehr wie die Bienen zusammen in grossen Gesellschaften, haben Männchen, Weibchen, Geschlechtslose, wie auch einen König und eine Königin unter sich. Auf dieser Tafel sehen wir

Fig. 1. a. Ein Männchen in natürlicher Grösse.

Fig. 1. b. Dasselbe beträchtlich vergrößert.

Fig. 2. a. Eine geschlechtslose Termite in natürlicher Grösse.

Fig. 2. b. Dieselbe vergrößert.

Fig. 3. Ein Weibchen, geflügelt und vergrößert.

Fig. 4. Ein trächtiges Weibchen.

Es ist noch nicht bekannt, ob alle Weibchen befruchtet werden und Eyer legen, oder ob dies nur die Königin thut, wie bey den Bienen. In diesem Zustande wird ein solches Weibchen wohl zweytausendmal grösser als zuvor, und legt dann binnen 24 Stunden über

80.000 Eyer, woraus die Larven als kleine Maden entstehen. Männchen und Weibchen bekommen nach ihrer Verwandlung Flügel, vermöge deren sie sich in ungeheuern Schwärmen in die Luft erheben. Diese Flügel aber behalten sie nur einen Tag, dann ermatten sie, fallen herunter, und sterben.

Das Merkwürdigste von diesen Insecten ist der grosse und künstliche Bau ihrer Wohnungen. Dieß sind oft 10 bis 12 Schuh hohe, aus Thon und Sande aufgeföhrte Hügel, welche von aussen viele emporstehende Spitzen und Zacken haben, wie Fig. 5. zeigt, inwendig aber hohl, Fig. 6. und mit einer Menge von Gängen, Zellen und Wohnungen versehen sind. Diese Hügel sind so fest, dass mehrere Menschen darauf stehen können, ohne sie einzudrücken. Von ferne sehen sie aus wie Negerhütten.

Die Termiten sind deshalb äußerst schädliche Insecten, weil sie in den von Menschen bewohnten Gegenden Alles zerfressen und vernichten, Häuser, Menblen, Kleider, Bücher. Alles vernichten sie in kurzer Zeit, und kaum Stein und Metall ist ihnen zu ha; ja man hat Beispiele, dass sie ganze Schiffe zernagt haben, auf welche sie mit andern Waaren gekommen waren.

LES TERMES.

Les termes sont du nombre des insectes les plus merveilleux et les plus nuisibles que nous connaissons. On ne les trouve que dans les régions les plus brûlantes de l'Asie, de l'Afrique, et dans la nouvelle Hollande. Autrefois ils avaient le nom de *fourmis blanches*, parce qu'ils ressemblent aux fourmis pour la construction de leurs habitations; mais dans l'histoire naturelle ils n'appartiennent nullement dans le genre des fourmis, mais bien dans celui des hémérobies. Ils vivent ensemble en grandes sociétés, tout comme les fourmis et les abeilles; on trouve dans leurs terriers des mâles, des femelles, et des ouvriers sans sexe, ainsi qu'un roi et une reine. Nous voyons sur la table ci-jointe:

Fig. 1. a. Un mâle dans sa grandeur naturelle.

Fig. 1. b. Le même grossi.

Fig. 2. a. Un terme ouvrier sans sexe en grandeur naturelle.

Fig. 2. b. Le même grossi.

Fig. 3. Une femelle, ailée et grossie.

Fig. 4. Une femelle pleine.

On n'a pas encore pu découvrir, si toutes les femelles pondent des œufs, et contribuent à la propagation de l'espèce, ou si comme parmi les abeilles cela est réservé aux seules reines d'être fécondées. Dans l'état de grossesse une pareille femelle devient souvent 2000 fois plus grosse qu'auparavant; elle dépose ensuite dans l'espace de 24 heures plus de

80,000 œufs, dont il sort des petits vers, qui après quelque tems passent à l'état de nymphes. Après le dernier développement les mâles et les femelles acquièrent des ailes, par le moyen desquelles ils s'élèvent dans l'air et voltigent en essaims innombrables. Ce n'est cependant qu'un seul jour qu'ils ont à jouir de ces ailes, car ensuite ils deviennent faibles, tombent à terre et périssent.

Ce qui rend ces insectes principalement remarquables, c'est la construction ingénieuse de leurs habitations. Elles sont ordinairement d'une hauteur de 10 jusqu'à 12 pieds et baties de terre glaise et de sable. En dehors elles sont garnies de beaucoup de pointes et d'aiguilles droites, comme on peut voir sous fig. 5.; mais leur intérieur est creux rempli de cellules, d'allées et de galeries fig. 6. Ces terriers sont tellement solides, que plusieurs grands hommes peuvent y monter à la fois, sans qu'ils soient écrasés. Vus de loin on les prend pour des huttes de Nègres.

Ces termes sont des insectes extrêmement nuisibles, parce qu'en venant dans les habitations de l'homme ils rongent tout, et détruisent en peu de tems les maisons, les meubles, les habits, les livres, enfin tout ce qu'ils rencontrent; à peine les pierres et les métaux leur sont trop dures, et on a des exemples, qu'ils ont rongé des vaisseaux entiers, sur lesquels ils avaient été transportés avec des marchandises,

卷之三

卷之三

Insecten.XVIII.

Insecta.XVIII.

Insectes.XVIII.

Fig. 2

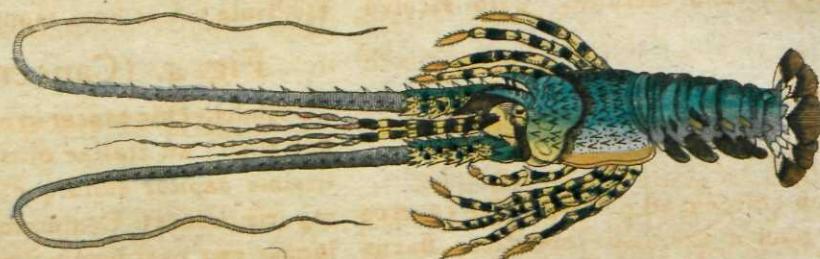

Fig. 4

C A N C R I M I R A B I L E S.

Fig. 1. (Cancer ursus major).

Singularis hic cancer, in Japoniae mari degens, nomen a forma feroci et aspera accepit. Saepe in longitudinem unius pedis, et dimidii latitudinem crescit. Caput et cauda fusca, chelae penitus complanatae, breves et asperae, e cano caeruleae. Caro esculenta est.

Fig. 2. (Cancer homarus.)

Hic ob colorem ad pulcherrimos caneros spectat, nam e caeruleo candicans, flavus fuscusque est. Ad oras Americae australis degens, cibum praebet boni saporis. Corpus cum cauda saepe ad 12 aut 15 pollices extenditur. Instructus est duabus antennis, validis aculeatisque, quarum ope et victimam quaerit et se defendit.

Fig. 3. (Cancer Jamaicensis.)

Patria cancri hujus Jamaica est, in cuius flaviis habitat. Una cum chelis pedem fere longus est. Flavus toto corpore, duplices antennas et chelas habet. Chelae anteriores praegrandes sunt eaeque inaequales, nam dextra semper sinistram magnitudine superat. Caro esculenta est ac boni saporis.

Fig. 4. (Cancer elephas.)

Pulcher hic cancer in mari mediterraneo et adriatico, ad Italiae oras, degens, frequissime capitur editurque, quia carnem boni saporis praebet. Oculorum tenuis, 16 pollices longus est; pari longitudine sunt cornua bina grandia, acuta, e fronte prominentia. Dorsum et cornua multis sunt munita aculeis, quapropter non sine periculo invaditur. Coloribus distinctus est violaceo, citreo atque aurantio, quae ratio ei in tanta magnitudine corporis aspectum mire elegantem praebet.

KÜLÖNÖS RÁKOK.

1. Kép. A' medve Rák.

(*Cancer ursus major.*)

Ez a' különös rák a' tengerben él Japán körül, és borzas vad formájától vette a' nevét. Meg nő néha egy lábnyi hosszúságra és fél akkora szélességre. A' dereka és farka rötbarna színű, a' két lapos rövid és borzas ollos lábai pedig szürkekékek. A' húsa meghető.

2. Kép. A' tarka Rák.

(*Cancer homarus.*)

Ez a' rákfaj legszebb színű, mert szép világoskék, sárga és barnatarkájú. Déli Amerikában él a' tenger partok körül, és igen jó ízű húsa van. A' teste farkastól 12 's gyakran 15 íznyi hosszúságú. Két igen hosszú, a' töve felé vastag és tüskés bajusza van, mellyel az eledelét kerestgéli 's magát oltalmazza.

3. Kép. A' Jamajkai Rák.

(*Cancer jamaicensis.*)

Ennek hazája Jamajka, a' hol a' folyó vizekben él. Ollós lábaival együtt mintegy 1 lábnyi hosszúságú. A' színe egészén sárga 's két pár bajusza 's ugyanannyi ollóslába van. A' külső ollói igen nagyok 's nem egyformák, mert a' jobb ollója minden nagyobb mint a' bal, a' húsa megehető 's jó ízű.

4. Kép. Az elefánt Rák.

(*Cancer elephas.*)

Ez a' szép rák a' közép és az Adriai tengerben Olaszország partjain él, a' hol bőven fogják minthogy a' húsa igen jó ízű. A' szeméig 16 íznyi a' hossza, 's ugyanannyi a' két hosszú hegyes szarva. Mind a' háta minden a' szarvai tüskékkal rakottak, és ezért igen veszedelmes megfogni. A' színe viola szín, tzitromsárga és narancs színű, a' melly egy-szersmind igen nagy is lévén igen illik neki.

SONDERBARE KREBSE.

Fig. 1. Der grosse Bärenkrebs.
(*Cancer ursus major.*)

Dieser sonderbare Krebs lebt in der See bey Japan, und seine rauhe wilde Gestalt hat ihm den Namen der *grosse Bär* gegeben. Er wird oft bis 1 Fuß lang, und halb so breit. Seine Farbe ist am Leibe und Schwanz rothbraun, und an den ganz platten, kurzen und rauhen Scheeren graublau. Sein Fleisch ist essbar.

Fig. 2. Die Seeheuschrecke.
(*Cancer homarus.*)

Die Seeheuschrecke ist von Farbe einer der schönsten Krebse, denn sie ist schön hellblau, gelb und braun colorirt. Sie lebt an den Küsten von Südamerika, und ist eine sehr wohlgeschmeckende gute Speise. Ihr Leib ist mit dem Schwanz oft 12 bis 15 Zoll lang. Sie hat 2 sehr lange, unten aber sehr starke und stachlichte Fühlhörner, mit denen sie theils ihre Nahrung sucht, theils sich verteidigt.

Fig. 3. Der jamaiksche Krebs.
(*Cancer jamaicensis.*)

Jamaika ist das Vaterland dieses Krebses, wo er in den Flüssen lebt. Er ist mit Inbegriff der Scheeren ungefähr 1 Fuß lang. Er ist ganz gelb von Farbe, und hat doppelte Fühlhörner und Scheeren. Die äussern Scheeren sind sehr gross und ungleich, denn die rechte ist immer grösser als die linke. Sein Fleisch ist essbar und wohlgeschmeckend.

Fig. 4. Der Elephantenkrebs.
(*Cancer elephas.*)

Dieser schöne Krebs lebt im mittelländischen und adriatischen Meere, an den Küsten von Italien, und wird sehr häufig gefangen und gegessen, weil er ein wohlgeschmeckendes Fleisch hat. Er ist bis zu den Augen 16 Zoll lang, und eben so lang sind auch die zwey grossen spitzigen Hörner, die ihm vor der Stirn stehen. Auf dem Rückenschild so wie an den Hörnern hat er viele Stacheln, welche seinen Angriff gefährlich machen. Von Farbe ist er violet, citrongelb und pomeranzenfarbig, welches ihm bey seiner Grösse zugleich ein überaus schönes Ansehen gibt.

C A N C R E S S I N G U L I E R S .

Fig. 1. Le grand Cancre-Ours. Fig. 3. Le Cancre de la Jamaïque.

(Cancer ursus major.)

Cette singulière espèce de cancre vit dans la mer et proche des côtes du Japon. Elle doit son nom de grand Ours à sa figure informe et velue. Ce cancre est souvent de la longueur d'un pied, et d'une largeur de six pouces. La couleur de son corps et de sa queue est d'un brun-roussâtre; ses mordans sont courts, plats, velus et d'un bleu-grisâtre. Sa chair est mangeable.

Fig. 2. La Cigale de mer.

(Cancer homarus.)

La cigale de mer est une des plus belles espèces de cancre; ses couleurs sont un mélange de jaune, de brun et d'un beau bleu-clair. On la trouve aux côtes de l'Amérique méridionale. Sa chair est mangeable et d'un très bon goût. Sa longueur est souvent d'un pied jusqu'à 15 pouces, y compris la queue. Elle a deux antennes fort longues, qui sont pointues et très-grosses à l'endroit où elles sortent de la tête; l'insecte s'en sert pour chercher sa nourriture et pour se défendre.

(Cancer jamaicensis.)

La Jamaïque est la patrie de cette espèce de cancre; elle y vit dans les rivières. Sa longueur est d'à peu près un pied, y compris les mordans. Tout son corps est de couleur jaune, et ses antennes ainsi que ses mordans se trouvent au double. Les mordans extérieurs sont très-grands et de longueur inégale, celui du côté droit étant toujours plus long que l'autre. Sa chair est mangeable et de bon goût.

Fig. 4. Le Cancre-Eléphant.

(Cancer elephas.)

Ce beau cancre vit dans la Méditerranée et dans la mer Adriatique, aux côtes de l'Italie. Sa chair étant d'un goût excellent et fort recherchée, il en est pris en grande quantité. Sa longueur est de 16 pouces depuis le bout de la queue jusqu'aux yeux, et les deux antennes qui lui sortent du front, ont encore la même longueur. Ces antennes ainsi que l'écailler du dos sont garnies d'une quantité de piquants, qui rendent son attaque très-dangereuse. Sa grandeur jointe au mélange de ses couleurs, qui sont violette, jaune de citron et d'orange, rend cet insecte d'une beauté admirable.

卷之三

卷之三

七言詩

Pflanzen.LXVI.

Fig. 1

Plantæ. LXVI.

Fig. 2

Plantes. LXVI.

PLANTAE MEDICINALES.

Fig. 1. (Strychnos colubrina.)

Ligni hujus usus olim multo frequentior in pharmacopoliis, quam nunc, fuit. Colore ex albo flavescente, spongiosum est atque porosum et saporis acerbissimi. Arbor in orientali India proveniens, satis magna est, missa spinis, folia gerit ovata, in anteriore parte acuminata, nervis tribus validis distincta. Fructum profert e flavo rubidum, nuci vomicae prope similem, fig. a. cui tres nuclei satis grandes inhaerent fig. b. Fructus esculentus non est.

Fig. 2. (Cordia sebestana.)

Haec, in utraque India proveniens, ge-

nus est pomiferae arboris, nam pulposi fructus ejus fig. c. et d. admodum similes sunt prunis nostris dulcibus, quorum etiam saporem imitantur. Fructus ipsi plerumque sunt albi, saepe etiam fuscii; folia satis grandia, ovata, paululum aspera. In frondium extremis prominent flores perbelli e rubro flaventes, corymborum specie, id quod arbori huic adspectum elegantem praebet. Lignum arboris colorem nigrescentem refert, saepe etiam fuscum, venis rubeis, quapropter etiam a scrianiis magni aestimatur.

In pharmacopoliis sub nomine *ligni aloes* notum est, et partim instar medicamenti corroborantis, partim ob odoris suavitatem ad suffimenta usurpatum.

ORVOSI PLÁNTÁK.

1. Kép. A' Kígyófa.

(Strychnos colubrina.)

A' Kígyófa ez előtt közönségesebb volt a' patikákban, mint orvosi plánta, mintsem már ma. Ez fejérsárga, taplós, és lyukatsos, és igen igen keserű ízü. Ez a' fa napkeleti Indiában terem, jókora nagyságú, tövises, tojáskás heges levelű, három bordás. A' gyümöltsé sárga rötös, majd mint a' kányafának a. kép, mellyben három jókora magja van b. kép. Ez a' gyümölts nem enni való.

2. Kép. A' Sebestyénfa.

(Cordia sebestana.)

A' Sebestyénfa napkeleti és napnyúgoti

indiában terem, és gyümölts termő fa, melly húsos gyümölts c. és d. kép a' gömbölyű szilvához igen hasonlít 's majd olyan ízü. Ez a' gyümölts rendszerént fejér, néha pedig barna is. A' levelei jókorák, tojáskás hosszúak 's borzasok. Az ágok hegyein tsomókban ülnek szép virágos sárga virágai. A' fája feketés 's gyakran barna és veres eres, a' honnan az afzalosok, 's az ébenfával kereskedők igen szeretik.

A' patikákban Aloëfa név alatt esmertes, a' hol részszerént erősítő orvosságnak, részszerént pedig a' jó illatjáért füstölőnek veszik hasznát.

ARZNEY PFLANZEN.

Fig. 1. Der Schlangenholzbaum.

(*Strychnos colubrina*.)

Das Schlangenholz wurde sonst häufiger, jetzt aber weniger in den Apotheken als eine Arzney gebraucht. Es sieht weißgelb, sehr schwammig, löcherig aus, und hat einen äußerst bitteren Geschmack. Der Baum wächst in Ostindien, ist ziemlich groß, dornig, und hat ovale, vorn zugespitzte Blätter, welche drey starke Ribben haben. Er trägt eine gelbrothliche Frucht, fast wie die vom Krähenaugenbaum, Fig. a. in welcher drey ziemlich große Kerne Fig. b. liegen. Die Frucht ist nicht essbar.

Fig. 2. Der Sebestenbaum.

(*Cordia sebestana*.)

Der Sebestenbaum wächst in Ost- und

Westindien, und ist eine Art von Obstbaum; denn seine fleischigten Früchte Fig. c. und d. gleichen sehr unsern süßen Pfauen, und haben auch mit ihnen fast einerley Geschmack. Diese Früchte sind gewöhnlich weiß, oft aber auch braun. Die Blätter sind ziemlich groß, oval und ein wenig rauh. An den Spitzen der Zweige stehen die schönen hochgelben Blüthen in ganzen Büscheln, welches ihm ein schönes Ansehen gibt. Das Holz dieses Baumes hat eine schwärzliche Farbe, oft auch braune und rothe Adern, weshalb es auch sehr von den Tischlern und Ebenisten geschätzt wird.

In den Apotheken kennt man es unter dem Namen *Aloeholz*, und braucht es sowohl als ein stärkendes Arzneymittel, als auch seines lieblichen Geruchs wegen zum Räuchern.

PLANTES MÉDICINALES.

Fig. 1. Le Bois de couleuvre.

(*Strychnos colubrina.*)

On a fait autrefois dans nos pharmacies un usage beaucoup plus fréquent du bois de couleuvre qu'on n'en fait aujourd'hui. La couleur de ce bois est d'un blanc-jaunâtre; il est spongieux, poreux et d'un goût acré et très amer. L'arbre croît dans les Indes orientales et atteint une hauteur assés considérable. Il est garni d'épines et ses feuilles ovales et pointues ont trois nerfs très forts. Son fruit est d'un jaune rougeâtre et ressemble à la noix vomique ordinaire fig. a.; il contient trois amandes d'une grosseur considérable. Ce fruit n'est d'ailleurs pas mangeable.

Fig. 2. Le Sébastier.

(*Cordia sebestana*)

Le sébastier croît dans les Indes orientales

et occidentales; il est une espèce d'arbre fruitier, car il porte des fruits charnus fig. c. et d. qui ressemblent beaucoup à nos prunes douces et en ont aussi à peu près le même goût. Ces fruits sont ordinairement blancs, mais souvent aussi bruns. Les feuilles sont ovales, assés grandes et un peu veloutées. Les fleurs sont d'un jaune vif et foncé, ramassées en grappes et placées à l'extrémité des rameaux; ce qui donne à l'arbre un air de grande beauté. Le bois de cet arbre étant d'une couleur noirâtre et très souvent parsemé de veines brunes et rouges, nos menuisiers et tabletiers en font grand cas et le recherchent beaucoup.

Dans les pharmacies on le connaît sous le nom de bois d'Aloë, et on s'en sert non seulement comme d'un remède confortatif, mais aussi comme d'un excellent parfum à cause de son odeur suave et aromatique.

卷之三

卷之三

Fig. 2.

Fig. 1.

Fig. 4.

Fig. 3.

Fig. 6.

Fig. 5.

CANES DIVERSORUM GENERUM.

Fig. 1. (Canis fam. domesticus.)

Canis hic nomen suum germanicum (Spitz-hund) a rostro acuminato et auribus acutis sursumque erectis accepit. Forma corporis vulpi maxime similis est. Plerumque colore albo, pilos habet undique laeves, aut certe breves planosque. Ceterum usui domestico, praesertim stabulis utilissimus est, nam equos vehementer amat.

Fig. 2. (Canis fam. sibiricus.)

Canis sibiricus a priore parum differt, nisi quod pilis longioribus villosisque praeditus est. Ejus duae existunt species, major scilicet minorque. In Sibiria feri per aestatem degunt; hieme vero eos Russi captos trahis suis praejungunt.

Fig. 3. (Canis fam. islandicus.)

Hic Islandiae insulae omnino proprius est. Magnitudine corporis mediocri, pilos habet laeves, corpus satis crassum, caudam longam, villosam. Cani domestico majori admodum similis, usui domestico inservit.

Fig. 4. (Canis fam. pantherinus.)

Hic, cani aviculari plurimum similis, ut ille, ad venationes institui potest. Color ei

semper albus, maculis minutis nigrisque tigridis instar distinctus. Patriam ejus Bengaliam perhibent.

Fig. 5. (Canis fam. aquaticus.)

Canis familiaris aquaticus tam capite brevi rotundoque et brevitate corporis, quam pilis densis, crispis cincinnatisque ab omnibus canum generibus distinctus, bestia est domino suo fidelissima, ingenio admodum docili. Varias addiscit artes, praesertim vero aquas amat, et peritissimus natandi, trajectos telo ignivomo anates aliasque aves aquaticas ex aquis arundinetisque petitas profert. Ceterum color eorum aut albus est aut niger, aut fuscus aut maculatus.

Fig. 6. (Canis fam. grajus.)

Hunc canem Graecia atque Anatolia generat. Forma ejus elegans, levis gracilisque ad primum obtutum velocitatem ejus et venationi destinatam indolem ostendit. Eorum diversae existunt species, scilicet admodum grandes et robusti, qui venandis apri cervisque idonei sunt; mediocres, quibus in lepores vulpesque utuntur; denique plane exigui, quibus homines delicatuli in gremio vendis portandisque delectantur. Color, ut plerisque canibus, admodum diversus est.

KÜLÖMBFÉLE KUTYA FAJOK.

1. Kép. A' Kuvasz eb.

(*Canis fam. domesticus.*)

A' Kuvasznak hegyes fülei és hegyes orra van, 's meglehet hogy ezért nevezik németül Spitznek. Ez a' rókához leginkább hasonlít; többnyire fejér szokott lenni, és vagy egészen sima szörű, vagy tsak rövid létféleg szöre van. A' kuvasz igen jó ház örző, de istállóba még jobb, minthogy a' lovakat igen szereti.

2. Kép. A' Szibériai Kutya.

(*Canis fam. sibiricus.*)

Éz, a' kuvasztól keveset 's tsak abban különbözik, hogy hosszabb 's bolyhosabb szörű mint amaz. Ennek két hasonfaja van, az egyik nagy, a' másik kitsiny. Nyáron által Szibériában vadon élnek, de télire az Oroszok megfogdossák 's szánba fogják.

3. Kép. Az Izlandi Kutya.

(*Canis fam. islandicus.*)

Az Izlandi kutya tsak Izlandban találhatók; középszerű nagyságú, sima szörű és jó vastag, 's a' farka hosszú borzas. A' nagy sima szörű kuvaszhoz sokat hasonlít, 's igen jó ház örző.

4. Kép. A' tigris Kutya.

(*Canis fam. panthericus.*)

A' tigris kutyának legtöbb hasonlatossá-

ga van a' madarász kutyával, és ennek is hasznát lehet szintúgy a' vadászathban venni. Ez mindég fejér színű, fekete foltoskákkal megtarkázva. Hazájának Bengálországot tartják

5. Kép. A' púdli Kutya.

(*Canis fam. aquaticus.*)

A' pudli, melly magát vastag kerek feje, rövid dereka, és vastag göndör fürtű szöre által különbözteti meg más hasonfajuktól, igen hüseges és tanítható állat. Ezt mindenféle mesterségre meglehet tanítani; kiváltképpen szeret a' vízbe menni, igen jó úszó, 's a' meglött vad kátsákat és más vízi madarakat a' vizból 's a' sásból kihozza. Vannak fejér, fekete és tarka pudlik is.

6. Kép. Az agár Kutya.

(*Canis fam. grajus.*)

Az Agárnak Törökország és a' Levánta a' hazája. Szép kartsú 's könnyűséget mutató formájából mindenki kifelézik, hogy sebes futó és vadászni való. Az agárnak sokféle elfajzásai vannak, úgymint: igen nagyok és erősek, mellyekkel vad dísznókat és szarvassokat fognak; középszerű nagyságúak, melyek nyúlfászni és rókákat hajtani valók, és igen aprók, mellyek tsak ölte valók. A' színek, valamint többnyire minden kutyafajnak is, igen sokféle.

HUNDE VERSCHIEDENER ART.

Fig. 1. Der Spitz oder Wolfshund. (*Canis fam. domesticus.*)

Der Spitz hat seinen Namen wohl von seiner zugespitzten Schnauze und spitzigen in die Höhe stehenden Ohren bekommen. Er gleicht an Form dem Fuchse am meisten. Er ist meistens weiß von Farbe, und entweder ganz glatthaarig, oder hat doch nur kurze und schlichte Haare. Der Spitz ist ein sehr guter Haus- und vorzüglich Stallhund, weil er die Pferde sehr liebt.

Fig. 2. Der sibirische Hund. (*Canis fam. sibiricus.*)

Der sibirische Hund ist vom Spitzer sehr wenig, und bloß dadurch unterschieden, daß er längeres und zottigeres Haar hat als jener. Man hat zwey Sorten davon, eine große und eine kleine. In Sibirien leben sie den Sommer über wild, im Winter aber fangen die Russen sie ein, und spannen sie vor ihre Schlitten.

Fig. 3. Der isländische Hund. (*Canis fam. islandicus.*)

Der isländische Hund ist dieser Insel ganz eigen. Er ist von mittlerer Größe, glatthaarig, ziemlich dick von Leibe, und hat einen langen buschigen Schwanz. Er hat viele Ähnlichkeit mit dem großen glatten Spitzer, und ist ein guter Haushund.

Fig. 4. Der Tigerhund. (*Canis fam. pantherinus.*)

Der Tigerhund hat die meiste Ähnlichkeit

mit dem Hühner- oder Wachtelhunde, kann auch eben so wie dieser zur Jagd gebraucht werden. Er ist von Farbe immer weiß, mit kleinen schwarzen Flecken getigert. Sein Vaterland soll Bengal seyn.

Fig. 5. Der grosse Budel. (*Canis fam. aquaticus.*)

Der Budel, der sich durch seinen dicken runden Kopf und kurzen Leib, so wie durch sein dickes krauses und lockiges Haar, vor allen andern Hunderassen auszeichnet, ist ein sehr treues und gehriges Thier. Man kann ihn zu allerley Künsten abrichten, sonderlich geht er gern ins Wasser, schwimmt vortrefflich, und hohlt geschossene Enten und andere Wasservögel aus dem Wasser und Schilfe heraus. Es gibt weiße, schwarze, braune und gefleckte Budel.

Fig. 6. Der Windhund. (*Canis fam. grajus.*)

Das Vaterland des Windhundes ist Griechenland und die Levante. Seine schöne, schlanke und leichte Gestalt zeigt seine Schnelligkeit und eigentliche Bestimmung zur Jagd auf den ersten Blick an. Es gibt Windhunde von verschiedenen Sorten, sehr große und starke, welche als Hetzhunde auf wilde Schweine und Hirsche, mittelgroße aber, welche zur Hasen- und Fuchshetze gebraucht werden, und ganz kleine, welche bloß als Schooshündchen dienen. Ihre Farbe ist wie bey den meisten Hunden sehr verschieden.

DIFFÉRENTES ESPÈCES DE CHIENS.

Fig. 1. Le Chien-Loup.

(Canis fam. domesticus.)

Le chien-loup a le museau effilé et les oreilles droites et pointues. Sa taille et sa figure tiennent de celle du renard. Il est à poil ras ou n'a pas de poils du tout; sa couleur ordinaire est blanche. Il est un excellent chien domestique et se tient de préférence dans les écuries, parce qu'il aime beaucoup les chevaux.

Fig. 2. Le Chien de Sibérie.

(Canis fam. sibiricus.)

Le chien de Sibérie ne diffère du précédent que par ce qu'il a le poil plus long et plus touffu. On en connaît deux espèces, une grande et une petite. Dans la Sibérie ils vivent pendant l'été dans l'état sauvage, mais à l'approche de l'hiver les Russes les prennent et s'en servent pour tirer des fardeaux sur des traîneaux, en les y attelant comme des chevaux.

Fig. 3. Le Chien d'Islande.

(Canis fam. islandicus.)

Le chien d'Islande ne se trouve nulle part que dans cette île. Il est de moyenne taille, à poil ras, et assés gros; sa queue est longue et garnie d'un poil touffu.

Fig. 4. Le Chien tacheté ou tigré.

(Canis fam. pantherinus.)

Le chien tigré a beaucoup de ressemblance

avec le chien couchant et avec l'épagneul; on peut l'employer à la chasse aussi bien que ces derniers. Il est toujours de couleur blanche, et a de petites taches noires sur le fond blanc. On le dit originaire du Bengale.

Fig. 5. Le grand Barbet.

(Canis fam. aquaticus.)

Les barbets de la grande espèce se distinguent de toutes les autres races de chiens par leur corps raccourci, la tête ronde et grosse, et le poil épais, cotonneux et frisé; ils sont très aisés à dresser et les plus attachés de tous les chiens. Ils vont très bien à l'eau, nagent parfaitement et sont excellents pour la chasse des oiseaux aquatiques. Il y a des barbets blancs, noirs, bruns et tigrés.

Fig. 6. Le Lévrier.

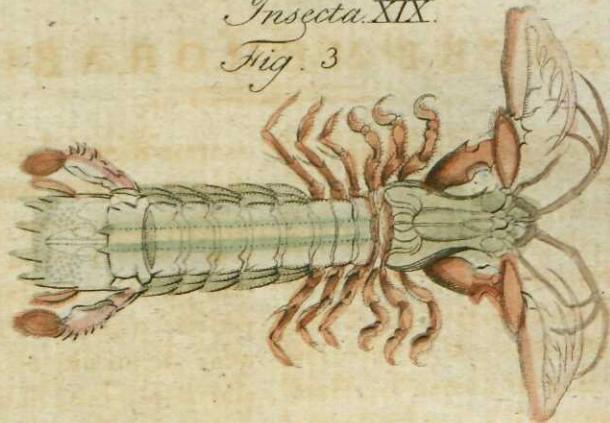
(Canis fam. grajus.)

Les lévriers viennent du Levant; leur belle figure déliée et élégante fait deviner au premier coup d'œil leur légèreté et leur disposition naturelle pour la chasse. Il y en a différentes espèces selon la grandeur et la force. L'espèce la plus grande sert à la chasse des sangliers et des cerfs, la moyenne à celle des lièvres et des renards, et les lévriers les plus petits ne sont recherchés que pour leur figure élégante. Ils varient beaucoup pour les couleurs, comme toutes les races de chiens.

Insecten. XIX.

Insecta. XIX.
Fig. 3

Insectes. XIX.

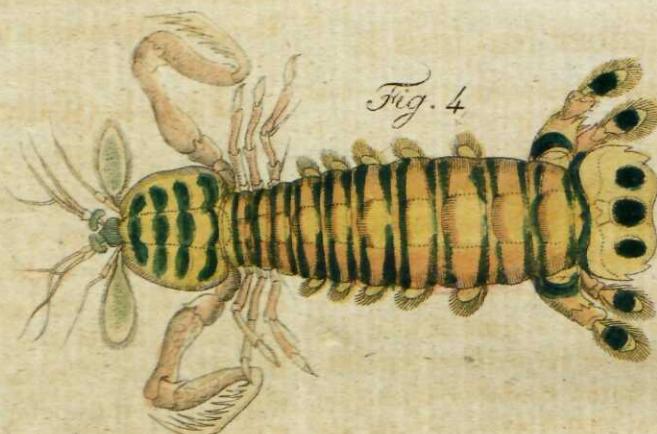

Fig. 1

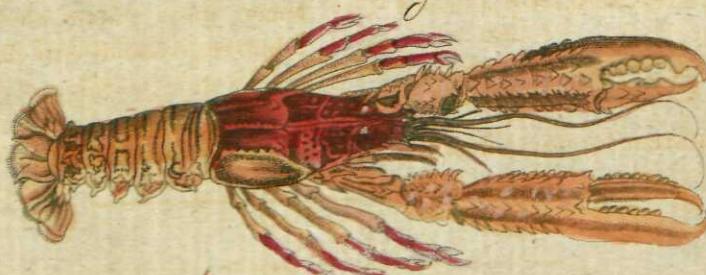

Fig. 2

CANCRI MEMORABILES.

Fig. 1. (Cancer norvegicus.)

Cancer hic, ad Norvegiae Sueciaeque oras degens, si chelas excipias, spithamea fere longitudine, corpus habet flavum, chelas colore aurantio, pectorale purpureo. Cauda ejus figuris variis, characterum Gothicorum instar, notata est, unde et nomen Germanicum (Buchstabenhummer i. e. cancer litteratus) obtinuit. Carnem esculentam praebet.

Fig. 2. (Cancer carcinus.)

Bella haec bestia in fluvibus Americae et Indiae orientalis degit. Longitudo ejus a cauda usque ad oculos ad 8 aut 10 pollices excurrit; chelarum longitudo eadem est. Scutum ejus pectorale abit in cornu dentatum, longum pollices 3 atque dimidium, ad cuius utrumque latus antennae praelongae prominent. Coloribus distinctus elegantissimus, pectorale et caudam habet colore flavo pallidiore atque caeruleo, cornu caeruleo fuscoque, pinnas caudae fusco, chelas caeruleo tum obscuriore, tum magis candicante, praeterea flavo fuscoque, pedes caeruleo pallidiore. Caro esculenta est.

Fig. 3. Cancer digitalis.

Hic ob singularem formam admodum me-

moratu dignus est. Parum similis cancro ordinario, corpus habet teres, cylindri specie, e viridi livescens, caudam brevem aculeatam, pedum paria sex, et retrorsum paria duo pedum ad natandum idoneorum. Admiratione dignissima in eo est chelarum forma, quae digitorum duorum incurvatorum instar sibi oppositae, tanto candore atque laevore excellunt, ut eburneae esse videantur. Gignit eum mare orientalis Indiae atque Adriaticum. Carnem salubrem et boni saporis habet.

Fig. 4. (Cancer arenarius.)

Mirabilis hic cancer in mari mediterraneo ad fluviorum ostia in arena degit, ubi sub colliculis, quos erigit, in cavernas ad 3 aut 4 pedum profunditatem sese defodit. Priori fere similis, chelas itidem habet serratum similes, quarum ope, quidquid ipsi pro pabulo est, concidere solet. Testa perquam tenui, quin potius pelle tantum tectus est: nihilominus tanta vis chelis inest, ut fundum iis perfodiat, quin et pisces minores ictibus necet, quos iisdem chelis prius concisos ori admovet. Color ejus flavus et elegans, maculis colore caeruleo obscuriore notatus. Carnem esculentum quidem, sed nonnihil naufragosam praebet.

NEVEZETES RÁKOK.

1. Kép. Norvégiai Rák.

(*Cancer norvegicus.*)

Ez a' Rák Norvégia és Svétzia partjai kö' ül találtatik, ollója nélkül egy arasznyi, sárga, az ollói narantszínük, héjjok pedig tsigavér-szín. Ennek a' farkán sokféle vongálások szemléltetnek, mellyek régi barátíráshoz hasonlók, 's onnan nevezték el a' Németek, A' húsa megehető.

2. Kép. A' nyúlhár Rák.

(*Cancer carcinus.*)

Ez a' szép állat folyóvízi rák, mellynek hazája Amérika és napkeleti India. Ennek hossza a' farkától kezdve a' tizeméig 8—10 íznyi, és az ollói is szint olloyan hosszak. A' héjja kitütsosodván negyedfél íznyi szarvat formál, melly mellett vannak az ö hosszú tsápjai. Felette szép színű; úgymint, a' héjja és farka halvány sárga 's kék, a' szarva kék és barna, a' farka evezői barnák, az ollói setét és világos kékek, sárgák és barnák, a' lábai végre halványkékek. A' húsa meg-
ehető.

3. Kép. Az ujjas Rák.

Az ujjas rák különös formájára nézve fe-

lette nevezetes. Ennek a' közönséges rákkal igén kevés hasonlatossága van. A' dereka tsaknem hengergős, zöldsárgás színű; tsak rövid tűskés farka van, 6 pár lába, és háttul két pár evező lába. Legkülönösebb az ollónak formája, mellyek mint két egymás ellenibe hajló ujjak úgy állanak, és oly fejerek és símák, mintha elefánt tsontból volnának. Ennek hazája a' napkeleti és az átriai tenger, 's igeu jó ízű egésséges húsa van.

4. Kép. A' fövenylakó Rák.

(*Cancer arenarius.*)

Ez a' különös rák a' középtengerben él a' folyóvizek abba való szakadásainál a' fövenyben, a' hol magának fövenydombot híny és az alatt 3—4 lábnyira magának ásott üregben tartózkodik. A' formája majd olloyan, mint az ujjas ráknak, az ollói is hasonló fűréfszszabásnak, mellyekkel minden öszvevagdal a' mi élelmére való. A' héjja igen vékony és inkább bőr mint héjj; de azért az ollóiban még is oly ereje van, hogy annál fogva a' fenékbe bássa magát, apró halakat agyon vér és elvagdalva a' szájához visz. A' szép, sárga setét kék foltokkal tarkázva. A' húsa megehető, de émejgős ízű.

MERKWÜRDIGE KREBSE.

Fig. 1. Der Buchstabenhummer. (*Cancer norvegicus.*)

Dieser Krebs lebt an den Küsten von Norwegen und Schweden, ist ohne die Scheeren etwa eine Spanne lang, sieht gelb, die Scheeren orangefarb, und das Brustschild purpurrot aus. Auf dem Schwanz hat derselbe verschiedene Figuren, welche wie Buchstaben von alter Möuchschrift aussehen, deswegen er auch der Buchstabenhummer heißt. Sein Fleisch ist essbar.

Fig. 2. Die Langscheere. (*Cancer carcinus.*)

Dieses schöne Thier ist ein Flusskrebs, und lebt in Amerika und Ostindien. Er ist vom Schwanz bis an die Augen 8 bis 10 Zoll, die Scheeren aber eben so lang. Sein Brustschild verlängert sich in ein 3 1/2 Zoll langes ausgezacktes Horn, neben welchem seine langen Fühlhörner stehen. Er hat die schönsten Farben; nämlich sein Brustschild und Schwanz ist blaßgelb und blau, das Horn blau und braun, die Schwanzflossen braun, die Scheeren dunkel und hellblau, gelb und braun, die Füße blaßblau. Sein Fleisch ist essbar.

Fig. 3. Der Fingerkrebs.

Der Fingerkrebs ist wegen seiner sonderbaren Bildung äußerst merkwürdig. Er hat sehr

wenig Ähnlichkeit mit dem gewöhnlichen Krebs. Sein Leib ist fast cylindisch und grüngelblich von Farbe, hat nur einen kurzen stachlichten Schwanz, 6 Paar Füße, und hinten 2 Paar Schwimmfüsse. Das sonderbarste an ihm ist die Gestalt seiner Scheeren welche wie 2 gekrümmte Finger gegen einander liegen, und so schön weiß und poliert aussehen, als wenn sie von Elfenbein wären. Er lebt in dem ostindischen und adriatischen Meere, und sein Fleisch ist wohlgeschmeckend und gesund.

Fig. 4. Die Sandsquille. (*Cancer arenarius.*)

Dieser sonderbare Krebs lebt im mittel-ländischen Meere, im Sande an den Mündungen der Flüsse, wo er kleine Hügel aufwirft, und sich oft 3 bis 4 Fuß tief darunter in eine Höhle vergräbt. Er ist beynahe so gestaltet wie der Fingerkrebs, hat auch eben solche sägeförmige Scheeren, mit denen er alles zerschneidet, was zu seiner Nahrung dient. Seine Schale ist sehr dünn, und mehr nur eine bloße Haut; demungeachtet hat er in den Scheeren eine solche Kraft, dass er damit in den Grund bohren, auch kleine Fische tot schlagen kann, welche er dann eben damit zerschneidet, und zum Maule bringt. Er ist schön gelb mit dunkelblauen Flecken gezeichnet. Sein Fleisch ist essbar, aber etwas ekel.

ECREVISSES REMARQUABLES.

Fig. 1. Le Homard à lettres.

(*Cancer norvegicus.*)

Cette espèce d'écrevisses se trouve aux côtes de la Norvège et de la Suède. Elle est à peu près de la longueur d'un empan, sans compter les mordans; son corps est jaune, ses mordans sont de couleur d'orange et l'écaillle de son dos est pourpre. Sa queue est marquée de différentes figures, qui ressemblent à des caractères gothiques, et qui lui ont fait donner son nom. Sa chair est mangeable.

Fig. 2. L'écrevisse à longs mordans.

(*Cancer carcinus.*)

Cette belle crustacée est une écrevisse de rivière, et se trouve dans l'Amérique et dans les Indes orientales. Sa longueur est de 8 à 10 pouces depuis le bout de la queue jusqu'aux yeux, et ses mordans ont la même longueur. L'écaillle de son dos se termine en une corne dentelée et longue de 3 1/2 pouces; à côté d'elle se trouvent des longues antennes. Elle est supérieurement bien colorée; l'écaillle du dos et la queue sont bleues et d'un jaune pâle, la corne est également bleue et de moitié brune, les nageoires de la queue sont brunes, les mordans jaunes, bruns et d'un bleu foncé et clair, et les pieds sont d'un bleu très clair. La chair en est mangeable.

Fig. 3. L'écrevisse à doigts pliés.

Cette espèce d'écrevisses est très remarquable par la singularité de sa structure. Elle a très peu de ressemblance avec notre écrevisse ordinaire; son corps a presque la

forme d'un cylindre et sa couleur est d'un vert jaunâtre. Sa queue est courte et armée d'aiguillons; elle a six paires de pieds et deux autres propres à nager sur le derrière du corps. Ce qu'il y a de plus singulier dans sa structure, c'est la forme de ses mordans, qui se tiennent l'un vis à vis de l'autre comme deux doigts pliés, et qui sont tellement blancs et lissés qu'on les prendrait pour de l'ivoire. Cette singulière espèce d'écrevisses vit dans la mer adriatique et dans celle des Indes orientales; sa chair est d'un bon goût et très salutaire.

Fig. 4. La Squille de sable.

(*Cancer arenarius.*)

Cette écrevisse se trouve dans la méditerranée et vit dans le sable aux embouchures des rivières: elle y construit des petites élévations, au dessous des quelles elle creuse souvent des caveaux de 3 à 4 pieds de profondeur et s'y tient enfoncé. Sa structure ressemble presque à celle de l'espèce précédente; elle a aussi les mêmes mordans en forme de scies, avec lesquels elle coupe tout ce qu'il lui faut pour sa nourriture. Son écaille est extrêmement molle, et ressemble plutôt à une simple peau; mais cela n'empêche pas que ses mordans ne soient doués d'une telle force, qu'à leur aide l'animal peut creuser dans la terre et tuer aussi des petits poissons qu'il coupe ensuite en morceaux et les porte dans la bouche avec ces mêmes mordans. Sa couleur est d'un beau jaune parsemé de taches d'un bleu foncé. Sa chair est mangeable, mais trop grasse.

Nemischt: Gegenot. XXVIII.

Miscellanea XXVIII.

Mélanges. XXVIII

Fig. 1.

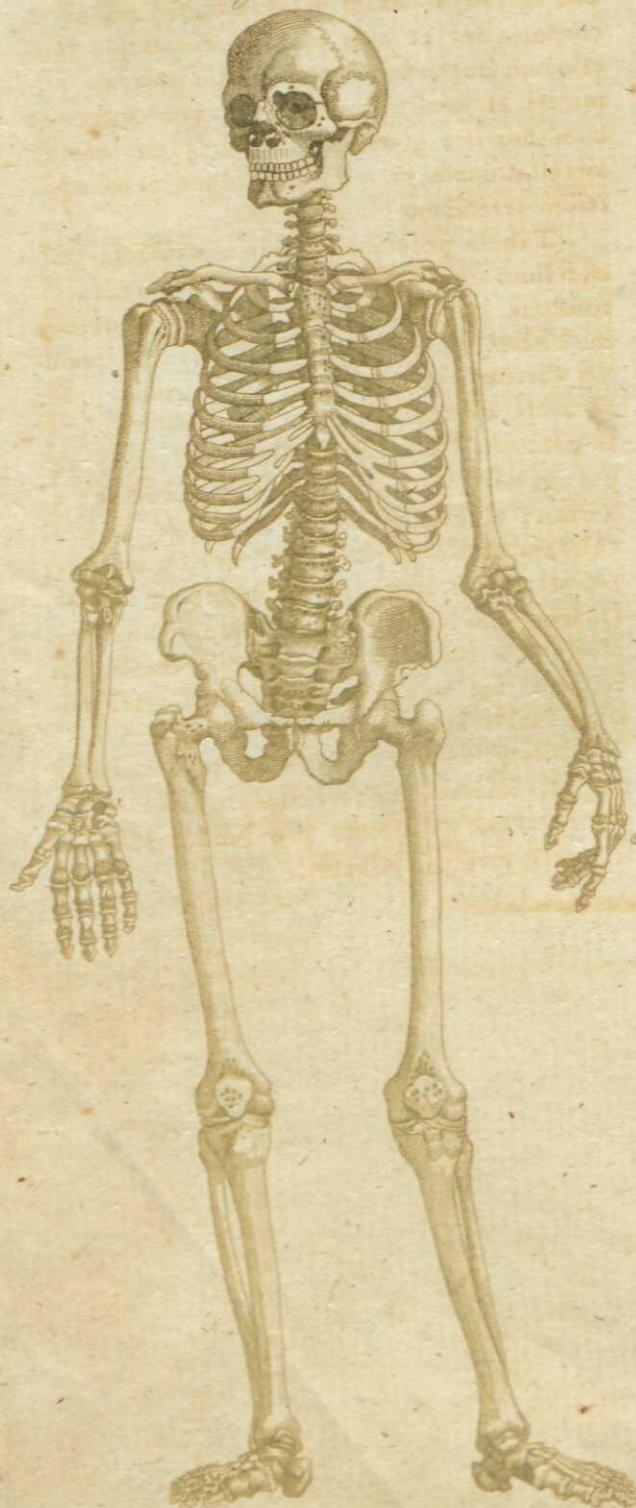
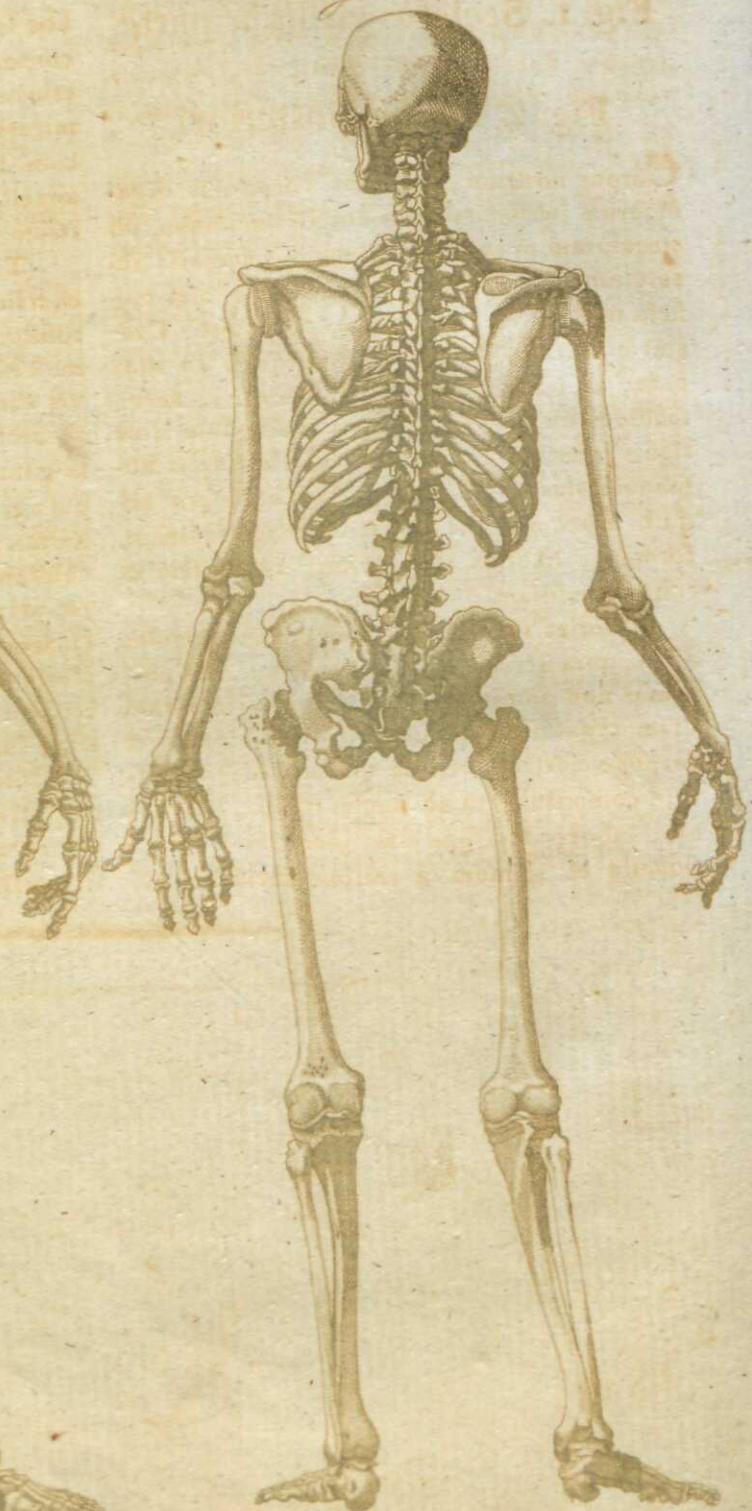

Fig. 2.

SCELETUS HUMANI CORPORIS.

Fig. 1. Sceletus virilis a parte anteriori.

Fig. 2. Idem a posteriori.

Corpus nostrum, omnium corporum organicorum perfectissimum nobilissimumque, obstructuram mirabilem et omnibus numeris absolutam perfectionem compositionis inter opificia naturae, ut ita dicam, caput est. Constat e partibus solidis mollibusque ad illas ossa, ad hac caro, venae, intestina, nervi, tendines etc. pertinent. Quemadmodum sine tignis interius coaptatis aedes, sic corpus humanum sine ossium compage consistere nequit. Haec namque ei certam magnitudinem, formam, habitus elegantiam, firmitatem et robus conciliant.

Quoties sceletum ejusque partes singulas ac membra accuratius contemplamur, non possumus non admirari atque adorare infinitam illam creatoris sapientiam, quae elegantem corporis nostri fabricam tam incredibili artificio compositum, ut ad omnes motus, functiones, labores artesque esset idoneum. Quare ridicule et alienum a ratione faciunt, qui

hoc tam artificiosum naturae opificium, quod corporis sui et ejus partium earumque functionum cognoscendarum gratia assiduo admirari et meditari deberent, aversantes et cum horrore quodam intuentur, aut *moris* appellationem ei tribuant, idque quasi spectrum terrificum exhorrescant.

Tabula praesens sceletum exhibit, pulcherrimo omnium partium quasi concentu absolutum. Constat autem ossibus innumeris majoribus minoribusque, quae singula, quamvis vertebris et ligaminibus quibusdam inter se arte colligata, tamen maxima mobilitate gaudent. Partes ejus principales sunt 1. caput; 2. collum, 3. spina dorsi; 4. costae; 5. thorax; 6. claviculae; 7. scapulae; 8. brachiorum pars superior et inferior; 9. manus; 10. pelvis; 11. coxae; 12. tibiae; 13. pedes. Quaevis fere harum partium ex pluribus paucioribusve ossibus particularibus composita est, quorum quodvis ad aliquam vitae nostrae functionem aut necessitatem inservit.

Disciplina illa, cuius ope omnes partes corporis humani cognoscimus, *Anatomia* vocatur, eaque pterea pro fundamento totius artis medicae habetur.

AZ EMBERI TESTNEK TSONTVÁZZA.

**1. Kép. A' Férfi Tsontvázza
előlről.**

2. Kép. Ugyan az hátúlról.

A' mi testünk, melly legtökélletesebb minden táplálószerű testek között, tsudálásra méltó alkotására és felette tökélletes öszverakására nézve, úgy. szóllván a' teremtésnek remekje. Ez a' test merő puha és híg részekből áll; amazok közé tartoznak a' tsontok, ezek közé a' hús, az erek, a' belső részek, inak és egvebek. Valamint a' ház átsmunka nélküli felnem állhat; éppen úgy nem lehet el az emberi test tsontok nélküli. Ezek adnak annak nagyságot, formát, alkotásbeli szépséget, állandóságot és erőt.

Ha a' tsontvázat 's annak egyes tagjait és részeit szorosan megvizsgáljuk: lehetetlen azt a' végetlen bőltességet a' teremtőnek nem tsudálni és imádni, melly a' mi testünknek ezen szép tsontvázzát olly kimondhatatlan mesterséggel öszverakta, hogy ez által minden lehetséges mozgásokra, foglalatosságokra, munkára és mesterségre alkalmatos lett. A'

honnán nevetséges dolog esztelenség a' termézetuek ezen mesterséges alkotmányától a' tsontváztól írtózni, azt halálnak nevezni, 's attól, mint valamelly rémségtől férni; söt inkább valóban megérdemli az, hogy azt tsudáljuk és szemesen vizsgálva kitanuljuk, és e' fzerént annak minden részeit 's foglalatosságait tudjuk.

Itt lájuk a' tsontvázat előlről és hátúlról legszebb alkotásában. Ez igen sok apróbb 's nagyobb tetemekből áll, melyek a' hajlásokban inak által szorossan öszvefoglaltatnak, 's e' mellett meg is felette mozoghatók. Ennek fő részei ezek: 1. a' fő; 2. a' nyak; 3. a' hátgerinct; 4. az oldaltsoniok; 5. a' mejjtsont; 6. a' vállperetek; 7. a' váll lapotzkák; 8. a' karlzárný és a' kézszártsonok; 9. a' kezek; 10. a' medentzék; 11. a' tzombok; 12. a' lábszákok; 13. a' lábak. Ezek közül tsaknem minden résznek ismét több vagy kevesebb egyes tagjai vannak, más végekre és foglalatosságokra elrendelve.

A' Feltagolás az a' tudomány, melly velünk az emberi testnek minden tagjait megemeli, a' honnan ezt mérán lehet az orvosi tudomány fundamentoniának tartani.

BEINGERÜSTE DES MENSCHLICHEN LEIBES.

Fig. 1. Ein männliches Skelet
von vorn.

Fig. 2. Dasselbe von hinten.

Unser Leib, der vollkommenste und edelste aller organischen Körper, ist wegen seines bewundernswürdigen Baues und seiner höchst vollkommenen Composition so zu sagen das Meisterstück der Schöpfung. Er besteht aus festen und weichen Theilen; zu jenen gehören die Knochen, zu letzteren das Fleisch, die Adern, Eingeweide, Flechsen, Nerven u. s. w. So wenig ein Haus ohne innere Zimmerung denkbar ist, so wenig kann der menschliche Leib ohne Knochen bestehen. Diese geben ihm Grösse, Gestalt, Schönheit des Wuchses, Festigkeit und Stärke.

Wann wir ein Skelet und seine einzelnen Glieder und Theile recht genau betrachten, so müssen wir die unendliche Weisheit des Schöpfers bewundern und anbeten, welche das schöne Beingerüste unseres Leibes so aussprechlich künstlich zusammensetzte, daß er dadurch zu allen möglichen Bewegungen, Verrichtungen, Arbeiten und Künsten fähig wurde. Es ist daher lächerlich und unvernünftig, vor diesem grossen Kunstwerke der Natur,

welches wir unaufhörlich bewundern und studiren sollten, um unsren eigenen Leib, seine Theile und ihre Verrichtungen recht kennen zu lernen, einen Abscheu und Widerwillen zu haben, oder es den Tod zu nennen, und sich davor als vor einem grausenvollen Popanze zu fürchten.

Wir sehen ein Skelet von vorn und von hinten in seinem schönsten Ebenmasse. Es besteht aus unzählig vielen grossen und kleinen Knochen, welche alle durch Gelenke und Bänder mit einander fest verbunden sind, und dabey doch die grösste Beweglichkeit haben. Die Haupttheile desselben sind i. der Kopf; 2. der Hals; 3. der Rückgrath; 4. die Ribben; 5. das Brustbein; 6. die Schlüsselbeine; 7. die Schulterblätter; 8. die Ober- und Unterarme; 9. die Hände; 10. das Becken; 11. die Schenkel; 12. die Schienbeine; 13. die Füsse. Fast jeder dieser Theile hat wieder mehr oder weniger einzelne Knochen, davon jeder wieder zu einer Verrichtung und Bedürfniss unsers Lebens dient.

Die *Anatomie* ist diejenige Wissenschaft, welche uns alle Theile des menschlichen Leibes kennen lernt, und wird eben darum als die Grundlage der ganzen Arzeney und Heilkunde betrachtet.

SQUELETTES DU CORPS HUMAIN.

Fig. 1. Un Squelette mâle vu par devant.

Fig. 2. Le même, vu par derrière.

Notre corps est d'une forme si admirable et d'une composition si sagement combinée, qu'il est sans contredit l'oeuvre le plus parfait et le plus digne d'admiration de tous ceux qui sont sortis de la main du créateur. Il est composé de parties solides et dures, et de parties molles. Les premières sont les ossements et les autres sont la chair, les veines, les intestins, les nerfs, les tendons etc. Tout comme une maison ne peut exister sans charpente intérieure, de même les ossements sont indispensablement nécessaires pour le soutien de la machine animale. Ils constituent sa grandeur, et lui donnent la beauté de la taille, la fermeté et la force.

Quand on regarde avec attention un squelette et ses différentes parties, on ne peut s'empêcher d'admirer et d'adorer la sagesse infinie du créateur, qui a composé cette charpente osseuse de notre corps avec une habileté si sublime, qu'il en est devenu capable de faire non seulement toute espèce de mouvements et d'ouvrages, mais de vaquer aussi à toutes les affaires imaginables et de l'appliquer aux arts.

avec le succès le plus complet. Il n'y a par conséquent rien de plus déraisonnable et de plus risible, que d'avoir en horreur cette merveille de la nature, de la regarder comme le symbole de la mort, et d'en avoir peur comme du monstre le plus affreux. Nous devrions plutôt ne point cesser de l'admirer et même de l'étudier, pour bien apprendre à connaître notre propre corps avec ses diverses parties et leurs fonctions.

La table ci-jointe nous représente un squelette par devant et par derrière dans toutes ses proportions. Il consiste d'un nombre presqu'infini de grands et de petits os, qui tous sont joints ensemble par des vertèbres et des ligamens, et conservent cependant la plus grande mobilité. Les parties principales d'un squelette sont: 1. la tête, 2. le cou, 3. l'épine du dos, 4. les côtes, 5. le thorax ou la poitrine, 6. les clavicules, 7. les omoplantes, 8. les bras et les avant-bras, 9. les mains, 10. le bassin, 11. les cuisses, 12. les jambes, 13. les pieds. Dans toutes ses différentes parties il se trouve encore plus ou moins d'os particuliers, dont chacun sert à quelque fonction ou à quelque besoin de la vie.

L'anatomie est la science, qui nous fait connaître en détail toutes les parties du corps humain; on la regarde avec raison comme la base de la médecine et de la chirurgie..

Pflanzen. LXVII.

Plantæ. LXVII.

Plantes. LXVII.

Fig. 1.

PLANTAE MEDICINALES.

Fig. 1. Zedoaria.

(*Amomum zedoaria.*)

Zedoaria planta est aromatica, in australis Asiae montibus, praesertim in Cochinchina et China proveniens. Alta pedes 2, folia gerit lata ovataque fig. b. florem album fig. a. odor rem violae spargentem. Praecipue radix ejus pro medicamine aromatico roborante habetur, atque in pharmacopoliis usurpatur.

Arefacta, ex India orientali a mercatoribus in Europam transportatur,

Fig. 2. Grana Paradisi.

(*Amomum grana Paradisi.*)

Grana Paradisi semen sunt fig. d. plantae, quae pariter ad amomi genus spectans, tam in Africa, in Guinea scilicet et Madagascar, quam in India orientali, in Ceylonia, Borneo aliisque insulis nascitur. Grana haec inclusa sunt fructu fico simili, pulpam habente acidulam. Grana Paradisi et sapore et effectu piperi perquam sunt similia, unde fit, ut negotiatores aromatarii iis admixtis piper commolitum corrumpant. In pharmacopoliis inter medicamina irritantia numerantur.

ORVOSI PLÁNTÁK.

1. Kép. A' tzitvor Amóm.
(*Amomum zedoaria*.)

A' *Tzitvor* fűszeres plánta, melly déli Ázsiának hegyein, főképpen pedig Kokinkhínában 's Khínában terem. Felnő két lábnyira; széles tojásdad levelei vannak 6. kép, 's fejér virágai, mellyek violaszagúak. A' gyökerének legtöbb hasznát veszik, a' mellyet a' Patriákban fűszerzámos és erősítő orvosságul árulnak.

Ezt napkeleti Indiából szárasztva hozzák eladni Európába.

2. Kép. A' paraditsmagú Amóm.
(*Amomum grana Paradisi*.)

A' *Paraditsmag* az Amom ezen fajának (d. kép) magva, a' melly plánta Afrikában, Gvíneában, Madagaskárban, és napkeleti Indiában is Cejlon, Borneo és más szigeteken terem. Ezek a' magok valami figeformájú gyümöltsben vannak, mellynek húsa savanyúkás. A' Paraditsmag a' borshoz ízére és erejére nézve igen hasonlít; a' honnan a' fűszerzámosok sokszor elegyítik vele a' tört borsot. Ennek az orvosi tudományban ingerlő erőt tulajdonítanak.

ARZNEY PFLANZEN.

Fig. 1. Der Zittwer.

(Amomum zedoaria.)

Der Zittwer ist eine Gewürzplantze, welche in den Gebirgen des südlichen Asiens, vorzüglich in Cochinchina und China wächst. Sie wird 2 Fuß hoch, und hat breite ovale Blätter, Fig. b. und eine weisse Blüthe, Fig. a. welche wie Violen riecht. Vorzüglich wird die Wurzel davon als ein gewürhaftes und stärkendes Arzneymittel gebraucht, und in den Apotheken geführt.

Sie kommt getrocknet aus Ostindien durch den Handel nach Europa.

Fig. 2. Die Paradieskörner.

(Amomum grana Paradisi.)

Die Paradieskörner sind die Samenkörner Fig. d. einer Pflanze, welche gleichfalls zu dem Amomengeschlechte gehört, und sowohl in Afrika, in Guinea und Madagaskar, als auch in Ostindien, auf Ceylon, Borneo und andern Inseln, wächst. Sie liegen in einer feigenähnlichen Frucht, welche ein säuerliches Fleisch hat. Die Paradieskörner haben viel Ähnlichkeit mit dem Pfeffer im Geschmack und Wirkung; daher auch die Gewürzkrämer den gemahlenen Pfeffer oft damit verfälschen. Man braucht sie in der Medizin als ein reizendes Arzneymittel.

PLANTES MÉDICINALES.

Fig. 1. La Zedoaire.

(*Amomum zedoaria.*)

La zedoaire est une plante aromatique, qui croît dans les montagnes de l'Asie méridionale, et surtout dans la Chine et la Cochinchine. Elle atteint une hauteur de deux pieds; ses feuilles sont assés larges et de forme ovale *fig. b.* et les fleurs, qu'elle porte, sont blanches *fig. a.* et ont une odeur de violettes. Sa racine est employée dans la médecine, comme un remède corroboratif.

Elle fait un article de commerce et vient, toute sechée, des Indes orientales en Europe.

Fig. 2. La Maniguette, ou Graine de Paradis.

(*Amomum grana Paradisi.*)

Les graines de Paradis sont la semence *fig. d.* d'une plante, qui appartient dans la famille des amomes; elle croît non seulement dans l'Afrique, la Guinée, et dans l'isle de Madagascar, mais aussi dans les Indes orientales, à Ceylon, Borneo et dans d'autres isles. Le fruit qui les contient ressemble aux figues et sa chair est d'un goût acre et mordicant. Les graines de paradis ressemblent au poivre pour le goût et l'effet; c'est pourquoi les épiciers s'en servent souvent pour falsifier le poivre moulu. On en fait usage dans la médecine comme d'un remède irritant.

Vierf. Thiere. LXII. Anim. quadrup. LXII.

Quadruped. LXII.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 4.

Fig. 3.

Fig. 5.

Fig. 6.

Jacob Bayer Schmucker.

CANES DIVERSORUM GENERUM.

Fig. 1. (*Canis familiaris vertagus.*)

Duae existunt vertagorum species; quarum curva altera, altera recta crura habet. Utraque cruribus brevibus, longo corpore et capite crasso praedita est. Color ordinarius fuscus aut niger, maculis e flavo fuscis. Praecipue inserviunt venationi ad meles et vulpeculas e cavis suis expellendas, in quos canes isti facilime penetrant.

Fig. 2. (*Canis fam. aviarius terrestris.*)

Horum Hispania patria est. Nonnisi ob formae elegantiam requiruntur, atque in Procerum aedibus, in cubiculis conclavibusque, luxus caussa aluntur. Color plerumque albus, auribus exceptis, quae nigrae sunt; reperiuntur tamen et nigri, auribus et gulture fuscis.

Fig. 3. (*Canis fam. aegyptius.*)

Hos canes Turcia, praesertim Aegyptus generat, ubi gregatim urbes pererrant, et ob viis quibusvis vescuntur. Differt hoc genus ab omnibus aliis pelle prorsus depili et nuda, colore aut carneo, aut maculoso aut nigro.

Fig. 4. (*Canis fam. fricator.*)

Canis iste, quem ob similitudinem formae molossum aut anglicum minutum dixeris, flavo est colore, rostro auribusque nigrescentibus. Alitur in conclavebus, ubi pigriae indulgens ita pinguescit, ut aegre tantum corpus moveat.

Fig. 5. (*Canis fam. melitensis.*)

Canicula haec lepidissima patriam proprie Melitam insulam habet, unde ob elegantiem formae in Italianam, indeque in alias regiones propagata fuit. Caniculae istae scium ordinarium magnitudine saepe haud superant. Pili promissi, molles instar serici, atque in villos dependuli, plerumque albo sunt colore, saepe tamen et alio.

Fig. 6. (*Canis fam. italicus.*)

Canis italicus magnitudine corporis, molitiae pilorum et colorum diversitate melitensi prope similis est, a quo tantum pilis brevioribus differt, quibus posterior pars corporis et maxima pars caudae tecta est.

A' KUTYÁNAK SOKFÉLE FAJAI.

1. Kép. A' Tatskó Kutya. (*Canis vergatus.*)

A' tatskó kutya kétféle ú. m. görbe lábú és egyenes lábú. Ezeknek minden rövid lábok van és nyúláng testek 's fejek. A' színek közönségesen barna vagy fekete, sárgabarna foltokkal. Vadászni igen jók, mert a' borznak és rokának a' lyukába békítik, 's azt ott vagy megöli, vagy onnan kiüzi.

2. Kép. A' Tyúkász Kutya. (*Canis fam. aviarius terrestris.*)

Ennek hazája Spanyolország, a' mellyet csak szép tsínos formájáért kedvellek 's tartanak az Urak szobáikban. Ezek többnyire fejérek, fekete fülekkel, néha pedig feketék is barna fülekkel és torokkal.

3. Kép. A' Török Kutya. (*Canis fam. aegyptius.*)

Ez a' faj Törökországban, főképpen pedig Egyiptomban lakik, a' hol a' városokban seregestől kóvályognak, 's azzal élnek a' mit elöl utól kaphatnak. Ezek a' kutyák a' többek felett azért nevezetesek, hogy kopszok; a' bőrök testszínű, foltos vagy fekete.

4. Kép. A' Mopsz Kutya. (*Canis fam. fricator.*)

A' Mopsz, mellyet a' Szelindekhez való hasonlatosságára nézve kis szelindeknek lehetne nevezni, fakósárba színű, de fekete orrú és lülű. Némellyek a' szobákban szeretik tartani, de a' hol igen rest levén, felette meghízik.

5. Kép. A' Bolonyai Kutya. (*Canis fam. melitensis.*)

Ennek a' furtsa kutyának tulajdonképpen való hazája Málta szigete, a' honnan a' formájáért Olaszországba 's úgy tovább vittek. Ezek sokszor csak akkorák mint egy mókus; holzlizű selyemtapintású szörök pedig, melly fürtösen függ le, rendszerént fejér, gyakran pedig más színű is.

6. Kép. Az Olasz Kutya. (*Canis fam. italicus.*)

Az Olaszkutya nagyságára, selyemtapintású szörére, és sokféle színére nézve igen hasonlít a' Bolonyai kutyához; de ettől abban még is különbözik, hogy a' testének hátulsó feje rövid szörű, úgy szinte a' farka is a' tőve körül.

HUNDE VERSCHIEDENER ART.

Fig. 1. Der Dachshund.

(*Canis fam. vertagus.*)

Es gibt zweyerley Arten von Dachshunden, nämlich krumbeinige und geradbeinige. Sie haben sehr kurze Beine, einen langgezogenen Leib und dicken Kopf. Ihre gewöhnliche Farbe ist braun oder schwarz mit gelbbraunen Flecken. Man braucht sie vorzüglich zur Jagd, um die Dächse und Füchse aus ihren unterirdischen Höhlen zu jagen, als wohinein diese Hunde sehr leicht kriechen können.

Fig. 2. Der spanische Wachtelhund.

(*Can. fam. aviarius terrestris.*)

Das Vaterland dieser Hunde ist Spanien. Man schätzt sie blass wegen ihrer zierlichen Schönheit, und lässt sie in den Häusern der Vornehmen als Stubenhunde zum Vergnügen. Ihre Farbe ist meistens weiß, mit schwarzen Ohren; zuweilen auch schwarz mit braunen Ohren und Kehle.

Fig. 3. Der türkische Hund.

(*Canis fam. aegyptius.*)

Diese Hundeart ist in der Turkey, vorzüglich aber in Ägypten einheimisch, wo sie haufenweise in den Städten herumirrt, und sich von allem, was sie findet, nährt. Diese Hunde zeichnen sich von allen übrigen durch ihr gänzlich haarloses Fell aus, welches von Farbe fleischfarben, gefleckt oder schwarz ist.

Fig. 4. Der Mops.

(*Canis fam. fricator.*)

Der *Mops*, den man wegen seiner grossen Ähnlichkeit in der Gestalt den *Bullenbeisser* im Kleinen nennen könnte, ist fahlgelb von Farbe mit schwärzlicher Schnauze und Ohren. Man liebt ihn als Stubenhund, wo er aber seiner Trägheit wegen oft ungewöhnlich fett wird.

Fig. 5. Das Bologneserhündchen.

(*Canis fam. melitensis.*)

Das eigentliche Vaterland dieses allerliebsten Hündchens ist die Insel Malta, von wo es seiner Zierlichkeit wegen nach Italien, und von da weiter verpflanzt wurde. Diese Hündchen sind oft nicht grösser als ein gemeines Eichhörnchen; ihr langes seidenartiges Haar, welches zottig herabhängt, ist gewöhnlich weiß, doch oft auch von anderer Farbe.

Fig. 6. Das Löwenhündchen.

(*Canis fam. italicus.*)

Das *Löwenhündchen* ähnelt in Ansehung der Gröise, des seidenartigen Haars, der Verschiedenheit der Farbe beynahe ganz dem Bologneserhündchen, nur unterscheidet es sich von ihm durch die kürzern Haare, womit der Hintertheil des Körpers, und der grösste Theil des Schwanzes besetzt ist.

DIFFÉRENTES ESPÈCES DE CHIENS.

Fig. 1. Le Basset.

(Canis fam. *vertagus*.)

Il y a deux espèces de bassets, dont l'une est à jambes tortes, et l'autre à jambes droites. Ils sont bas sur pattes; leur corps est long et la tête grosse. On les trouve ordinairement de couleur brune ou noire, et marqués de taches d'un brun-jaunâtre. Ils sont bons pour la chasse des blaireaux et des renards; car la construction de leur corps leur permet de poursuivre ces animaux dans leur terriers et de les en chasser.

Fig. 2. Le Braque, ou le Chien couchant d'Espagne.

(Canis fam. *aviarius terrestris*.)

Cette espèce de chiens est originaire dans l'Espagne. On ne les recherche que pour leur figure élégante, et comme ils sont très chers, ils se trouvent fréquemment dans les maisons des riches, où on les tient dans les appartemens des maîtres comme des objets de luxe. Leur corps est ordinairement de couleur blanche et leurs oreilles sont noires; quelquefois cependant on en trouve aussi qui sont noirs, et dont les oreilles et la gorge sont brunes.

Fig. 3. Le Chien turc.

(Canis fam. *aegyptius*.)

Cette espèce se trouve dans la Turquie et surtout dans l'Egypte, où ils rodent par troupeaux dans les rues des villes et se nourrissent de tout ce qu'ils trouvent dans leur chemin. Ils se distinguent de toutes les autres espèces de chiens par ce qu'ils sont tout nus et sans poil; leur peau est noire ou de couleur de chair et marquée de taches.

Fig. 4. Le Doguin, ou le Mopse.

(Canis fam. *fricator*.)

Le doguin a reçu son nom par la grande ressemblance de sa figure avec celle du dogue d'Angleterre. Il est de couleur fauve; son museau et ses oreilles sont noires. On aime à le tenir dans les chambres, mais sa grande paresse le rend souvent si excessivement gras qu'il a de la peine à se remuer.

Fig. 5. Le Bichon, ou chien de Malthe.

(Canis fam. *melitensis*.)

Le nom de cette jolie espèce de chiens fait deviner sa patrie. L'élégance de sa figure l'a fait transplanter de l'isle de Malthe dans l'Italie, et delà dans les autres pays de l'Europe. Il est très petit, et on en trouve souvent qui ne sont pas plus gros qu'un écureuil. Tout son corps est recouvert de grandes soies lisses et pendantes, dont la couleur ordinaire est blanche; il y en a cependant qui ont différentes autres couleurs.

Fig. 6. Le Chien-Lion.

(Canis fam. *italicus*.)

Le chien-lion ressemble parfaitement au chien de Malthe par la grandeur, les soies pendantes et la diversité des couleurs; il n'en diffère que par ce que la partie postérieure du corps est garnie de poils plus courts, et que sa queue forme un beau panache, ce qui lui donne une petite ressemblance avec le lion.

Fig. 1.

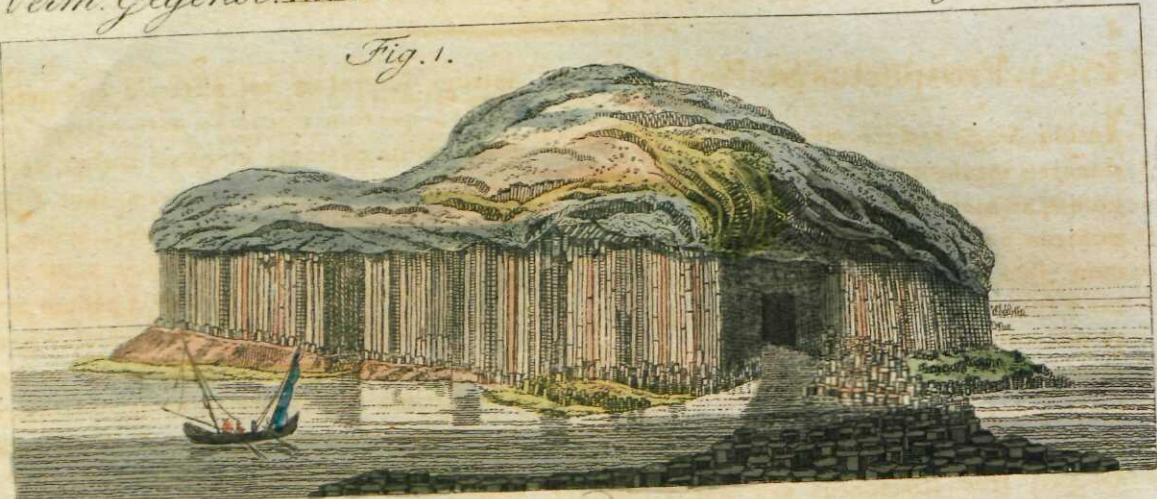

Fig. 2.

ANTRUM FINGALI IN STAFFA INSULA.

Fig. 1. Prospectus Staffae insulae.

Insula Staffa seu columnaria, quae ex Hebridum seu insularum Scotiae occidentalis numero est, ad memoratu dignissima naturae phænomena pertinet. Longa fere milliare anglicum, lata dimidium, e meris basaltæ columnis e fusco canis constat, quae partim in mari ad littus praefractæ, partim condensæ, instar muri magnifici e meris columnis angulosis compositi exstant, superne strato tophi marini flavescentis tectæ. Atque ex columnis istis tres illi specus seu antra formata sunt, *Fingali* scilicet, alterum *Cormorantium* seu *corvorum aquaticorum*, tertiumque, quod *Shag* vocatur. Horum celeberrimum ac magnificientissimum est,

Fig. 2. Antrum Fingalicum,

quod ad latus insulae, Cauro vento oppositum, non procul ab antro Cormorantio, ad laevam sito, positum est. In hoc basaltæ columnæ, perpendiculari statu erectæ, pulcherrimum adspectum præbent. Totum hoc

antrum, formatum est effractis columnis basaltæ, quarum plurimæ ante ostium specus praefractæ exstant, et quasi molem seu vallum efficiunt. Earum quaedam sunt triangulae, aliae quadrangulae, quinquangulae, sexangulae, septangulae, superficie acuta et laevi, maximæ earum diametro 4 pedum et pollicum 5. Antrum Fingali longum sive profundum est pedes 371., ostium latum pedes 53, pars intima 20. Arcus anterior ostii altus est 117 pedes, interior pedes 70. Cum parietes antri meris basaltæ columnis, tectum ejus itidem columnis ejusmodi praefractis ac minaciter dependentiis constet, hinc adspectus hujus antri profecto omnium, quos animo conspicere ac fingi par est, longe maximus est et magnificentissimus. Lucem capit ab ostio ingenti, adeo ut in intimum usque sinum, depresso sub aquis solo, cymba penetrare, et nil nisi praefractas basaltæ columnas sub aqua pellucida videre possis. Tectum antro impositum, in monticuli speciem adsurgens, ex topho quodam crassiore constat, ex quo basaltæ columnæ breviores situ oblique prominent.

A' FENGÁL BARLANGJA
STAFFA SZIGETÉBEN.

1. Kép. Staffa szigetének tekintete.

Staffa szigete, melly a' napnyúgoti Skótziai szigetek egyike, egy a' természettbeli legnevezetesebb jelenések közül. Ennek holzsa, körülbelül egy ánglus mérföld, a' szélessége pedig fél akkora, és az egész sziget merő barnazürke bazált kövekből áll, melyek részről eltordelezve állanak a' tengerpart körül, részről fenn állva szemléltetnek, sűrűn egymáshoz nyomulva, mint valamelly szegletes oszlopokból álló pompás köfal, felülről sárgás tófakövekkel béborítva, 's ezek formálják ezen nevezetet hatalmasukat ú. m. a' *Fengáli*, a' *Kormorán* és a' *Sági* barlangokat. Leghíresebb és pompásabb ezek között

2. Kép. A' Fengál barlangja,

melly a' szigetnek éjszaknapnyúgoti részén, közel a' Kormorán barlangtól van, ez pedig balkézre tovább kezdődik. Itt legizébbek a' merőn felálló bazáltoszlopok. Ez az egész barlang úgy tárult, hogy abból a' bazált-

oszlopok kitörédezték, mellyeknek egy része a' barlang szája előtt rakással szemléltetik 's mintegy töltést formál. Ezen oszlopok 3, 4, 5, 6, 7 szegletesek, éles szegletük és simák 's középpet 4—5 lányi vastagságuk. A' Fengál barlangja 371 lábnyi hosszúságú, 's elől 53 a' vége felé pedig 20 lábnyi hosszú; a' magassága elől 117 lábnyi, hátul pedig 70 lábnyi. Minthogy ezen barlang belől a' fal minden illyen bazáltoszlopokból áll, 's a' boltotatja is illyen eltordezzett vakmerőn lefüggező darabokból szerkezetett öszve; igen igen pompás és méltóságos tekintetű. A' világosság belé a' száján meg béké, a' melly retinences nagy, 's oly világos pedig, hogy egészben a' végéig béké lehet hajókázni, mivel a' egerében víz alatt van, és a' tiszta víz alatt az eldezzett bazáltdarabokat megláthatni. Kivül a' barlang teteje a' kis hegyet mutat, 's durva fölakra, kholt áll, melyek közül rakásokként látszanak ki izertefzélyel a' részük fekvő bazáltoszlopok darrabjai.

DIE FINGALSHÖHLE AUF DER INSEL STAFFA.

Fig. 1. Ansicht der Insel Staffa.

Die Insel Staffa (oder die Säuleninsel,) welche mit zu den Hebriden oder westschottischen Inseln gehört, ist eine der merkwürdigsten Erscheinungen in der Natur. Sie ist etwa eine englische Meile lang und $\frac{1}{2}$ Meile breit, und besteht aus lauter bräunlichgrauen Basaltsäulen, welche theils abgebrochen am Ufer in der See, theils dicht aneinander, wie eine prächtige aus lauter eckigen Säulen zusammen gesetzte Mauer stehen, über sich mit einer Lage von gelblichem Seetuffstein gedeckt sind, und die drey berühmten Höhlen oder Grotten, nämlich die *Fingalshöhle*, die *Cor-morants* oder *Wasserrabenhöhle* und die *Shags-höhle* bilden. Die berühmteste und prächtigste darunter ist

Fig. 2. Die Fingalshöhle,

welche auf der nordwestlichen Seite der Insel, nicht weit von der *Wasserrabenhöhle* liegt, welche linker Hand weiter hin sich öffnet. Hier zeigen sich die gerade stehenden Basaltsäulen in ihrer größten Schönheit. Die ganze

Höhle ist durch die ausgebrochenen Basaltsäulen formirt, davon viele aussen vor der Höhle abgebrochen stehen, und gleichsam einen Damm bilden. Sie sind drey - vier - fünf - sechs - bis siebeneckigt, scharf und glatt, und die größten bis 4 Fuß 5 Zoll im Durchmesser dick. Die Fingalshöhle ist 371 Fuß lang oder tief, 53 Fuß vorn im Eingange und 20 Fuß hinten am Ende weit, vorn in ihrem ersten Bogen aber 117 Fuß und hinten 70 Fuß hoch. Da sie innerhalb lauter Basaltsäulen zu ihren Wänden, und dergleichen abgebrochene kühn herabhängende zur Decke hat, so gewährt dies den prächtigsten und größten Anblick, den man sich nur denken kann. Sie empfängt ihr Licht von aussen, durch ihr ungeheures Portal, so dass man bis an ihr tiefstes Ende mit einem Boote, weil ihr Fußboden ganz unter dem Wasser liegt, hineinfahren, und unter dem klaren Wasser lauter abgebrochene Basaltsäulen stehen sehen kann. Die Decke über der Höhle bildet einen kleinen Berg, und besteht aus einem groben Tuffstein, aus welchem ganze Schichten von kurzen schrägliegenden Basaltsäulen hervorragen.

LA CAVERNE DE FINGAL DANS L'ISLE DE STAFFA.

Fig. 1. Vue de l'Isle de Staffa.

L'*Isle de Staffa*, une des îles Hébrides à l'ouest de l'Ecosse, est une des merveilles de la nature les plus dignes d'admiration. Sa longueur est à peu près d'un mille d'Angleterre et sa largeur d'un demi-mille. Elle est composée toute entière de colonnes de basalte d'une couleur grise et brunâtre; on ne les trouve pas seulement brisées dans la mer, où elles couvrent les côtes, mais dans l'île même elles sont tellement serrées l'une près de l'autre qu'elles forment un mur magnifique et qui par la figure angulaire des colonnes a un caractère unique. Par dessus des colonnes il y a une forte couche d'un tuf jaunâtre, dont elles sont couvertes par en haut; dans leur intérieur elles contiennent trois cavernes fameuses, savoir *la caverne de Fingal*, celle des Cormorans ou des Corbeaux de mer, et celle de Shag. La plus fameuse et qui surpasse les deux autres en beauté est

Fig. 2. La Caverne de Fingal,

qui se trouve au nord-ouest de l'île et dans le voisinage de la caverne des Cormorans située plus à gauche. C'est dans cette caverne que les colonnes de basalte empilées perpendiculairement et unes sur les autres se pré-

sentent dans leur plus grande beauté. La caverne doit son origine à ce que les colonnes de basalte se sont successivement brisées; une grande partie de ces fragmens cassés se trouve hors de l'entrée de la caverne et forme une espèce de digues. Le nombre de leur pans varie depuis trois jusqu'à sept; leur surface est unie et très lisse et les plus grands ont une grosseur de 4 pieds, 5 pouces de diamètre. La longueur, ou plutôt la profondeur de la caverne est de 371 pieds; la largeur de son entrée est de 53 pieds et celle de son fond de 20 pieds; la hauteur enfin est de 117 pieds à sa première arcade et de 70 à sa dernière. L'intérieur de la caverne n'ayant d'autres murs que des colonnes de basalte ni d'autre toit que de pareilles colonnes brisées et suspendues d'une manière hardie, il offre le coup d'oeil le plus magnifique et le plus grand qu'on puisse l'imaginer. Elle reçoit le jour par dehors, et comme son portail est d'une grandeur immense, on peut y entrer dans une barque. Son fond étant en dessous de l'eau jusqu'à son bout, on voit encore sous cette eau extrêmement limpide les colonnes brisées de basalte. La surface extérieure de la caverne forme une petite montagne, qui consiste dans un tuf grossier, où l'on voit des couches entières de colonnes de basalte posées obliquement.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 5

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 6.

Jacob Lauer Schmucker.

PERDICES DIVERSORUM GENERUM.

Perdices, quarum quinque hoc loco species repraesentatas videmus, itidem ad genus tetraonum pertinent, late patens, quippe cuius 67 numerantur species, quarum complures in T. II. cognovimus.

Perdix.

(Tetrao perdix.)

Fig. 1. Mas.

Fig. 2. Femina.

Haec, ob carnis suavem saporem passim requisita, sub coelo temperato totius fere Europae vivit, et herbis satorum, granis, plantis quibusdam diversisque insectis vescitur, in que his, ovis, ut vocant, formicarum praecipue delectatur. Longa est 12 pollices. Color masculi e cinereo nigroque eleganter mixtus est, cum quo per caput, dorsum, alas et caudam alternat e rubro fuscus; pectus macula grandi colore castaneae, soleam ferream equi imitante, insignitum est. A masculo femina differt colore obscuriore et minus insigni; etiam macula soleae ferreae similis ab est a pectore.

Fig. 3. (Tetrao rufus.)

Hic nonnisi in quibusdam locis Germaniae reperitur, multo frequentior in Gallia, Italia, pluribusque Asiae et Africæ partibus, ubi gregatim vivit. Major perdice vulgari,

sapidiores etiam quam illa carnem præbet; ceterum eodem pabulo vicitat. Ob pennarum elegantiam pulchrioribus avibus adnumeratur. Rostrum et pedes habet rubra; dorsum, alas et caudam e cinereo fusca; guttur album, taenia nigra circumdate; utrinque maculis colore albo, nigro atque aurantio, figuram lunae imitantibus, pictus est.

Fig. 4. Perdix graeca.

(Tetrao rufus graeca.)

Harum maxima copia in Graecia, praesertim Creta insula, vivit, species abludens paululum a priore, a qua colore capitidis, dorsi, alarum ac caudae, qui e caeruleo cinereus est, distinguitur.

Fig. 5. (Tetrao perlatus.)

Pulcrum hanc perdicem, majorem vulgari, Sina generat, ubi The-ken appellatur. Verticem, alas et caudam habet e rubro fusa, collum, pectus et aluum e nigrescente fusa, notata maculis rotundis albisque. Masculi pedes calcari muniti sunt.

Fig. 6. (Tetrao rubricollis.)

Haec species Africæ indigena, magnitudine perdicem vulgarem minorem aequans, pennas habet fuscas, in alvo et lateribus albo mixtas, et rubro colore colli a ceteris distinguuntur, a quo et nomen sortita est.

KÜLÖMBFÉLE FOGLYOK.

A' Foglyok, mellyek közül itt öt hasonfajokat látunk, a' *Fajd* nevű nagy nemhez taroznak, mellynek 67 fajai vannak, és ezek közül némelyeket a' második Darabban már eladtunk.

A' közönséges Fogoly.

(*Tetrao perdix.*)

1. Kép. A' Hím.

2. Kép. A' Nőstény.

A' Fogoly, melly jó ízű húsáért mindenütt kedves, a' mérséklett égallya alatt Európának majd mindenütt találtatik; zöld vetessel él és sokféle magokkal 's bogarakkal, mellyek között a' hangya tojást leginkább szerezi. A' hossza 12 íznyi. A' hím szép hamuszín és fekete tarkájú, melly a' fején, hátán, szárnyain és a' farkán rötbarnával elegyes; a' begyén egy nagy gesztenyeszinű folt van, lópatkó formájú. A' nősténynek nincs oly szembetűnő irombasága, mint a' hímnek 's nincs is a' begyén az a' lópatkó forma folt.

3. Kép. A' veres Fogoly.

(*Tetrao rufus.*)

Veres Fogoly Németországban imitt amott találtatik, de Frantziaországban 's Olaszországban igen bőven, úgy szinte Ázsia és Afrika több tartományaiban, a' hol seregestől jár. Nagyobb a' mi foglyunknál, 's még jobb ízű húsa van, de az elesége tsak az. A' tol-

laira nézve a' veres foglyot a' szép madarak közé számlálják. Az orra és lábai veresek, a' háta, szárnya és farka hamuszín barna, a' torka fejér, fekete nyakszorítós, két oldalról fejérsekete narantszinű fél holdforma foltok ékesítik.

4. Kép. A' görög Fogoly.

(*Tetrao rufus graeca.*)

A' görög fogoly, melly Görögországban főképpen a' Kándia szigetén igen bőven találtatik, az előbeninek hasonfaja, de a' fejének, hátának, szárnyainak és farkának színe által attól különbözik, mellyek kékes hamuszinűek.

5. Kép. A' gyöngy Fogoly.

(*Tetrao perlatus.*)

Ennek a' szép fogolynak, melly a' mi foglyunknál nagyobb, hazája Khína, a' hol Théken a' neve. A' búbja, szárnyai és farka rötbarnák, a' nyaka, begye és hasa feketésbarna kerekfejér foltokkal. A' lába sarkan-tyús.

6. Kép. A' veresnyakú Fogoly.

(*Tetrao rubricollis.*)

Ez a' hasonfaj Áfrikában él, 's akkora, mint egy kis fogoly nálunk, a' hasa és az oldalai fejérrel elegyes barna tollú, 's nyakának *veres* színével különbözteti magát, a' honnan *veresnyakúnak* is neveztek.

REBHÜHNER VERSCHIEDENER ART.

Die Rebhühner, von denen wir hier fünf Arten aufgestellt sehen, gehören auch zu dem weitläufigen Geschlechte der Waldhähner, die 67 Arten zählen, und wovon wir schon im zweyten Theile mehrere Arten haben kennen lernen.

Das gemeine Rebhuhn.

(*Tetrao perdix.*)

Fig. 1. Das Männchen.

Fig. 2. Das Weibchen.

Das *gemeine Rebhuhn*, welches seines schmackhaften Fleisches wegen überall beliebt ist, lebt in den gemässigten Himmelsstrichen fast von ganz Europa, nährt sich von grüner Saat, Körnern, mehrern Pflanzen und verschiedenen Insecten, worunter es die Eyer der Ameisen vorzüglich liebt. Seine Länge beträgt 12 Zoll. Die Farbe des Männchens ist eine schöne Mischung von Aschgrau und Schwarz, welches am Kopfe, Rücken, auf den Flügeln und am Schwanz mit Rothbraun wechselt; auf der Brust hat es einen grossen kastanienbraunen Fleck in Form eines Hufeisens. Das Weibchen unterscheidet sich vom Männchen durch ein dunkleres, weniger ausgezeichnetes Gefieder, auch fehlt ihm der hufeisenförmige Fleck auf der Brust.

Fig. 3. Das europäische Rothhuhn.

(*Tetrao rufus.*)

Das *rothe Rebhuhn* oder *Rothhuhn* findet sich nur hie und da in Deutschland, desto häufiger ist es aber in Frankreich, Italien und mehrern Ländern von Asien und Afrika, wo man es heerdenweise antrifft. Es ist grösser als das *gemeine Rebhuhn*, hat ein noch viel

schmackhafteres Fleisch, nährt sich übrigens aber mit ihm auf einerley Art. Seines Gefieders wegen rechnet man das Rothhuhn unter die schönen Vögel. Schnabel und Füsse sind roth, Rücken, Flügel und Schwanz aschgrau braun, Kehle weiss, mit einer schwarzen Binde umgeben; auf den Seiten zieren es weiss-schwarze orangefarbene halbmondförmige Flecken.

Fig. 4. Das griechische Rebhuhn.

(*Tetrao rufus graeca.*)

Das *griechische Rebhuhn*, welches in Menge in Griechenland, vorzüglich aber auf der Insel Candia lebt, ist eine Spielart des vorigen, unterscheidet sich aber von ihm durch die Farbe seines Kopfes, Rückens, der Flügel und des Schwanzes, die ein bläuliches Aschgrau ist.

Fig. 5. Das geperlte Rebhuhn.

(*Tetrao perlatus.*)

Das Vaterland dieses schönen Rebhuhns, welches grösser als das *gemeine Rebhuhn* ist, ist China, wo man es *The-ken* nennt. Scheitel, Flügel und Schwanz sind rothbraun, Hals, Brust und Bauch schwärzlichbraun mit runden weissen Flecken. Die Füsse des Männchens sind mit einem Sporn versehen.

Fig. 6. Das rothhälsige Rebhuhn.

(*Tetrao rubricollis.*)

Diese Gattung lebt in Afrika, ist so gross als ein kleines *gemeines Rebhuhn*, hat ein braunes, am Bauche und an den Seiten mit Weiss untermischtes Gefieder, und zeichnet sich durch die rothe Farbe seines Halses aus, wovon es auch den Namen trägt.

DIFFÉRENTES ESPÈCES DE PERDRIX.

On trouve cinq espèces différentes de *perdrix* représentées sur la table ci-jointe. Ces oiseaux appartiennent dans la famille des *gélinoïdes*, qui est tellement nombreuse qu'on en compte 67 espèces; nous en avons fait connaître plusieurs dans le second Volume de ce Porte-feuille.

La Perdrix commune.

(Tetrao perdix.)

Fig. 1. Le mâle.

Fig. 2. La femelle.

La *Perdrix commune* est généralement recherchée à cause du bon goût de sa chair, et elle se trouve dans les régions tempérées de presque toute l'Europe. Elle se nourrit de la pointe verte du blé, de graines, de plusieurs plantes et de différentes insectes; la nourriture cependant qu'elle paraît aimer de préférence sont les chrysalides de fourmis, appelées improprement œufs. Elle a 12 pouces de longueur; la couleur du mâle est un beau mélange de gris cendré et de noir, qui est varié de roux à la tête, au dos, aux ailes et à la queue; la poitrine est marquée d'une grande tache brunâtre en forme de fer à cheval. La femelle diffère du mâle en ce qu'elle n'a pas à la poitrine cette tache en forme de fer à cheval, et que son plumage est plus foncé et moins coloré.

Fig. 3. La Perdrix rouge d'Europe.

(Tetrao rufus.)

Cette espèce de *perdrix* ne se trouve que dans quelques parties de l'Allemagne, mais d'autant plus fréquemment en France, en Italie et dans plusieurs contrées de l'Asie et de l'Afrique, où elle vit réunie en bandes ou volées. Elle est plus grande que la *perdrix commune* et sa chair est encore plus délicate; sa nourriture est la même. A cause de son pluma-

ge elle est comptée parmi les beaux oiseaux. Son bec et ses pieds sont rouges; le dos, les ailes et la queue sont d'un gris-cendré tirant sur le brun; sa gorge est blanche et entourée d'un bord noir; les plumes des côtés sont joliment colorées de taches blanches, noires et de jaune d'orange en forme de croissant.

Fig. 4. La Perdrix de Grèce, ou la Bartavelle.

(Tetrao rufus graeca.)

La *Bartavelle* qu'on trouve en grande quantité dans la Grèce et surtout dans l'île de Candie, n'est qu'une variété de l'espèce précédente, elle n'en diffère que par la couleur de la tête, du dos, des ailes et de la queue, dont les plumes sont d'un gris-cendré tirant sur le bleu.

Fig. 5. La Perdrix perlée.

(Tetrao perlatus.)

La Chine est la véritable patrie de la *perdrix perlée* et les habitans l'appellent *Tchecou*. Elle est un peu plus grosse que la *perdrix commune*; le plumage du sommet de la tête, des ailes et de la queue est d'un roux-brun, celui du col, de la poitrine et du ventre d'un brun noirâtre, mais varié de taches ou raies blanchâtres de différentes figures. Les pieds des mâles sont garnis d'ergots.

Fig. 6. La Perdrix rouge d'Afrique.

(Tetrao rubricollis.)

Cette espèce, qui se trouve surtout dans l'Afrique, est de la grosseur d'une petite *perdrix commune*. Son plumage est d'un brun foncé, mais éclairci sur le bord de chaque plume au ventre et aux côtés; elle se distingue principalement par la couleur rouge de sa gorge, qui lui a donné aussi son nom.

LXXXVII. DE LA MAREMMA DEL FRENTE

Cuando oyeron el rumor de que el rey venia a su casa el hermano que llevaba la espada se apresuro a salir y despojarse de la misma en señal de respeto. Y como oyeron el nombre del hermano que llevaba la espada, el otro hermano se apresuro a salir con el escudero que le llevaba la espada y lo acogieron con gran alegría.

LXXXVIII. DE LA MAREMMA DEL FRENTE

Algunos hermanos se quedaron en el hogar de los hermanos para velarlos, otros se quedaron en la sala de la casa y se acordaron de una cuestión. Alguno de ellos se quedó dormido y al despertar se dio cuenta de que el hermano que llevaba la espada había desaparecido.

LXXXIX. DE LA MAREMMA DEL FRENTE

Algunos hermanos decían: "No nos importa que el hermano que lleva la espada se quede dormido, ya que no es importante que sea quien lleva la espada". Otros hermanos se quedaron dormidos y se levantaron temprano para ir a ver si el hermano que llevaba la espada había desaparecido.

LXXIX. DE LA MAREMMA DEL FRENTE

Algunos hermanos decían: "No nos importa que el hermano que lleva la espada se quede dormido, ya que no es importante que sea quien lleva la espada". Otros hermanos se quedaron dormidos y se levantaron temprano para ir a ver si el hermano que llevaba la espada había desaparecido.

Algunos hermanos se quedaron dormidos y se levantaron temprano para ir a ver si el hermano que llevaba la espada había desaparecido.

LXXXI. DE LA MAREMMA DEL FRENTE

Algunos hermanos se quedaron dormidos y se levantaron temprano para ir a ver si el hermano que llevaba la espada había desaparecido.

Algunos hermanos se quedaron dormidos y se levantaron temprano para ir a ver si el hermano que llevaba la espada había desaparecido.

Algunos hermanos se quedaron dormidos y se levantaron temprano para ir a ver si el hermano que llevaba la espada había desaparecido.

Algunos hermanos se quedaron dormidos y se levantaron temprano para ir a ver si el hermano que llevaba la espada había desaparecido.

LXXXII. DE LA MAREMMA DEL FRENTE

Algunos hermanos se quedaron dormidos y se levantaron temprano para ir a ver si el hermano que llevaba la espada había desaparecido.

LXXXIII. DE LA MAREMMA DEL FRENTE

Algunos hermanos se quedaron dormidos y se levantaron temprano para ir a ver si el hermano que llevaba la espada había desaparecido.

Vögel. XII.

Aves. XLI.

Oiseaux. XII.

Fig. 1.

Fig. 2.

Jacob Laver Schmitzer.

A V E S R A R I O R E S.

Fig. 1. Struthio americanus.

(*Struthio rhea*.)

In primo tomo hujus operis struthionem cognovimus Africanum, qui olim unicus in suo genere esse putabatur. Verum ante haud longum tempus in America australi alia ejusdem species reperta fuit, adeo ut nunc quidem duas struthionum species, veteris scilicet ac novi Orbis, noscamus. Hujus posterioris veram imaginem hic exhibemus. Scilicet americanus struthio crescit in 6 pedum altitudinem, atque alis expansis spatium 8 pedum explet. In australi America praecipue Guianam, interiora Brasiliae, Chili, immensas silvas ad septentrionem fluvii Argentei sitas, et immanes solitudines arenosas ad austrum ejusdem amnis inhabitat. Ut struthio africanus, diversis fructuum granorumque generibus vescitur. Pennae colorem fuscum terrae referunt, ita ut cum lucidiore alternet obscurior: pennae dorsi interiores albae sunt. Non magis africano volat, atque alarum loco utrinque pennas habet angustas tenuesque, in globum collectas, sub quibus longiores protuberant, quae per tergum incurvatae anum te-

gunt, nam propriam veramque caudam non habet. Pennarum ejus nullus ad hunc diem usus fuit. Pedes instructi sunt digitis tribus, ante prostantibus, qua in re praecipue ab africano differt, quippe duobus tantum digitis praedito. Tanta currit velocitate, ut canes venatorii eum consequi haud possint: nihilominus dolo, retibus scilicet tensis, capitur. Carnem Americani comedunt.

Fig. 2. Cygnus niger Novae Hollandiae.

(*Anas plutonia*.)

Detecta hac ave memorabili tritum illud proverbium: *Cygnus candidior*, jam non sine exceptione locum habet, nam ante decennium fere *cygnus ater* repertus est, Novae Hollandiae lacus vicinasque insulas inhabitans. Rarus hic ales, magnitudine et victu cygno albo fere similis, ab eo pennis penitus nigris, tantum in extrema alarum parte e flavo albescentibus, differt, praeterquam quod collo etiam longiore praeditus est. Rostrum paulo itidem longius, pictum est colore rubro eleganti, et nuda ejus pellis retrorsum post oculos extenditur.

R I T K A M A D A R A K.

1. Kép. Az Ámérikai Strutz.
(*Struthio rhea.*)

Az első Darabban láttuk az Afrikai Strutzot, mellyről azt gondolták hogy nincs több faja. De nem régiben az új világban is találtak egy új faját déli Ámérikában, úgy hogy már most két fajt esmerünk, egyet a' régi világból, másikat az újj világból, mellynek itt egy jó rajzolatját közöljük. Az Ámérikai Strutz, melly ha megnő, hat lábnyi magasságú, és kiterjesztett szárnyaival nyolt lábnyi szélességű, déli Ámérikában, főképpen Gujanában, Brazília belső részeiben, Kiliben és a' Plata vize éjszaki részén, a' megmérhetetlen erdőkben 's dél felé a' homok pusztákon lakik. Eledel mint az Afrikai Strutznak sokféle gyümöltsök és magok. A' tollainak színe rozsda színű, sötétebb 's világosabb felváltva; a' hátán lévő hoszszú tollak fejérek. Ez szinte úgy nem repül mint az Afrikai, 's szárnyai helyett két felől két tsomó vékony szálú tollak vannak; ez alól hoszszabbak nyúlnak ki, mellyek a' fara felé lehajlanak 's azt béklik, minthogy farka nincs. A' tollainak még eddig semmi

hasznát sem vettek. Három előre álló lábújja különbözteti meg az Áfrikai Strutzot, mellynek csak kettő van. Ez olly sebesen fut, hogy nincs vadász kutya melly utólérje; de azért hálóval megejtik. A' húsát Ámérikába megfeszítik.

2. Kép. A' fekete Hattyú Újhollandiából.

(Anas plutonia.)

Miólta ezt a' nevezetes madarat feltálták, azolta ez a' példabeszéd: ollyan ritka mint a' fekete hattyú, nem olly alkalmas, mert egynélhány elsztendővel ez előtt fekete hattyút is találtak, melly Újhollandiában a' tavakat és ott körülbelül a' szigeteket lakja. Ez a' ritka madár, a' melly nagyságra és élete módjára nézve a' fejér hattyúval megegyez, a' fekete tollai által különbözteti meg magát, mellynek csak az evező tollai sárgásfejérek; azonkívül ennek hoszszabb nyaka van, mint a' fejér hattyúnak; az orra is hoszszabbatska a' melly szép világosveres, és a' mellynek a' szemehártyája egész a' szeme hátljáig vonul.

SELTENE VÖGEL.

Fig. 1. Der amerikanische Strauß.
(*Struthio rheas.*)

Wir lernten im ersten Bande den afrikanischen Strauß kennen, den man sonst für den Einzigsten seiner Art hielt. Vor nicht langer Zeit aber hat man auch noch in der neuen Welt in Südamerika die zweyte Art gefunden, so daß wir nun jetzt einen *Strauß der alten* und einen der *neuen Welt* kennen. Von letzterm liefern wir hier eine getreue Abbildung. **Der amerikanische Strauß**, der ausgewachsen eine Höhe von 6 Fuß erreicht, und mit ausgespannten Flügeln 8 Fuß misst, bewohnt in Südamerika vorzüglich Guiana, das Innere von Brasilien, Chili, die unermesslichen Wälder an der Nordseite des la Plataflusses und die weiten Sandstriche südwärts von diesem Flusse. Er nährt sich so wie der afrikanische Strauß von mehrern Früchten und Körnern. Die Farbe seines Gefieders ist erdbraun, welches heller und dunkler abwechselt; die langen innern Rückenfedern sind weiß. Er fliegt eben so wenig als der Afrikanische, und hat anstatt der Flügel an beyden Seiten nur Büschel schmäler dünner Federn; darunter erheben sich längere, die sich über den Rücken hin krümmen, und den After bedecken; denn einen eigentlichen Schwanz hat er nicht. Von

den Federn ist bis jetzt noch kein Gebrauch gemacht worden. Die Füße haben drey vorwärts stehende Zehen, welches ihn vorzüglich von dem Afrikanischen unterscheidet, der nur zwey Zehen hat. Er läuft so schnell, daß ihn kein Jagdhund einholen kann; doch fängt man ihn mit List in aufgestellten Netzen. Sein Fleisch ist man in Amerika.

Fig. 2. Der schwarze Schwan
von Neuholland.
(*Anas plutonia.*)

Seit der Entdeckung dieses merkwürdigen Vogels kommt das Sprichwort: *schneeweiss wie ein Schwan*, diesem Vogel nicht mehr ausschließend zu, denn man hat seit einem Jahrzehend gerade das Gegenteil davon, einen glänzend schwarzen Schwan entdeckt, der die Seen in Neuholland und die benachbarten Inseln bewohnt. Dieser seltene Vogel, der im Ganzen die Größe und die Lebensart des weißen Schwans hat, unterscheidet sich durch sein ganzes schwarzes Gefieder, daß nur an den Schwungfedern gelblich weiß ist, auch hat er einen längern Hals als der weiße Schwan. Der etwas längere Schnabel ist schön hochroth gefärbt, und die kahle Haut davon erstreckt sich bis hinter die Augen.

OISEAUX SINGULIERS.

Fig. 1. L'Autruche d'Amérique.

(Struthio rhea.)

Dans le premier Volume de ce Porte-feuille nous avons fait connaître l'autruche d'Afrique, qui fut regardée autre fois comme unique dans son genre ; mais il n'y a pas longtemps qu'on en a découvert une seconde espèce dans l'Amérique méridionale. On connaît donc maintenant une autruche du vieux continent et une autre du nouveau. C'est cette dernière qui se trouve représentée sur la table ci-jointe. L'autruche d'Amérique atteint une hauteur de 6 pieds, et ses ailes déployées forment une envergure de 8 pieds. On ne la trouve que dans l'Amérique méridionale, où elle habite principalement la Guiane, l'intérieur du Brésil, le Chili, les forêts immenses au Nord de la rivière de la Plata et les contrées vastes et saillonneuses qui s'étendent au sud de cette rivière. Sa nourriture est la même que celle de l'autruche d'Afrique et consiste dans différentes espèces de fruits et de graines. La couleur de son plumage est d'un brun terne qui est tantôt plus clair, tantôt plus foncé; les grandes pennes sur le dos sont blanches au côté inférieur. Cette espèce d'autruche ne peut pas voler, aussi peu que celle d'Afrique; car à la place des ailes elle a sur les deux côtés de barbes touffues dont les fils sont flottans et flexibles. Le dos est couvert de plumes longues

qui se replient par dessus le derrière et remplacent la queue qui lui manque. Jusqu'à présent on n'a pas encore fait usage de ses plumes. L'autruche d'Amérique a trois doigts à chaque pied, ce qui la distingue principalement de celle d'Afrique qui n'en a que deux. Elle court avec une telle rapidité qu'un chien de chasse ne peut jamais l'atteindre; pour la prendre il faut donc avoir recours à la ruse et lui tendre des filets. Dans l'Amérique on est dans l'usage de manger sa chair.

Fig. 2. Le Cygne noir de la nouvelle Hollande.

(Anas plutonia.)

Le proverbe: *blanc comme un cygne* ne convient plus exclusivement à cet oiseau, car il y a environ dix ans qu'on a découvert dans les mers de la nouvelle Hollande et des îles voisines une espèce de cygnes d'un noir luisant. C'est un oiseau aussi rare que remarquable, il ressemble au cygne blanc par la grandeur et la manière de vivre, mais il en diffère en ce que son cou est plus long, et que son plumage est noir, excepté aux ailes, dont les plumes sont d'un blanc-jaunâtre. Le bec est aussi un peu plus long que celui du cygne blanc; il est d'un rouge très vif et très foncé, et la peau nue dont il est recouvert s'étend jusque derrière les yeux.

卷之三

二月三十日遇雨

天氣晴朗，偶於午後出門，見一老翁，步履蹣跚，手執杖頭，腰間繫一布袋，袋中裝滿瓦礫，其上寫有「大清國稅」四字。老翁行至半途，忽見一塊瓦片，掉落在地，他便拾起，放入袋中。如此者數次，直到他消失在遠處。

偶於午後出門

Pflanzen. LXVIII.

Plantae.

LXVIII.

Plantes. LXVIII.

Fig. 3.

Fig. 1.

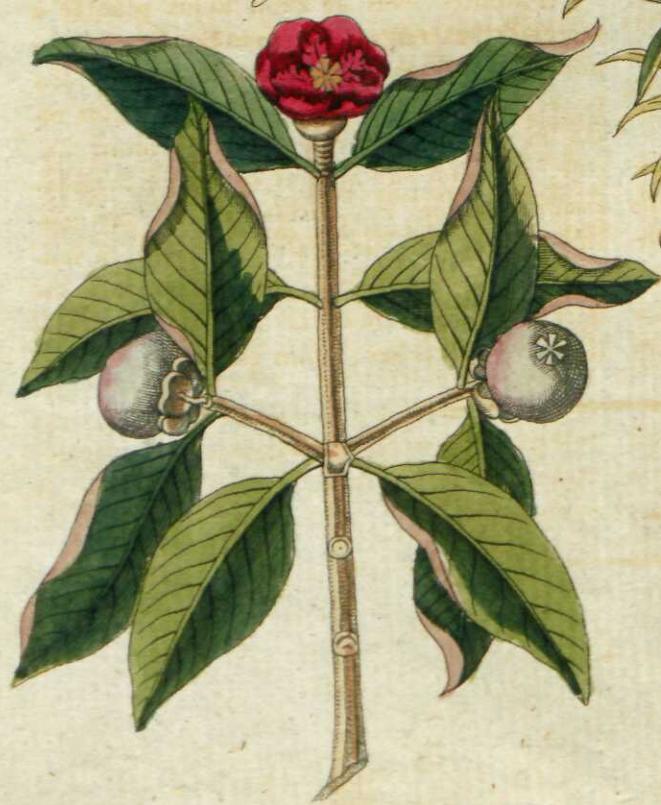

Fig. 2.

PLANTAE MEDICINALES.

Fig. 1. (Garcinia mangostana.)

Patria hujus est India orientalis cum adjacentibus insulis Sumatra, Java, Amboina etc. ubi ad 20 pedum altitudinem extollitur. Folia gerit longitudine manus, petiolis brevibus; florem extremis frondium insistentem, colore rubro obscuriore, cui succedit fructus, magnitudine et forma pomo aurantio ordinario similis, primum ex albo virescens, post, ubi maturuit, colore fusco obscuriore tinctus. Cortici exteriori, qui sapore praeditus acri acerboque, a Sinensibus ad res nigro colore inducendas adhibetur, pulpa subest alba et succulenta, sapore acidulo, tam suavi, ut non tantum Indi, sed quicunque ex Europa illuc profecti sunt, mangostam fructibus sapidissimis adnumerent. Vim ejus salubrem etiam medici laudant, praesertim in morbis quibusdam dysentericis.

Fig. 2. Rotang.

(Calamus rotang.)

Haec planta fruticosa, itidem in orientali India et nonnullis insulis adjacentibus nascitur. E medio sui caules agit ingenti longitudine, cannarum instar, saepe in spatium 200 aut 300 orgyiarum excurrentes. Caules hi obsiti sunt foliis longis, pennatis, quorum

nervi aculeis minutis, innumeris horrent. Longi lentique isti palmites, humi serpentes, in plures divisi ramos, e quibus rursus novae frondes progerminant, prope adstantibus arboribus fruticibusque se applicant, ita ut loca nonnulla, in quibus haec planta frequenter est, prorsus reddantur invia. E flore ejus albido prodeunt fructus, pirorum forma, colore castaneae, fig. 3. in uvarum similitudinem collecti, continentes quasi pultem acidulam esculentamque. Cocti aut expressi fructus isti materiam fluidam, resinaceam praebent, quod idem in aliis quoque quibusdam plantis locum habet. Liquor hic, formulis infusus duratusque *sanguis draconum* appellatur, qui olim inter medicamina usitatus, nunc nullum effectum habere repertus est. Hodie in primis ad varia vernicum genera et pigmenta e succis composita adhibetur.

Palmites lenti ac rami hujus plantae a mercatoribus magno numero in Europam transportantur. Nam e crassioribus ramis, illis praesertim, qui sese arboribus applicantes recta in sublime excrevere, praeparantur baculi, qui olim sub nomine *cannarum hispanicarum* magnam mercaturae partem constituerunt. Tenuiores vero palmites, quorum maxima copia naves in Europam redeentes sa- lia, scilicet corbes, sellas etc. adhibentur.

ORVOSI PLÁNTÁK.

1. Kép. A' Mangófa.

(Garcinia mangostana.)

A' Mangófának hazája napkeleti India, és ott körül Szumátra, Jáva, Amboina 's más szigetek, a' hol az mintegy 20 lábnyira nő fel. A' levelei egy bakarasznyi hosszak, rövid nyelűek és keresztbé állók, a' virágai setépirosak ágok hegyein ülök, mellyeknek gyümöltssei nagyságokra és formájokra nézve a' narantshoz hasonlítnak, eleinte fejéres zöldék, érte korokban pedig setét barnák. Ennek külső héjja alatt, melly tisipős és keserű, 's a' Khínaiaknál fekete festésre való, fejér, leves, savanyúkás 's igen kedves ízű húsa van, úgy hogy azt nemtsak az Indusok, hanem még az Európai útazók is a' legjobb ízű gyümöltsnek tartják. Az orvosi tudományban is igen ditsérik az orvosi erejét, főképpen minden hasmenés nemeiben.

2. Kép. A' Sárkányvérfa.

(Calamus rotang.)

A' Sárkányvérfa tsemete nemű plánta, melly hasonlóképpen napkeleti Indiában 's az ott körülvaló szigetekben terem. Ennek a' közepéből rendkívül hosszú tsős szárai nőnek

ki, néha két három száz ölnyire, mellyek rakvák tollas levelekkel, és ezeknek bordái igen tüskések. Ezek a' venyikés ágak a' földön szélyel terjednek, 's ismét meg ismét ágakra oszlanak, mellyek a' közellévő fákat és bokrókat elborítják, úgy hogy a' hol sok sárkányvérfa nő, az olyan helyek megjárhatatlanok. Ennek fejér virágaiiból, körtvélyforma 's gesztenye színű gyümöltsök lesznek 3. kép, mellyek tsomónként nőnek, savanyúkás pép bélük 's megehetők. Ha ezeket a' gyümöltsöket megfőzik, 's kisajtolják, mézgát adnak, (mint némely más gyümöltsök) melly mézga formákba nyomódván 's megfáradván, Sárkányvér név alatt esmeretes. Ez előtt a' sárkányvérnek orvosság gyanánt is vették hasznát, de semmi ereje sincs. Most tsak fényesítő firnáztra és festésre veszik hasznát.

A' sárkányfa venyekéivel 's ágaival nagykereskedést üznek Európába. Ugyan is a' vastagabb ágait, főképpen a' mellyek fáakra futtattak fel 's egyenesek, páltázakra fordítják, és ezek nádpáltza név alatt nálunk is eléggyesmeretesek. A' vékonyabb venyikéket esőmentő bordáakra nádfszékekre és más font munkákra fordítják.

ARZNEY PFLANZEN.

Fig. 1. Der Mangostanbaum.

(Garcinia mangostana.)

Das Vaterland des *Mangostanbaums* oder der *Mangostangarzinie* ist Ostindien, und die nahe gelegenen Inseln Sumatra, Java, Amboina u. s. w. wo er eine Höhe von 20 Fuß erreicht. Er hat handlange kurzgestielte, einander gegenüberstehende Blätter, eine dunkelrothe an den Spitzen der Zweige sitzende Blüthe, und trägt eine Frucht, die an Grösse und Gestalt der gemeinen Pomeranze gleicht, anfangs weissgrün aussieht, bey völliger Reife aber sich tief dunkelbraun färbt. Unter der äussern Schale, die scharf und bitter ist, und von den Chinesen zum Schwarzfärben gebraucht wird, liegt ein weisses saftiges Fleisch, von säuerlichem äusserst angenehmen Geschmack, so dass nicht blos die Indianer, sondern auch alle europäische Reisende die Mangoste für eine der schmackhaftesten Früchte halten. Auch in der Medizin rühmt man ihre heilbringenden Kräfte, besonders in allen ruhrartigen Krankheiten.

Fig. 2. Der Rotang, oder Drachenblutbaum.

(Calamus rotang.)

Der *Rotang* oder *Roting* ist ein strauchartiges Gewächs, welches ebenfalls in Ostindien, und einigen nahgelegenen Inseln wächst. Aus seiner Mitte treibt er erstaunlich lange rohrförmige Stengel, die oft die Länge von 200 bis 300 Klaftern erreichen. Sie sind mit

langen gefiederten Blättern besetzt, die an ihrer Ribbe mit einer Menge kleiner Stacheln versehen sind. Diese langen biegan Ranken laufen auf der Erde fort, theilen sich wieder in mehrere Gelenke, aus denen von neuem Zweige hervorschiesßen, die sich an nahestehende Bäume und Sträuche anlegen, so dass manche Gegenden, wo der Rotang häufig wächst, dadurch ganz unzugängig werden. Aus seiner weisslichen Blüthe entstehen birnförmige kastanienbraune Früchte Fig. 3. die sich büschelweise ansetzen, und einen säuerlichen Brey enthalten, der essbar ist. Kocht oder presst man diese Früchte aus, so erhält man (eben so wie auch aus einigen andern Gewächsen) eine flüssige harzige Substanz, die in Formen gedruckt wird, und erhärtet unter dem Namen *Drachenblut* bekannt ist. Sonst brauchte man das Drachenblut auch in der Medizin, wo es aber ganz unwirksam ist. Jetzt wendet man es vorzüglich zu Lackfirnis sen und Saftfarben an.

Mit den schlanken Ranken und Zweigen des Rotangs wird ein beträchtlicher Handel nach Europa getrieben. Die stärkern Zweige nämlich, zumahl diejenigen, die sich gerade an andern Bäumen hinauf gezogen haben, nimmt man zu Handstöcken, die unter dem Namen der *spanischen Röhre* ehemals besonders einen beträchtlichen Handelsartikel ausmachten. Die dünnern Ranken, die man haufenweise als Schiffssballast mit nach Europa bringt, werden zu verschiedenen geflochtenen Arbeiten, als Körben, Rohrstühlen u. s. w. verbraucht.

PLANTES MÉDICINALES.

Fig. 1. Le Mangoustan.

(Garcinia mangostana.)

Cet arbre est originaire des Indes orientales et des îles de Sumatra, de Java, d'Amboina etc. Il s'élève à la hauteur de 20 pieds; ses feuilles sont de la longueur d'une main, court pendues et opposées; ses fleurs viennent aux extrémités des branches et sont d'un beau rouge foncé. Le fruit qu'il porte ressemble aux oranges tant par la grosseur que par la forme; il est d'abord d'un verd-blanchâtre, mais à sa maturité il devient d'un brun très foncé et presque noir. Sous sa peau extérieure qui est amère et dont les teinturiers Chinois font la base et le fondement d'une couleur noire, il se trouve une chair blanche remplie de suc et d'un goût suave et rafraîchissant. Ce fruit est généralement reconnu, non seulement par les Indiens mais aussi par les voyageurs Européens, pour le meilleur et le plus délicieux qui soit dans l'Inde. On fait aussi l'éloge de ses vertus dans la médecine, et surtout dans les maladies dysentériques.

Fig. 2. Le Rotin ou Rotang.

(Calamus rotang.)

Le rotin est une espèce de buissons, qui croît également dans les Indes orientales et les îles voisines. De son milieu il pousse des tiges qui ressemblent à des roseaux et dont la longueur s'élève souvent à 200 jusqu'à 300 toises. Elles portent des feuilles longues, pennées et dont les côtes sont très-garnies de

petites épines. Ces tiges longues et flexibles rampent sur la terre, se divisent encore en plusieurs articulations, dont chacune pousse de nouvelles tiges, qui s'attachent aux arbres et buissons voisins, de manière que des contrées où le rotin croît en abondance, en deviennent absolument inaccessibles. De ses fleurs blanchâtres il naît des fruits de couleur chatain et en forme de poires; fig. 3. ils viennent en bouquets et contiennent une espèce de bouillie d'un goût aigre doux, et bonne à manger. Par l'expression ou par la cuisson on retire de ces fruits, ainsi que de quelques autres plantes, une substance liquide et résineuse, qu'on verse dans des moules et qui étant séchée porte le nom de *sang de dragon*. On en faisait usage autrefois dans la médecine, mais il est prouvé aujourd'hui qu'il ne produit point d'effet. Il n'est donc plus employé que dans la préparation de vernis et de couleurs faites du suc d'herbes.

Avec les branches flexibles du rotin il se fait un commerce considérable en Europe, car les plus fortes, et surtout celles qui en s'attachant aux arbres ont poussé des jets tout droits, servent de bâtons pour s'appuyer en marchant; elles sont connues sous le nom de *cannes* et faisaient autrefois un article de commerce très important. Les branches plus faibles et menues, dont les vaisseaux qui partent pour l'Europe chargent des quantités énormes pour du lest, sont fendues par la nières et on en fait des corbeilles, des chaises et différentes autres meubles.

Vierf. Thiere. LXIII. Anim. quadrup. LXIII. Quadruped. LXIII.

Fig. 6.

Fig. 5.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

Jacob Cuvier Schmucker.

CANES DIVERSORUM GENERUM.

Fig. 1. Canis ferus Cayanensis.

Memorabile hoc genus canum ferorum aut potius ad feritatem reversorum in silvis Cayanae vivit, ubi in parvos collecti greges vagantur. Vescuntur variis parvis animalibus, quorum inopia etiam fructus edunt. Aures habent breves, erectas, caput acutum, corpus crassum, crura brevia et caudam non admodum longam pilis rarioribus. Longitudo canis est 2 pedum et pollicum 4. Pili longi 2 pollices, in dorso nigri, paullatim abeunt in colore ex helvolo flavum, candicantem, in cruribus praecipue. Caput superne e rufo fuscum, genae et guttur alba, rostrum nigrum. Non nisi aegre cicuratur.

Fig. 2. Canis luparius major.

Pulcher hic canis patriam habet Hispaniam, nomen vero accepit a similitudine, quae ei cum bestia illa rapaci est. Pili villoosi, inaequali longitudine, colorem e nigro fuscum albumque prae se ferunt. In cauda, ubi longissimi sunt, pili isti 6 pollices longi et molles, in formam cristae plumatilis per belle intumescunt.

Canis Russicus major.

Fig. 3. Mas.

Fig. 4. Femina.

Hic magnitudine etiam canem Danicum majorem superat. Corpus, ut vertagi, in longum porrectum, retro magis magisque tenuatur. Caput, si magnitudini corporis comparata, minutum, rostrum tenui acuminatumque, superabat.

crura tenuia, cauda plerumque ad dimidium villosa, sursum reflexa. Mas fig. 3. penitus albus est, exceptis auribus maculisque quibusdam iis subjectis, nam haec cana sunt. Feminae corpus fig. 4. tenuius est villosiusque, quam masculi, cui et magnitudine paulum cedit. Color pilorum principalis, albus scilicet, passim maculis grandibus coloris cinerei mixtus est.

Canis a cane et lupa genitus.

Fig. 5. Mas.

Fig. 6. Femina.

Memorabilis haec species e cane venatico et lupa, quae eos in Gallia anno 1773 edidit, orta est. Mas fig. 5. adulta aetate 3 pedes longus, altus vero 22 pollices, a pede scilicet ad humeros mensura capta. A patre caninum prorsus caput, a matre aures erectas et caudam lupinam habuit. Color inter fuscum et gilvum alternans. Vox ululatui magis luporum, quam canino latratui propior. Incredibili voracitate, tam ferus erat et indomitus, ut ei ad lupi perfectionem nihil deasset, nisi libertas. E contrario femina fig. 6. quamvis, capite et reliquo corpore lapae omnino similis, a cane venatico nihil praeter caudam brevem curtamque haberet, multo tamen placidior erat et societatis amantior. Vox latratum rauci canis referebat. Color principalis pilorum e nigro fuscus, sub ventre in canescentem abiens. Ceterum perquam agili corpore, muros satis altos facili saltu superabat.

KÜLÖMBFÉLE KUTYAFAJOK.

1. Kép. Kajennai Vadkutya.

Ezek a' nevezetes hasonfajai a' vad vagy is elvadult kutyáknak a' Kajennai erdőkben élnek, a' hol falkánként kóborolnak, apró állatokkal élnek, de mikor azokat nem kaphatnak gyümölcsöt is elsznek. Ezeknek rövid felálló fülök, hegyes fejek, vastag derekok, rövid lábok, és nem igen hosszú ritka szörű farkok van. Hoszszaságok 2 lábnyi 's 4 íznyi. Két íznyi hoszsú bozontos szöre a' hátán fekete, 's onnan befelé lassan lassan fakósár-gává lesz, úgy hogy a' lábain legvilágosabb. A' feje felyül rötbarna, a' pofája és torka fejér, az orra fekete. Egyébaránt igen nehezen szelidül meg.

2. Kép. A' nagy Farkaskutya.

Ezen szép fajnak hazája Spanyolország, a' nevét onnan vette, hogy a' farkashoz igen sokat hasonlít. Ennek bojhos szöre, a' mely itt fekete barna és fejér, nem egyenlő hoszszaságú, mert a' farkán leghoszsább, 6 íznyi hoszsú, puha, 's úgy felborzad, mint valamelly tollbokréta.

A' nagy Orosz Kutya.

3. Kép. A' Kan.

4. Kép. A' Nöstény.

Az úgy nevezett *Orosz kutya* még a' nagy Dánus kutyánál is nagyobb. Testalkotása az agárához hasonlít, és a' vékonya felé igen kartsú. Nagyságához képest a' feje kitsiny,

vékony hegyes orrú; a' lábai nyurgák, a' lompos farkát pedig féligr felkunkorítva hordozza. A' zűük kép egészen fejér ábrázol, mellynek tsak a' fülei és azok alatt egy. néhány foltok szürkék. A' nöstény 4. kép kar-tsúbb és bojhosabb mint a' kan, és kissébetske is. A' szöre melly általában fejér, elegyítve van hamuszínű nagy foltokkal.

A' Farkaskorts.

5. Kép. A' Kan.

6. Kép. A' Nöstény.

Ez a' nevezetes elfajzása a' kutyának egy vadász kan kutyától és egy nöstény farkastól származott, melly Frantziaországban 1773ban kölykezett. A' kan mikor egészen megnött 3 lábnyi hoszsúságú és 22 íznyi magas volt. A' kantól vette a' fejét melly egészen kutyát mutat, az annyától pedig a' felálló füleit és valóságos farkas farkát. A' színe világos barnával 's fakósárgából elegyes volt. Inkább ordított farkas módra, mint ugatott. Iritóztató nagyhető volt, 's oly vad és megszelídítetlen, hogy ha szabadon botsátották vóna, egybe valóságos farkassá lett vóna. A' nöstény ellenben 6. kép, noha ennek a' feje és egyéb alkotása a' farkashoz, mint az annyához hasonlított, és a' vadász kutyától tsak a' rövid farkát vette, még is sokkal szelidebb és társalkodóbb vala. Az ugatása olyan volt mint a' rekedt kutyának. A' izíne feketebarna volt, melly a' hasán szürkébe ment által. Egyéb aránt ügyes mozgásai voltak, és jó magas falakon is könnyen által szökött,

HUNDE VERSCHIEDENER ART.

Fig. 1. Wilder Hund aus Cayenne.

Diese merkwürdige Art wilder oder vielmehr verwilderter Hunde lebt in den Wäldern von Cayenne, wo sie in kleinen Rotten umherstreifen, sich von mehrern kleinen Thieren nähren, in deren Ermangelung aber auch Früchte fressen. Sie haben kurze aufrechtstehende Ohren, spitzen Kopf, dicken Leib, kurze Beine, und einen nicht gar langen dünnhaarigen Schwanz. Die Länge des cayennischen Hundes beträgt 2 Fuß 4 Zoll. Die Farbe seiner Haare, die 2 Zoll lang sind, ist auf dem Rücken schwarz, und geht nach und nach in das Fahlgelbe über, welches an den Füßen am lichtesten ist. Der Kopf ist oben rothbraun, die Backen und Kehle weiss, die Schnauze schwarz. Er lässt sich übrigens nur sehr schwer zähmen.

Fig. 2. Der grosse Wolfshund.

Das Vaterland dieses schönen Hundes ist Spatien, und den Namen Wolfshund hat er von der Ähnlichkeit mit diesem Raubthiere. Das zottige Haar, welches hier schwarzbraun und weiss erscheint, hat eine ungleiche Länge. Am Schwanze, wo es am längsten ist, blähen sich die 6 Zoll langen weichen Haare gleich einem schönen Federbusche auf.

Der grosse russische Hund.

Fig. 3. Der Hund.

Fig. 4. Die Hündin.

Der sogenannte *russische Hund* übertrifft an Größe selbst den grossen dänischen. Sein Leib ist wie beym Winchunde lang gestreckt, und verdünnt sich nach hinten zu. Er hat für seine Größe einen sehr kleinen Kopf, mit düu-

ner zugespitzter Schnauze; die Beine sind schlank, und den dick behaarten Schwanz trägt er gewöhnlich halb aufgeschlagen. Der Hund Fig. 3. ist ganz weiss, bis auf die Ohren und einige darunter liegende Flecken, die grau sind. Die Hündin Fig. 4. hat einen schlankern dichter behaarten Leib als der Hund, und ist auch etwas kleiner. Die weisse Grundfarbe ihres Haars ist häufig mit grossen aschgrauen Flecken untermischt.

Der Wolfsbastardhund.

Fig. 5. Der Hund.

Fig. 6. Die Hündin.

Diese merkwürdige Abart von Hunden hat zum Vater einen Jagdhund, zur Mutter eine *Wölfin*, die sie 1773 in Frankreich warf. Der Hund Fig. 5. war ausgewachsen 3 Fuß lang, und 22 Zoll hoch, vom Fuße bis an die Schulter nämlich. Vom Vater hatte er den ganzen Hundskopf, von der Mutter aber die aufrechtstehenden Ohren und den förmlichen Wolfsschwanz. Seine Farbe war eine Abwechslung von Hellbraun und Fahlgelb. Seine Stimme glich mehr dem Wolfsgeheul als dem Bellen eines Hundes. Er besaß eine außerordentliche Gefrässigkeit, und war so wild und unbändig, dass ihm nichts als die Freyheit fehlte, um ein vollkommener Wolf zu seyn. Die Hündin Fig. 6. hingegen besaß, ob sie gleich dem Kopfe und übrigen Bau nach völlig der Wölfin glich, und vom Jagdhund nur den kurzen abgestutzten Schwanz hatte, ungleich mehr Sanftheit und Geselligkeit. Ihre Stimme glich dem Bellen eines heisern Hundes. Die Hauptfarbe ihres Fells war schwarzbraun, welches am Bauche in das Graue überging. Sie zeigte übrigens grosse Gewandtheit, und sprang mit Leichtigkeit über ziemlich hohe Mauern.

DIFFÉRENTES ESPÈCES DE CHIENS.

Fig. 1. Le Chien sauvage de Cayenne.

Ces chiens naturellement sauvages, ou qui le sont devenus, se trouvent dans les forêts de Cayenne, où ils se rassemblent par troupes et se nourrissent de plusieurs petits animaux; à leur défaut cependant ils mangent aussi des fruits. Ils ont les oreilles petites et droites, la tête longée, le corps très gros, les jambes courtes et une queue de moyenne longueur et peu garnie de poils. La longueur de la taille est de 2 pieds 4 pouces et celle de ses poils de 2 pouces; leur couleur est noire sur le dos, varie petit à petit dans le fauve et devient très claire aux pieds. Le sommet de la tête est d'un brun-rougeâtre, les joues et la gorge sont blanches et le museau noir. Il est très difficile de les apprivoiser, à moins qu'on ne les prenne fort jeunes.

Fig. 2. Le grand Chien-Loup.

Cette belle espèce de chiens est originaire dans l'Espagne et doit son nom à sa ressemblance avec le loup. Son poil long et rude est d'une longueur inégale; la couleur est blanche et d'un brun-noir; à la queue ce poil est le plus long et souvent de 6 pouces; il est très soyeux et frisé comme le plus beau panache.

Le grand Chien de Russie.

Fig. 3. Le Chien.

Fig. 4. La Chienne.

Cette espèce surpassé toutes les autres en grandeur, et même le grand Danois. Son corps est effilé comme celui du lévrier, et devient plus mince à sa partie postérieure. Il a la tête trop petite en proportion de sa taille, et son museau est mince et longé. Les pieds sont

longs; sa queue est garnie d'un poil touffu et il la porte ordinairement de moitié retroussée. Le chien fig. 3, est tout à fait blanc, excepté les oreilles et quelques taches à côté d'elles, qui sont grises. La chienne fig. 4, a le corps encore plus effilé et plus richement garni de poils que le chien; mais sa taille est un peu plus petite. Le fond blanc du poil est entremêlé de beaucoup de grandes taches d'un gris cendré.

Le Chien-Loup bâtarde.

Fig. 5. Le Chien.

Fig. 6. La Chienne.

Cette variété remarquable de chiens provient d'un chien de chasse et d'une louve, qui l'a mis bas en France en 1773. Le chien fig. 5, ayant achevé de croître était d'une longueur de 3 pieds et d'une hauteur de 22 pouces, à compter depuis les pieds jusqu'au sommet de la tête. Il avait reçu du père une véritable tête de chien, et de la mère les oreilles droites et la queue de loup. Sa couleur était un mélange de brun-clair et de fauve. Sa voix ressemblait plutôt au hurlement des loups qu'à l'aboïement des chiens. Il était d'une voracité tout-à-fait extraordinaire et tellement féroce et indomptable qu'il ne lui manquait que la liberté pour être loup dans la force du terme. La chienne fig. 6, ressemblait absolument à la louve par la tête et toute la forme du corps, et ne tenait du chien de chasse que la queue écourtée, mais malgré cela elle était beaucoup plus traitable, douce, sociable et amie de l'homme. Sa voix ressemblait à l'aboïement d'un chien rauque. Le fond de sa peau était d'un brun-noir, qui au ventre variait dans le gris. Elle possédait d'ailleurs une grande agilité et pouvait franchir sans peine des murs assés élevés.

Vögel. XLII.

Aves. XLII.

Oiseaux. XLII.

Fig. 2.

Fig. 1.

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

Fig. 6.

Jacob Kauver Schmutz.

COTURNICES DIVERSORUM GENERUM.

Coturnices itidem ad tetraonum spectant genus, sicut perdices, quas supra inspeximus, atque cum his tum structura corporis tum victu sedibusque arctam propinquitatem prae se ferunt.

Fig. 1. Coturnix vulgaris.

(*Tetrao coturnix.*)

Haec ob saporem carnis et cantus suavitatem notissima, totum fere terrarum orbem inhabitat, namque a Capite bonaे spei ad Islandiam usque, ab occidentali Europae termino usque ad Sinam reperitur. Longitudo corporis est 8 pollicum, color pennarum suaviter mixtus, scilicet e nigro fuscus, ferrugineus, isque jam lucidior, jam obscurior, denique e gilvo albescens, albus item sordidior. Praecipue agros triticarios amat, in quibus nido posito ova octo aut 14 parit, iisque incubat. Ut perdix, granis, diversis seminibus insectisque vescitur. In Germania migrantibus avibus adnumeratur, nam exente mense Septembri et Octobri ineunte noctu gregatim abit, et transacta in Africa hieme, initio Maji ad nos revertitur. In eo itinere per oras maris mediterranei insulasque adjacentes, quippe quo immensa earum agmina bis in anno perveniunt, et longo trans mare volatu fessa quiescent, multa earum millia capiuntur.

Fig. 2. Coturnix cristata.

(*Tetrao cristatus.*)

Haec, Mexicum et Guianam inhabitans, magnitudine et forma nostrae coturnici similis est, nisi quod caput ornatum est crista plumatili, longitudine pollicis, et color pennarum diversus est, quippe in celo et ventre e rufo fuscus. Alarum pennae, colore fusco sordidiore, margine albo sunt circumdatae.

Fig. 3. Coturnix Sinensis.

(*Tetrao Sinensis.*)

Minuta haec coturnicum species, 4 duntaxat pollices longa, in Sina et in insulis Philippinis degit. Color pennarum principalis e rufo fuscus est, isque obscurior, collum album, guttur notatum taenia nigra. Sinenses eam hiberno frigore ad calefacientes sibi manus passim secum gestant.

Fig. 4. Coturnix nigricollis.

(*Tetrao nigricollis.*)

In insula Madagascaria vivit, magnitudine nostrae coturnici par. Dorsum habet e nigro fuscum, alas maculis e rufo fuscis albisque distinctas, ventrem, crura et posteriora colore cinereo. Utrumque pectoris latus e flavo rufum, guttur nigrum. In pedibus digitus posterior deest.

Fig. 5. Coturnix Luisianensis.

(*Tetrao mexicanus.*)

Magnitudine priori similis, in Mexico, Luisiana aliisque Americae partibus degit. Rostrum instructa est rubro, pedibus rubris. Oculis subjecta est macula nigra: dorsum et alae e rufo et flavo fuscae, collum et venter alba, distincta maculis undulantibus.

Fig. 6. Coturnix Maluinensis.

(*Tetrao Falklandicus.*)

Insulas Malouinas sive Falklandicas inhabitans, coturnicem vulgarem aequat magnitudine. Rostrum habet colore plumbi, pedes e rubro fuscos, ventrem album, reliquum corpus e fusco flavum.

SOKFÉLE FÜRJ FAJOK.

A' Fürjek, mint szinte a' Foglyok is a' Fajd nemhez tartoznak, mellyeket oda fellyebb leírtunk, és az utolsókhoz mind alkotásokra, mind élések módjára, és lakásokra nézve sokban megegyeznek.

1. Kép. A' közönséges Fürj.

(*Tetrao cornix.*)

A' közönséges Fürjnek, melly mint jó izű húsú és házban tartható madár mindenütt elégé esmertes, hazája az egész régi világ; mert a' Reményföldtől kezdve Izlandi szigetéig, Európa napnyúgoti végétől kezdve pedig egész Khináig mindenütt találhatók. A' hossza 8 iznyi, tollainak színe pedig feketebarnából és rozsdás színból van kellemesen öszve keverve, melly hol világosabb, hol setétebb, sárgás és motskos fejér. Lakása inkább a' búza földeken van, ott is költ 8—14ig valót tojván. Eledelé, mint a' fogolynak különbéle magokból áll 's bogarakból. Vándor madár; mert Szeptember végén 's Október elején éjjelenként nagy tsoportokban költözik el, a' telet Áfrikában tölti és csak Május elejével tér hozzáink vissza. Ezen összi vándorlásokban az elfáradt fürjeket a' közép-tenger partjain 's ott körül a' szigeteken, a' hol elszendőnként kétfzer szoktak letelepedni hosszasan tengeri útazások után, ezerenként szokták elfogdosni.

2. Kép. A' búbos Fürj.

(*Tetrao cristatus.*)

A' búbos fűrj Mexicot és Gujánát lakja, akkor a' ollyan mint a' nálunk való fűrj, de ettől abban különbözik, hogy a' feje tetején egy iznyi hosszú búbja van, 's a' tollai sokféle színűek, mellyek

a' hasán és nyakán rötbarnák. Motkosbarna szárnytollai fejér szegélyesek.

3. Kép. A' Khinai Fürj.

(*Tetrao sinensis.*)

Ez a' kis faj csak 4 iznyi hosszú, és Khinában 's a' Filep szigeteken lakik. Setét rőt barna színű; de a' nyaka fejér, egy fekete nyakravalóval a' torán. Ezt a' Khinaiak télen magokkal hordozzák, hogy a' kezeket megmelegíthessék vele.

4. Kép. A' feketetorkú Fürj.

(*Tetrao nigricollis.*)

Ez Madagaskárban él, akkora mint a' mi fűrjeink; a' háta fekete barna, a' szárnyai pedig rötbarnák fejertarka foltokkal. A' hasa, tzombjai és hátújai hamúszínűek. Két oldalról a' begye sárgarőt, a' torka fekete, a' lábai hátul nincs sarkkörme.

5. Kép. A' Mekszikói Fürj.

(*Tetrao mexicanus.*)

Akkora mint az előbbit, Mekszikóban, Luiziánában 's más Ámerikai tartományokban él. Az orra piros és a' lábai; a' szeme alatt egy hosszú fekete folt; a' háta és szárnyai rőt és sárgabarnák. A' hasa és torka fejér habos foltokkal tarkázva.

6. Kép. A' Málvíni Fürj.

(*Tetrao falklandicus.*)

Ez a' Málvíni szigeteket lakja, 's akkora mint a' közönséges fűrj, a' lábai rötbarnák, a' hasa fejér, egyébüt pedig barnasárga színű,

WACHTELN VERSCHIEDENER ART.

Die Wachteln gehören auch zum Geschlechte der Waldhühner, wie die Rebhühner, die wir schon vorhin kennen lernten, und in ihrem ganzen Bau, Lebensart und Aufenthalte zeigen sie mit den letztern eine nahe Verwandtschaft.

Fig. 1. Die gemeine Wachtel.

(*Tetrao coturnix.*)

Die gemeine Wachtel, als schmackhafte Speise und als angenehmer Stubenvogel allgemein bekannt, bewohnt fast die ganze alte Welt; denn vom Vorgebirge der guten Hoffnung an bis nach Island, vom westlichen Ende von Europa bis nach China hin findet man sie. Ihre Länge beträgt 8 Zoll, und die Farbe ihres Gefieders besteht aus einer angenehmen Mischung von Schwarzbrown, Rostbrown, bald heller bald dunkler, gelblich- und schmutzigweiss. Sie hält sich vorzüglich gern in Waizenfeldern auf, wo sie auch nistet, und 8 bis 14 Eyer ausbrütet. Ihre Nahrung besteht, wie die des Rebhuhns, in Körnern, mehrerley Gesämen und Insecten. Sie gehört in Deutschland zu den Zugvögeln; denn gegen Ende des Septembers und Anfang Oktobers zieht sie des Nachts in Schaaren weg, bringt den Winter in Afrika zu, und kehrt erst mit Anfang des Maies zu uns zurück. Auf ihrer Reise wird die gemeine Wachtel an den Küsten des mittelländischen Meeres und auf den nahe gelegenen Inseln, wo sie zweymal des Jahrs in ungeheuren Schaaren ankommt, und ermatet von der weiten Seereise ausruht, tausendweise gesangen.

Fig. 2. Die Haubenwachtel.

(*Tetrao cristatus.*)

Die Haubenwachtel bewohnt Mexico und Guiana, hat die Grösse und Gestalt unserer Wachtel, unterscheidet sich aber von ihr durch den zolllangen Federbusch am Oberkopfe, und durch die verschiedene Färbung ihres Gefieders, welches am Halse und

Bauche rothbraun ist. Die schmutzigbraunen Flügelfedern sind weiss gesäumt.

Fig. 3. Die chinesische Wachtel.

(*Tetrao sinensis.*)

Diese kleine Wachtelart ist nur 4 Zoll lang, und bewohnt China nebst den philippinischen Inseln. Die Hauptfarbe ihres Gefieders ist dunkel rothbraun; der Hals ist weiss, und hat an der Kehle ein schwarzes Band. Die Chinesen tragen sie im Winter mit sich, um die Hände daran zu wärmen.

Fig. 4. Die schwarzähnliche Wachtel.

(*Tetrao nigricollis.*)

Sie lebt auf der Insel Madagaskar, hat die Grösse unserer Wachtel, ist auf dem Rücken schwarzbraun, auf den Flügeln aber rothbraun und weiss geschäckt. Bauch, Schenkel und Aster sind aschfarben. Die Seiten der Brust gelbroth, die Kehle schwarz. An den Füßen fehlt ihr die Hinterzehe.

Fig. 5. Die Luisianische Wachtel.

(*Tetrao mexicanus.*)

Hat die Grösse der vorigen, lebt in Mexiko, Louisiana und andern amerikanischen Ländern. Sie hat einen rothen Schnabel und derley Füsse, unter dem Auge einen schwarzen Streif; Rücken und Flügel sind roth- und gelbbraun; Hals und Bauch weiss, mit wellenförmigen Flecken geziert.

Fig. 6. Die Maluinische Wachtel.

(*Tetrao falklandicus.*)

Sie bewohnt die maluinischen oder Falklandinseln, und ist so gross wie die gemeine Wachtel. Der Schnabel ist bleyfarben, die Füsse sind rothbraun, der Bauch weiss, und der übrige Körper bräunlich gelb gefärbt.

DIFFÉRENTES ESPÈCES DE CAILLES.

Les cailles appartiennent dans l'ordre des géliottes aussi bien que les perdrix, que nous avons fait connaître dans le 55me cahier de ce Porte-feuille, et avec lesquelles les cailles ont bien des rapports dans l'extérieur, le genre de vie et le séjour.

Fig. 1. La Caille ordinaire.

(*Tetrao colurnix.*)

La caille ordinaire, qui est généralement estimée par sa chair succulente et son ramage agréable, est originaire dans tout l'ancien monde, et se trouve dans presque tous les pays depuis le Cap de bonne espérance jusqu'en Islande, et depuis les extrémités occidentales de l'Europe jusqu'en Chine. Sa longueur est de 8 pouces et la couleur de son plumage est un mélange agréable de brun-noir, de roux, qui est tantôt plus foncé, tantôt plus pâle, de jaune et d'un blanc-sale. On la trouve préférablement dans les bleds froments, dans lesquels elle fait aussi son nid et couve 8 à 14 œufs. Sa nourriture est la même que celle des perdrix et consiste en blé, quelques autres graines et en insectes. Les cailles ordinaires sont des oiseaux de passage; vers la fin du mois de Septembre et au commencement de l'Octobre elles s'en vont en quantité passer l'hiver en Afrique, et n'en reviennent chez nous qu'au commencement de Mai. Elles voyagent toujours la nuit et se reposent pendant le jour. Dans les deux voyages, en allant et en revenant, elles arrivent en très grand nombre, fatiguées du long chemin, sur les côtes et les îles de la Méditerranée pour s'y réposer, et y sont prises alors par milliers dans des filets.

Fig. 2. La Caille huppée.

(*Tetrao cristatus.*)

Elle habite le Mexique et la Guyane. Sa grandeur et sa forme sont les mêmes que celles de la nôtre, mais elle en diffère par une huppe, longue d'un pouce qu'elle a sur le sommet de la tête, ainsi que par les couleurs du plumage, qui au cou et au ventre sont d'un brun-sale et entourées d'un bord blanc.

Fig. 3. La Caille de la Chine.

(*Tetrao sinensis.*)

Cette petite espèce de cailles n'a que 4 pouces de longueur et habite la Chine et les Philippines. Le fond de son plumage est d'un brun-rougeâtre très foncé; son cou est blanc et la gorge entourée d'une bande noire. Les Chinois ont l'usage de les porter avec eux pendant l'hiver pour s'en chauffer les mains.

Fig. 4. La Caille à gorge noire.

(*Tetrao nigricollis.*)

Elle se trouve à Madagascar et sa longueur est celle de la caille ordinaire. Le plumage de son dos est d'un brun-noirâtre, mais celui des ailes d'un brun rougeâtre et moucheté de blanc. Le ventre, les cuisses et le derrière sont d'un gris-cendré, les côtés de la poitrine d'un rouge-jaunâtre et la gorge est noire. Ses pieds n'ont que trois doigts et celui de derrière lui manque.

Fig. 5. La Caille de la Louisiane.

(*Tetrao mexicanus.*)

Elle à la grandeur de la précédente et vit dans le Mexique, la Louisiane et d'autres contrées de l'Amérique. Son bec et ses pieds sont rouges; au-dessous des yeux elle a une bande noire, le dos et les ailes sont d'un brun-rougeâtre. Le cou et le ventre sont blancs et parsemés de taches ondoyantes,

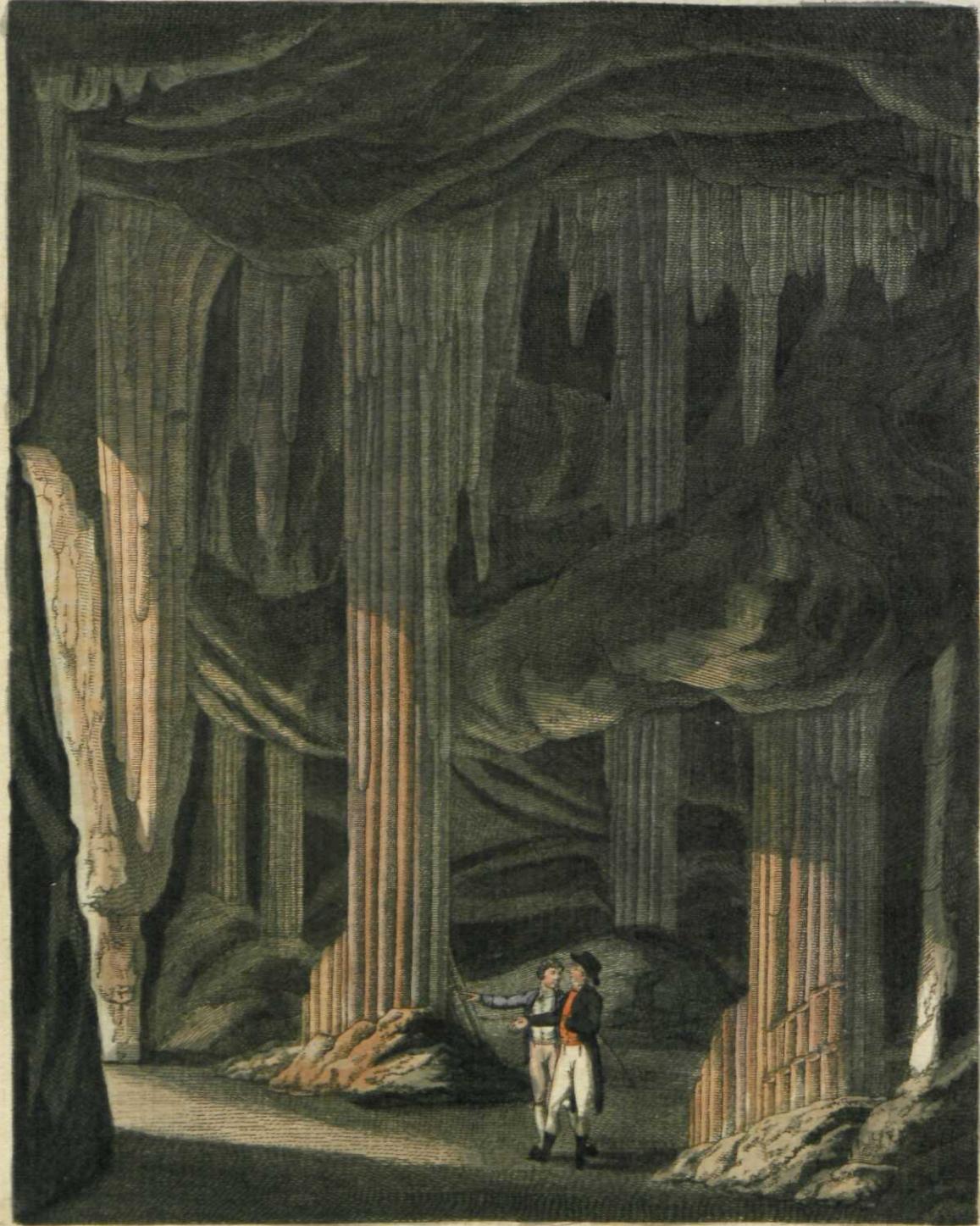
Fig. 6. La Caille des îles Malouines.

(*Tetrao falklandicus.*)

Elle habite les îles malouines et sa grandeur est la même que celle de la caille ordinaire. Le bec est de couleur de plomb, les pieds sont d'un brun-rougeâtre, le ventre est blanc et tout le reste du corps est d'un brun-jaunâtre.

Vermischte: Gegenst. XXX. Miscellanea. XXX. Melanges. XXX.

CAVERNA STALACTITARUM IN SCOTIA BOREALI.

Multi fontes et rivi telluris nostrae, dum per montes fluunt calcarios, maximam terrae calcariae copiam resolvunt, resolutamque ac subtilissime divisam secum ferunt. Quodsi igitur aquae illae in itinere suo in rupium cavernas inciderint, admodum crebras in terrae visceribus, atque illic in multos radios tenues divisae fuerunt, tunc aqua illa defluens atque destillans particulas suas calcarias in cavernarum parietibus, tegmine et solo cum maxima figurarum varietate e. g. conorum, tuborum, uvarum etc. rursus deponit: atque hic est ille, quem vocant, *stalactites*.

Quodsi subtiles istos, et motu perpendiculari incidentes aquarum radios nihil impedit, quo minus per plura saecula particulas suas calcarias assidue deponant, tum stalactites ille, qui initio tantum parvus in tegmine cavernae tumor erat, novis particulis calcarisi semper accendentibus, paulatim in ingentem crescit conum, nonnunquam ad solum cavernae usque descendenter.

Saepe multi tales coni, sibi vicini, concrescentes invicem, columnas formant magnificas, ita ut ingentem illum cavernae forni-

cem suffulcire videantur. Inter cavernas, ab ipsa natura ad hunc modum exornatas, praecipuum locum obstinet

Caverna stalactitarum prope Slainas (Slains) in Scotia septentrionali, in praesenti tabula depicta. Caverna haec admirabilis sita est in boreali parte Scotiae, non longe a ruderibus arcis vetustae, Slains dictae, quae olim Comitum ab *Huntly* fuit.

Per locum praecipitio declivem ac propterea periculosum devenitur ad interiora cavernae. Hic in sublimi rupium fornice innumeri occurunt oculis stalactitarum coni, perpendiculari situ inter se conjuncti ac dependentes, quorum adspectus et contemplatio etiam auget admirationem, qua spectator primo statim ingressu percussus fuerat.

Hic illic ingentes e stalactite stant pilae, a solo cavernae usque ad tegmen ejus sese attollentes, quas, conspectas e mediocri intervallo, columnas striatas esse dixeris. Horrem loci tam admirabilis etiam auget lumen tenue, quod per ostium duntaxat in cavernam delabitur.

TSEPEGŐKÖVES BARLANG SZLAINNÁL, ÉJSZAKI SKÓTZIÁBAN.

Sok források és patakok, midön a' meszes hegycsúcsokban folydogálnak a' meszes földet elmosásnak és így felolvadva magokkal hordják. Ha megesik, hogy azután az illyen vizek folyások közben köszöklás barlangokra találnak; (mellyek a' földben igen bőven vannak), és ott több ágakra oszlanak; akkor a' barlangba leszívárgó és tsepegő víz, a' magában lévő mészrészetskéket vagy annak oldalain hagyja, vagy annak boltozatjáról letsepegevén minden azon, minden a' fenekén külömbükömb-féle formájú testeket formál, mint p. o. kötsapokat, tsöveket, fürtöket 's a' t. és ez az úgy nevezett *Tsepegőkök*.

Hogy ha ezen függőleg leszívárgó és le-tsepegő vízerek, az itt leírt mészrészetskéinek egymáshozvaló ragtagásait századokig folytathatják; úgy a' tsepegőkö melly eleinte csak egy kis domborodáson kezdődött lassan lassan irtóztató kötsapokat, sőt földig éró oszlopokat is formál.

Gyakorta sok illyen egymástérő kötsapok, végtére pompás oszlopokká válnak, 's úgy látszik, mintha a' barlangok boltozatjait

ezek tartanák. A' több barlangok között, melyeket a' természet így felékesített, legelső helyet érdemel az itt lerajzolva lévő

Szlaini Tsepegőköves barlang éjszaki Skótziában.

Ez a' tsudálkozásra méltó barlang Skótziának éjszaki részében Szlain régi vár omladéki mellett esik, melly valaha Huntly Grófoké volt.

A' barlang üregébe egy veszedelmes meredek menetelen kell leereszkedni. Itt a' magas köszöklá bola-tozatokon számtalan tsepegőkö tsapok látszanak, mellyek soronként függenek le onnan, és első tekintettel a' nézök tsudálkozását a' bemenetelkor még inkább nevelik.

Imitt amott erős oszlopok állanak a' földtől fogva egész a' barlang boltozatjáig, melyek távolról mesterségesen kipallérozott oszlopokat mutatnak. Az a' kevés világosság, melly a' barlang szájánál van, neveli ezen pompás természeti szépségek borzasztó voltát.

DIE TROPFSTEINHÖHLE BEY SLAINS IN NORDSCHOTTLAND.

Viele Quellen und Bäche unseres Erdbodens lösen, indem sie über Kalkgebirge hinströmen, eine grosse Menge Kalkerde auf, und führen sie im aufgelösten Zustande fein zertheilt mit sich fort. Treffen nun diese Gewässer in ihrem Laufe auf Felsenhöhlen, die im Innern der Erde so häufig sind, und werden da in mehrere dünnerne Strahlen zertheilt, so setzt das heruntersürömende und herabträufelnde Wasser seine Kalktheilchen an den Seitenwänden, an der Decke und am Boden der Höhle in den mannichfältigsten Formen, als Zapfen, Röhren, Trauben u. s. w. wieder ab, und dieses ist der sogenannte *Tropfstein*.

Können diese senkrecht herabfallenden feinen Wasserstrahlen dieses Absetzen ihrer Kalktheilchen Jahrhunderte lang ungestört verfolgen, so setzt sich der Tropfstein, der anfangs nur eine kleine Erhabenheit an der Decke bildete, nach und nach durch das fort dauernde Hinzukommen neuer Kalktheilchen in Form eines ungeheuren Zapfens an, der bisweilen selbst den Boden der Höhle erreicht.

Oft stossen eine Menge solcher Zapfen die nahe aneinander liegen, zusammen, und bilden nun majestätische Säulen, die das Felsengewölbe zu unterstützen scheinen. Unter

den auf diese Art durch die Natur selbst verzierten Höhlen nimmt die auf gegenwärtiger Tafel abgebildete

Tropfsteinhöhle bey Slains in Nordschottland

einen vorzüglichen Platz ein. Diese bewunderungswürdige Höhle liegt in dem nördlichen Theile von Schottland, neben den Ruinen des alten Familienschlosses *Slain*, welches vor Zeiten die Grafen von Huntly besassen.

Ein gefährlicher steiler Abhang führt in das Innere der Höhle. Hier erblickt man am hohen Felsengewölbe unzählige Tropfsteinzapfen, die senkrecht neben einander gereiht, herabhängen, und den Eindruck, den man beym ersten Eintritt in die Höhle empfängt, noch vermehren.

Hie und da stehen gewaltige Tropfsteinpfeiler, die vom Boden bis zur Decke der Höhle ununterbrochen fortlauen, und in einer Entfernung den täuschenden Anblick cannelirter Säulen gewähren. Eine schwache Beleuchtung, die bloß vom Eingang in die Höhle herrührt, vermehrt noch das Grausenvolle dieser erhabenen Naturschönheit.

LA CAVERNE DE STALACTITES PRÈS DE SLAIN, DANS L'ECOSSE SEPTENTRIONALE.

Il y a beaucoup de ruisseaux et sources sur notre globe, qui, en traversant des montagnes de pierres calcaires, en détachent une grande quantité de particules, les décomposent, et les emportent dans leur cours. Lorsque ces eaux charient ces parties calcaires dans des cavités souterraines, qui sont si fréquentes dans l'intérieur de la terre, et que l'eau, étant filtrée à travers de terres ou pierres poreuses, se divise dans de petits filets, elle dépose ses parties calcaires aux parois, aux voûtes et sur le fonds de la caverne, où elles s'attachent, prennent de la consistance et admettent différentes formes, telles que des tuyaux, des grapes, des quilles etc. C'est à ces concrétions de figure variée et bizarre qu'on donne le nom de *Stalactites*.

Quand ces crystallisations commencent à se former, elles ne sont pas plus grosses qu'une goutte d'eau, qui en est la mesure; mais si ces petits filets d'eau, suspendus perpendiculairement aux voûtes, peuvent continuer sans interruption, pendant une suite de siècles, à déposer leurs parties calcaires, les stalactites s'élargissent et s'allongent successivement, et forment souvent des quilles immenses, dont la pointe gagne à la fin le sol inférieur de la caverne.

Il n'est pas rare de voir plusieurs de ces

quilles réunies ensemble; elles forment alors des colonnades imposantes, qui semblent soutenir la voûte de la caverne. Parmi les cavernes décorées de cette manière par les mains même de la nature, celle qui est représentée sur la table ci-jointe et qui est la fameuse

Caverne de Stalactites, près de Slain dans l'Ecosse Septentrionale
tient un rang des plus distingués. Elle se trouve, dans la partie septentrionale de l'Ecosse, près des ruines du vieux château de Slain, qui avait appartenu autrefois aux comtes de Huntly.

Une pente rapide et dangereuse conduit dans l'intérieur de la caverne. L'étonnement et la surprise, dont on est frappé à la première entrée, augmentent encore par la vue du nombre infini de stalactites qui pendent perpendiculairement aux voûtes immenses de la caverne rangées l'une à côté de l'autre.

On y trouve aussi plusieurs colonnes de stalactites, qui s'étendent sans interruption depuis la voûte jusqu'au sol, et que dans quelque éloignement on est tenté de prendre pour des colonnes cannelées. Un jour faible qui vient seulement par l'entrée, augmente la frayeur dont on est saisi en admirant cette production merveilleuse de la nature.

Nierf: Thiere. LXIV. Anim. quadrup. LXIV. Quadruipedes. LXIV.

Fig. 1.

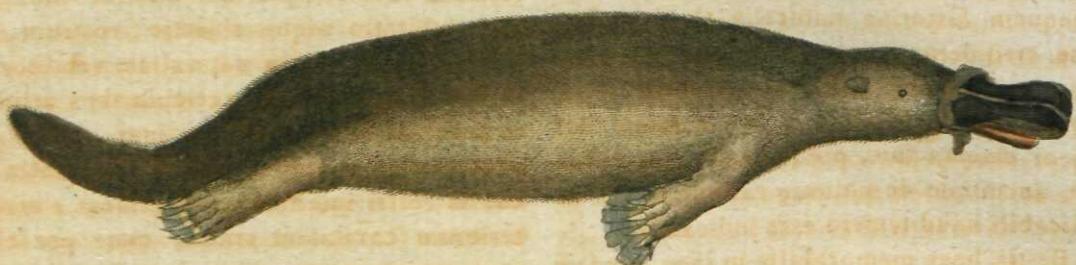

Fig. 2.

Fig. 3.

Jacob Bayer Schmutter.

BESTIAE MIRABILES.

Fig. 1. (Ornithorhynchus paradoxus.)

Nunquam historiae naturalis studiosi fieri posse crediderunt, ut animal quadrupes capite aut rostro avis existeret. Verum bestia, in praesenti tabula depicta, quae ante annos aliquot detecta fuit, opinionem illam redarguit, docuitque de naturae ratione et via inexplicabili haud temere esse judicandum.

Bestia haec memorabilis in lacu quodam Novae Hollandiae magno numero detecta fuit. Formam habet, si rostrum excipias, laetrae minoris, et longa est 17 pollices anglicos. Pili satis longi nitentesque, in dorso e nigro fusci, in ventre e flavo cani. Cauda lata, brevis et paullulum recurva, pilis rigidis, densis, setarum fere instar, obsita est. Pedes breviculi instructi sunt digitis quinque, cute natatoria inter se colligatis, in anteriores pedibus aliquot linearum spatio ultra digitos prominente. Oculi auresque minutiores, quam corporis magnitudo videtur postulare. Maxima autem admiratione dignum est illud in hac bestia, quod pro ore dentato verum anatis rostrum habet, pollicis unius et dimidi longitudinaline, in quod, ut in ave illa, multi nervi abeunt, quo bestia haec ad pabulum etiam sub aquis, in quibus plerumque degit, tactu rostri indagandum, idonea redditur.

Fig. 2. sceletum capitis et rostri aliquoties ampliatum, ostendit, quo sceleto tandem refutata fuit complurium naturae indagatorum dubitatio atque objectio, rostrum illud a fraudulentis rerum naturalium venditoribus differtis bestiae hujus exemplaribus artificiose assutum fuisse asseverantium. Nervi procurrentes notati sunt littera b.: marginem sulcatum rostri inferioris $\alpha\alpha$ significat, e vero interiorum cavitatem cranii, quae per effratam ossium partem conspicua fit.

Fig. 3. a. et b. (Jaculus Canadensis.)

Ad hoc usque tempus *jaculorum* genus in vetere duntaxat orbe innotuerat, eorumque diversas species in volumine Imo cognovimus. Verum et in novo orbe, scilicet in Canada, prope Quebecum, vir anglus *Thomas Davies* novam, adhuc incognitam eorum speciem detexit, quam hic repraesentatam cernimus. Fig. a. lepidam hanc bestiolam statu erecto, ad saliendum paratam exhibet. In fig. b. eadem conglobata, somno hiberno sepulta, conspicitur. Color capitis et supernarum corporis partium e rubido flavus est, colli et ventris albus. Pedum posticorum ope, qui perquam longi sunt, spatium 4 aut 5 ulnarum, ad 12 aut 14 pollicum altitudinem in auras elevata, saltu superat.

KÜLÖNÖS ÁLLATOK.

1. Kép. A' rétzeorrú Vidránya.

(Ornithorhynchus paradoxus.)

Még eddig a' természetvizsgálók hihetetlennek tartották, hogy madárfejű vagy orrú emlőssállatok lehetnének. Azomban ez az egyenheány elszendőkkel ez előtt feltaláltatott s itt lerajzolva lévő *Vidránya* ellenkezőt mutat, s újra arra tanít bennünket, hogy a' kitanúltatlan természet tulajdonságai felől vakmerő ítéletet előlegesen soha se tegyünk.

Ezt a' nevezetes *Vidrányát* új Hollandiában egy tóban találták fel, még pedig nagy bőségben. Ez a' formájára nézve, az orrát kivéven egy kis vidrához hasonlít, és a' hossza 17 ánglus íznyi. Hosszúkás és fényes szörre a' hátián fekete barna, a' hasán pedig sárgászürke. Széles, rövid és felhajlott farka éles serteforma szörrel tömötten bérött. Rövid lábai öt ujjúak, úszóhártyával bénött kezük, melly hártya az első lábain a' körmeit is meghaladja. A' szemei és fülei testéhez képest igen aprók. De a' mi ezen állatban leginkább tsudálásra méltó az, hogy nem fogas szája, hanem a' helyett rétzeorra van, melly másfél íznyi hosszú, és, mint a' rétzénél megvan rakva érző inakkal egész a' külső színéig az ornak, hogy ennél fogva az állat a' víz alatt is, a' hol többnyire él, feltapogathassa eledelét.

A' 2. kép ezen állat fejének tsontalkotmányit mutatja, melly jóval nagyítva van, s e' szerént némelly természetvizsgálók ellevetése, hogy az állatnak ezen orra, tsak a' természeti dolgokkal kereskedők által toldatott vóna a' felyéhez az illyen kitömve eladott állatoknál, egészén elenyészik. A' kiáltó számos érző inak b betűvel jegyesek; az aa az alsó orr kávája rovátkos szélét, és a' c a' kaponya belső üregét mutatja, a' hol egy darab tsont erővel kitörtetett.

3. Kép. a. és b. A' Kanadai Kétiszákos.

(Jaculus canadensis.)

Még eddig a' Kétiszákosok tsak a' régi világban voltak esmeretesek, a' mint egyenheány fajokat már az I-ső Darabban előadtunk. Egy *Davies* nevű *Anglus* pedig az új világban is ú. m. Canadában Kvebek mellett, egy új's eddig esmeretlen fajra talált, a' melly itt le van rajzolva. Az a. kép ezt a' tsínos állatotkát úgy adja elő, a' mint az éppen ugriani akar. A' b. kép öszvegöngyölödve téli alvásában mutatja ezt. A' feje és teste felső része rö tösszárba; a' torka és hasa fejér. Igen hosszú, hátulsó lábanál fogva négy öt réfenyire is elugrik, a' mellett 12—14 íznyire felugorván.

SONDERBARE THIERE.

Fig. 1. Das Schnabelthier.

(*Ornitherrhynchus paradoxus.*)

Man hielt es in der Naturgeschichte immer für durchaus unmöglich, dass es ein vierfüssiges Thier geben könne, welches einen Vogelkopf oder Vogelschnabel hätte. Doch das vor einigen Jahren entdeckte und hier abgebildete sogenannte *Schnabelthier* zeigte auf einmal die Nichtigkeit jener Behauptung, und lehrt uns von neuem, dass man über den unerforschlichen Gang der Natur nie zu gewagte Urtheile fällen müsse.

Das merkwürdige *Schnabelthier* entdeckte man in Menge in einem Landsee auf Neuholland. Es hat, den Schnabel ausgenommen, die Gestalt einer kleinen Fischotter, und ist 17 englische Zoll lang. Sein ziemlich langes glänzendes Haar ist auf dem Rücken schwarzbraun, am Bauche aber gelblichgrau. Der breite kurze, etwas aufwärts gebogene Schwanz ist mit straffen fast borstenartigen Haaren dicht besetzt. Die kurzen Füsse haben 5 Zehen, durch eine Schwimmhaut verbunden, welche an den Vorderfüßen einige Linien über die Zehe hervorragt. Die Augen und Ohren sind unverhältnismässig klein. Das sonderbarste dieses Thiers besteht aber nun darin, dass es statt des gezähnten Mauls, einen förmlichen 1 1/2 Zoll langen Entenschnabel hat, in den wie bey jenem Vogel eine Menge Nerven auslaufen, und so das Thier geschickt machen, auch unter dem Wasser, wo es sich meistens

aufhält, durch das Tasten seine Nahrung zu suchen.

Fig. 2. zeigt den skeletirten Kopf und Schnabel dieses Thiers um mehrmal vergrössert, wodurch sich der Einwurf mehrerer Naturforscher, als sey der Schnabel durch betrügerische Naturalienhändler an die ausgestopften Exemplare dieses Thiers künstlich angesetzt worden, auf einmal hob. Die häufig auslaufenden Nerven sind mit *b* bezeichnet; *aa* bedeutet den gefurchten Rand des Unterschnabels, und *c* zeigt die innere Höhlung des Schädels, die durch ein weggebrochenes Knochenstück sichtbar wird.

Fig. 3. a. und b. Der canadische Springer.

(*Jaculus canadensis.*)

Bisher war die Gattung der Springer nur in der alten Welt bekannt, von denen wir im ersten Bande verschiedene Arten kennen lernen. Der Engländer *Thomas Davies* entdeckte aber auch in der neuen Welt, in der Provinz *Canada* bey Quebec eine neue bisher unbekannte Art davon, die wir hier abgebildet sehen. Fig. a. stellt das niedliche Thierchen aufrecht dar, wie es sich eben zum Sprunge fertig macht. Bey Fig. b. erscheint es zusammengerollt im Winterschlaf. Die Farbe des Kopfes und des Oberkörpers ist röhlichgelb. Am Halse und am Bauche ist es weiß. Vermöge seiner langen Hinterfüsse thut es 4 bis 5 Ellen weite Sätze, und erhebt sich dabey 12 bis 14 Zoll hoch.

ANIMAUX SINGULIERS.

Fig. 1. L'Ornithorynche.

(Ornithorhynchus paradoxus.)

Les naturalistes ont de tout tems contesté la possibilité que la nature ait pu produire un quadrupède doué d'une tête ou d'un *bec d'oiseau*. Mais la nullité de leur assertion a été complètement prouvée il y a quelques années par la découverte du *l'ornithorynche*, qui est représenté sur la table ci-jointe, et cette circonstance peut de nouveau servir de leçon, qu'on ne doit jamais porter des jugemens trop hazardés sur les voies impénétrables de la nature.

On a trouvé cet animal remarquable dans la nouvelle Hollande, où il vit en grande quantité, dans un lac. Au bec près sa figure ressemble à celle d'une petite loutre, et sa longueur est de 17 pouces d'Angleterre. Son poil assés long et luisant est d'un brun-noir sur le dos et d'un gris jaunâtre au ventre. Il a une queue courte, large, un peu recourbée et toute garnie de poils rudes, semblables à ceux de cochons. Ses pieds sont petits; ils ont chacun cinq doigts unis ensemble par une membrane, qui aux pieds de devant passe les doigts de quelques lignes. Les yeux et les oreilles sont d'une petitesse disproportionnée. Ce qu'il y a cependant de plus singulier dans cet animal c'est qu'au lieu de bouche dentée il a un véritable bec de canard, il y aboutit un grand nombre de nerfs, ce qui met l'animal en état de chercher sa nourriture par le moyen de l'attouchement en dessous de l'eau, où il se tient fréquemment.

Sous fig. 2. on voit un *squelette grossi* de la tête et du *bec* de cet animal; l'objection faite par quelques naturalistes, comme si par une fourberie, de la part des marchands de curiosités naturelles ce bec avait été attaché adroitemment aux exemplaires rembourrés qu'on en possédait, en est souverainement refutée. Les nerfs, qui aboutissent dans le bec, sont marqués de *b* sur le tableau ci-joint; *aa* signifie le bord inférieur du bec; *c* fait voir la cavité intérieure du crane, qu'on peut voir ici distinctement, parcequ'on a arraché une partie de l'*os* qui le couvrait.

Fig. 2. La Sauteur du Canada.

(Jaculus canadensis.)

Le genre des *sauteurs* ne fut connu jusqu'ici que dans l'ancien monde, et nous en avons donné la description de 4 espèces différentes dans le premier Vol. Mais un Anglais, nommé *Thomas Davies*, a découvert aussi dans le nouveau monde, savoir dans la province de *Canada* près de *Quebec*, une espèce de ces sauteurs, qui auparavant avait été absolument inconnue; elle se trouve représentée sur la table ci-jointe. Sous fig. *a*. on voit ce petit animal élégant placé debout sur ses pieds de derrière et prêt à sauter; *fig. b.* le fait voir plié en rouleau et dans son assouplissement d'hiver. La couleur de son poil est d'un jaune-rougeâtre à la tête et sur la partie supérieure du corps, mais blanche au cou et au ventre. Par le moyen de ses longues jambes de derrière il franchit d'un saut des intervalles de 4 à 5 aunes en s'élevant de 12 jusqu'à 15 pouces en l'air.

Vögel XLIII. Aves XLIII. Oiseaux XLIII.

FRINGILLAE DIVERSORUM GENERUM.

Fringillarum genus ab aliis avibus canoris praecipue rostro coniformi, recto, acuto, differt. Species earum, quas fere 110 adhuc novimus, in primis a suavitate vocis commendantur. Earum non nisi 13 in Germania vivunt.

Fig. 1. Fringilla vulgaris.
(*Fringilla coelebs.*)

Haec ob pennarum pulcritudinem et suavitatem canticus ab omnibus amat, quapropter et vulgo in cubiculis alitur. Ejus longitudine pollices $7\frac{1}{4}$, latitudo alaris expansis 11 metitur. Femina a mare hic depicta in hoc est diversa, quod minor est et colore sordidior. Fringilla vulgaris universam Europam et partes quasdam Africæ inhabitat. Mense Octobri e terris nostris emigrat, paucis exceptis, quae apud nos remanent. Martio rursus reddit. Victum varia semina et grana præbent.

Fig. 2. Fringilla montana.
(*Fringilla montifringilla.*)

Fringilla montana, priori magnitudine par, pulcritudine eam superat, coloribus pennarum nitidis, scilicet nigro, flavo candicante et aurantio alternantibus. In boreali Europa degens et hieme commigrans, etiam in nostras venit regiones, ubi, ab aucupibus magno numero capta, in cubiculis alitur. Sonus vocis ingratus est. Cetera victum cum priore communem habet.

Fig. 3. (Fringilla nivalis.)

Rara in Germania, altissimos montes Helvetiae,

Galliae Persiaeque inhabitat. Color pennarum e flavescente albus, cinereus fuscusque, isque suaviter mixtus. Longa est 8 pollices.

Fig. 4. Passer domesticus.
(*Fringilla domestica.*)

Avis haec astuta et callida, ubique vicinas domibus sedes quaerens, universam Europam, Asiam partemque Africæ inhabitat. Magnitudine fringillæ vulgaris cedit. Passer tam erucis insectisque, quam granis et seminibus victitat, quapropter damnum, quod infert, utilitate fere compensare videtur. Caro, ut omnium, quae hic descriptæ sunt, fringillarum, escu-lenta est aëboni saporis.

Fig. 5. Passer montanus.
(*Fringilla montana.*)

Domestico minor est. Colores e rufo fuscus et albus alternant. Guttur annulo nigro notatum est. Ut prior, in tota Europa degit, aestate in fruticetis segetibus vicinis habitans, in cavis arborum nidificat, hieme hominum habitacula petit.

Fig. 6. (Fringilla petronia.)

Inter fringillas hic depictas minima, nonnisi $6\frac{1}{2}$ pollices longa est. In diversis Europæ partibus vivens, in Germania raro reperitur. Caput et dorsum e rubro fusca, ventrem e rubido album, partem inferiorem colli flavam habet.

KÜLÖMBFÉLE PINTY FAJOK.

A' Pintynem más éneklő madaraktól abban különbözik, hogy az orra kúpos, egyenes és hegyes. Ennek fajai, melyek közül már többet esmernek 110-nél, többnyire kellemes éneklésekért kedvesek. Ezek közül nálunk 13 fajok találtatnak.

1. Kép. Az erdei Pinty.

(*Fringilla coelebs.*)

Ez a' faj mindenütt kedves, minthogy szép tarkájú, és kellemes éneklésű, 's azért a' szobákban is eleget tartanak. A' nevét Pinty! Pinty! ezen szavától vette, mellyet egész nap kiábál. A' hossza 7 és $\frac{1}{4}$ rész íznyi, szélessége szárnyait kiterjesztve 11 íznyi. A' nősténye, az itt lerajzolt himjétől abba különbözik, hogy kissébb és motkosabb színű. Ez a' faj egész Európát és Áfrika némelly részeit lakja. Októberben elköltöznek, és csak kevés marad nálunk, Martiusban pedig ismét vissza jönnek. Az elesége sokféle magokból áll.

2. Kép. A' fenyő pinty.

(*Fringilla montifringilla.*)

A' fenyő Pinty akkora, mint az erdei, de még szébb annál, mert a' tollai fényes fekete, tisztromsárga és narantszinű tarkák. Lakja északi Európát, de téli költözései közben nálunk is megjelenik, 's akkor a' madarászok sokat elcsognak közülök, 's mint házi éneklő madarak úgy tartatnak. Az éneklése nem kellemes, mert sokat mekeg. Egyébaránt úgy él mint az erdei pinty.

3. Kép. A' hó Pinty.

(*Fringilla nivalis.*)

Ez Németországban 's nálunk is ritka, és Helvét-

tziában, Frantziaországban 's Persiában is csak a' legmagasabb havasokat lakja. A' tollai igen kellemesen vagynak elegyítve sárgás fejér, hamúszinű és barna színekkel. A' hossza 8 íznyi.

4. Kép. A' Veréb.

(*Fringilla domestica.*)

Ez a' ravasz madár, mely az emberek lakásaihoz minden körzel szeret lánnyi, egész Európában, Ázsiában és Áfríkának is egy részében találtatik. Kissébb az erdei pintynél. Minthogy a' veréb szint úgy él hernyókkal és bogarakkal, mint magokkal, nem lehet meghatározni, ha kárt tesz é többet vagy hasznos. A' húsa mint a' több itt lerajzolt fajoknak is jó ízű 's megehető.

5. Kép. A' mezei Veréb.

(*Fringilla montana.*)

Kissebb a' közönséges verébnél. Világos rötblarna és fejér tarkájú, 's fekete nyakravalójú. Lakja, mint az előbbit, egész Európát, nyáron által a' vetések mellett lévő tsalitostok között tartózkodik, fák üregeibe költ, télire pedig közelebb veszi magát az emberek hajlékaihoz.

6. Kép. A' szürke Pinty.

(*Fringilla petronia.*)

Az itt lerajzolt fajok között legkisebb, mert a' hossza csak hetedsél íznyi. Európának több tartományaiban találtatik, de Németországban ritka. A' feje és háta rötblarna, a' hasa rötsfejér, a' torha pedig sárga.

FINKEN VERSCHIEDENER ART.

Das Geschlecht der Finken unterscheidet sich von andern Singvögeln vorzüglich durch den kegelförmigen, geraden und zugespitzten Schnabel. Die Arten, deren wir jetzt bis 110 kennen, empfehlen sich meist durch ihren angenehmen Gesang. Bloß 13 dieser Arten leben bey uns in Deutschland.

Fig. 1. Der gemeine Fink.

(*Fringilla coelebs.*)

Der gemeine Fink ist allenthalben seines schönen Gefieders und angenehmen Gesanges wegen beliebt, und wird deswegen auch häufig als Stubenvogel gehalten. Den Namen hat er von dem Laute, Fink! Fink! den er des Tages so oft rust, erhalten. Seine Länge beträgt $7\frac{1}{2}$ Zoll, die Breite mit ausgespannten Flügeln 11 Zoll. Das Weibchen unterscheidet sich von dem hier abgebildeten Männchen dadurch, dass es kleiner und schmutziger von Farbe ist. Der gemeine Fink bewohnt ganz Europa und einige Theile von Afrika. Im Oktober zieht er aus unsern Gegenden bis auf wenige zurückbleibende weg, und kommt im März zurück. Seine Nahrung besteht aus mehreren Gesämen und Körnern.

Fig. 2. Der Bergfink.

(*Fringilla montifringilla.*)

Der Bergfink ist so gross als der gemeine Fink, aber noch schöner, da sein Gefieder aus einem abwechselnden glänzenden Schwanz, Hoch- und Orangetalgelb besteht. Er bewohnt das nördliche Europa, kommt aber im Winter auf seinen Zügen auch in unsere Gegenden, wird da von den Vogelstellern häufig gefangen, und auch als Stubenvogel gehalten. Seine Stimme besteht in einem unangenehmen Quäken. Übrigens nährt er sich wie der gemeine Fink.

Fig. 3. Der Schneefink.

(*Fringilla nivalis.*)

Ist selten in Deutschland, und bewohnt die höchsten Gebirge der Schweiz, Frankreichs und Persiens. Sein Gefieder besteht aus einer sanften Mischung von gelblich Weiß, Aschgrau und Braun. Er ist 8 Zoll lang.

Fig. 4. Der Haussperling.

(*Fringilla domestica.*)

Dieser listige verschlagene Vogel, der sich allenthalben nah an die Wohnungen der Menschen ansiedelt, bewohnt ganz Europa, Asien, und einen Theil von Afrika. Er ist kleiner als der gemeine Fink. Da der Sperling eben sowohl von Raupen und Insecten als von Körnern und Gesämen lebt, so möchte sein Nutzen fast eben so gross als sein Schaden seyn. Sein Fleisch ist wie das aller hier angegebenen Finkenarten, wohlgeschmeckend und essbar.

Fig. 5. Der Feldsperling.

(*Fringilla montana.*)

Ist kleiner als der Haussperling. Seine Farbe besteht aus abwechselnden Hellrothbraun und Weiß. An der Kehle hat er einen schwarzen Ring. Er bewohnt wie der vorige ganz Europa, lebt im Sommer in den an Getreidefelder stossenden Gebüschen, nistet in hohlen Bäumen, und zieht im Winter nach den Wohnungen der Menschen.

Fig. 6. Der Graufink.

(*Fringilla petronia.*)

Ist der kleinste der hier abgebildeten Finkenarten, denn seine Länge beträgt nur $6\frac{1}{2}$ Zoll. Er lebt in mehreren Ländern von Europa, ist in Deutschland aber selten. Der Kopf und der Rücken ist rothbraun, der Bauch röthlichweiss, die untere Seite des Halses gelb.

PINÇONS DE DIFFÉRENTES ESPÈCES.

Le genre des pinçons se distingue particulièrement des autres oiseaux à chant, par son bec conique, droit et pointu. De 110 espèces que nous connaissons, les unes sont recommandables par la beauté de leur plumage, et les autres par leur chant agréable. Nous n'en avons que 13 de ces espèces en Allemagne.

Fig. 1. Le Pinçon ordinaire.

(*Fringilla coelebs.*)

Le pinçon ordinaire plait par toute cause de son joli plumage et de son agréable gosier; c'est pourquoi il est considéré comme oiseau de volière. Il a sept pouces un quart de longueur et onze d'envergure. La femelle diffère du mâle, qui est ici représenté, en ce qu'elle est plus petite, et a des couleurs moins brillantes. Le pinçon ordinaire se trouve par toute l'Europe et dans quelques parties de l'Afrique. Excepté quelquesuns qui restent en arrière, il quitte nos contrées en Octobre, pour revenir vers le mois de Mars. Il se nourrit de plusieurs sortes de semences et de graines.

Fig. 2. Le Pinçon d'Ardenne.

(*Fringilla montifringilla*)

Il est aussi grand que le pinçon vulgaire, mais encore plus beau, son plumage étant varié de noir, jaune clair et orange. Il habite le nord de l'Europe, passe en hiver dans nos contrées, où les oiseleurs en font de grandes captures; il est aussi regardé comme oiseau de volière. Son chant consiste dans un cri désagréable. Au reste il se nourrit comme le pinçon ordinaire.

Fig. 3. Le Pinçon de neige ou la Niverolle.

(*Fringilla nivalis.*)

Il se trouve rarement en Allemagne et habite les

plus hautes montagnes de la Suisse, de la France et de la Perse. Les couleurs de son plumage consistent en un mélange doux de blanc-jaunâtre, de gris-cendré et de brun. Il a 8 pouces de long.

Fig. 4. Le Moineau.

(*Fringilla domestica.*)

Cet oiseau fin et rusé qui ne s'éloigne jamais des habitations des hommes, se trouve dans toute l'Europe, en Asie, et dans une partie de l'Afrique. Il est plus petit que le pinçon ordinaire. Comme le moineau se nourrit autant de chinelles et d'insectes que de graines et de semences, on pourrait le regarder comme aussi utile que nuisible. Sa chair, de même que celle de toutes les espèces de pinçons dont nous avons fait mention est savoureuse et mangeable.

Fig. 5. Le Friquet.

(*Fringilla montana.*)

Il est plus petit que le moineau. Sa couleur est variée de brun-clair, brun-rougeâtre et blanc. Il a un anneau noir à la gorge. Comme le précédent on le rencontre dans toute l'Europe; il vit pendant l'été dans les broussailles qui avoisinent les champs de blé, niche dans des creux d'arbres, et s'approche en hiver des habitations des hommes.

Fig. 6. La Soulcie.

(*Fringilla petronia.*)

C'est la plus petite espèce de pinçon, représenté ici; car sa longueur n'est que de six pouces trois quarts. Il se trouve dans plusieurs pays de l'Europe, mais il est rare en Allemagne. La tête et le dos sont d'un brun-rougeâtre; le ventre d'un blanc rougeâtre, la partie inférieure du cou jaune.

SCHEHERAZADE ET ALADDIN

Scenarist: Léon Bloy
Musical Director: Georges Bizet
Conductor: André Cluytens
Chorus Master: André Gagnon
Stage Director: André Gagnon
Costume Designer: André Gagnon
Lighting Designer: André Gagnon
Production Designer: André Gagnon

Music by Georges Bizet

Libretto by Léon Bloy

Based on the story by Alexandre Dumas

Directed by André Gagnon

Produced by André Gagnon

Staged by André Gagnon

Conducted by André Gagnon

Chorus Mastered by André Gagnon

Costume Designer by André Gagnon

Lighting Designer by André Gagnon

Production Designer by André Gagnon

Music by Georges Bizet

Libretto by Léon Bloy

Based on the story by Alexandre Dumas

Directed by André Gagnon

Produced by André Gagnon

Staged by André Gagnon

Conducted by André Gagnon

Chorus Mastered by André Gagnon

Costume Designer by André Gagnon

Lighting Designer by André Gagnon

Production Designer by André Gagnon

Music by Georges Bizet

Libretto by Léon Bloy

Based on the story by Alexandre Dumas

Directed by André Gagnon

Produced by André Gagnon

Staged by André Gagnon

Conducted by André Gagnon

Chorus Mastered by André Gagnon

Costume Designer by André Gagnon

Lighting Designer by André Gagnon

Production Designer by André Gagnon

MAGYAR
NEMZETI
MÚZEUM
BUDAPEST
BUDAPESTI
KÖNYVTÁR

Fig. 1.

Fig. 2.

Jacob Laver Schmurer.

N. B. 32.

PLANTAE MIRABILES.

Fig. 1. (Dionea muscipula.)

Planta haec a foliorum singulari irritabilitate maxima admiratione digna est. Extrema foliorum caulem circumdantium dividuntur in alas binas sive lacinias forma ovata, setis longis acutisque praeditas. Eorum superficies glandulosa et rubida dulcem humorem viscosumque exsudat, allicientem insecta ad suam perniciem. Quamprimum enim insectum aliquod laciniarum istarum attigit superficiem, illico propria sibi irritabilitate concitae tam firmiter se claudunt, ut, nisi discisis illis laciniis, insectum illud vivum inde eripi non possit. Quodsi ipsum motu et agitatione ex illo carcere conatur evadere, tum planta vehementius irritata etiam arctius clauditur. Cesante extinto insecto irritatione, laciniae sponte sua sese explicant, quo facto insectum excidit.

Mirabilem hanc plantam utraque Carolina Americae septentrionalis generat. E medio foliorum caulem agit 6 pollicum altitudine, ferentem flores colore lacteo, suo quemque petiolo insistentem. Ante 30 fere annos in Angliam delata, initio multorum ibi thalerorum pretio emta fuit: nunc ibidem 8 aut 10 thaleris venditur.

Fig. 2. (Hedysarum gyrans.)

Non minus notabilis est praesens planta, quae occasione primi a Cookio suscepti itineris ex interiore Bengalia ad nos allata fuit. Crescit in altitudinem 2 aut $2\frac{1}{2}$ pedum, et flores fert coccineos margine caeruleo. Etiam hanc plantam mobilitas foliorum memorabilem facit.

Folia scilicet majora, petiolo iis portandas destinato insistentia, ab orta solis ad occasum usque motum praeseferunt non arbitrarium sive mechanicum, ejusque causa lumen solare est. Scilicet oriente sole, e nocturno somno suo vegetabili, quo demersa quasi flacula dependebant, experrecta erectaque usque ad occasum solis motu tremulo perdurant. Sed magis etiam memorabilis est motus alter arbitrarius foliorum lateralium, petiolo majoris folii inhaerentium. Scilicet foliola haec lateralia diu noctuque, nullo discriminе lucis et tempestatum, perpetuo moventur; nam altero eorum adscendente, alterum ad majoris folii petiolum usque descendit, atque haec ratione ista motus alternatio non interrupta perdurat. Detecta igitur hac planta, motus arbitrarius non modo regno animali, sed vegetabili etiam convenire censendus est, de quo rerum naturalium indagatores ad hoc usque tempus dubitarunt.

TSUDÁLATOS PLÁNTÁK.

1. Kép. A' légyfogó Dionéa.
(*Dionaea muscipula*.)

A' légyfogó *Dionéa*, igen tsiklándós leveleire nézve, felette tsudálatos. Ennek levelei, mellyek a' szárát perecslénesen körül fogják, a' hegyeinél két két tojásdad és borostás szárnyakon végeződnek. Ezeknek felső bibirtsós és vereses lapjaiból valami édes mézgás nedvesség szívárog ki, melly a' bogarakat, veszedelmekre, oda tsalja; mert arra rá szállván, ez a' két levél szárny olly hirtelen öszvetsapódik, hogy a' bogarat ki sem lehet többé közüle elevenen venni, ha tsak az ember a' levél szárnyakat szélyel nem szaggatja. Ha a' megfogódott légy mozog, hogy kivergődhessen, akkor ezek a' levelek ingereltetvén, még öszszébb vonódnak. Minekutánna pedig ez az ingerlés, a' bogár közöttök megdögölvén, megszűnik; akkor a' levél szárnyak ismét ketté válnak 's kinyilnak, a' bogár pedig leesik.

Hazája ezen nevezetes plántának éjszaki Amerikában Károlina. A' szára melly a' levelei közepéből nő fel; 6 iznyi magas, melyen a' fejér virágok külön külön száron vannak. Ezt a' plántát ez előtt mintegy 30 esztendővel hozták először Angliába, a' hol akkor egynehány száz tallért is megadtak egyért; most pedig 8 — 10 tallér ugyan ott egynek az ára.

2. Kép. A' napraforgó Baltatzím.
(*Hedysarum gyrans*.)

Éppen olly nevezetes, mint az előbbeni, az itt le rajzolti *Baltatzím*, melly a' Kük első útazása alkalmatosságával került hozzánk Európába. Ez a' plánta legfellyebb harmad-fél lábnyi magasságú, skáriátszín virágú egyszínű szegélyel. Ennek is a' levelei azok, melyeknek mozgásai a' plántát nevezetessé teszik.

Ennek a' köznyelén lévő nagy levelei, napfelkötöttől fogva egész napnyúgotig kén-szerített mozgásban vannak, melyet a' nap világa okoz. Ugyan is éjjelre mindég lekonýulnak és lefüggenek, de mihelyt a' nap feljött, ezek is felfmerevednek és egész nap lemenetig reszkető mozgásban vannak. De ennél még tsudálatosabb az a' második önként-való mozgás, melyet a' nagy levél nyelen lévő két fiók levelek tesznek; mert ezek éjjel nappal egymást felváltó mozgásban vannak, sem az idő változás sem a' világosság által abban nem hátrálhatván; úgy, hogy mikor az egyik felémelkedik, akkor a' másik egész a' levélynél lekonyúl, 's így megy ez az egymást felváltó mozgás megszünés nélkül. E'szerént úgy látszik, hogy miólta ezt a' plántát feltalálták, az állatok önként való mozgását, a' plántákban is feltalálhatnók, a' mi-ről eddig a' természetvizsgálók kétkedtek.

WUNDERBARE PFLANZEN.

Fig. 1. Die Fliegenfalle der Venus.
(*Dionea muscipula*.)

Die Fliegenfalle der Venus ist wegen der grossen Reizbarkeit ihrer Blätter eine höchst wunderbare Pflanze. Das Ende der rund um den Stengel herumsitzenden Blätter, theilt sich in zwey ovale Flügel oder Lappen mit langen spitzigen Borsten versehen. Ihre drüsige röthliche Oberfläche schwitzt ein süßes klebrigtes Wesen aus, welches die Insecten zu ihrem Verderben anlockt; denn so wie ein Insect nur die Oberfläche dieser Lappen berührt, so schliessen sie sich vermöge ihrer natürlichen Reizbarkeit augenblicklich so fest zu, dass man das Insect, ohne die Klappen zu zerreißen, durchaus nicht lebendig wieder daraus befreyen kann. Sucht es sich selbst durch Bewegungen aus seiner Gefangenschaft zu befreien, so zieht sich die dadurch noch mehr gereizte Pflanze nur noch fester zu. Hat der Reiz durch den Tod des Insects aufgehört, so thun sich die Klappen von selbst wieder auf, und das Insect fällt heraus.

Das Vaterland dieser merkwürdigen Pflanze sind die beyden Carolinen im nördlichen Amerika. Aus der Mitte der Blätter treibt sie einen 6 Zoll hohen Stengel, an dem die milchweissen Blüthen, jede an einem besondern Stengel, sitzen. Ungefähr vor 30 Jahren wurde sie zuerst nach England gebracht, wo man sie anfangs mit mehrern hundert Thalern bezahlte; jetzt kann man sie dort für 8 bis 10 Thlr. haben.

Fig. 2. Der bewegliche Süßklee.
(*Hedysarum gyrans*.)

Eben so merkwürdig als die vorige Pflanze ist der hier abgebildete bewegliche Süßklee, der durch Cooks erste Reise aus dem inneren Bengal zu uns kam. Diese Pflanze wird 2 bis 2 1/2 Fuß hoch, und hat scharlachrothe himmelblau gesäumte Blüthen. Auch hier ist es die Bewegung der Blätter, was diese Pflanze so sehr auszeichnet.

Die an dem Hauptblattstiele sitzenden grossen Blätter nähmlich zeigen vom Anfange bis zum Untergange der Sonne eine unwillkürliche durch das Sonnenlicht hervorgebrachte Bewegung. Sie richten sich bey Sonnenaufgang aus ihrem nächtlichen Pflanzenschlaf, in welchem sie schlaff herabhängen, auf, und bleiben in zitternder Bewegung bis zu Sonnenuntergang. Noch merkwürdiger aber ist die zweyte willkürliche Bewegung der beyden am grossen Blattstiele sitzenden Seitenblättchen. Diese Seitenblättchen sind nähmlich Tag und Nacht, ohne durch Veränderung des Lichts oder der Witterung zu leiden, in steter Bewegung; wenn das eine in die Höhe steigt, so sinkt das andere bis an den Blattstiel herab, und so dauert dieser Kreislauf ununterbrochen fort. Nach Entdeckung dieser Pflanze kommt also die willkürliche Bewegung, außer dem Thierreiche auch noch dem Pflanzenreiche zu, woran bisher die Naturforscher zweifelten.

PLANTES ADMIRABLES.

Fig. 1. Dionée happante.

(Dionea muscipula.)

C'est une très singulière plante, à cause de la grande irritabilité de ses feuilles. Le bout des feuilles, rangées en cercle, autour de la tige, se partage en deux lobes ovales, bordés de cils ou soies longues et pointues. Il sort de leur superficie glanduleuse et rougeâtre une substance douce et visqueuse, qui entraîne les insectes à leur perte; car dès qu'un insecte touche seulement la superficie de ces lobes, dans l'instant leur irritabilité naturelle les fait rejoindre si fortement, qu'on les romproit plutôt que de les forcer à s'ouvrir, pour en tirer l'insecte vivant. L'insecte cherche-t-il, par des efforts à sortir de captivité, la plante, alors encore plus irritée par ces mouvements se ferme avec plus de force. L'irritabilité a-t-elle cessée par la mort de l'insecte, les lobes se séparent d'eux mêmes, et l'insecte en tombe.

Cette plante remarquable est originaire de l'une et l'autre Caroline dans l'Amérique septentrionale. Il naît du milieu des feuilles une tige haute de six pouces, qui en soutient d'autres, au sommet de chacune desquelles est placé une fleur d'un blanc de lait. Elle fut seulement apporté en Angleterre, il y a environ 30 ans, où on la payait quelques cents écus; à présent on peut l'y acheter pour 8 ou 20 écus.

Fig. 2. Sainfoin tremblant.

(Hedysarum gyrans.)

Le sainfoin tremblant ici représenté et qui nous est parvenu de l'intérieur du Bengale, lors du premier voyage de Cook, est aussi remarquable que la plante précédente. Il parvient à la hauteur de deux pieds à deux pieds et demi, et a des fleurs écarlates, bordées de bleu céleste. C'est de même que dans l'autre le mouvement des feuilles qui distingue si fort cette plante. Les grandes feuilles qui se trouvent sur les tiges destinées à en porter les principales, éprouvent depuis le lever jusqu'au coucher du soleil un mouvement *involontaire* produit par la lumière de cet astre. Au lever du soleil, elles se redressent, et sortent de leur sommeil végétale, pendant lequel elles pendaient comme flétries, et restent dans un état de tremblement jusqu'à son coucher. Mais le second mouvement *arbitraire* de deux petites feuilles latérales, tenantes à la tige qui soutient les grandes est encore plus digne de remarque.

Ces deux petites feuilles latérales, sans souffrir du changement de lumière ou de tems, sont nuit et jour dans un mouvement continué; quand l'une monte, l'autre baisse jusqu'à la tige à feuilles, et ce mouvement circulaire continue ainsi sans interruption. D'après la découverte de cette plante, le mouvement arbitraire appartient aussi bien au règne végétal, qu'au règne animal, ce dont les naturalistes on doutés jusqu'à présent.

ИЗДАНИЯ ИЗДАТЕЛЬСТВА

Избранное из писем А. С. Пушкина

(издание 1837 г.)

Сборник писем А. С. Пушкина

(издание 1837 г.)

Преподнесите письма сего в
издательство и я буду рад, если вы
сделаете для меня в подарок к письмам
один экземпляр избранных писем.
Что касается писем к жене, то я
хотел бы, чтобы вы не издавали их
вот уже несколько лет, так как они
имеют историческое значение и
должны оставаться в архиве.
Письма к жене я издал в 1837 г.
и в 1840 г. в издательстве
М. Н. Карамзина, и я не
хотел бы, чтобы вы издавали
их снова, так как это было бы
двойной излишней публикацией.
Письма к жене я издал в 1837 г.
и в 1840 г. в издательстве
М. Н. Карамзина, и я не
хотел бы, чтобы вы издавали
них снова, так как это было бы
двойной излишней публикацией.

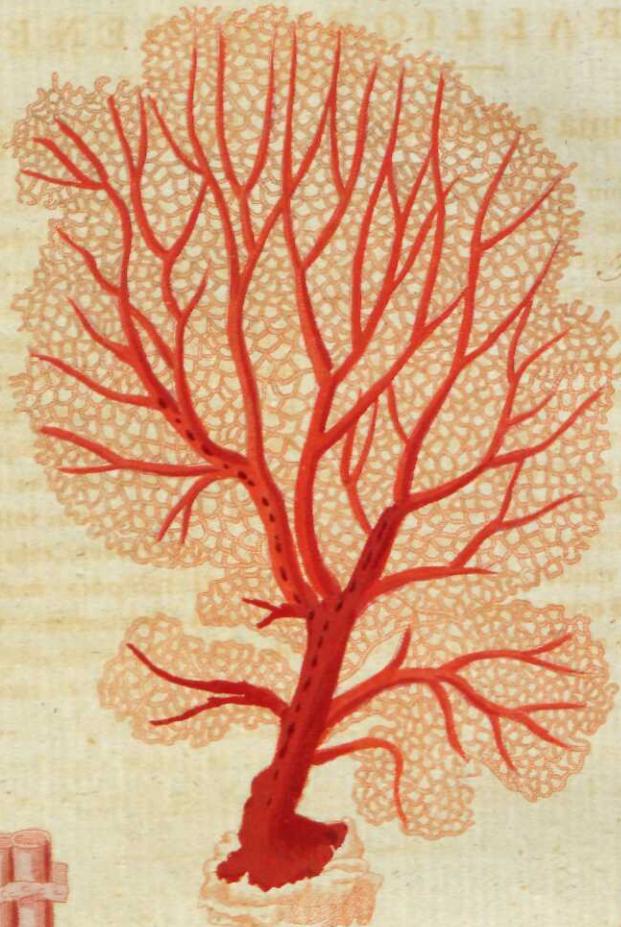
Примите мои глубокие благодарности
за то, что вы издали письма сего в
издательстве, и я буду рад, если вы
сделаете для меня в подарок к письмам
один экземпляр избранных писем.
Что касается писем к жене, то я
хотел бы, чтобы вы не издавали их
вот уже несколько лет, так как они
имеют историческое значение и
должны оставаться в архиве.
Письма к жене я издал в 1837 г.
и в 1840 г. в издательстве
М. Н. Карамзина, и я не
хотел бы, чтобы вы издавали
них снова, так как это было бы
двойной излишней публикацией.

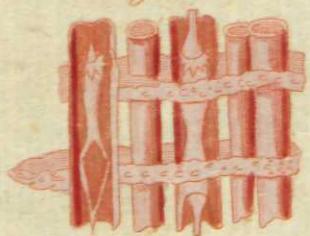
Corallen. II.

Corallæ. II.

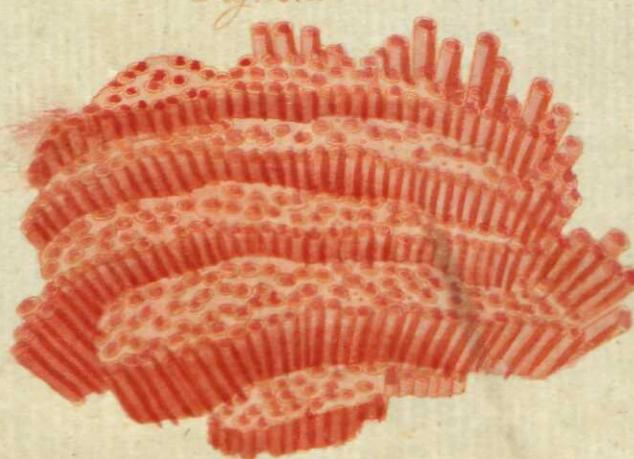
Coraux. II.

Fig. 2. b.

Fig. 2. a.

CORALLIORUM GENERA.

Fig. 1. (*Gorgonia flabellum*.)

Nitidum hoc corallium ad littora maris mediterranei et in utraque India reperitur, ubi stipite suo valido coriaceoque rupibus firmiter adhaeret. Stipes in plures ramos dividitur, texto quodam retiformi inter se conjunctos, ita ut figura arborem *fig. a.* referre videatur. Reperitur hoc corallium ad 5 pedum magnitudinem. Color ejus perelegans coccineus est. Rami poris minutis sive foraminibus, quae *fig. 1. b.* ampliata exhibit, undique quasi obsiti sunt. Hae sunt cavernae cuiusdam generis polyporum, a quibus aedificium hoc mirabile construitur. Eorum unum in *fig. 1. c.* magnitudine ampliata cernimus.

Fig. 2. (*Tubipora musica*.)

Haec ad genus coralliorum tubiformium spectans, pariter polyporum marinorum opus et sedes est. Constat e tubulis tenuibus, situ parallelo aliis juxta alios positis, qui tubuli, ob similitudinem cum fistulis organi pneumatici, nomen dederunt corallio. His in tubulis animal habitat, quod *fig. 2. b.* in particula dissecta ampliataque cernitur. Corallium hoc in oceano Indiae Americaeque et mari rubro reperitur, ubi informes ejus massae rupibus adhaerescunt, rubro itidem colore tintae.

Indi tubipora musica pro medicamine adversus bestiarum venenatarum morsus utuntur.

KLÁRIZS FAJAI.

1. Kép. A' legyező Klárizs.

(*Gorgonia flabellum*.)

Ez a' szép Klárizs, melly legyező klárizs név alatt esmeretes, a' közép tenger partjain és a' két Indiában találtatik, a' hol az erős bőrforma derekánál fogva a' kösziklákhöz ragad. Ezen dereka ágasbogas, melly ágbogak ismét öszveköttetnek valamelly retzés szövevényel, úgy hogy az egész Klárizs fa formájú lesz 1. kép. a. Találni illyen Klárizsokat 5 lábnyi magasságúakat is, mellyek szép skár-lát színük. Az ágai tele vannak apró lyukakkal, mint azt az 1. kép. b. mutatja. Ezen lyukak habarnitzák lakásai, és ezt az egész növevényt ezek készítik, mellyek közzül az 1. kép. c. egyet leábrázolva mutat.

2. Kép. Az orgona Tsökorall.

(*Tubipora musica*.)

Ezt a' Tsökorall faját a' tengeri Habarnitzák építik magoknak lakásul; melly egy más mellett fekvő organasípokhoz hasonló tsövetskékből áll, a' honnan vette a' nevét is. Ezen tsövetskékben habarnitzák laknak, mellyek közül a' 2. kép. b -nél kettőnek elvágtott darabjait láthatni. Ezen klárizs tsemekék az Indiai, Ámerikai, és a' veres tengerben találtatnak, a' hol formátlan rakásokkal vanak a' köszálakon. A' színe ennek is veres.

Az Indusok orvosságnak tartják az orgona Tsökorallot, a' mérges állatok harapása ellen.

CORALLEN-ARTEN.

Fig. 1. Der Seefächer.

(Gorgonia flabellum.)

Diese schöne Coralle, die unter dem Namen des *Seefächers* bekannt ist, findet sich an den Küsten des mittelländischen Meeres, und auch in den beyden Indien, wo sie mit ihrem starken lederartigen Stamm an den Felsen fest sitzt. Ihr Stamm theilt sich in mehrere Äste, die wieder durch ein netzartiges Gewebe unter sich verbunden sind; so dass das Ganze dadurch das Ansehen eines Baums *Fig. a.* bekommt. Man findet diese Corallen bis zur Grösse von 5 Fuß. Ihre Farbe ist ein schönes Scharlachroth. Die Äste sind mit kleinen Poren oder Löcherchen, die *Fig. 1. b.* vergrössert erscheinen, gleichsam übersäet. Dieses sind die Höhlen einer Art von Polypen, welche diesen wunderbaren Bau bilden, und wovon wir einen hier vergrössert, in *Fig. 1. c.* erblicken.

Fig. 2. Die Seeorgel.

(Tubipora musica.)

Die *Seeorgel* gehört zum Geschlecht der Röhrenkorallen, und ist gleichfalls ein Bau und die Wohnung von Seepolypen. Sie besteht aus parallel neben einander liegenden dünnen Röhrchen, die man mit Orgelpfeifen verglich, und der Coralle daher den eben angeführten Nahmen gab. Diese Röhrchen bewohnt ein Thier, welches man bey *Fig. 2. b.* in dem vergrösserten durchschnittenen Stück erblickt. Dieses Corallengewächs findet sich im indischen, amerikanischen und dem rothen Meere, wo es sich in unförmlichen Massen an die Felsen anhängt, und gleichfalls roth aussieht.

Die Indianer brauchen die Seeorgel als Heilmittel gegen die Bisse giftiger Thiere.

DIFFÉRENTES ESPÈCES DE CORAUX.

Fig. 1. L'Eventail de mer.

(*Gorgonia flabellum.*)

Ce beau corail, connu sous le nom *d'eventail de mer*, se trouve sur les côtes de la mer méditerranée, de même que dans les deux Indes, où il est attaché aux rochers par un tronc fort et coriacé. Son tronc se partage en plusieurs branches, liées entre elles par un tissu, en forme de filet; en sorte que le tout a quelque ressemblance avec un arbre. On trouve de ces coraux qui ont jusqu'à cinq pieds de hauteur. Leur couleur est un beau rouge écarlate. Les branches sont parsemées de petits pores, tels qu'ils sont représentés *fig. 1. b.* vus au microscope. Ce sont les demeures d'une espèce de polypes, qui forment cet admirable édifice, et dont nous en voyons un ici agrandi *fig. 1. c.*

Fig. 2. L'Orgue de mer.

(*Tubipora musica.*)

L'orgue de mer appartient à l'espèce de coraux à tuyaux, et il est pareillement l'édifice et la demeure de polypes de mer. Il consiste en petits tuyaux minces, couchés parallèlement l'un à côté de l'autre, qu'on comparera à des tuyaux d'orgue, d'où ce corail a pris son nom. Ces petits tuyaux sont habités par un animal, qu'on peut voir agrandi *fig. 2. b.* dans un morceau coupé par le milieu. Cette production se trouve dans la mer rouge, celle des Indes et d'Amérique, où elle s'attache aux rochers en masses informes, et est également rouge.

Les Indiens se servent de l'orgue de mer, comme remède contre les morsures des bêtes venimeuses.

• 147

LIBRERIA DEL CARDINALE DI TORONTO

LIBRARY OF THE CARDINAL OF TORONTO

LIBRARY OF THE CARDINAL OF TORONTO

THE LIBRARY OF THE CARDINAL OF TORONTO
CONTAINS A VAST NUMBER OF BOOKS ON ALL SUBJECTS,
BUT ESPECIALLY ON THE HISTORY OF THE CHURCH,
THEOLOGY, PHILOSOPHY, AND POLITICAL SCIENCE.
THE LIBRARY IS LOCATED IN THE CHAPEL OF THE CARDINAL OF TORONTO,
WHICH IS A BEAUTIFUL CHAPEL WITH A HIGH CEILING,
WHITE MARBLE FLOORS, AND GOLD-DECORATED WALLS.
THE LIBRARY IS OPEN TO THE PUBLIC AND IS FREE TO ENTER.
THE LIBRARY IS LOCATED IN THE CHAPEL OF THE CARDINAL OF TORONTO,
WHICH IS A BEAUTIFUL CHAPEL WITH A HIGH CEILING,
WHITE MARBLE FLOORS, AND GOLD-DECORATED WALLS.
THE LIBRARY IS OPEN TO THE PUBLIC AND IS FREE TO ENTER.

Fig. 1.

Fig. 3.

INSECTA MEMORABILIA.

Fig. 1. Folium ambulans.
(*Mantis strumaria*.)

Jam aliam hujus bestiae in T. I. speciem vidi-
mus, insectorum genus, quae cuncta ad lo-
custarum ordinem referuntur. Supra species
illa sine aliis depicta erat: praesens haec alas
habet, quae ipsae alae bestiam hanc tam me-
morabilem faciunt. Alae ejus superiores struc-
tura et colore foliis quibusdam sunt similli-
ma, propterea insectum ipsum quiescens ab
illis non facile distinguitur. Inferiores autem
alae ob colorem flavescentem similitudinem
cum foliis marcidis habent. Vixit insectis
minutis, quae pedibus anterioribus capit.

Fig. 2. (Fulgora candelaria.)

Surinamicam in primo Tomo Orbis picti

cognovimus. Praesens Sinam patriam habet,
et naturali magnitudine depicta est. Rostrum,
vesicae simile, vivente duntaxat insecto lu-
cet: eo mortuo fulgor ille statim extinguitur.
Alae superiores virides sunt, notatae maculis
colore aurantio: inferiores colore aurantio,
in maculam nigram latamque desinentes.

Fig. 3. (Fulgora Europaea.)

Insectum hoc minutum, e cano viride,
ad summum magnitudinem dimidii pollicis
attinet. Ob caput in rostrum porrectum acu-
tumque ad fulgorarum refertur genus, licet
eam lucere nondum fuerit observatum. Sedem
habet in australi Europa, quin et in Germa-
nia meridionali ac media, quamquam haud
nimis frequens, reperitur.

NEVEZETES BOGARAK.

1. Kép. A' buzgó Manó.

(*Mantis strumaria.*)

A' Manónak már egy faját az Isö Darabban leírtuk, a' melly ott szárnyatlan állapotjában volt; ez pedig itt szárnyasan jelenik meg, és éppen ezen szárnyai teszik ezt nevezetessé. Ugyan is ennek a' belső szárnyai némelly levelekhez mindenre formájokra nézve hasonlítván; igen nehéz a' bogarat nyugvó állapotjában a' levelektől megkülönböztetni. Ellenben az alsó sárgás levelei, hasonlók az elhervadott száraz levelekhez. Eledelét, a' melly apró bogaraktól áll, első hosszú lábaival kapdossa el.

2. Kép. A' Khinai Villámbogár.

(*Fulgora candelaria.*)

A' Lámpáshordó yillámbogarat ezen Ké-

peskönyv Isö Darabjában már láttuk. Az itt lerajzolt faj Khínában lakik, és akkora a' mint itt látszik. A' fejének hójagnemű szarvformájú előrenyúlása tsak addig világít, míg a' bogár él; megdögölvén, az is tsak hamar megszűnik világítini. A' felső szárnyai zöldek narantszínű foltokkal, ellenben az alsó szárnyai narantszínük, és egy széles fekete folton végződnek.

3. Kép Az Európai Villámbogár.

(*Fulgora europaea.*)

Ez a' szürkészöld 's kitsiny bogár legfellyebb fél íznyi. Előre nyúló hegyes fejére nézve ezt is a' Villámbogarak közé számlálják, noha még eddig éízre nem vették hogy világolna. Lakása déli Európa, hanem déli és közép Németországban 's Magyarországban is találtatik, noha nem igen bőven.

MERKWÜRDIGE INSECTEN.

Fig. 1. Das wandelnde Blatt.
(*Mantis strumaria*.)

Wir sahen schon im ersten Bande eine andre Art des sogenannten wandelnden Blattes, einer Art Insecten, die alle zum Geschlechte der Fangheuschrecken gehören. Jene Art war dort im ungeflügelten Zustande abgebildet; die gegenwärtige aber hingegen erscheint mit Flügeln; und diese Flügel sind es eben, die das Thier so merkwürdig machen. Da die Oberflügel sowohl an Farbe als Struktur so ganz gewissen Arten von Blättern gleichen, so wird es schwer, das Insect im ruhigen Zustande davon zu unterscheiden. Die Unterflügel hingegen ähneln ihrer gelben Farbe wegen, verwelkten Blättern. Die Nahrung, welche aus kleinen Insecten besteht, fängt es mit den langen Vorderfüßen.

Fig. 3. Der chinesische Laternenträger.

(Fulgora candelaria.)

Den surinamischen Laternenträger lernten

wir schon im ersten Bande des Bilderbuchs kennen. Der hier abgebildete ist in China zu Hause, und erscheint in seiner natürlichen Grösse. Die blasenartige Verlängerung des Kopfs in Gestalt eines Horns, leuchtet nur so lange als das Insect lebt; bald nach seinem Tode aber hört dieses Leuchten auf. Die Oberflügel sind grün mit orangefarbnen Flecken; die Unterflügel hingegen orangefarben, und endigen sich mit einem breiten schwarzen Fleck.

Fig. 2. Der europäische Laternenträger.

(Fulgora Europaea.)

Dieses kleine graulich grüne Insect erreicht höchstens die Grösse eines halben Zolls. Es gehört wegen des verlängerten spitzigen Kopfs auch zu den Laternenträgern, obgleich man noch nicht bemerkt hat, dass es leuchtet. Sein Aufenthalt ist das südliche Europa. Auch im südlichen und mittlern Deutschland findet es sich, wiewohl nicht sehr häufig.

INSECTES REMARQUABLES.

Fig. 1. La feuille ambulante.

(Mantis strumaria.)

Nous avons déjà vu dans le premier Volume une autre espèce d'insectes nommé *feuille ambulante*, espèces d'insectes qui appartiennent toutes au genre des sauterelles. Cette première espèce était représentée sans ailes; cette dernière au contraire paraît avec des ailes; et ce sont ces ailes même qui rendent cet animal si digne de remarque. Ses ailes supérieures ressemblent parfaitement aussi bien par la couleur que par la forme à certaines sortes de feuilles, et il est difficile d'en distinguer l'insecte, dans son état de repos. Les ailes inférieures au contraire, ressemblent, à cause de leur couleur jaune à des feuilles fanées. Sa nourriture qui consiste en petits insectes, elle se la procure, à l'aide de ses longues pattes de devant.

Fig. 2. Le Porte-lanterne de la Chine.

(Fulgora candelaria.)

Nous connaissons déjà le Porte-lanterne

de Surinam, représenté dans le premier Volume de notre Porte-feuille. Celui-ci se trouve à la Chine, et il est représenté de grandeur naturelle. La prolongation de la tête, qui ressemble en quelque façon à une vessie, et qui a la forme d'une corne, n'est luisante qu'au-tant de tems que l'animal est vivant; aussitôt après sa mort elle cesse de luire. Les ailes supérieures sont vertes avec des taches oranges; les inférieures au contraire sont oranges, et se terminent par une tache noire.

Fig. 3. Le Porte-lanterne d'Europe.

(Fulgora Europaea.)

Ce petit insecte d'un verd-grisâtre atteint tout au plus la grandeur d'un demi-pouce. Il appartient aussi à cause de sa tête allongée et pointue à la classe des Portes-lanternes, quoiqu'on n'ait pas encore remarqué qu'il soit luisant. Son séjour est le midi de l'Europe. On le trouve aussi, quoique rarement dans les parties méridionales et vers le milieu de l'Allemagne.

БИБЛІОТЕКА

ІЗДАВАНИЯ ДЛЯ ДІТЕЙ

Amphibien. X.

Amphibia. X.

Amphibies. X.

Fig. 1.

Fig. 2.

SERPENTES TERRIBILES.

Serpentes duo, in praesenti tabula depicti, ad *boarum* genus pertinent, quas ob immamnem magnitudinem corporis ac vires *serpentes giganteos* appellarunt. Ceterum venenati non sunt.

Fig. 1. (Boa constrictor.)

Hic serpens, non sui tantum generis, sed omnium omnino serpentum maximus est et validissimus. In 40 aut 50 pedum crescit longitudinem, atque adulta aetate crassitudinem viri assequitur. Patria serpentis hujus terribilis est America australis, India et maris Indici insulae. Victum ei capreae, juveni bubali, antilopae aliaeque bestiae praebent. Has ramis abditus arborum, ex insidiis observans, ut proprius accessere, jaculi instar demissus atque irruens opprimit ac tenet, sequam arctis nexibus earum corporibus implicat, ut spiritu intercluso suffocentur. Post, sanguine exsorpto, immensis viribus ossa earum singula frangit conteritque, denique praedam suam ex fauibus profluente saliva oblitam

abductamque, totam quanta est, devorat. Quoties majores ei desunt bestiae, lacertis etiam, avibus aliisque serpentibus minoribus vescitur. Color pellis maculis virgisque colore cerasi obscuriore, flavo, albo, cinereo constat, figuras informes et inaequales referentibus. Pellis ob colorum, quippe vitri instar splendentium, pulcritudinem in illis regionibus plurimi aestimata, a mercatoribus magno pretio venditur.

Americanus australis serpentem hunc, ob vim et formam ejus terribilem, divino cultu prosequuntur.

Fig. 2. (Boa canina.)

Et hic serpens ad boarum genus spectat. Nomen traxit a capite, quod canino similem est. Exoletus, priorem prope aequat magnitudine. Color, quem seladonium vocant, admodum elegans, aspersus est albis maculis. Ceterum victus, patria ac reliqua vivendi ratio eadem est, quae boae constrictoris.

RETTENETES KÍGYÓK.

Az itt lerajzolt kígyók az Oriáskígyó nem-hez tartoznak, melyek irtéztató nagyságokra és erejekre nézve neveztetnek így. Egyéb aránt nem mérgesek.

1. Kép. A' fojtó Oriáskígyó.

(*Boa constrictor.*)

A' *Fojtókígyó* legnagyobb és legerősebb nem csak ezen kígyónem, hanem minden többi kígyók között is. Hossza 40—50 lábnyi, és mikor egészen megnő, egy ember vastagságnyi. Hazája ezen rettenetes kígyónak déli Amerika India és az idevaló szigetek. Eledele özökből, fiatal bivalyakból, zergékből és más állatokból áll. Ezekre a' fákról leselkedik, és mikor felé közelgetnek, rájok szökik, a' hátulján lévő körmeinél fogva beléjek rágad, 's úgy rájok tekerödzik, hogy azoknak megkell fúladni. Ekkor a' véreket kiiszikja, ir-

tóztató erejével a' tsontjait öszvetőri, 's az egész állatot a' szájából kifolyó nyálkával benvonván, elnyeli. Mikor nagyobb állatokat nem kaphat, megeszi a' gyíkokat, madarakat és apróbb kígyókat is. Börének tarkasága regulálatlan setépiros, sárga fejér és hamufszínkék foltokból 's tsíkokból áll. Ezen bőrét a' szépségéért, 's mivel a'bőre fényes is, azokban az országokban igen nagyra betsülik és drágán adják el.

2. Kép. Az ebfejű Oriáskígyó.

(*Boa canina.*)

Ez a' faja az *Oriáskígyónak* nevét onnan vette, hogy a' feje a' kutyaföhöz hasonlít. Ha egészen megnő majd akkora mint az előbbi. A' színe szép karmazsírozott fejér foltokkal. Az eledele és lakhelye a' *Fojtókígyóval* megegyező.

FURCHTBARE SCHLANGEN.

Die beyden auf der vorliegenden Tafel abgebildeten Schlangen gehören zu dem Geschlechte der *Riesenschlangen*, die wegen ihrer ungeheuern Grösse und Kraft diesen Nahmen mit Recht führen. Sie sind übrigens nicht giftig.

Fig. 1. Die Abgottsschlange.

(*Boa constrictor*.)

Die *Abgott-* oder *Königsschlange* ist die grösste und stärkste nicht blos ihres Geschlechts, sondern aller Schlangen überhaupt. Sie erreicht eine Länge von 40 bis 50 Fuß, und wird, ausgewachsen, mannsdick. Südamerika, Indien und die Inseln des indischen Meeres sind das Vaterland dieser furchtbaren Schlange. Ihre Nahrung besteht aus Rehen, jungen Büffeln, Antilopen und andern Thieren. Auf diese lauert sie auf Bäumen versteckt, schießt dann, so wie sie sich nähern, auf sie herab, hält sie mit den am After befindlichen Klauen fest, und schlingt sich so fest um sie herum, daß jene ersticken müssen. Dann saugt sie alles Blut aus, zerquetscht durch ihre erstaunliche Kraft alle Knochen des Körpers, überzieht hierauf das Thier mit einem aus ih-

rem Rachen fließenden Schleim, und schlingt es dann so ganz hinunter. In Ermangelung grosser Thiere frisst sie auch Eidechsen, Vögel und andere kleine Schlangen. Die Färbung ihrer Haut besteht aus unregelmäßigen dunkelkirschothen, gelben, weiss und aschblauen Flecken und Streifen. Wegen ihrer Schönheit wird diese Haut, da die Farben überdem noch glasartig glänzen, in jenen Ländern sehr hoch geschätzt, und im Handel theuer verkauft.

Die Südamerikaner erweisen dieser Schlange wegen ihrer Furchtbarkeit göttliche Ehre, wovon sie auch den Nahmen *Abgottsschlange* hat.

Fig. 2. Der Hundskopf.

(*Boa canina*.)

Die *Hundskopfschlange* oder auch *Bojobi* gehört gleichfalls zum Geschlechte der Riesenschlangen. Den Nahmen hat sie von der Ähnlichkeit ihres Kopfes mit dem eines Hundes. Ausgewachsen erreicht sie beynahe die Grösse der vorigen. Ihre Farbe ist ein schönes Seladongrün mit weissen Flecken. Nahrung, Aufenthalt und übrige Lebensart hat sie mit der *Abgottsschlange* gemein.

SERPENS REDOUTABLES.

Les deux serpens représentés ici appartiennent au genre des *Boas* ou *serpens gigantesque* qui sont nommés ainsi avec raison à cause de leur force et de leur énorme grandeur. Au reste ils ne sont pas vénimeux.

Fig. 1. Le Devin.

(*Boa constrictor.*)

C'est le plus grand, le plus fort, non seulement de son genre, mais en générale de tous les serpens. Il parvient jusqu'à la longueur de quarante à cinquante pieds, et à la grosseur d'un homme. L'Amérique méridionale, l'Inde et les îles de la mer des Indes sont la patrie de ce terrible serpent. Il se nourrit de chevreuils, de jeunes buffles, de gazelles et d'autres animaux. Il se tient en embuscade sur des arbres, s'élançe sur eux lorsqu'ils s'en approchent, les tient ferme, s'entortille autour de leur corps, et les serre avec tant de violence, qu'il les étouffe. Il en suce tout le sang, leur écrase par sa force étonnante tous les os, l'enduit d'une salive qui lui sort de la gueule, et l'avale ensuite tout entier. Fante de plus grands animaux, il mange des lézards,

des oiseaux et d'autres petits serpens. La teinte de sa peau consiste en taches et lignes irrégulières, d'un rouge foncé, cerise, jaunes, blanches et bleues cendrées. Cette peau à cause de sa beauté, et qui en sus est d'un poli très brillant, est estimé, et se vend fort chère dans ce pays.

Les naturels de l'Amérique méridionale rendent à ce serpent des honneurs divins, à cause de la frayeur qu'il leur inspire; d'où on lui a aussi donné le nom de devin.

Fig. 2. Le Bojobi ou serpent à tête de chien.

(*Boa canina.*)

Il appartient pareillement au genre des *Boa* ou *serpens gigantesques*. Ce nom lui a été donné à cause de la ressemblance de sa tête à celle d'un chien. Lorsqu'il a achevé de croître, il atteint à peu près la longueur du précédent. Sa couleur est un beau vert céladon avec des taches blanches. La nourriture, le séjour et le reste de sa manière de vivre, lui est commune avec le devin.

САДОВОЕ ПОСЛЕДОВАНИЕ
САДОВОГО ОРГАНІЗАЦІІ

Садові культури висажують відповідно до погоди та землі. Садові культури висажують відповідно до погоди та землі.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 1.

Fig. 5.

Fig. 6.

Fig. 4.

Jacob Bauer Schmuzer.

FRINGILLAE DIVERSORUM GENERUM.

Ut in praecedente compage, sic etiam in hoc, e numero fringillarum genere alias sex species representatas cernimus, cum nitore pennarum, tum suavitate vocis ac docilitate passim habitas in deliciis, at propterea in cubiculis ali solitas.

Fig. 1. Carduelis.

(Fringilla Carduelis.)

Haec universam Europam et tractus nonnullos Asiae, Africæque inhabitat. Pennarum color placide mixtus in tergo fuscus est, qualis olivæ, in ventre erubido albus. Alae & cauda colore nigro sammetino quem vocant, marginem habent caeruleum: oculos et rostrum taenia elegans colore circumdat coccineo. Vi- etum diversa semina præbent; insectis prorsus abstinet. Præcipue cardui semen amat, unde nomen tulit.

Fig. 2. Canaria.

(Fringilla canaria.)

Avis haec passim in deliciis habita, initio seculi 16° e patria sua, scilicet insulis Canariis, navibus in Europam translata fuit, ubi ob suavitatem cantus mox tanti aestimata est, ut ad genus ejus propagandum summa impenderetur opera, idque tam prospero successu, ut nunc aves canariae occurrant in omnibus re cubiculis. Colorem primitivum, scilicet e cano virescentem, cultus mutavit miramque ei varietatem induxit, adeo ut nunc flavæ etiam, albae et maculo-

sae existant canariae. Vicitur seminibus, prosertim papavere, cannabe etc. Multa etiam facilitate alienos cantorum modulos imitari discunt.

Fig. 3. Linaria viridis.

(Fringilla spinus.)

Avicula haec lepida et admodum docilis inter fringillas minima est, 5 duntaxat pollices metitur. In universa proprie Europa degens, diversis seminibus vicitur, praesertim vero alnorum semine delectatur. Nidum in silvis nigris, extremis ramorum sublimem imponit; unde nidos ejus invisibilis esse fabulati sunt.

Fig. 4 et 5. Fringilla cannabina et linota.

Fringilla cannabina cerduele paullo minor, totam Europam, Russiam australē et borealem Americam inhabitat. Cantus ei dulcissimus, vicitur semina. Primis annis colorem habet e rubro fuscum albumque sed sordidiorem. Tertio autem anno masculus colores mutat, vertice et ventre in sanguineum colorem converso, tuncque linota vocatur.

Fig. 6. (Fringilla linaria.)

Vulgari fringilla nonnihil minor, patriam propriæ habet regiones boreales, ita tamen, ut mense Octobri ingentia earum agmina in Germaniam veniant. Color illi qualis fere linotæ. Ut cannabina vulgaris diversis seminibus vescitur. Cantum minus gratum edit.

KÜLÖMBFÉLE FAJAI A' PINTYNEK.

Ismét 6 fajai jönnek itt elő a' számos fajú Pinty nemek, mellyek szép tarkájú tollaikra, kellemes éneklésekre és tanithatósgokra nézve mindenütt kedvesek, 's a' szobákban is tartatnak.

1. Kép. A' Tenglitz.

(*Fringilla carduelis.*)

A' Tenglitz hazája egész Európa és Ázsiának 's Áfrikának némelly égallyai. Tollainak kellemes tarkasága a' hálán olajszínű, a' hasán pedig rö tösféjér. Szárnyainak és farkának bársonyfekete tollai kék szegyeselek, 's szemeit és orrát skárlátszínű folt veszi körül. Eledelek csak magok nemeiből áll, bogarakkal nem él. A' bogáts magot különösen igen szereti, a' honnan némelly helyeken bogátpintynek is hívják.

2. Kép. A' Kanári Pinty.

(*Fringilla canaria.*)

Ezt a' köz kedvességen lévő madarat a' 16dik század elején hozták a' hazájából t. i. Kanári szigetekből a' hajósok Európába. Itt ezt kellemes énekléséért meg szeretvén, tenyésztetni igyekezték, még pedig oly foganattal, hogy már most a' kanári igen közönséges házi madár. Eredeti színe, a' melly szürkeződ, a' szorgalmatos velevaló bánás által igen meg változott, úgy hogy most sárgát, fejéret és tarkát is eleget láthatni. Eledelek magokból áll, mellyek közt a' mákot, a' kanári és kendermagot leginkább

szeretik. A' kanárik igen könnyen's hamar megtanulnak nótákat is énekelni fütyölés vagy Verkli után.

3. Kép. A' Tsíz.

(*Fringilla spinus.*)

A' tsínos, tanitható Tsíz legkisebb faj a' pinty nemben, 's csak 5 iznyi. Európában csaknem mindenütt lakik, és sokféle magokkal él, főképpen pedig égerfa magvaival. Fészkét a' fekete fenyvesekbe a' legfelsőbb ágak hegyeire rakja, a' honnan származott az a' mese is, hogy a' tsíz félzkek láthaatalanok volnának.

4. és 5. Kép. A' Kenderike.

(*Fringilla cannabina et linota.*)

A' Kenderike a' tenglitznél kiszebbettske, lakja egész Európát, déli Oroszországot és éjszaki Ámerikát. Ennek az éneklése felette igen kellemes, 's magokkal él. Míg fiatal, rötbarna és motkos fejér színű; hanem 3dik esztendős korában a' him változik, a' feje teteje és a' begye vérszínűvé lesz, 's illyenkor veres kenderikének is nevezik 5. kép.

6. Kép. A' Tsitsörke.

(*Fringilla linaria.*)

Kiszebbettske mint a' Kenderike. Ennek hazája tulajdonképpen az éjszak, de azért Októberben hozzáunk is seregesztő jő. Színére nézve a' veres kenderikéhez hasonlít, és mint az, ez is magokkal él. Az éneklése nem kellemes.

FINKEN VERSCHIEDENER ART.

Wir sehen hier wie im vorigen Hefte aus dem weitläufigen Finkengeschlechte gleichfalls wieder 6 Arten, die ebenfalls durch ihr schönes Gefieder, durch ihren angenehmen Gesang oder ihre Gelehrigkeit allgemein beliebt sind, und deswegen auch insgesamt als Stubenvögel gehalten werden.

Fig. 1. Der Stieglitz.

(*Fringilla carduelis.*)

Der Stieglitz bewohnt ganz Europa, einige Striche von Asien und Afrika. Sein sanft gemischtes Gefieder ist auf dem Rücken olivenbraun, am Bauche röthlich weiß. Die samtschwarzen Flügel- und Schwanzfedern sind blau gesäumt, und um die Augen und um den Schnabel herum läuft eine schöne scharlachrote Binde. Seine Nahrung besteht bloß aus mehreren Sämereyen; Insekten frisst er nie. Vorzüglich liebt er den Distelsamen, daher er auch in manchen Provinzen der Distelfink heist.

Fig. 2. Der Canarienvogel.

(*Fringilla canaria.*)

Dieser so allgemein beliebte Vogel wurde zu Anfang des sechszehnten Jahrhunderts durch Schiffe aus seinem eigenlichen Vaterlande, den Canarischen Inseln, mit nach Europa gebracht. Da man ihn hier bald seines lieblichen Gesanges wegen schätzten lernte, so bemühte man sich um seine Fortpflanzung, die auch so gut gelang, daß man jetzt allenthalben Canarienvögel in Zimmern findet. Ihre ursprüngliche Farbe, die graugrünlich ist, hat man durch Cultur sehr vermannichfaltet, so daß man jetzt auch gelbe, weiße und gefleckte Canarienvögel findet. Ihre Nahrung besteht aus Sämereyen, worunter sie vorzüglich den Mohu, Canarien- und Hansamen lieben. Die

Canarienvögel lernen auch mit großer Geschicklichkeit fremde Melodien nachpfeifen.

Fig. 3. Der Zeisig.

(*Fringilla spinus.*)

Der niedliche gelehrige Zeisig ist der kleinste unter den Finkengattungen, und nur 5 Zoll lang. Er bewohnt fast ganz Europa, und nährt sich von mehreren Sämereyen, unter denen er vorzüglich den Erlensamen liebt. Sein Nest baut er in Schwarzwäldern auf die äußersten Spitzen hoher Zweige, woraus die Fabel entstand, daß die Zeisignester unsichtbar wären.

Fig. 4. u. 5. Der gemeine und Bluthänfling.

(*Fringilla cannabina et lino'a.*)

Der gemeine Hänfling ist etwas kleiner als der Stieglitz, bewohnt ganz Europa, das südliche Russland und Nordamerika. Er hat einen äußerst angenehmen Gesang, und nährt sich von Sämereyen. In den ersten Jahren sieht er rothbraun und schmutzigweiss aus. Im dritten Jahr ändert aber das Männchen seine Zeichnung, bekommt einen blutrothen Scheitel und Brust, und ist dann unter dem Namen Bluthänfling Fig. 5. bekannt.

Fig. 6. Der Flachslink.

(*Fringilla linaria.*)

Er ist etwas kleiner als der gemeine Hänfling. Das Vaterland des Flachslinks sind eigentlich die Nördländer, doch kommt er im Oktober in großen Zügen auch zu uns nach Deutschland. In der Farbe gleicht er ziemlich dem Bluthänfling, und nährt sich wie der gemeine Hänfling von mehreren Sämereyen. Sein Gesang ist nicht angenehm.

PINCONS DE DIFFÉRENTES ESPÈCES.

Nous voyons encore ici, comme dans le précédent cahier six autres espèces d'oiseaux, du genre nombreux des pinçons, qui sont généralement estimés par la beauté de leur plumage, leur chant agréable, ou par leur docilité, et qui par ces raisons sont tous regardés comme oiseaux de volière.

Fig. 1. Le Chardonneret.

(*Fringilla carduelis.*)

Il habite toute l'Europe, quelques parties de l'Asie et de l'Afrique. Son plumage doucement mêlé, est d'un brun olive sur le dos, et d'un blanc rougedâtre sous le ventre. Les pennes des ailes et de la queue d'un noir velouté, sont bordées de bleu, et autour des yeux et du bec, il regne une bande d'un beau rouge écarlate. Sa nourriture consiste en plusieurs espèces de semences; il ne mange jamais d'insectes. Il aime pardessus tout la semence de charodon; d'où lui est venu le nom de Chardonneret.

Fig. 2. Le Serin des Canaries.

(*Fringilla canaria.*)

Cet oiseau si généralement aimé fut apporté en Europe par des vaisseaux au commencement du seizième siècle des îles Canaries, d'où il est originaire. Comme il fut bientôt recherché à cause de son charmant gosier, on se donna toutes les peines possibles pour le multiplier, ce qui réussit au point, qu'on trouve actuellement partout en cage des serins des Canaries. Sa couleur primitive qui était d'un gris verdâtre, a été tellement variée qu'on en voit à présent des jaunes, des blancs et des tachetés. Il se nourrit de différentes espèces de graines, entre lesquelles il préfère celle de pavot, le bled de canarie et le ch nevis. Les serins des canaries saisissent aussi avec beaucoup de facilité les airs qu'on veut leurs apprendre.

Fig. 3. Le Tarin.

(*Fringilla spinus.*)

Le joli et docile tarin est le plus petit du genre des pinçons: il n'a que cinq pouces de long. Il habite presque toutes les parties de l'Europe, et se nourrit de plusieurs sortes de graines, entre lesquelles il aime particulièrement la semence d'aune. Il construit son nid dans les forêts vertes à l'extrémité des plus hautes branches; d'où vient la fable que les nids de tarins sont invisibles.

Fig. 4. et 5. La Linotte et le grand Linot des vignes.

(*Fringilla cannabina et linota.*)

La Linotte est un peu plus petite que le chardonneret, et se trouve dans toutes les parties de l'Europe, dans la Russie méridionale, et l'Amérique septentrionale. Elle a un chant très-agréable, et se nourrit de graines. Les premières années son plumage est d'un brun rouillé, et d'un blanc sale; mais dans la troisième année, le sommet de la tête et la poitrine du mâle se changent en un rouge de sang, et alors il est connu sous le nom de grand linot des vignes. Fig. 5.

Fig. 6. Le Sizerin.

(*Fringilla linaria.*)

Il est un peu plus petit que la linotte. La patrie du sizerin sont proprement les régions du nord, cependant dans le mois d'Octobre il passe en grandes volées en Allemagne. Il ressemble assez, par la couleur, au linot de vigne, et se nourrit comme la linotte de différentes sortes de graines. Son chant n'est pas agréable.

Pflanzen. LXX.

Plantæ. LXX.

Plantes. LXX.

Fig. 2.

Fig. 1.

PLANTAE MEDICINALES.

Fig. 1. (Myroxylum peruferum.)

Patria hujus fruticis, qui, ut nonnulli affirmant, amplae arboris magnitudinem assequitur; regnum Peruanum et tota australis America est. Folia gerit ovata, sed oblonga, parte anteriore in acumen excurrentia, margine dentato: frondium extrema florem ferunt flavescens, uvarum specie. Frutex totus plenus est humore quodam resinaceo, noto sub nomine balsami Peruani, cuius duae existunt species, album nigrumque. Album ex inciso fruticis cortice, spissi instar olei, defluit, quod cum paullatim induruit, prunis adspersum suaviter olet. Balsamum hoc, ob ingens pretium, raro in Germaniam transmittitur.

Frequentius est balsamum Peruanum nigri coloris, idque ex cortice foliisque concoctis comparatur. Transportatur ad nos instar

massae solidae aridaeque, cucurbitarum corticibus reconditum. Inter medicamina curandis servit vulneribus: interior ejus usus obsolevit.

Fig. 2. (Amyris elemifera.)

Frutex iste, in Brasilia, Nova Hispania et Carolina proveniens, ramos gerit fuscos, nodosos; folia in numerum ternarium passim consistentia. Extrema frondium floribus albescentibus instructa sunt. E cortice inciso humor profluit lucidus, ex albo virescens, qui 24 horarum spatio durescit, duratusque colorem e cano virescentem prae se fert. Haec illa resina Elemi est. In America cistis condita, ad nos transmittitur. A medicis resina haec, unguentis commixta, sanandis vulneribus adhibetur. Spiritu vini resoluta, ad praeparandum laccae vernicem usitatur.

ORVOSI PLÁNTÁK.

1. Kép. A' Perui Balzsamtsemete.

(*Myroxylon peruiferum.*)

A' Perui Balzsam tsemetének hazája Peru és egész déli Ámérica. Ez, néhellyek állítása szerint néha akkorára is felől, mint egy jókora fa. Hosszas tojásdad 's elöl kihegyezett levelei fűrész élűek; sárga fürtös virágai pedig az ágak hegyein áltanak. Az egész plánta tellyes valamellyen tisztánemű matériával, a' melly Perui balzsam név alatt esmeretes, és kétfélé ú. m. fejér és fekete. A' fejéret a' kér. gének bélhasogatása által szívárogtatják ki, melly akkor ollyan, mint a' sűrű olaj, de azután megkeménykedik, és ha eleven széntre hintetik, igen jó szagú. Minthogy ez a' fejér balzsam igen drága, hozzánk igen ritkán kerül.

Bövebb ennél a' Perui fekete balzsam, mellyet a' tsemete kérgéből és leveleiből főznek. Ezt hozzánk megkeményedye hozzák tök-

héjjba béltsinálva. Az orvosi tudományban seb gyógyító szernek tartják. Belsöképpen most nem veszik hasznát.

2. Kép. Az Elemíri Tsipafa.

(*Amrys emirifera.*)

Az Elemíri tsipafa Brazíliában, Új Spanyolországban és Károlinában terem, mellynek barna bütykös ágai és hármas tollú levelei vannak. Fejér virágai az ágak végein ülnek. Ha a' héjját bélvagdalják, tisztta fejérzől, des nedvesség szivárog belőle, melly 24 óra múlva megkeményedvén, szürkés zöldé lesz. Ez az az úgy mondatott Elemíri tsipaf, melyet az Ámerikai partokon lágáakra rakkak, 's úgy szállítanak hozzánk. A' seborvosok ezt a' tsipát más írral elegyítve sebre rakják, melly azt gyógyítja. Ha égettborban felolvastatik, lakerozni jó firnáz lesz belőle.

ARZNEY PFLANZEN.

Fig. 1. Der Peruanische Balsamstrauch.

(Myroxylum peruiferum.)

Das Vaterland des *peruanischen Balsamstrauchs*, der nach einigen selbst die Grösse eines ansehnlichen Baums erreicht, ist Peru und das ganze südliche Amerika. Die länglich ovalen vorn zugespitzten Blätter sind am Rande gezackt; an der Spitze der Zweige kommt die gelbliche traubenförmige Blüthe zum Vorschein. Der ganze Strauch ist mit einer harzigen Substanz durchdrungen, die unter dem Nahmen des *peruanischen Balsams* bekannt ist, und wovon man eine *weisse* und eine *schwarze* Sorte kennt. Die *weisse* Sorte gewinnt man durch Einschnitte in die Rinde, wo der Balsam als ein dickes Öl herausfliesst; das sich nach und nach verhärtet, und auf Kohlen gestreut, angenehm riecht. Da dieser *weisse* Balsam sehr theuer ist, so kommt er selten nach Deutschland.

Häufiger ist der *schwarze* peruanische Balsam. Man erhält ihn durch Auskochen der

Rinde und der Blätter. Zu uns wird er als ein dichter trockener Körper, in Kürbisschalen gepackt, gebracht. In der Medizin braucht man ihn zur Heilung der Wunden. Innerlich wird er jetzt nicht mehr gebraucht.

Fig. 2. Das Elemiharz.

(Amyris elemifera.)

Der *Elemiharzstrauch* wächst in Brasilien, Neu-Spanien und Carolina, hat braune knotige Äste und dreyfach gefiederte Blätter. Am Ende der Zweige kommen die weisslichen Blätter zum Vorschein. Aus den Einschnitten die man in die Rinde des Strauchs macht, fliesst ein heller weissgrüner Saft heraus, der nach 24 Stunden erhärtet, und dann grau grünlich aussieht. Dieses ist das sogenannte *Elemiharz*. Es wird in den amerikanischen Provinzen in Kisten gepackt, und so zu uns geschickt. Die Ärzte wenden das *Elemiharz* mit Salben vermischte als Heilmittel bey Wunden an. In Weingeist aufgelöst, brauchen es die Lackirer zum Lackfirnis.

PLANTES MÉDICINALES.

Fig. 1. Le Baume de Perou.

(*Myroxylum peruiferum.*)

Le Baumier de Perou, qui selon quelques uns, parvient à la grandeur d'un arbre assez considérable, croît dans le Perou, et dans toute l'Amérique méridionale. Les feuilles sont d'un ovale longé, pointues par le bout, ont le bord dentelé; la fleur qui est jaunâtre, et en grappes, se présente à l'extrémité des branches. Tout le buisson est imprégné d'une substance résineuse, connu sous le nom de baume de Perou; il y en a deux sortes, le blanc et le noir. On obtient le blanc par une incision faite à l'écorce, d'où il découle comme une huile épaisse, qui se durcit peu à peu, et qui répandu sur des charbons ardents, exhale une odeur agréable. Ce baume étant très cher, nous n'en recevons que rarement en Allemagne.

Le baume noir du Perou est plus commun. On l'obtient par le cuissón de l'écorce et des feuilles. On nous l'apporte en morceux com-

pactes et secs, empaquetés dans les coques des calebasses. On l'emploie en médecine à la guérison des plaies. On ne s'en sert plus intérieurement.

Fig. 2. La Gomme Elemi.

(*Amyris elemifera.*)

Le buisson qui la fournit croît dans le Brésil, dans la nouvelle Espagne et dans la Caroline; il a les branches brunes et noueuses, et les feuilles placées par trois. Les fleurs qui sont blanchâtres paraissent au bout des branches. Il découle des incisions qu'on fait à l'écorce de ce buisson un suc d'un blanc verdâtre clair, qui se durcit dans l'espace de vingt quatre heures, et paraît alors d'un gris verdâtre. C'est ce qu'on nomme la Gomme Elemi. Elle nous est envoyé des provinces d'Amérique, emballée dans des caisses. Cette gomme mêlée avec des baumes, est employée par les médecins à la guérison des plaies. Les vernisseurs s'en servent dissoute dans de l'esprit de vin.

Die Begründung der Deutschen Zentralbank ist eine
Vorlage für die Prüfung des Gesetzes, ob es den
Gesetzestext verändert hat.

Die Begründung der Deutschen Zentralbank

ist eine Vorlage für die Prüfung des Gesetzes, ob es den
Gesetzestext verändert hat. Sie ist aus dem Gesetzestext
entstanden und ist ein wesentlicher Teil des Gesetzes.
Sie ist eine Begründung des Gesetzes, ob es den
Gesetzestext verändert hat. Sie ist eine Begründung des
Gesetzes, ob es den Gesetzestext verändert hat. Sie ist eine
Begründung des Gesetzes, ob es den Gesetzestext verändert hat.

Conchitien. II.

Conchylia. II.

Coquilles. II.

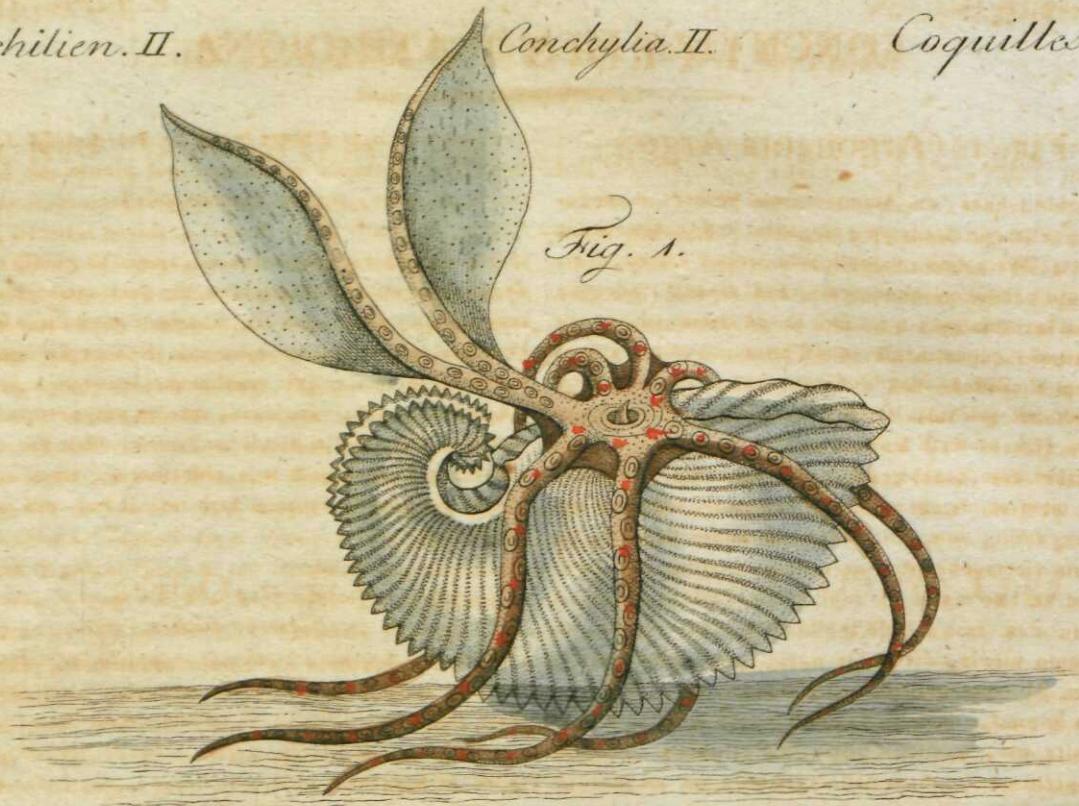

Fig. 2.

Fig. 3.

CONCHYLIA MEMORATU DIGNA.

Fig. 1. (Argonauta Argo.)

Cochlea haec, ex Argonautarum genere, mare Indicum et mediterraneum, magnum item oceanum inhabitat. Testa ejus semipellucida, colore lacteo, chartae ordinariae crassitudinem haud superat, adeoque mirae levitatis est: quo sit, ut perquam idonea sit natationi, eoque magis, quod structura corporis lembo est simillima. Magnitudine 6 aut 8 pollicum, latera habet sulcata, atque in turbinem contortum de- sinit. Hac in testa habitat animal sepiae simile, in- structum octo quasi pedibus, quorum binos anteriores, latos et membrana tenui distentos, tanquam vela expandit, dum reliqui sex, in aquas demissi, remorum vicem obeunt. Hac ratione nautilus iste, post- quam ex imo maris in superficiem emersit, aquis e testa, dum sese callide inclinat in latus, ejectis, le- ni vento plenis velis instar navigii per summa maris fertur. Minante periculo, inclinatus in latus, ut aquas testa hauriat, rursus in fundum maris demergitur. Ve- risimile est, homines primaevos, littorum incolas, conspectu navigantium talium nautilorum ad excogi- tanda vela et plurimum remorum usum fuisse inductos.

(Fig. 2. Pinna rudis.)

Haec e duabus constat testis tenuibus fragilibusque, quae sulcatae in longitudinem, colore e caeruleo cano

sordidiore, virgis e nigro fuscis transversum ductis ne- tatae, ad extremum cuspidem, qui plerumque fundo maris inhaeret, vinculo quodam cartilagineo sunt col- ligatae. Habitans in eis animal cochleae terrestri simile est. E tenaci quodam liquore, quem in canali ad id destinato continet haec cochlea, fila dicit quamplurima, colore ligni, serico similia, fasciculi aut barbae instar inter testas deorsum prominentia. Horum filorum ope saeviente procella saxis rupibusque se applicat, atque ita innitens quasi anchoris, omnia sustinet pericula. Accolas maris Italici Siculique, ubi cochlea haec praecipue versatur, e pilis istis chirothecas, tibialia, im- mo et pannos, sed, quia rariores, haud vili pretio, conficiunt.

Fig. 3. Ostrea.
(*Ostrea edulis.*)

Ostrea vulgo nota ob carnis suavitatem, praecipue ad oras Daniae, Sueciae, Hollandiae, Angliae, Galliae, Hispaniae reperitur, ubi, testis suis calcariis, in- credibili numero coacervatae compressaeque jacent, adeo ut rupes forment justas, quas scambina ostreas (Austernbänke) appellant. Ex his piscatores ostre- rum instrumentis quibusdam avulsas, longe lateque dimittunt, adeo ut haud paivam commercii materiam con- stituant. Ostrea in magnitudinem 4 pollicum crescit; anno autem tertio et quarto praecipue esculenta est.

N E V E Z E T E S   T S I G Á K.

---

1. Kép. Az evező Gályatsiga.

(*Argonauta Argo.*)

A' Gályatsigának ez a' faja, az India - a' kőzép. - és nagy tengerben találtatik. Minthogy ennek az ótiszta fejér 's általlátszós héjja tsak papiroos vasszagságú 's igen könnyű; ezen okból felette könnyen úszkál, annyival inkább, hogy gálya alkotású. Megnő 6—7 iznyire, az oldalai rovákosak, 's egy kis srófalon végződik. Ennek a' tsigának lakója hasonló a' 8 lábú téntaléreghez. Nyoltz lábforma nyúlángjai közül a' két első széles és kiterjedt hártyájú, melly neki vitorlául szolgálván, a' többivel evez. Így úszkál az evező gályatsiga, a' víz fenekéről annak színére feljövén, 's magából a' vizet mesterséges fordulásával kivetvén, mint valamelly kiterjesztett vitorlájú hajó szerteszélyel a' tenger színén, ha nagy szél nincs. Ha veszedelmet vesz észre, akkor oldalt fordul, hogy a' háza vizsel megmerülvén lesüllyedjen a' tenger fenekére. Hihető, hogy a' tenger partok lakosai régenteen ezen evező gályatsiga látása által mentek arra, hogy vitorlás és evezős hajókat készítsenek.

2. Kép. A' durva Bibortsiga.

(*Pinnia rufa.*)

Ez két vékony töredékeny kávájú, mellyek

hoszszukba barázdások, motskos kékcsürkék, kereszten feketés barna tsíkokkal elegyítve, és a' hegyes végek, melllynél fogva többnyire a' tenger fenekébe belédgódnak, portzogós kötelékkel egybe foglaltatik. Állatja házatlan tsigához hasonló. Ez a' tsiga, valamelly benne lévő mézgás nedvességből, egy tsumo selyemforma barna fonala ereszti, és ez a'két borítékja közül fürtösen függ ki. Ezen fürtjénél fogva oda tsímpajgózik szélvész idején a' kösziklához, 's ez által minden veszedelmet elkerül Olaszország és Szitzilia partjai körül, a' hol a' durva Bibortsigák találattnak, késztyüköt és harizsnyákat, sőt készkenőket is készítnek ezen fürtökből, de a' mellyek ritkások miatt igen drágák.

3. Kép. Az Osztrea Tsiga.

(*Ostrea edulis.*)

Az Osztrea, a' melly jó ízű húsáért mindenütt esméretes, főképpen Dánia, Svédzia, Hollandia, Anglia, Frantziaország és Spanyolország partjai körül találtatik. Ezek itt mész nevű helyekben egymáshoz nyomulva, írtóztató rakásoknál feküsznek egymáson, úgy hogy szinte kösziklákat formálnak, a' mellyek tsigatorlásoknak neveztetnek. Innen az osztrea halászok sokféle müszerekkel és eszközökkel szedik ki őket, 's szerteszélyel elküldözik, úgy hogy azzal nagy kereskedést üznek.

MERKWÜRDIGE CONCHILIEN.

Fig. 1. Der Papiernautilus. (*Argonauta Argo.*)

Der Papiernautilus, eine Schnecke, die zum Geschlechte der Schiffssboote gehört, bewohnt das indische und mittelländische Meer und den grossen Oceaan. Da die milchweisse, halbdurchsichtige Schale des Papiernautilus nicht stärker als gewöhnliches Papier, und folglich erstaunlich leicht ist, so wird er dadurch zum Schwimmen sehr geschickt, zumahl da sein ganzer Bau dem eines Bootes gleicht. Er erreicht eine Grösse von 6 bis 8 Zoll, ist an den Seiten gefurcht, und endigt sich in eine kleine Wundung. Diese Schale wird von einem Thiere bewohnt, welches dem achtfüßigen Dintenfisch oder der Sepia gleicht. Es hat acht fußähnliche Verlängerungen, wovon es die zwey vordersten, die breit und mit einer dünnen Haut bespannt sind, gleich Segeln ausspannt, unterdessen ihm die sechs übrigen, die es herab in das Wasser hängt, zum Rudern dienen. So schifft der Papiernautilus, wenn er aus dem Meeresgrunde auf die Oberfläche des Wassers kommt, und durch eine geschickte Seitenwendung das Wasser aus seiner Schale heraus geschüttet hat, gleich einem Fahrzeuge mit vollen Segeln auf der Oberfläche des Meeres bey gelindem Winde herum. Droht ihm Gefahr, so legt er sich auf die Seite, dass die Schale Wasser schöpft, und sinkt so wieder auf den Boden des Meeres. Es ist wahrscheinlich, dass die früheren Bewohner der Seeküste durch solche schiffende Papiernautilen zuerst auf die Idee von Segeln, und die Anwendung mehrerer Ruder kamen.

Fig. 2. Die rauhe Steck- oder Seidenmuschel.

(*Pinna rudis.*)

Die rauhe Steckmuschel besteht aus zwey

dünnen zerbrechlichen Schalen. Diese sind der Länge nach gefurcht, schmutzig blaugrau, welches mit schwärzlichbraunen Querbändern abwechselt, und sind am spitzigen Ende, womit sie gewöhnlich im Boden des Meeres stecken, (weshwegen sie auch Steckmuscheln heißen) durch ein knorpeliges Band verbunden. Das darin wohnende Thier gleicht einer Erschncke. Aus einer zähen Flüssigkeit, die diese Schnecke in einem eigenen Canale hat, spinnt sie eine Menge holzbrauner seidenähnlicher Fäden, die wie ein Bartbüschel zwischen den Schalen hängen. Mit Hülfe dieses Bartes befestigt sie sich bey Stürmen an Steine und Felsen, und trotzt so, als vor Anker liegend, jeder Gefahr. An den italienischen und sicilianischen Küsten, wo sich die rauhe Steckmuschel vorzüglich aufhält, macht man Handschuhe und Strümpfe, sogar auch Tücher aus jenen seidenen Büscheln, die aber wegen der Seltenheit sehr theuer sind.

Fig. 3. Die Auster.

(*Ostrea edulis.*)

Die Auster, die wegen ihres schmackhaften Fleisches allenthalben bekannt ist, findet sich vorzüglich an den Küsten von Dänemark, Schweden, Holland, England, Frankreich und Spanien. Hier liegen sie mit ihren kalkigen Schalen fest an einander geprefst in ungeheurer Menge, so dass sie ordentliche Felserriffe ausmachen, die dann Austernbänke heißen. Von hier reissen sie die Austernfischer durch mehrere Instrumente und Geräthschaften los, und verschicken sie weit und breit, so dass damit ein beträchtlicher Handel getrieben wird.

Die Auster erreicht eine Grösse von 4 Zoll; vorzüglich essbar wird sie im dritten und vierten Jahr.

COQUILLES RÉMARQUABLES.

Fig. 1. Le Nautilus papiracé.

(*Argonauta argo.*)

Le Nautilus papiracé, qui est un limacon appartenant au genre des Argonautes, habite la mer des Indes, la Méditerranée et l'Océan. La coquille d'un blanc de lait et à demi transparente du nautilus papiracé, n'étant pas plus forte que du papier commun, et par conséquent extrêmement légère, nage avec beaucoup d'adresse, surtout à cause de sa structure, qui ressemble à une nacelle. Il parvient à la grandeur de 6 à 8 pouces; ses côtes sont sillonnées; et il se termine par une petite courbure. Cette coquille est habitée par un animal, qui ressemble à la seiche. Il a 8 prolongations semblables à des jambes, dont les deux antérieures, larges et tendues d'une peau mince, lui tiennent lieu de voiles, pendant que les six autres, qu'il plonge dans la mer, lui servent à ramer. C'est ainsi que le nautilus papiracé, lorsqu'il monte du fond de la mer sur sa surface, et après avoir adroitement vuidé l'eau, qu'il contenait, en se penchant de côté, vogue à pleine voile, par un temps doux, sur la surface de la mer; s'il est menacé de quelque danger, il se couche sur le côté, afin que la coquille se remplisse d'eau, et que par ce moyen il tombe au fond de la mer. Il est probable que c'est en voyant naviguer le nautilus papiracé, que les premiers habitans des côtes de la mer ont conçu l'idée de se servir de voiles, et d'employer plusieurs rames.

Fig. 2. La Pinne ou le Jambon

rouge.

(*Pinna rudis.*)

La Pinne consiste en deux coquilles minces et fragiles; elles sont sillonnées dans leur longueur d'un

bleu grisâtre salé, alternant avec des bandes transversales d'un brun noirâtre, et les bouts pointus, par lesquels elles sont ordinairement attachées au fond de la mer, sont liés par une bande cartilagineuse. L'animal qui y habite ressemble à un escargot. D'un fluide tenace, que cet escargot conserve dans un canal particulier, il file une quantité de fils, couleur de bois, qui ont quelque ressemblance avec la soie, et qui sortent comme un paquet de cheveux d'entre les coquilles; c'est à l'aide de ces poils, que pendant les temps orageux, il se fixe aux pierres et aux rochers, et que semblable à un vaisseau à l'ancre, il défie tous les dangers. Sur les côtes d'Italie et de Sicile, ou la Pinne, s'arrête particulièrement, on fait de ces paquets de soie, des gands, des bas, même des étoffes, mais qui sont très chers, à cause de leur rareté.

Fig. 3. L'Huître.

(*Ostrea edulis.*)

L'Huître connue par tout à cause de sa chair succulente se trouve principalement près des côtes de Danemark, de Suède, de Hollande, d'Angleterre, d'Espagne et de France. Elles y sont entassées et pressées si fortement les unes contre les autres, avec leurs écailles calcaires; et elles s'y trouvent en si grande quantité, qu'elles forment comme des rochers; c'est ce qu'on nomme des bancs d'huîtres. Les pêcheurs d'huîtres les en détachent avec plusieurs sortes d'instruments et d'ustensiles, et les envoyent de tout côté, de sorte qu'il s'en fait un commerce très considérable. L'huître atteint la grandeur de 4 pouces; elle est particulièrement mangeable la 3 et la 4 année.

Insecten. XXI.

Ins
ecta. XXI.

Insectes. XXI.

SCARABAEI MIRABILES.

Fig. 1. et 2. (Scarabaeus cervus.)

Hic post cancrum fluviatilem, maximum in Germania insectum est, quippe cuius longitudine ad 2 aut 4 pollices extenditur. Color eius nitidus, e nigro fuscus. Mas *fig. 1.* praecipue insignis est maxillis duabus longe prominentibus, cornibus, cervorum perquam imitantibus cornua, quapropter in nonnullis locis insectum hoc *cervi volantis* nomen accepit. Femina minor masculo *fig. 2.* pro cornibus forcipes habet ad cibum edendum idoneas. Haec ova sua *fig. a.* in ligno quercino putri deponit, ex quibus minutae prodeunt larvae, post annos 4 aut 6 formam *b.* referentes. Hoc temporis articulo larva quodam quasi texto ligni putrefacti particularum se involvit, atque in nympham *fig. e.* transformatur.

Scarabaeus cervus in querctis vivit, ubi

praesertim Junio Julioque mensibus sub vesperem circumvolat. Victum ei arborum folia et succi praebent.

Fig. 3. Taurus volitans.

(*Scarabaeus Actaeon.*)

Scarabaeorum omnium maximum naturali magnitudine hic depictum vides. Nonnunquam ad pollicum 6 longitudinem extenditur. In scuti pectoralis anteriore parte cornua duo brevia, crassa, coniformia prominent. Caput in cornu sursum reflexum, in duas divisum cuspides extenditur. Nonnisi in America vivit.

Fig. 4. (Scarabaeus nasicornis.)

Hic, Germaniae indigena, longus pollicem et 4 lineas, et prope lineas 9 latus est. Color e rufo fuscus. Caput masculi, instar rhinocerotis, munitum est cornu valido, retro inflexo, unde et nomen obtinuit.

KÜLÖNÖS BOGARAK.

1. és 2. Kép. A' Szarvasbogár.

(Lucanus cervus.)

A' Szarvasbogár a' folyóvízi rák után legnagyobb bogár nálunk, mert néha négy íznyire is megnő. A' színe fényes setétfekete barna. A' hím 1. kép. főképpen hosszú szarvai által különbözök, melyek a' szarvas szarvához sokat hasonlítanak, a' honnan szarvasbogárnak is nevezik. A' kissébb nősténynek 2. kép. a' szarvai helyett csak rövid csipői vannak. Ez redves tölgyfába tojik a. kép. 's ezen tojásain lárvák lesznek, melyek négy 's hat esztendő múlva olyanok mint a' b. kép. mutatja. Ekkor a' hernyó bészövi magát 's púpává változik, mint a' c. kép. mutatja.

A' Szarvasbogár tölgyes erdőkben lakik, a' hol főképpen Juniusban és Juliusban redőszéllyel estvénként. Az eledele levelekben és fa nedvekből áll.

3. Kép. Az Akteon Tserebűly.

(Scarabaeus Actaeon.)

Legnagyobb ez minden esmeretes bogarak között, és itt természeti nagyságában van lerajzolva. Néha megnő hat íznyire. Mejj paizsának az elején két rövid vastag kúpformája szarva van. A' homlokából egy felgörbedő és két végü szarv nő ki. Ez csak Amerikában él.

4. Kép. Az egyszarvú Tserebűly.

(Scarabaeus nasicornis.)

Az egyszarvú Tserebűly, mely nálunk is találtatik egy íznyinél hosszabbatska, 's majd egy íznyi széles. A' színe rötbarna, a' hím fején egy vastag és hátra állott szarva van, a' honnan egyszarvúnak is nevezik.

SONDERBARE KÄFER.

Fig. 1. u. 2. Der Schröter.
(*Lucanus cervus.*)

Der Schröter oder Hirschkäfer ist nach dem Flusskrebse das größte deutsche Insekt, denn er wird von 2 bis gegen 4 Zoll lang. Von Farbe ist er glänzend dunkel-schwarzbraun. Das Männchen Fig. 1. zeichnet sich vorzüglich durch die lang hervorragenden hornartigen Kinpladen aus, die im Kleinen ganz die Form von Hirschgeweihen haben, weshwegen dieses Insekt in vielen Gegenden auch den Namen des fliegenden Hirsches erhalten hat. Das kleinere Weibchen Fig. 2. hat anstatt dieser Geweihe nur kurze Fresszangen. Es legt seine Eyerchen Fig. a. in faules Eichenholz, woraus kleine Larven entstehen, die nach 4 bis 6 Jahren wie Fig. b. aussehen. In diesem Zeitpunkte hüllt sich die Larve in ein Gewebe von faulen Holztheilen, und verwandelt sich in die unten Fig. c. abgebildete Nymphe oder Puppe.

Der Schröter lebt in Eichenwäldern, wo er vorzüglich im Junius und Julius Abends her-

umfliegt. Seine Nahrung besteht aus Blättern und Baumsäften.

Fig. 3. Der fliegende Stier.
(*Scarabaeus pictaeon.*)

Er ist der größte aller bekannten Käfer, und hier in seiner natürlichen Größe abgebildet. Bisweilen wird er bis 6 Zoll lang. An seinem Brustschildje sitzen am vordern Ende zwey kurze dicke kegelförmige Hörner. Der Kopf verlängert sich in ein in die Höhe gekrümmtes, am Ende gespaltenes Horn. Er lebt bloss in Amerikā.

Fig. 4. Der Nashornkäfer.
(*Scarabaeus nasicornis.*)

Der Nashornkäfer, der in Deutschland lebt, wird 1 Zoll 4 Linien lang, und beynahe 9 Linien breit. Von Farbe ist er rothbraun. Der Kopf des Männchens ist mit einem starken rückwärts gebogenen Rhinoceroshorne versehen, woher er auch den Namen hat.

SCARABÉES SINGULIERS.

Fig. 1. et 2. Le cerf volant.

(Lucanus cervus.)

Le Cerf-volant est après l'écrevisse, le plus grand insecte d'Allemagne; car il acquiert la longueur de 2 jusqu'à 4 pouces. Il est d'un brun-noirâtre luisant. Le mâle Fig. 1. se distingue particulièrement par de longues cornes, qui ressemblent en petit à des bois de cerf, ce qui a fait donner à cet insecte le nom de cerf-volant. La femelle, plus petite, n'a, au lieu de ces bois, que de courtes pinces. Elle pond ses petits oeufs, Fig. a. dans du bois de chêne pourri, d'où naissent de petits vers, qui après 4 même 6 ans, ressemblent à la Fig. b. A cette époque le ver s'enveloppe dans un tissu de particules de bois pourri, et se métamorphose en une crisalide, telle qu'elle est représentée Fig. c.

Le Cerf-volant vit dans les forêts de chêne, où il vole vers le soir; particulièrement pendant les mois de Juin et de Juillet. Il se nourrit de feuilles, et de la séve des arbres.

Fig. 3. Le Scarabée Actéon.

(Scarabaeus Actaeon.)

C'est le plus grand de tous les scarabées connus, et il est peint ici de grandeur naturelle. Il atteint quelquefois la taille de 6 pouces. Son corselet est garni par devant de deux courtes et grosses cornes, de forme conique. La tête se prolonge en une autre corne, recourbée par en haut, et fendue par le bout. Il vit seulement en Amérique.

Fig. 4. Le Moine ou Scarabée nasicorne.

(Scarabaeus nasicornis.)

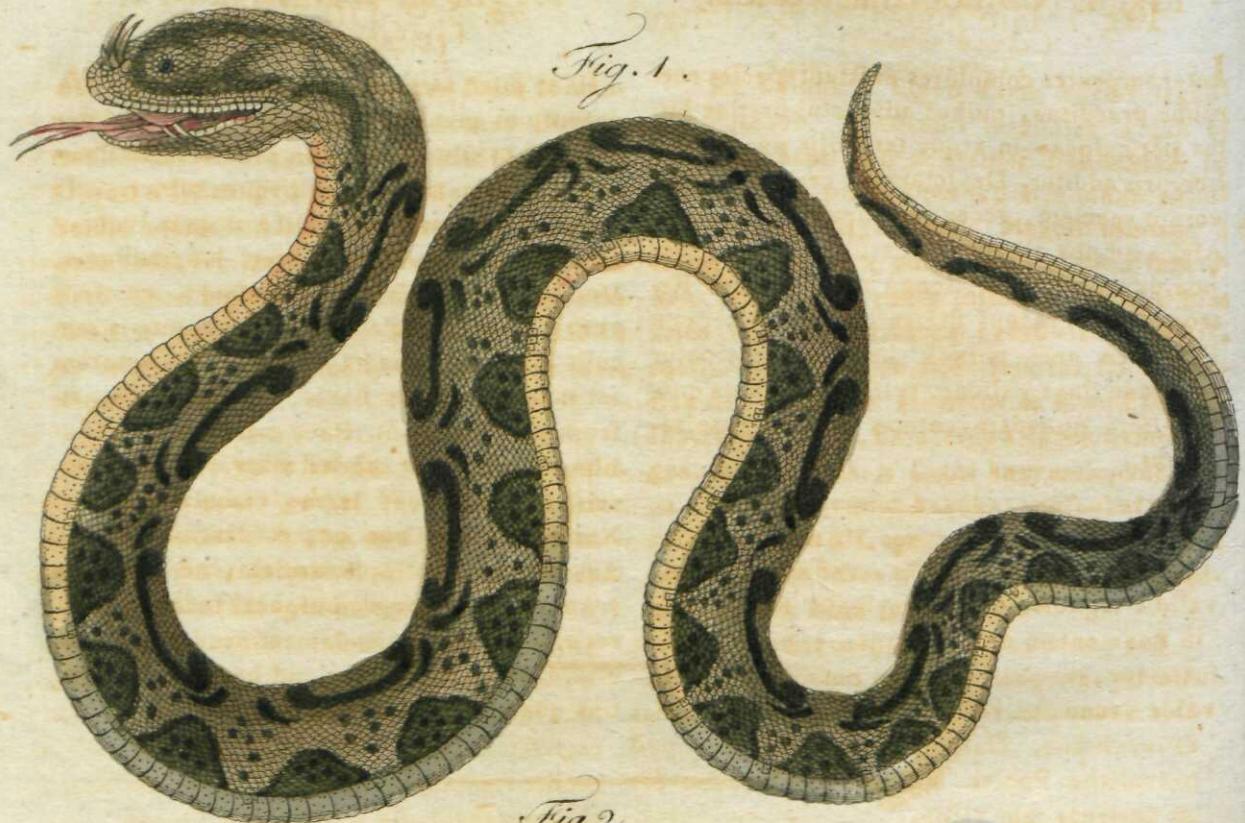
Le scarabée nasicorne, qui vit en Allemagne parvient à la longueur d'un pouce quatre lignes, et presqu'à la largeur de neuf lignes. Sa couleur est d'un brun rouge. La tête du mâle est pourvue d'une forte corne de rhinocéros, repliée en arrière, d'où il tire son nom.

Amphibien. XI.

Amphibia. XI.

Amphibies. XI.

SERPENTES MEMORABILES.

Fig. 1. (Coluber nasicornis.)

Inter serpentes complures existunt species cornibus praeditae, quibus adspectui bestiae hujus periculosae in seque terribilis non parum horroris additur. Depictam hic cernimus unam eorum speciem, recentiori aevo ex interiori Africa ad nos allatam. In narium extremis cornua duo prominent, longa 2 1/2 pollices. Retro recurva, manui flectenti nonnihil cedunt. Praeterea ante cornua haec conspieiuntur squamae duae validae, rectae, quaebina quasi altera quaedam cornua minora esse videntur.

Serpens, longus 4 pedes, undique squamis validis tegitur. Color principalis est olivae, in flave entem abiens, isque punctis nigris fuscisque, maculis virgisque notatus. Ceterum valde venenatus est.

Fig. 2. Natrix.

(*Coluber natrix.*)

Haec inter serpentum species in Germania degentium maxime obvia est. Passim inter fruticeta et silvas reperitur, praeterea in fmetis, pecorum stabulis cellisque subterraneis vivit, quapropter *domesticam* eam vulgus appellat. In 4 pedum crescit longitudinem. Dorsum habet e viridi caeruleum, ventrem vero e nigro caeruleum, latera innumeris maculis albis aspersa. Caput masculi notatum est maculis duabis flavis, annuli specie: in femina albidae sunt. Haec mense Junio et Julio oya sua instar lineae margaritarum conserta in fmetis et terrae cumulis deponit. Natrix venenata non est, et dentibus duntat minutis acutisque armata, ad praedam suam, scilicet ranas, bufones, lacertos, murres agrestes etc. capiendam retinendamque. Habita ergo victus ratione, ad bestias utiles potius quam ad noxias numerari debet.

NEVEZETES KÍGYÓK.

1. Kép. A' szarvas Kígyó.

(Coluber nasicornis.)

A' kígyók között több szarvas fajok is vannak, melly ezeknek a' veszedelmes állatoknak irtóztató tekintetét még inkább neveli. Ollyan a' jelen lévő faj, a' melly mostanában került hozzáink Afrikából. Ennek az orra hegynél két fél íznyi hosszúságú szarva van. Ezek hátra hajlók, és valamennyire hajlósak. Mind a' két szarvát egy egy erős 's felálló pikkely előzi meg, melly második pár szarvának látszik.

A' kígyó egész hossza négy lábnyi, mindenütt erős pikkelyekkel béborítva. Fö színe sárgás, olajszínű barna, melly fekete és barna pontokkal, foltokkal és tsíkokkal tarkáztott. Egyébaránt igen mérges.

2. Kép. A' fejérhasú Kígyó.

(Coluber natrix.)

Ez nálunk a' kígyó fajok között legközönségesebb. mindenütt találtatik a' fák és bokrok között, sőt a' szemét dombokban istállókban és pintzékbén is, a' honnan néhol házikígyónak is nevezik. Megnő mintegy 4 lábnyira, a' háta zöldeskék, a' hasa feketekek, az oldalai pedig fejér fölöttosak. A' hím fején két világos sárga gyürűs folt látszik, mellyek a' nöstényje fején fejérek. Ez Juniusban és Juliusban a' szeméthez és a' földbe tojja füzéres tojássait. Ez a' kígyó éppen nem mérges, hanem tsak a' fogai hegyesek, mellyel az eledelét, úgymint békákat, gyíkokat 's mezei egereket a' t. megkaphassa. Az élelmére nézve inkább lehet a' hasznos, mint az ártalmatlan állatok közé számlálni.

MERKWÜRDIGE SCHLANGEN.

Fig. 1. Die gehörnte Schlange.

(*Coluber nasicornis.*)

Unter den Schlangen gibt es auch mehrere gehörnte Arten, wodurch das fürchterliche Ansehen dieser ohnehin gefährlichen Thiere noch um vieles vermehrt wird. Wir sehen gegenwärtig eine dieser Arten, die in neuern Zeiten aus dem innern Afrika zu uns gebracht wurde. Auf ihrer Nasenspitze sitzen die $2 \frac{1}{2}$ Zoll langen hornartigen Verlängerungen. Sie sind rückwärts gekrümmt, und lassen sich etwas biegen. Vor jedem Horne steht noch eine starke aufrecht stehende Schuppe, die man für ein zweytes kleineres Hörnerpaar halten könnte.

Die ganze Länge der Schlange beträgt 4 Fuß. Sie ist mit ganz starken Schuppen bedeckt, Der Grund ihrer Färbung ist ein gelbliches Olivenbraun. Darauf sitzen schwarze und bräunliche Puncte, Flecken und Streifen. Sie ist übrigens sehr giftig.

Fig. 2. Die Ringelnatter.

(*Coluber natrix.*)

Die Ringelnatter ist unter den Schlangenarten, die sich in Deutschland aufhalten, die gewöhnlichste. Man findet sie allenthalben in Hölzern und Gebüschen, auch hält sie sich in Misthaufen, Viehställen und Kellern auf, weswegen sie der gemeine Mann die *Hausunkreis* nennt. Sie wird gegen 4 Fuß lang, ist auf dem Rücken grünlich blau, am Bauche aber schwarzblau, an den Seiten befinden sich eine Menge weißer Flecken. Am Kopfe des Männchens sieht man zwey hochgelbe Flecken in Form eines Ringels. Beym Weibchen sind diese Flecken weißlich. Im Junius und Julius legt letzteres seine wie eine Perlenschnur aneinander gereihten Eyer in Mist- und Erdenhaufen. Die Ringelnatter ist durchaus nicht giftig, sondern hat nur kleine spitzige Zähne, womit sie ihre Nahrung, die in Fröschen, Kröten, Eidechsen, Feldmäusen u. s. w. besteht, ergreift und fest hält. Ihrer Nahrung wegen gehört sie daher wohl mehr unter die nützlichen als unter die schädlichen Thiere.

SERPENS REMARQUABLES.

Fig. 1. Le Serpent cornu.

Parmi les *Serpens*, il y en a plusieurs espèces qui ont des cornes, ce qui augmente de beaucoup l'air formidable de ces animaux, déjà fort dangereux sans cela. Nous en donnons ici une de ces espèces, qui nous fut apportée, il y a peu de tems, de l'intérieur de l'Afrique. Sur le bout de son nez s'élèvent des prolongations, qui ont du rapport avec de la corne, et qui sont longues de deux pouces et demi. Elles sont courbées en arrière, et peuvent un peu se plier. Il y a encore devant chaque corne, une écaille forte et hérissée, qu'on pourrait regarder comme une seconde paire des cornes plus petites.

Toute la longueur du serpent se monte à 4 pieds. Il est entièrement couvert de fortes écailles. Le fond de sa couleur est d'un olive jaunâtre, sur lequel il y a des points, des taches et des raies noires et brunâtres. Au reste il est très vénimeux.

Fig. 2. La Couleuvre à collier.

La *Couleuvre à collier* est l'espèce la plus commune de serpens qui séjournent en Allemagne. On la trouve partout, dans les bois et les buissons, dans les tas de fumier et dans les étables. Elle parvient à la longueur d'environ 4 pieds. Le dos est d'un bleu verdâtre, le ventre d'un bleu noir, et les côtés parsemés d'une quantité de taches blanches. On voit à la tête du mâle deux taches jaunes en forme de collier. Ces taches sont blanchâtres chez la femelle. Dans le mois de Juin et de Juillet cette dernière pond, dans des tas de fumier et de terre, des œufs, qui sont comme des perles, enfilées les unes à côté des autres. La couleuvre à collier n'est pas du tout vénimeuse ; elle n'a que des petites dents aigues avec lesquelles elle prend et tient sa nourriture, qui consiste en grénoilles, crapaux, lézards, souris etc. En égard à sa nourriture, on doit plutôt la ranger parmi les animaux utiles, que parmi les nuisibles.

Vögel XLV.

Aves XLV.

Oiseaux XLV.

Jacob Laver Schmitzer.

AVES RAPACES DIVERSORUM GENERUM.

Fig. 1. *Vultur vulgaris.*(*Vultur cinereus.*)

Hic proprie altiores duntaxat Europae partes silvas inhabitans, aliquando etiam in locis Germaniae campestribus occurrit. Longitudo ejus pedes 4, latitudo alis expansis 9 explet. Color principalis fuscus obscurior, pennarum extremis e fusco candicantibus. Rostrum habet nigrum, circumdatum pelle callosa, caerulea. Dum haec avis quieta sedet, plumae colli penaeque prominentes infra eas, quasi fasciam seu torquem formant, id quod avi huic singularem adspectum praebet.

Fig. 2. (*Vultur percnopterus.*)

Priori magnitudine par, in Syria, Arabia, praesertim Aegypto degit, ubi in urbe Cahirae et circumiacentibus locis versatur. Praecipue cadaveribus vicitat, quapropter Aegypto utilissimus est, quia bestiarum insectorumque cadaveribus, per annuas Nili exundationes relictis, vescitur, quod nisi fieret, ea cadavera, in tanta incuria Aegyptiorum, ingentem morborum contagionem essent adlatura. Quare avis haec ibi sacra, eamque interficere nefas habetur.

Fig. 3. *Vultur Norvegicus.*(*Vultur leucocephalus.*)

Haec vulturum species praeter multas Europae regiones praecipue Norvegiam inhabitat. Pennarum nivearum candor eximiam ei pulcritudinem conciliat.

Fig. 4. *Vultur Brasiliensis.*(*Vultur aura.*)

Vultur hic, etiam Urubu appellatus, in America boreali australique et occidentali India vivens, galli Iudici magnitudinem attingit, ac praecipue cadaveribus alitur, quae singulari narium sagacitate longissime remota olfacit. Latera capitis nuda verrucosaque colorē praeseferunt caeruleum ac flavescentem. Reliquae pennae sunt colore e nigro fuscō, in virescentem versicolores.

Fig. 5. *Falco serpentarius.*

Hic, ad falconum spectans genus, intuitu primo ob longitudinem crurum avis gralla sive palustris videri potest: verum rostrum ejus incurvum unguesque satis avem rapacem arguunt. Praecipue in promontorio bonae spei et insulis Philippinis vivens, in 3 pedum crescit altitudinem, atque in primis muribus, rassis, lacertis serpentibusque vessitur. Hos postremos unguibus subito arreptos, magna vi terrae allidit atque ita interficit. Plumas in collo, ventre et dorso habet e caeruleo canas, caudam nigram margine albo, cuius mediae duae pennae duplo, quam ceterae, sunt longiores. Occiput pennarum cirro rariore ornatum est.

Fig. 6. *Vultur Melitensis.*(*Vultur fuscus.*)

Hic, paullo major gallo doméstico, in Melita insula et oris Africæ ad mare mediterraneum vivit. Tum corpus tectum est pennis fuscis, colore jam obscuro, jam lucidiore.

KÜLÖMBFÉLE MADARAK.

1. Kép. A' hamuszínű Keselyű.

(*Vultur cinereus.*)

A' hamuszínű Keselyű tulajdonképpen csak a' magasabbi erdős hegyek lakja Európának; mindenálltal néha a' lapos tájjékon is találhatók. A' hossza 4 lábnyi, a' szélessége pedig kiterjedt szárnyaival együtt 9 lábnyi. Tollainak színe főképpen setétbarna, de világosbarna hegyük. A' fekete orra kék vászhártyával van bevonva. Mikor tsendesen ül, a' nyakán lévő pelyhe és tollai nyakravalót formálnak, a' melly neki különös tekintetet ad.

2. Kép. Az Égyiptomi Keselyű.

(*Vultur percnopterus.*)

Ez a' faj akkora mint az előttebbi, lakja Síriát és Atábiát, főképpen pedig Égyiptomot, 's itt Kairó körül bőven találhatók. Döggel élven, Égyiptomra nézve felette szükséges, minthogy a' Nilus esztendőnként való kiáradása után a' szárazon maradott döglött állatokat megemészti, a' melly miatt az Égyiptomiak gondatlansága mellett ragadó nyavalyák támadnának. A' honnan ott ezt a' keselyűt szent madárnak tartják, a' mellyet megölni nem szabad.

3. Kép. A' Norvégia Keselyű.

(*Vultur leucocephalus.*)

Ez a' faja a' keselyűnek, a' több Európai tájjékon kívül, főképpen Norvégia területén, 's fejér tollai lévén igen szép madár.

4. Kép. A' Brazíliai Keselyű.

(*Vultur aura.*)

A' Brazíliai keselyű éjszak és déli Ámerikában és napnyúgot Indiában él, akkorára nő, mint egy nagy kan puja, és főképpen döggel él, melyet éles szaglásával meszeszire megérez. A' fejének bibirtsós 's kopasz oldalai kékek és sárgások, egyébüt a' tolla feketebarna, zöldes zamántsal.

5. Kép. A' kigyós Sas.

(*Falco serpentarius.*)

A' sasnak ezt a' faját első tekintettel, hosszú lábai lévén gázló madárnak tartaná az ember, hanem görbe orra és a' körmei elárulják hogy ragadozó madár. Ez főképpen a' Reményfok körül és a' Filippi szigeteken tartózkodik, három lábnyi magas, 's főképpen patkányokkal, egerekkel, gyíkokkal és kígyókkal él, melyek közül az utolsókat gyorsan felkárván körnébe, a' földhöz vágja hogy megdögöljenek. Tollai a' nyakán, hasán és hátán kékes szürkék, a' farka fekete, fejér szegélyel, 's a' két közezső tollai két akkorák, mint a' többiek. A' tarkóján egy tsomó fekete toll függ, a' mellynek olyan tekinete van, mintha irótollat dugott völna a' füle mege, 's ezért adták a' németek neki a' Sekretariuš nevezetet.

6. Kép. A' Máltai Sas.

(*Vultur fuscus.*)

A' Máltai Sas nagyobbatska a' kakasnál Málta szigetén lakik, és az Áfrikai partokon a' közép tenger felé, az egész testét hol világosabb hol setétebb barna tollak borítják.

VÖGEL VERSCHIEDENER ART.

Fig. 1. Der gemeine Geyer. (*Vultur cinereus.*)

Der gemeine Geyer bewohnt eigentlich nur die höhern waldigen Gebirge von Europa, doch trifft man ihn bisweilen auch in den flachen Gegenden Deutschlands an. Seine Länge beträgt 4 Fuß, seine Breite mit ausgespannten Flügeln 9 Fuß. Die Hauptfarbe seines Gefieders ist dunkelbraun, mit hellbraunen Spitzen. Der schwarze Schnabel ist mit einer blauen Wachshaut versehen. Wenn er ruhig sitzt, so bildet die Halswolle und die darunter stehenden Federn eine förmliche Halskrause, was ihm ein sonderbares Ansehen gibt.

Fig. 2. Der Aasgeyer. (*Vultur percnopterus.*)

Der Aasgeyer hat die Grösse des vorigen, bewohnt Syrien und Arabien, vorzüglich aber Egypten, wo er sich in und um Cairo in großer Menge aufhält. Da er sich vorzüglich vom Aase nährt, so ist er für Egypten äußerst nothwendig, weil er die von den jährlichen Nilüberschwemmungen zurück gebliebenen todteten Thiere und Ungeziefer auffrisst, die außerdem bey der Sorglosigkeit der Egypter die ansteckendsten Krankheiten hervorbringen würden. Delswegen hält man dort auch den Aasgeyer für einen geweihten Vogel, den niemand tödten darf.

Fig. 3. Der norwegische Geyer. (*Vultur leucocephalus.*)

Diese Geyerart bewohnt außer mehreren europäischen Gegenden vorzüglich das kalte Norwegen, und ein weisses Gefieder macht ihn zu einem schönen Vogel.

Fig. 4. Der brasiliianische Geyer. (*Vultur aura.*)

Der brasiliianische Geyer oder Urubu lebt in Nord- und Südamerika und in Westindien, erreicht die Grösse eines Truthahns, und lebt vorzüglich vom Aase, das er bey seinem scharfen Geruch in grosser Entfernung auswittert. Die nackten warzigen Seiten des Kopfs sind blau und gelblich, das übrige Gefieder schwarzbraun, mit grünlichem Schiller.

Fig. 5. Der Secretair. (*Falco serpentarius.*)

Den Secretair, der zur Falkengattung gehört, sollte man auf den ersten Blick wegen seiner langen Füsse für einen Sumpfvogel halten; doch sein gekrümmter Schnabel und die Krallen verrathen hinlänglich den Raubvogel. Er hält sich vorzüglich am Vorgebürge der guten Hoffnung und auf den philippinischen Inseln auf, wird 3 Fuß hoch, und lebt hauptsächlich von Ratten, Mäusen, Eidechsen und Schlangen. Letztere fasst er behende mit den Krallen, und wirft sie mit Heftigkeit gegen die Erde, um sie zu tödten. Sein Gefieder am Hals, Bauch und am Rücken ist bläulichgrau, der Schwanz schwarz, mit weißem Saum, und die zwey mittlern Federn haben doppelte Länge. Am Hinterkopfe hängt ein lockerer Busch schwarzer Federn, welche man mit Schreibfedern verglich, die hinter dem Ohr steckten, und ihm deswegen den Namen des Secretairs gab.

Fig. 6. Der Malthesergeyer. (*Vultur fuscus.*)

Der Malthesergeyer wird etwas grösser als ein Haushahn, lebt auf der Insel Maltha und an den afrikanischen Küsten des mittelländischen Meeres. Sein ganzer Körper ist mit braunen Federn bedeckt, die bald heiler bald dunkler sind.

DIFFÉRENTES ESPÈCES D'OISEAUX DE PROIE.

Fig. 1. Le grand Vautour.

(*Vultur cinereus.*)

Le grand Vautour habite les plus hautes montagnes de l'Europe qui sont couvertes de forêts; mais quelquefois on le trouve aussi dans les plaines de l'Allemagne. Il a quatre pieds de longueur et son envergure est de 9 pieds. Tout le plumage est d'un brun sombre et le bout de chaque plume est d'un brun-clair. Le bec noir est entouré d'une peau caliceuse de couleur bleue. Quand l'oiseau est assis, le long duvet qui couvre son cou et les plumes longues qui bordent de chaque côté ce duvet, forment une espèce de cravate et donnent à l'oiseau un air tout-à-fait singulier.

Fig. 2. Le Vautour d'Egypte.

(*Vultur percnopterus.*)

Le Vautour d'Egypte a la même grandeur que le précédent; il habite la Syrie, l'Arabie et surtout l'Egypte, où il vit en grand nombre dans la ville de Caire et aux environs. Comme il se nourrit de charognes il rend à l'Egypte le plus grand service en consommant les animaux morts, qui restent annuellement sur la terre après les inondations du Nil, et qui avec l'insouciance des Egyptiens à cet égard infecteraient l'air et produiraient les maladies les plus contagieuses. C'est par cette raison que ce Vautour y est un oiseau sacré, que personne n'ose tuer.

Fig. 3. Le Vautour de Norwege.

(*Vultur leucocephalus.*)

Cette espèce de Vautours se trouve dans plusieurs pays de l'Europe, mais surtout dans les régions septentrionales de la Norwege. La couleur de son plumage, qui est d'un blanc de neige, lui donne une grande beauté.

Fig. 4. Le Vautour du Brésil,

ou l'Orubu.

(*Vultur aura.*)

On trouve le Vautour de Brésil dans l'Amérique septentrionale et méridionale, ainsi que dans les Indes occidentales. Sa grandeur est celle d'un coq d'Inde; il se nourrit principalement de charogne, dont il a le vent de très-loin, tant son odorat est fin. Les côtés de sa tête sont dégarnis de plumes, couverts de veillures et d'une couleur bleue et jaunâtre; tout le reste de son plumage est d'un brun-noir changeant de vert.

Fig. 5. Le Messager du Cap de Bonne-Espérance.

(*Falco serpentarius.*)

Le Messager a dur rapport avec les faucons; à cause de ses longs pieds on le prendrait au premier coup d'œil pour un oiseau aquatique, mais à son bec arqué et à ses griffes on reconnaît bientôt l'oiseau de proie. On le trouve principalement au Cap de bonne-espoirance et dans les îles Philippines; sa hauteur est de 3 pieds et sa nourriture consiste en rats, souris, lézards, crapauds et serpents; il saisit les derniers avec ses griffes, les enlève à une grande hauteur et les jette ensuite avec violence contre la terre pour les tuer. Le plumage de son cou, du ventre et du dos est d'un gris-bleuâtre, celui de la queue est noir à bords blancs et les deux plumes de son milieu ont le double des autres en longueur. Sur le derrière de la tête il porte une touffe légère de plumes noires.

Fig. 6. Le Vautour de Malte.

(*Vultur fuscus.*)

La longueur de cette espèce de Vautours est celle d'un coq domestique; elle se trouve à Malte et dans les parties de l'Afrique voisines de la Méditerranée. Tout son corps est couvert de plumes brunes, qui sont plus claires dans un endroit et dans l'autre plus foncées.

Fig. 2.

Fig. 1.

PLANTAE VENENATAE GERMANIAE.

Fig. 1. (Helleborus niger.)

Haec planta in montanis regionibus Austriae, Styriae, Helvetiae Italiaeque sponte sua pro-
venit, sed tamen in nonnullis Germaniae par-
tibus in hortis seritur. Ex radice porosa et per-
quam fibrata surgunt foliorum caules crassi,
in quorum extremis septem aut novem folia,
scallorum specie, margine dentato, insi-
stunt. Ex radice pariter sine foliis exsurgit sca-
pus, aliquando duos, plerumque unum tan-
tum florem, quinque compositum foliis, ro-
sae instar, ferens. *Helleborus niger* Martio
Aprilique mensibus floret, sed tamen et me-
dia hieme, scilicet Decembri et Januario, flo-
rens cernitur. Fibrae radicis, majori copia
sumtae, dolores ingentes angoresque creant
et maximum periculum adferre possunt. Ve-
rum a prudente medico adhibitus, et, ut mul-
tae aliae plantae venenatae, parce sumtus,
helleborus diversis morbis salubre medicamen-
tum praebet.

Fig. 2. (Hyoscyamus niger.)

Planta haec venenatissima per universam
fere Europam in ruderibus, ad vias publicas
et parietinas nascitur. Ex frutice, qui primo
anno adhuc humilis est, anno secundo caules
florem ferentes exsurgunt 2 pedum altitudine,
quorum extremis flores insistunt, infundibu-
lorum forma, colore pisorum, quasi reti pur-
pureo notati. Interiora infundibuli penitus vio-
lacea sunt. Folia crassa, pilosa, odorem
foetidum, stuporem inducentem spargunt,
adeo ut in ejus vicinia diutius commo-
rari pestiferum sit. Tam ipsa herba, quam
semen ejus, praesertim vero oleum ex eo ex-
pressum, perquam venenata, furorem injiciunt
letiferum, cuius rei multa tristissima exempla
exstant. Verum et ex ista herba admodum no-
xia recentiores medici multum utilitatis per-
ceperunt, dum ea in diversis morbis, caute et
minutis dosibus sumta, tam interne quam ex-
terne usi, effectum optatissimum experti sunt.

MÉRGES PLÁNTÁK.

1. Kép. A' fekete Húnyor.

(Helleborus niger.)

A' fekete Húnyor vadon terem Austriának Magyarországnak Stájerországnak, Helvétiának és Olaszországnak hegyes tájékain, de Németországban több helyeken kertekben is termeszik. Ennek pudvás és igen rojtos gyökereiből egyenesen nönek fel a' vastag levél szárok, mellynek tetején 7 és néha 9 lánza forma fogas élű levelek vannak. Leveletlen virágzásra hasonlóképen a' gyökérből nő ki, mellynek néha két, de rendízérét csak egy öt szíromú rózsaforma virág van. A' fekete Húnyor Mártiusban és Aprilisben virágzik, hanem tél közepén is találhatni Detzemberben és Januariusban virágjában. Gyökerének rojtyai, ha nagy mértékben venné békére valaki, forróságot és szorongatásokat okozna, 's felette veszedelmes lehetne. De az okos orvos kezében a' húnyor, valamint más mérges plánták is mérsékelve hasznos orvosság sokféle betegségekben.

2. Kép. A' bolondító Tsalmatok.

(Hyoscyamus niger.)

A' bolondító felette mérges plánta, a' melly tsaknem egész Európában terem a' töltésekben, szekérútak 's kökerítések mellett. Ez a' plánta első elsztendejében csak alatson bokorra nő, mellyből következendő elsztendőben két lábnyi magas virágzó szárai nönek fel, 's azoknak tetején vagynak ennek töltéséres virágjai, mellyek halavány sárgák viola színű retzéssen bétarkázva. Teltséreinek belső része egészben viola színű. Vastag szörös levelei büdösek, bódító szagúak, 's nem jó körülöttük sokat lenni. Ennek minden a' levelei és szárai, minden a' magva főképpen az ebben lévő olaj felette mérges, és halálos dühösséget okoznak, mellynek sok példái vannak. Mindazáltal még ezen ártalmas plántának is tudják az újabb orvosok hasznát venni, mint hogy azt igen kitsiny mértékben 's vigyázva, minden belső, minden külső nyavalýákban rendelik betegeiknek, 's kivánt foganatját tapasztalják,

DEUTSCHE GIFT PFLANZEN.

Fig. 1. Die schwarze Nieswurz. Fig. 2. Das schwarze Bilsenkraut.
(*Helleborus niger.*)

Die schwarze Nieswurz oder Christwurz wächst wild auf bergigten Gegenden von Österreich, Steyermark, der Schweiz und Italien, wird aber auch in mehreren Gegenden Deutschlands in den Gärten gezogen. Aus der lockern, sehr faserigen Wurzel steigen die dicken Blattstengel in die Höhe, an deren Spitze 7 bis 9 lanzenförmige an den Seiten gezähnelte Blätter sitzen. Der Blumenschaft kommt gleichfalls blätterlos aus der Wurzel heraus, der bisweilen zwey, gemeinlich aber nur eine fünfblättrige rosenförmige Blume trägt. Die schwarze Nieswurz blühet im März und April, doch findet man sie auch mitten im Winter, im December und Januar in Blüthe. Die Wurzelfasern erregen, in grösserer Quantität genommen, Erhitzung, Angst, und können äusserst gefährlich werden. In den verständigen Händen des Arztes aber dient die Nieswurz, wenn man sie wie mehrere andere Giftpflanzen sparsam gebraucht, als gutes Arzneymittel in verschiedenen Krankheiten.

(*Hyoscyamus niger.*)

Das schwarze oder gemeine Bilsenkraut ist eine äusserst giftige Pflanze, die beynahe in ganz Europa auf Schutthaufen, an Fahrwegen und Gemäuern wächst. Aus der im ersten Jahre noch niedrigen Staude schießen im zweyten Jahre 2 Fuß hohe Blüthenstengel empor, an deren Ende die trichterförmigen Blüthen platt aufsitzen, deren Grundfarbe erbsgelb ist, mit darauf liegender netzartiger lilaer Zeichnung. Das Innere des Trichters ist ganz violet. Die dicken haarigen Blätter haben einen stinkenden, betäubenden Geruch, so dass man sich in ihrer Nähe nicht aufhalten muss. Sowohl das Kraut als der Same, und vorzüglich das darin enthaltene Öl sind äusserst giftig, und bewirken eine tödtliche Raserey, wovon man viele unglückliche Beispiele hat. Doch auch aus diesem schädlichen Kraute haben die neuern Ärzte grossen Nutzen gezogen, indem sie es in ganz kleinen Gaben vorsichtig innerlich und äusserlich bey verschiedenen Krankheiten brauchten, und den erwünschtesten Erfolg davon sahen.

PLANTES VÉNÉNEUSES D'ALLEMAGNE.

Fig. 1. L'Ellébore noir.

(*Helleborus niger.*)

L'Ellébore noir croît naturellement dans les parties montueuses de l'Autriche, de la Styrie, de la Suisse et de l'Italie; mais dans plusieurs pays de l'Allemagne on le cultive aussi dans les jardins. Ses racines sont poreuses et tubéreuses et il en sort un grand nombre de fibres; de leur sommet naissent des feuilles portées sur de longues queues pleines de suc, qui au nombre de 7 ou 8 sont dentelées et en forme de lancettes. La tige des fleurs est dépourvue de feuilles et sort également de la racine, les fleurs sont uniques, ou quelquefois au nombre de deux, et composées de cinq feuilles disposées en rose. L'Ellébore noir fleurit communément au printemps, mais quelquefois on le trouve aussi en fleurs au milieu de l'hiver. Les fibres de ses racines prises en trop fortes doses agitent le sang et causent des serremens de cœur, mais lorsqu'un médecin habile et sage emploie l'Ellébore avec prudence et modération, comme il faut faire aussi avec d'autres poisons, il est un bon remède dans plusieurs maladies.

Fig. 2. La Jusquiame ou Hanebane.

(*Hyoscyamus niger.*)

La Jusquiame noire est une plante extrêmement vénéneuse; elle croît presque par toute l'Europe sur des décombres et le long des chemins et des murs. Elle est bisannuelle; dans la première année elle reste petite; mais dans la seconde elle pousse une tige haute de deux pieds, au sommet de laquelle sont attachées des fleurs en forme d'entonnoir, de couleur jaune pale et veinées de pourpre, ce qui leur donne l'air d'être couvertes d'un filet de soie; l'intérieur de l'entonnoir est de couleur violette. Les feuilles épaisses et cotonneuses sont d'une odeur puante et stupefiante, de sorte qu'il faut éviter de se trouver longtemps dans son voisinage. L'herbe de cette plante, aussi bien que la semence et surtout l'huile qui en est exprimée, sont extrêmement vénéneuses, et produisent une démence mortelle, dont malheureusement on n'a que trop d'exemples. Les médecins modernes ont scû cependant tirer parti de cette plante dangereuse; ils l'emploient en petites doses dans différentes maladies tant extérieurement qu'intérieurement et lui attribuent des effets très-salutaires.

Pflanzen. LXXII.

Plantæ. LXXII.

Plantes. LXXII.

Fig. 2.

PLANTAE MEDICINALES.

Fig. 1. Dulcamara.
(*Solanum dulcamara*.)

Haec planta in tota Europa ad sepes et in umbrosis locis sponte sua nascitur. Frutici similis, 9 aut 10 annos durat atque in plurimum pedum altitudinem, ad frutices prope stantes, muros palosque sese applicans, in sublime proserpit. E ramis viridibus tenerioribusque (nam validiores glauco sunt colore) Julio Augustoque mensibus, flores prorumpunt violacci, rotarum forma, quibus succedunt baccae minutae, teretes mollesque, colore coccineo. Folia, figura cordis, lancearum instar acuminata sunt. Radices et rami, quotannis recens decerpiti, a medicis ad arthritin aliasque morbos curandos cum successu adhibentur. Etiam externe applicata haec herba in morbis cutaneis utilis est. Sed magna circumspectione ea est utendum, nam, violentum remedium cum sit, plus nocere, quam prodesse potest. At esu baccarum, que nitidae

sunt colore rubro, omnino est abstinendum, quia venenum in se continent.

Fig. 2. Cochlearia.
(*Cochlearia officinalis*.)

Cochlearia in Anglia, Hispania, Hollandia et in Belgio ad littora provenit. Per Germaniam frequenter in hortis seritur. Caulis hujus plantae, altus 3 pollices, in plures ramos longo petiolo instructos dividitur, in quorum extremis folia rotunda, cordis figuram imitantia, prominent, colore viridi nitidoque, sapore acerbo, salso. In principali petiolo, mense Majo et Junio, flores prorumpunt minuti, albi. Cochlearia navigantibus herba est summi momenti, namque scorbuto inprimis medetur, atque in multis littoribus copiose nascitur. Aut cruda cemeditur, instar acetarii, aut succus ejus expressus sumitur.

Spiritus item, ex hac herba praeparatus, in multis morbis utilis est.

ORVOSI PLANTÁK.

1. Kép. A' Keserédes Tsutsór.

(Solanum dulcamara.)

A' Keserédes (Veres Ebiszölö, vagy Izsalag) a' sövény kerítések mellett, és az árnyékos helyeken egész Európában vadon terem. Ez tsemete nemű plánta, melly 9—10 esztendeig tart, és a' közelévé bokrokra, a' kőkerítésekre és karókra magasan felfut. Az idei zöld hajtásából, (az idősebbek szürke héjjúk) Juliusban 's Augusztusban hajtanak ki kerekes violaszín virágai, mellyek azután apró, hosszú gömbölyeg lágy és skárlátszínű bogýókat teremnek. A' levelei dárdaformák, kihegyezettek. A' gyökereinek 's ágainak, mellyeket esztendőnként frissiben szednek le, az orvosok a' köszvény 's más nyavalányák ellen veszik használ. Külsőképpen is hasznos a' keserédes a' pattogzások 's tarjag ellen; mindazáltal vigyázva kell halálnát venni, mert igen erős lévén, többet árthatna, mint használna. Ennek a' szép veres bogýótól örizkedni kell, mert mérgesek.

2. Kép. A' kalán Torma.

(Cochlearia officinalis.)

A' kalán Torma Ángliában, Frantzia Spányol- és Magyarországban terem a' tenger partok mellett. Németországban pedig a' kertekben bőven termesztetik. Ennek 3 lábáig magas szára több kinyúló ágakra oszlik, a' mellyen kerek szívforma levelei vannak, ezek fényes zöldek, és keserű sós ízük. Fejér virágai a' közép szárán Májusban és Juniusban mutatják mágokat. A' kalán Torma a' tengéri útazókra nézve felette betses plánta, mint hogy ez a' vérveszés vagy skorbút ellen legjobb orvosság, 's egyszersmind a' tenger partok mellett olly bőven találhatik. Ezt vagy nyersiben eszik saláta gyanánt, vagy a' kifatsart levét iliszák.

A' kalán Tormából spiritust is főznek, a' melly sok tekintetben hasznos.

ARZNEY PFLANZEN.

Fig. 1. Das Bittersüßs.

(Solanum dulcamara.)

Das Bittersüßs oder die Alpranke wächst an Zäunen und schattigen Plätzen in ganz Europa wild. Es ist ein strauchartiges Gewächs, das 9 bis 10 Jahre dauert, und mehrere Fuß hoch sich an den nachstehenden Sträuchern, Mauern und Pfählen in die Höhe rankt. Aus den jüngern grünen Zweigen (die ältern haben eine graue Rinde) treiben im Julius und August die violetten radförmigen Blüthen hervor, die nachher kleine, länglichrunde, weiche Beeren von scharlachrother Farbe ansetzen. Die Blätter sind herzförmig, spießartig zugespitzt. Die Wurzeln und Zweige, die man jährlich frisch einsammelt, brauchen die Ärzte mit Erfolg für die Gicht und andere Krankheiten. Auch äußerlich angewendet thut das Bittersüßs bey Hautausschlägen gute Dienste. Doch muß man es sehr vorsichtig brauchen, da es als ein heftiges Mittel leicht mehr schaden als nützen kann. Vor dem Genuss der schönen rothen Beeren hüthe man sich, denn sie sind giftartig.

Fig. 2. Das Löffelkraut.

(Cochlearia officinalis.)

Das Löffelkraut oder auch Scharbockskraut genannt, wächst in England, Spanien, Holland und den Niederlanden an den Seeküsten. In Deutschland wird es häufig in den Gärten gezogen. Der 3 Zoll hohe Stengel dieser Pflanze, theilt sich in mehrere langgestielte Äste, an denen die runden herzförmigen Blätter sitzen, die glänzend grün sind, und einen bittren salzigen Geschmack haben. An dem Hauptstengel kommen im May und Junius die kleinen weißen Blüthen zum Vorschein. Das Löffelkraut ist für die Seefahrer eine kostbare Pflanze, da es eins der besten Heilmittel gegen den Scorbust oder Scharbock ist, und sich zugleich an vielen Seeküsten so häufig findet. Man ist es entweder roh als Salat, oder gebraucht den ausgepressten Saft.

Auch leistet der aus dem Kraute bereitete *Löffelkrautspiritus* in mehreren Fällen gute Dienste.

PLANTES MÉDICINALES.

Fig. 1. La Douce-amère, Dulcamara ou Morelle rampante.

(*Solanum dulcamara.*)

Cette plante croît naturellement dans presque toute l'Europe le long des haies et dans des endroits ombragés. Elle forme un arbrisseau, qui peut durer 9 à 10 ans, et ses tiges sarmenteuses rampent sur la terre ou grimpent sur des buissons ou sur des murs et échafauds voisins. Dans les vieux sarmens l'écorce est grise; dans les jeunes au contraire elle est verte et ceux-là poussent dans les mois de Juillet et d'Août des fleurs violettes disposées en forme de roue et en grappes. A ces fleurs succèdent des petites baies ovales, molles et de couleur d'écarlate. Ses feuilles sont oblongues et en manière de fer de pique. Les branches ainsi que les racines sont cueillies fraîches dans chaque année, et les médecins les emploient avec succès dans les maladies arthritiques; on s'en sert aussi extérieurement avec avantage contre la gale et d'autres maladies de peau. Il faut en faire usage cependant avec précaution, parce qu'elles sont un remède très violent, et pourraient bien devenir plus nuisibles qu'utiles. Qu'on se garde surtout d'en manger les belles baies rouges, car elles sont vénimeuses.

Fig. 2. Le Cochlearia ou l'herbe aux cuilliers.

(*Cochlearia officinalis.*)

L'herbe aux cuilliers se trouve en Angleterre, en Espagne, en Hollande et dans les Pays-Bas, où elle croît aux côtes de la mer. En Allemagne on la voit souvent plantée dans les jardins. La tige est haute de 3 pouces; les feuilles sont arrondies en cœur, d'un vert luisant et portées sur des queues longues; leur goût est très-acré et piquant. Les fleurs, qui poussent de la tige dans les mois de Mai et de Juin, sont petites et de couleur blanche. Cette plante est d'un grand prix pour les navigateurs, car elle tient un des premiers rangs parmi les spécifiques contre le scorbut et se trouve aussi en abondance sur beaucoup de côtes. On la mange tantôt toute crue comme de la salade, tantôt on en prend le suc ou l'infusion.

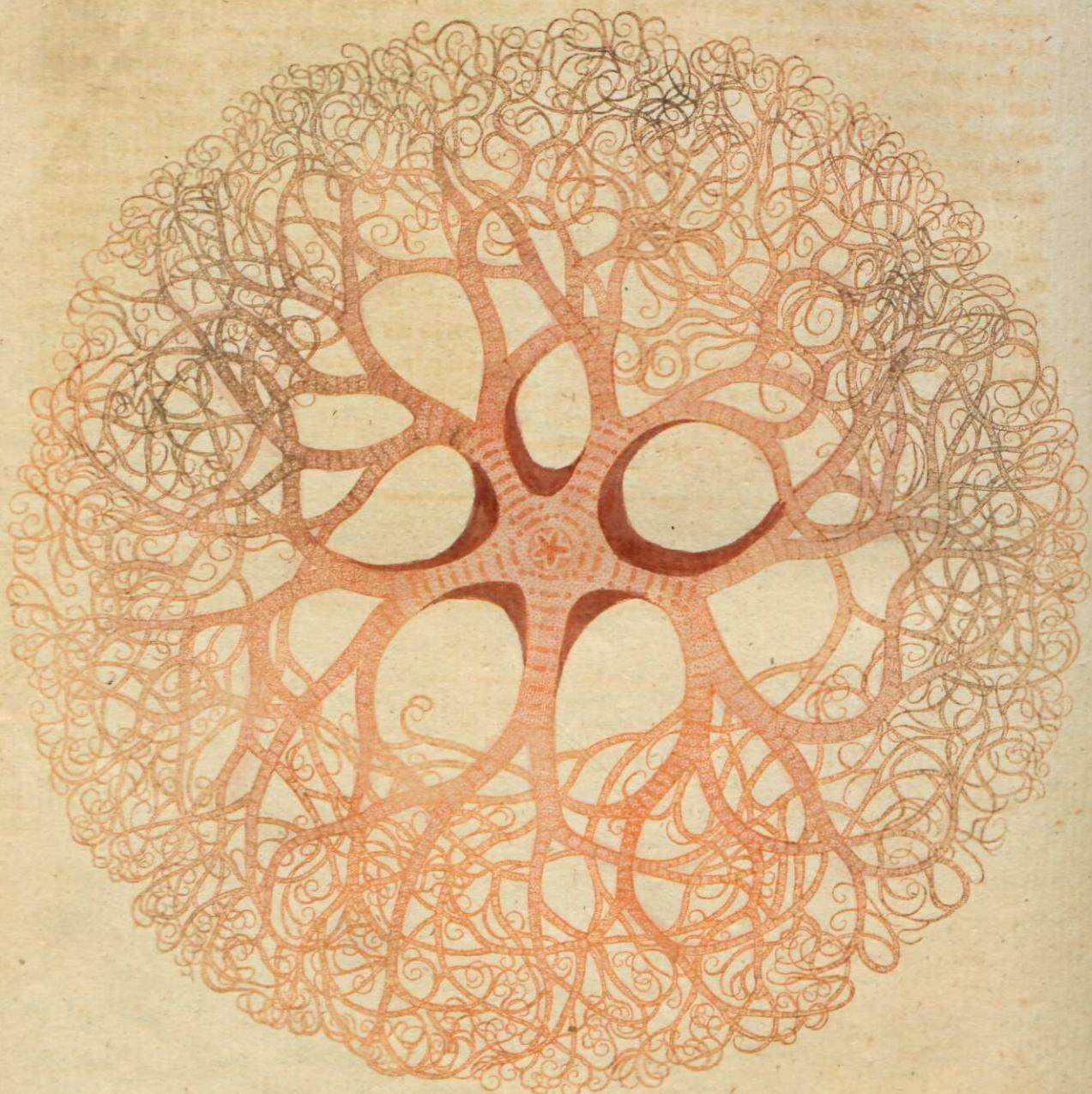
On tient aussi dans les boutiques un esprit distillé de cette plante, qui rend d'excellens services dans plusieurs maladies.

Wärmer. IV.

Vermes. IV.

Ver. IV.

C A P U T M E D U S A E

(Asterias caput Medusae.)

Caput Medusae, quod in praesenti tabula representatum cernimus, ad asterias spectat, satis numerosum bestiarum marinorum genus, quarum ad hoc usque tempus 33 species cognitae sunt. Horum asteriarum non nulli radiis sive brachiis 10 aut 13, plerique tantum 5 sunt instructi. In posteriorum numero caput Medusae hic depictum notatu dignissimum est. Nomen hic vermis inde obtinuit, quod fibrarum texto multiplici similitudinem aliquam cum crinibus Medusae in fabulis decantatae habere visus est. Corpus asteriae e quinque ramis seu brachiis validis, pari intervallo disjunctis, constat, quorum singuli in alios binos ramos, et singuli horum rursus in binos dividuntur, ita ut haec bifaria divisio in tenuissimos usque ramuscum

los descendat, quorum adeo numerus ad multa millia multiplicatur. Quin in uno Medusae capite ad 80000 talium membrorum feruntur numerata. Haec mollitie antennis limacum similia, anguum instar mutuo inter se connectuntur ac implicantur. Ramis expansis asterias diametro magnitudinem 10 pedum attingit. Victum ei conchylia et vermes praehent, quos mille brachiorum suorum ramis, ad retis modum expansis contractisque dexterime capit, captosque ore, quod dentibus instratum in inferiore corporis parte habet, manducat devoratque.

Asteriae ad omnium prope marium littora versantur, praesertim in mari mediterraneo. Color illis ruber aut fuscus, raro viridis. Ceterum aut in superficie maris natant, aut per fundum ejus corpus trahunt.

A' MEDÚZAFŐ TSILLAGFÉREG.

A' Medúzafő Tsillagféreg.

(*Asterias caput medusae.*)

A' Medúzafő, melly itt le van rajzolva, a' Tsillagféreg faja, a' melly jó nagy Nem a' tengeri állatok között, 's a' mellynek eddig 33 faját esmerik. Némellyek ezek közül 10—13 súgárúak vagy karúak, de többnyire tsak öt súgárúk. Ezen utolsók között az it lerajzolt Medúzafő különösen nevezetes. Ez a' nevét onnan vette, hogy a' Régiék költeményes tudományokban a' kígyós hajú Medúza fejéhez hasonlít.

A' Medúzafő teste 5 egyenlő közü ágakra oszlik 's mindenik ág ismét két új ágakra, ezek ismét kettőre, úgy hogy ez a' páros eloszlás a' legkisesebb ágatskáig mindég így

megy, és sok ezerekre nevekedik. Söt azt állítják, hogy egy ilyen Medúzafón 80 ezer ágatskákat is számláltak már meg. Ezek olyan lágyak, mint a' tsiga szarvai, 's kígyóisan egymásba kunkorgóznak. Nagysága kiterjedt ágaival együtt kerestől mérve 10 lábnyi. Eledele tengeri tsigák és férgek, melyeket igen ügyesen megkaparít, az által, hogy magát hálóformán kiterjesztvén, hirtelen öszverántja, és a' testének alsó részén lévő fogas szájával megemészti.

A' Medúzafő majd minden tenger part körül találtatik, de leginkább a' közép tengerben él. A' színe veres vagy barna, ritkán zöld. Ezek a' tenger fenekén vagy tsúszva mászkálnak az ott lévő testeken, vagy a' víz színén mászkálnak.

DER MEDUSENSTERN.

Der Medusenstern.

(Asterias caput Medusae.)

Der *Medusenstern*, den wir auf der gegenwärtigen Tafel abgebildet sehen, gehört zu den Seesternen, die ein ziemlich grosses Geschlecht der Seethiere ausmachen, und wovon wir bis jetzt 33 Arten kennen. Einige dieser Seesterne haben 10 bis 13 Strahlen oder Arme, die mehresten aber nur fünf. Unter den letztern ist nun der hier abgebildete *Medusenstern* oder das *Medusenhaupt* vorzüglich merkwürdig. Den Nahmen hat dieser Wurm dadurch bekommen, dass man ihn seines vielfachen Geflechtes wegen mit dem Schlangenhaar der in der Fabellehre bekannten *Medusa* verglich.

Der Körper des Medusensterns besteht aus 5 starken, gleich weit auseinander stehenden Ästen oder Armen, wovon sich jeder in zwey neue Äste theilt, dieser wieder gleichfalls in zwey andere, so dass diese zweytheiligen Unterabtheilungen bis in die zartesten Ästchen

fortgehen, die sich bis in die tausende erstrecken. Ja man will an einem einzigen Medusenstern bis zu 80,000 solcher kleiner Glieder gezählt haben. Sie gleichen in der Weichheit den Hörnern der Schnecken, und schlingen sich schlangenartig in einander. Er erreicht mit ausgebreiteten Ästen im Durchmesser eine Grösse von 10 Fuss. Seine Nahrung besteht in Conchilien und Gewürmen, die er durch schnelle Zusammenziehung der tausendfältigen Äste seiner Arme, welche er wie ein Netz ausspannt, sehr geschickt zu fangen weiss, und sie mit seinem am untern Theile des Körpers befindlichen Maule, das mit Zähnen versehn ist, verzehrt.

Die Medusensterne halten sich an den Ufern fast aller Meere auf, vorzüglich aber leben sie im mittelländischen Meere. Von Farbe sind sie roth oder braun, seltner aber grün. Sie kriechen entweder schleichend über die Gegenstände am Meerboden weg, oder schwimmen auf der Oberfläche des Wassers.

LA TETE DE MEDUSE.

La tête de Méduse.

(*Asterias caput Medusae.*)

La tête de Méduse, qu'on voit représentée sur la table ci-jointe, est une espèce d'étoiles de mer, qui font une famille d'animaux de mer assés considérable, et dont on connaît jusqu'à présent 33 espèces différentes. Ces étoiles de mer varient par le nombre de leurs rayons ou branches; quelques unes en ont 10 jusqu'à 13, mais d'autres et la plupart n'en ont que cinq. L'espèce, dont il est ici question, et qu'on nomme la tête de Méduse, est du nombre de celles qui n'ont que 5 rayons, et sa structure singulière la rend très-rémarquable. Le nom qu'on lui a donné vient de la quantité de ses ramifications qui ressemblent à des tresses de cheveux et qui ont été comparées avec les serpents qui remplaçaient dans la mythologie les cheveux sur la tête de la fameuse Méduse.

Le corps de cet animal consiste en cinq grosses branches rangées à distance égale l'une de l'autre; chacune de ces branches se partage de nouveau en deux rameaux et ces ra-

meaux en deux autres et ainsi successivement en une infinité de petites ramifications dont les dernières sont aussi fines, que des cheveux. On prétend avoir compté plus de 80,000 de ces petits rameaux dans une seule tête de Méduse. Toutes ces branches et ces rameaux ressemblent pour la mollesse aux cornes de limas et ils s'entrelacent de la manière des serpents. En comptant tous ces rayons étendus l'animal peut parvenir à une grandeur de dix pieds de diamètre. Sa nourriture consiste en coquillages et en vers, qu'il sait prendre avec une grande adresse en serrant subitement les rameaux de ses bras, après les avoir tenu étendus comme un filet. Il dévore ensuite sa proie avec sa bouche, qui est placée sur le côté inférieur du corps et garnie de dents.

On trouve des têtes de Méduse aux côtes de presque toutes les mers, mais en plus grande quantité sur les rivages de la méditerranée. Leur couleur est rouge ou brune; très rarement ou en troupe de vertes. Elles nagent tantôt sur la surface de l'eau, tantôt elles se traînent sur le fond de la mer.

Verm: Gegenst. XXXI. Miscellanea. XXXI. Melanges. XXXI.

Fig. 2

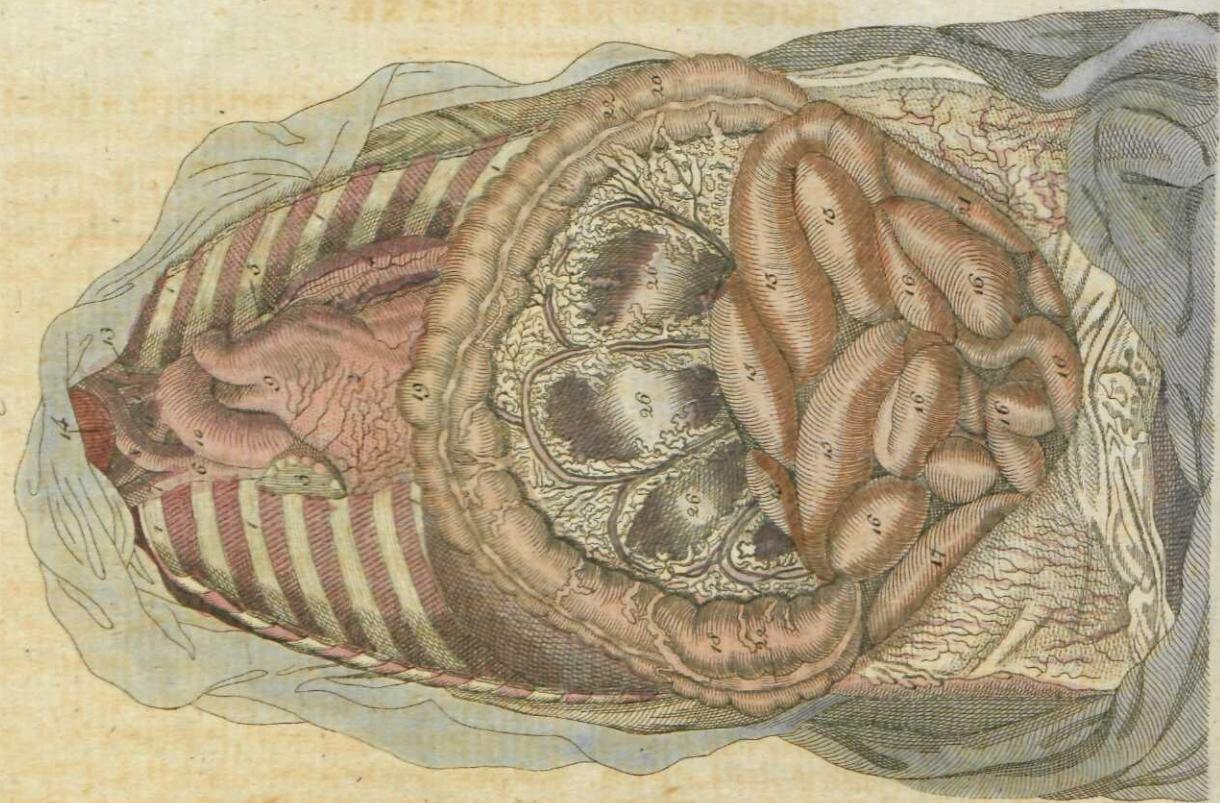
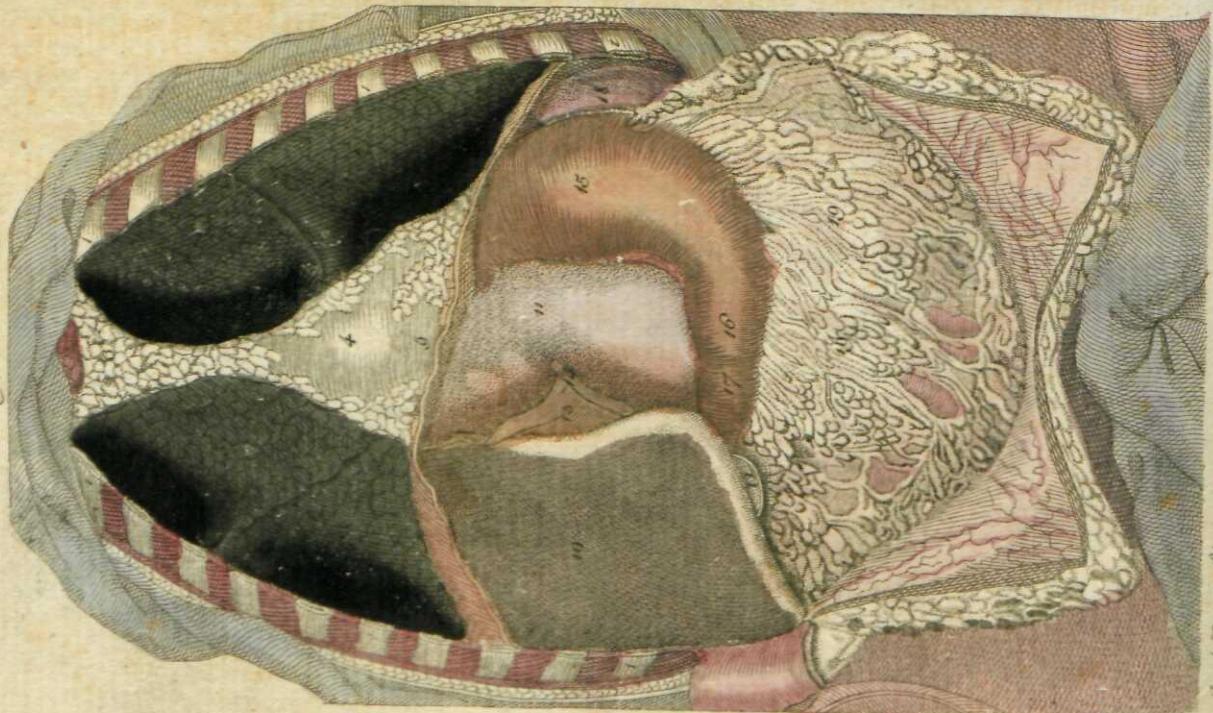

Fig. 1.

SITUS INTESTINORUM IN CORPORE HUMANO.

In hac et sequente tabula Nr. 49. pluribus imago-
ginibus praecipuas corporis humani partes
repraesentatas cernimus, quas plerique homi-
nes, inepto ducti fastidio, cognoscere hor-
rent. Attamen cum ex his corporis nostri par-
tibus bona vel mala valetudo dependeat, ac-
curatiore earum cognitione multis morbis aut
occurrere aut celerius mederi possent.

Fig. 1. Situs intestinorum, pecto-
ris et alvi.

Ecce apertum pectus alvumque. Omnia in-
testina situm suum habent naturalem. Tan-
tum os pectorale et costarum pars anterior
demta sunt. Fig. 1. Costae. 2. Glandula thy-
roidea. 3. Thymus pinguedine obductus. 4.
Pericardium. 5 et 6 Pulmo dexter. 7 et 8. Pul-
mo sinister. 9. Diaphragma, quo cavitas pe-
ctoris ab alvi cavitate separatur. 10 et 11 Je-
cur. 12 Fundus vesicae felleae. 13. Ligamen-
tum rotundum jecoris. 15. Stomachus 16. Py-
lorus seu pars inferior stomachi. 17. Prima
initia intestini duodenii. 18. Pars splenis. 19
Epiploon gastro-colicum,

Fig. 2. Cavitatis pectoris et alvi
apertae facies altera.

In hac figura major pars costarum 1. 1. ef-
fracta est, quam in Fig. 1. recisis etiam tum
pulmonibus et arteria aspera, tum adipe et
pericardio. Hinc est, quod in Fig. 2 cor ap-
paret. Fig. 3. auriculam cordis exhibet. 4.
Ventriculus aortae seu ventriculus sinister
cordis. 5. Appendix auriculae sinistrae cordis.
6. Vena cava superior. (Venae sunt vasa san-
guinis, ad sanguinem e reliquo corpore in cor
reducendum destinata) 7 et 8. Vena jugalis
pectoris dextra et sinistra. 9. Arteria pulmo-
naria sanguinem in pulmonem deferens. (Ar-
teriae sunt vasa sanguinis, per quae sanguis
e corde in totum corpus propellitur, quemad-
modum eum postea venae rursus ad cor refe-
runt) 10. Arcus aortae, per quam omnis san-
guis in corpus effunditur. 11. Truncus commu-
nis arteriae tum capitis tum jugularis. 12. Ar-
teria sinistra capitis. 13. Arteria sinistra jugu-
laris 14. Glandula thyroidea 15. Intestinum je-
junum cum ileo 16 et 17. ad intestina, *tenuia* dic-
ta, pertinens. 18. 19. 20. Colon, hic sursum re-
flexum, ad *intestina crassa* spectans. 21. Pars
coliiliaci. 22. Ligamentum coli anterius. 23 24
et 25. Mesocolon. 26. Pars mesocoli.

A' BELSÖRÉSZEK FEKVÉSE

AZ EMBERI TESTBEN.

Itt, és a' következéndő 49 szám alatt több rajzolatban láthatjuk az emberi testnek föbb részeit, mellyeket sok emberek balgatag irányásból látni sem akarnak. Holott ezeknek közelebbvaló megvizsgálása és esmréte által, sokszor elkerülhetnének vagy hirtelen megorvosolhatáának némelly betegségeket, minthogy a' testnek egésséges vagy beteges állapotja ezen részektől függ.

1. Kép. A' Mejj és Has belsöré-szeinek fekvése.

Itt látjuk a' Mejjet és Hasat felnyitva. minden belsörész természeti fekvésekben szemléltetnek. Tsak a' mejjtsont és az oldalak első részei vannak elvéve.

1. kép. Az Oldaltsontok. 2. A' Pillenpáty. 3. A' Mejjmirigyeik kövérséggel bévonva. 4. A' Szívtok. 5. és 6. A' Tüdő jobb fele. 7. és 8. A' Tüdő bal fele. 9. A' Böndö, (melly a' mejjüreget a' has üregétől elválasztja) 10. és 11. A' Máj. 12. Az Epehójag allya. 13. A' Májkötelekje. 14. A' Májfodor. 15. A' Gyomor. 16. A' Gyomor feneke. 17. A' Gömbötz út. 18. A' Lép. 19. A' Fodorhájj.

2. Kép. A' felnyitott Mejj és Hasüreg második előadása.

Itt az Oldaltsontok méjjében leszedettek 1. 1. mint az 1. képnél. A' Tüdő a' levegőtsövel, a' kövérség a' szívtokkal együtt levágattak. Ez által a' Szív 2. kép. látható lett. 3. kép. a' Szívgyükeret mutatja. 4. A' Szívnak bal ürege. 5. A' Szív Nyitja. 6. A' Térítőerek gyökere. (a' térítőerek a' vért viszik viszsa a' testnek minden részeiből). 7. és 8. A' Térítőérnek jobb és bal ága a' mejjben. 9. A' Tüdőre szolgáló verőér, melly a' vért a' tüdőbe viszi, (Erek v. Verőerek azok, mellyek a' vért az egész testbe szélyel hordják és elterjesztik, mellyeket osztán a' térítőerek szednek fel és visznek viszsa a' szívre). 10. A' Verőér gyökere, melly a' vért a' testbe eloszlatja. 11. A' Verőerek gyökere melly a' före szolgál. 12. A' bal Verőér a' före. 13. A' kultos bal Verőér. 14. A' Pillenpáty. 15. A' Korgó belek. 16. és 17. ezen terek gös békkel együtt. 18. 19. 20. A' vastag Hurka, melly itt felkanyarodik. 21. A' Béltsont-hurkának egy része. 22. A' vastag Hurka első fodra. 23. 24. és 25. A' vastag Hurka fodor hájja. 26. Ennek egy része.

LAGE DER EINGEWEIDE IM MENSCHLICHEN KÖRPER.

Wir sehen hier und auf folgender Tafel No. 49. in mehrern Abbildungen die *hauptsächlichsten Theile des menschlichen Körpers*, welche die mehresten Menschen aus thörichtem Ekel kennen zu lernen sich scheuen. Und doch würden sie, da von diesen Theilen der gesunde oder kranke Zustand unsers Körpers abhängt, durch deren nähere Kenntniß eine Menge Krankheiten vermeiden oder schneller zu heben wissen.

Fig. 1. Die Lage der Eingeweide, der Brust und des Unterleibes.

Hier erblicken wir die Brust und den Unterleib geöffnet. Alle Eingeweide liegen in ihrer natürlichen Lage. Bloß das Brustbein und die vordern Theile der Rippen sind weggenommen.

Fig. 1. Die Rippen. 2. Die Schilddrüse. 3. Die Brustdrüse mit Fett bedeckt. 4. Der Herzbeutel. 5 und 6. Die rechte Lunge. 7 und 8. Die linke Lunge. 9. Das Zwerchfell (sondert die Brusthöhle von der Bauchhöhle.) 10 und 11. Die Leber. 12. Der Boden der Gallenblase. 13. Das Hängeband der Leber. 14. Das runde Leberband. 15. Der Magen. 16. Der Pförtner oder untere Theil des Magens. 17. Der erste Anfang des Zwölffingerdarms. 18. Ein Theil der Milz. 19. Das Magen- und Grimmdarmnetz.

Fig. 2. Zweyte Ansicht der geöffneten Brust- und Bauchhöhle.

In dieser Figur sind die Rippen 1. 1. weiter als in *Fig. 1.* weggebrochen worden; die Lungen sammt der Luftröhre, das Fett so wie der Herzbeutel sind weggeschnitten. Hierdurch kommt *Fig. 2.* das *Herz* zum Vorschein. *Fig. 3.* zeigt das *Herzohr*. 4. Die *Aortenkammer* oder *linke Herzkammer*. 5. Der Anhang des linken Vorhofs. 6. Die obere *Hohlvene* (*Venen* oder *Blutadern* sind *Blutgefäß*e, die das Blut aus dem übrigen Körper ins Herz zurück führen.) 7 u. 8. Die rechte und linke *Drosselvene* der Brust. 9. Die *Lungenarterie*, welche das Blut in die Lungen führt (*Arterien* oder *Pulsadern* sind *Blutgefäß*e, die das Blut vom Herzen aus durch den ganzen Körper verbreiten, so wie es hernach die *Venen* wieder zum Herzen zurück führen.) 10. Der *Bogen der Aorta* oder der *grossen Pulsader*, wodurch alles Blut in den Körper geht. 11. *Gemeinschaftlicher Stamm* der *rechten Kopf- und Schlüsselarterie*. 12. Die *linke Kopfarterie*. 13. Die *linke Schlüsselarterie*. 14. Die *Schilddrüse*. 15. Der *Leerdarm* nebst 16 und 17. dem gewundenen Darme gehört zu den sogenannten *dünnen Därmen*. 18. 19. 20. Der *Grimmdarm*, der hier in die Höhe geschlagen erscheint, gehört zu den sogenannten *dicken Dämmen*. 21. Ein Theil der *Darmeinkrümmung*. 22. Das *vordere Band des Grimmdarms*. 23. 24 und 25. Das *Gekröse des Grimmdarms*. 26. Ein Theil davon.

SITUATION DES ENTRAILLES DANS LE CORPS HUMAIN.

Le tableau ci joint ainsi que celui N. 49. représentant les entrailles principales qui sont enfermées dans le corps humain; le vulgaire des hommes est assés imbécille pour qu'il lui répugne les étudier dans leurs détails, mais ces gens-là ne savent pas que l'état de santé et de maladie de notre corps dépend principalement de ces différentes parties et que par conséquent leur connaissance particulière peut non-seulement faire éviter un grand nombre de maladies, mais aussi les guérir avec plus de facilité.

Fig. 1. La situation des Entrailles de la poitrine et du bas ventre.

Nous voyons ici la poitrine et le bas ventre ouverts et toutes leurs entrailles dans leur situation naturelle; il n'en manquera que le breshet et la partie antérieure des côtes.

Fig. 1. Le reste des côtes. 2. Une partie de la grande thyroïde. 4. Le thymus couvert de graisse. 5 et 6. Le péricarde. 7 et 8. Le poumon droit. 9 et 10. Le poumon gauche. 9. Le dia-phragme, qui sépare la cavité de la poitrine de celle du bas ventre. 10 et 11. Le soie. 12. Le fond de la vésicule du fief. 13. Le ligament sus-pensoire du foie. 14. Le ligament rond du foie. 15. L'estomac. 16. Le pylore ou la partie inférieure de l'estomac. 17. Le commencement du duodénum. 18. Une partie de la rate. 19. L'épiploon gastro-colique.

Fig. 2. Second aspect des cavités ouvertes de la poitrine et du bas ventre.

Dans cette figure on a ôté une plus grande partie des côtes, que dans *Fig. 1.* et plus encore les poumons, la trachée-artère, la graisse et le péricarde; de sorte qu'on voit *Fig. 2.* le cœur, *Fig. 3.* l'oreillette du cœur, 4. Le ventricule gauche du cœur. 5. L'appendice de l'oreillette gauche du cœur. 6. La veine cave supérieure. (Les veines sont des vaisseaux sanguins, par les-quels le sang distribué jusqu'aux extrémités du corps est rapporté au cœur.) 7 et 8. La veine jugulaire droite et gauche de la poitrine. 9. L'artère pulmonaire, qui porte le sang aux poumons. (Les artères sont des vaisseaux sanguins, qui distribuent le sang jusqu'aux extrémités du corps où il est reçu par les ramifications des veines qui le rapportent au cœur.) 10. La crosse (ou courbure) de l'aorte par laquelle le sang est poussée dans le corps. 11. Le tronc commun de la carotide et sous-clavière droite. 12. L'artère carotide gauche. 13. L'artère sous-clavière gauche. 14. La glande thyroïde. 15. Le jéjunum, qui appartient aux boyaux deliés ainsi que 16 et 17. L'iléon. 18, 19 et 20. Le colon qui paraît ici renversé en dessus et qui fait partie des gros boyaux. 21. Une partie du colon iliaque. 22. Le ligament antérieur du colon. 23, 24. et 25. Le mésocolon. 26. Une partie de mé-socolon.

Vögel XLVI.

Aves. XLVI.

Oiseaux. XLVI.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

Fig. 6.

AVES RAPACES DIVERSORUM GENERUM.

Falco ossifragus.

(Fig. 1. Mas. Fig. Femina.)

Hic maximis avium rapaciorum adnumerandus est, nam in longitudinem pedum 3 et pollicum 10 crescit, et alis expansis spatium 8 pedum explet. Exceptis quibusdam Germaniae partibus, in tota fere Europa, Asia et America boreali reperitur. Amat littora marium, lacus fluviosque piscosos, ibique praedae sibi gratissimae, piscibus, insidiatur. Minus acutis oculis, quam ceterae aves rapaces, et brevioribus pennis praeditus, minus alte volat, et proprius terram dunatan et aquarum superficiem fertur. Nidum in silvis remotis, in altissimis arboribus e sarmentis construit. Pennarum color e rubro, nigro et fusco canescente permixtus. Ungues flavi, squamosi. Mas paullo minor semina, pennas habet colore multo lucidiore, maculis albis hic illic immixtis.

Fig. 3. Falco gallicus.

Falco hic, pedes 2 longus, latus 5, praecipue in Gallia degit. Occiput, cervicem, dorsum et alas habet e cano fusca; collum, pectus et ventrem alba, adspersa maculis e rubro fuscis. Vicitat diversis bestiis, ut ratis, muribus, cricetis etc. nec tamen ranas spernit.

Fig. 4. (Falco haliaeetus.)

Hic piscationibus valde nocet, quod praecipue piscibus vicitat, quos, visu praeditus acutissimo, e sublimi aere speculatus, veloci lapsu descendens in eos

irruit. Longitudo ejus est 2 pedum et pollicum 5, latitudo alis expansis pedum 6 et totidem pollicum. Color colli et ventris albus est, maculis rubris fuscisque; alae e nigro fuscae, margine albo, pedes flavi, pars superior capitis flavescens albaque. Non modo in Europa, sed etiam in multis partibus Asiae, Africæ Americaeque reperitur. In Germania haud rarus est.

Fig. 5. Falco aquilinus.

Pulcher hic falco, longus pedem et 11 pollices, praecipue in Cayana Americae regione occurrit. Pennas habet nites colore Indico, pedes flavi, rostrum caeruleum, circumdatum pelle quasi cerea colore flavo obscuriore. Guttur et latera capitis pennulis minutis purpureis ornata sunt.

Fig. 6. Buteo.

(Falco buteo.)

Buteo, universae Germaniae inter aves rapaces notus, etiam in ceteris Europæ partibus et America vivit. Longus 2 pedes et 3 pollices, latus pedes 5, pennas habet coloribus ferrugineo et fusco canescente alternantibus, alarum pinnas e nigro fuscas: sed tamen colorum varietas in buteonibus saepe diversissima est. Nidum in silvis, et quidem pinis altissimis, e sarmentis temere construit, in eoque ova coloris albidii deponit. Vicitum ei praebent cum diversa animalia minora lactantia, tum vero praecipue lacerti, ranas, bufones, natrices aliaque amphibia.

KÜLÖMBFÉLE RAGADOZÓ MADARAK.

A' tsonttörő Sólyom.

(*Falco ossifragus.*)

1. Kép. A' Hím. 2. Kép. A' Nőstény.

A' tsonttörő Sólyom a' legnagyobb ragadozó madarak közé tartozik, úgy hogy a' hossza 3 lábnyi 's 10 íznyi, szélessége pedig kiterjesztett szárnyaival együtt 8 lábnyi. Találtatik isaknem egész Európában, Ázsiában és éjszaki Ámérikában, 's Németországban is imitt amott. Főképpen a' tenger partok felé, a' halastók és folyóvizek körül szeret lakni, a' hol kedves eledele a' halak után ólalkodik. Nem bír olly éles látással, mint a' többi ragadozó madarak, és az evező tollai is rövidebbek; a' honnan alatt jár 's 'tsak a' víz színén kóvályog. A' fészkét magános erdőkben a' fákra rakja galyóból. A' tollai veres, fekete és szürke-barna tarkajúk. A' lábai szárban sárgák és pikkelyesek. A' him valamivel kiszebb mint a' nőstény, és a' tollai világosabbak 's imitt amott fejér foltosak.

3. Kép. A' Frantzia Sas.

(*Falco gallicus.*)

Ez a' Sas 2 lábnyi szélességére és 5 lábnyi hosszúságra nő meg, 's főképpen Frantziaországban találhatók. A' tarkója, háta és a' szárnyai szürke barnák, a' nyaka, mellje és hasa fejérek rötbarna foltokkal. Ez sokféle apróbb állatokkal él, p. o. patkányokkal, egerekkel, hörcsökkel 's a' t. de még a' békákat sem utálja.

4. Kép. A' halászó Sas.

(*Falco halizeetus.*)

A' halászó Sas a' halászatnak igen káros, mint-

hogy leginkább halakkal él. Éles látása lévén magasról meglátja azokat, 's letsap reájok. A' hossza 2 lábnyi 5 íznyi, szárnyai szélessége pedig 6 lábnyi, 6 íznyi. Tollai a' nyakán és hasán fejérek, veres és barna foltokkal. A' szárnyai fekete barnák fejér szegélyesek, a' lábai sárgák, a' feje teteje sárgás és fejér. A' halászó Sas Európán kívül is lakik, Ázsiának, Áfrikának és Ámérikának több részeiben. Németországban nem ritka, valamint nálunk sem.

5. Kép. A' kék Sas.

(*Falco aquilinus.*)

Ez a' szép Sas 1 lábnyi 11 íznyi hosszú, 's főképpen Ámérikában, név szerént Kajennában lakik. A' tollai fényes szederjes kékek, a' lábai sárgák, az orra kékes, setet sárga vialszártával. A' torka és a' feje két oldalról bársony színű veres tollatskákkal ékeskedik.

6. Kép. Az ölyü Sas.

(*Falco buteo.*)

Az Ölyü vagy Ölyv közönségesen esmeretes ragadozó madár nálunk; a' melly Európában más Országokban is találtatik, és éjszaki Ámérikában. Ennek a' hossza 2 lábnyi 3 íznyi, 's 5 lábnyi széles. A' tollai váltólag rozsdafolinuk és szürkebarnák, az evező szárnyai feketebarnák; jóllehet az Ölyük színe nem minden ugyan ez. Az erdőkben a' legmagasabb fenyőfákon fészkel, és ezen galyakból öszvehányt veteit fészkebe 3—4 fejér tojást tojik. Az eledele sokféle apróbb állatkból áll, főképpen pedig gyíkokból, békákból, apróbb kígyókból 's más úszómáiszó állatokból.

RAUBVÖGEL VERSCHIEDENER ART.

Der Seeadler.

(*Falco ossifragus.*)

Fig. 1. Das Männchen. Fig. 2. Das Weibchen.

Der Seeadler gehört mit zu den größten Raubvögeln, denn er erreicht eine Länge von 3 Fuß 10 Zoll, und misst mit ausgespannten Flügeln 8 Fuß. Man findet ihn außer einigen Gegenden Deutschlands, fast in ganz Europa, in Asien und Nordamerika. Er hält sich gewöhnlich am Meeressufer, an fischreichen Landseen und Flüssen auf, wo er seiner Lieblingsnahrung, den Fischen nachstellt. Da er weniger scharf als die übrigen Raubvögel sieht, und seine Schwingen auch kürzer sind, so fliegt er nicht hoch, und streicht nur über die Erde und Wasserflächen hin. Sein Nest baue er in entlegene Waldungen auf die höchsten Bäume aus Reisig. Das Gefieder des Seeadlers besteht aus einer Mischung von Roth- Schwarz- und Graubraun. Die Beine oder Fänge sind gelb und geschuppt. Das Männchen ist etwas kleiner als das Weibchen, und sein Gefieder ist viel heller, und hie und da mit weißen Stellen untermischt.

Fig. 3. Der französische Adler.

(*Falco gallicus.*)

Dieser Adler wird 2 Fuß lang, 3 Fuß breit, und lebt vorzüglich in Frankreich. Der Hinterkopf, Nacken, Rücken und die Flügel sind graulich braun, der Hals, die Brust und der Bauch weiß mit rothbraunen Flecken. Er lebt von mehreren kleinen Thieren, als Ratten, Mäusen, Hamstern u. s. w. Doch verachtet er auch Frösche nicht.

Fig. 4. Der Fischaar.

(*Falco haliaeetus.*)

Der Fischaar oder die Moosweihe ist dem

Fischereyen sehr nachtheilig, da Fische seine hauptsächlichste Nahrung sind. Er erblickt sie wegen seines scharfen Gesichts in der größten Höhe, und schiesst dann schnell auf sie herab. Seine Länge beträgt 2 Fuß 5 Zoll, seine Flügelbreite 6 Fuß 6 Zoll. Das Gefieder ist am Hals und Bauch weiß, mit rothen und braunen Flecken. Die Flügel sind schwarzbraun, weiß gesäumt, die Füsse gelb, der Obertheil des Kopfes gelblich und weiß. Man trifft den Fischaar außer Europa, auch in mehrern Theilen von Asien, Afrika und Amerika an. In Deutschland ist er nicht selten.

F. 5. Der Falke mitrother Kehle.

(*Falco aquilinus.*)

Dieser schöne Falke wird 1 Fuß 11 Zoll lang, und findet sich vorzüglich in Cayenne in Amerika. Sein Gefieder ist glänzend Indigblau, die Füße sind gelb, der Schnabel bläulich mit einer dunkelgelben Wachshaut. Die Kehle und Seiten des Kopfs sind mit kleinen purpurrothen Federchen besetzt.

Fig. Der Bussard.

(*Falco buteo.*)

Der Bussard oder Mäusefalk ist ein in ganz Deutschland bekannter Raubvogel; lebt aber außerdem auch noch in den übrigen Ländern von Europa und in Nordamerika. Er ist 2 Fuß 3 Zoll lang, und 5 Fuß breit. Sein Gefieder ist ein abwechselndes Rostbraun und Graubraun, die Schwungfedern schwarzbraun; doch ist das Farbenspiel bey dem Bussard oft sehr verschieden. Er nistet in Wäldern auf den höchsten Fichten, und legt in ein aus Reisig unordentlich zusammen gebautes Nest 3 bis 4 weißliche Eyer. Seine Nahrung besteht außer mehreren kleinen Säugthieren hauptsächlich aus Eidechsen, Fröschen, Kröten, Ringelnaltern und andern Amphibien.

DIFFERENTES ESPÈCES D'OISEAUX DE PROIE.

L'Orfraie ou l'Ossifrage.

(*Falco ossifragus.*)

Fig. 1. Le Mâle. Fig. 2. La Femelle.

L'Orfraie est une des espèces des plus grands oiseaux de proie; il a 3 pieds et 10 pouces de longueur et 8 pieds d'envergure. Il se trouve dans presque toute l'Europe, l'Asie, l'Amérique septentrionale et même dans quelques contrées de l'Allemagne; il se tient volontiers près des bords de la mer et assés souvent dans le milieu des terres à portée des étangs et des rivières poissonneuses, où il peut trouver facilement des poissons, qui font sa nourriture ordinaire. Comme il a la vue moins perçante que les autres oiseaux de proie, et que ses ailes sont aussi plus courtes, il ne s'élève pas à une grande hauteur et plane toujours à une petite distance au dessus de la terre ou de la surface de l'eau. Son nid est fait de broussailles et toujours placé sur les plus grands arbres dans les forêts écartées. La couleur de son plumage est un mélange de rouge, de noir et d'un brun-grisâtre. La peau une de ses jambes est jaune et couverte de petites écailles. Le mâle est un peu plus petit que la femelle; son plumage est aussi plus clair et entremêlé de taches blanches.

Fig. 3. Le Jean-le-Blanc.

(*Falco gallicus.*)

Cet oiseau a deux pieds de longueur et 5 pieds d'envergure. Sa tête, le dessus de son cou, son dos et ses ailes sont d'un brun-cendré; la gorge, la poitrine et le ventre sont blancs variés de taches d'un brun-roux. Il est surtout très-commun en France, et se nourrit de plusieurs petits animaux, tels que de rats, de souris, de hamsters etc.; au besoin il se contente aussi de grenouilles.

Fig. 4. Le Balbuzard.

(*Falco haliaeetus.*)

Le Balbuzard est très nuisible aux eaux pois-

sonneuses, parceque sa nourriture consiste principalement en poissons; comme il a la vue extrêmement perçante, il les apperçoit d'une très grande hauteur et fond sur eux avec rapidité. Il a 2 pieds 5 pouces de longueur, et 6 pieds 6 pouces d'envergure. Son cou et son ventre sont de couleur blanche à taches rouges et brunes; ses ailes sont d'un noir brunâtre et bordées en blanc; ses jambes sont jaunes et le dessus de la tête est blanc et jaunâtre. Cet oiseau est assés commun en Allemagne et repandu en général par toute l'Europe; il se trouve aussi dans plusieurs parties de l'Asie, de l'Afrique et de l'Amérique.

Fig. 5. Le petit aigle d'Amérique.

(*Falco aquilinus.*)

Ce bel oiseau a une longueur de 2 pieds et se trouve surtout à Cayenne en Amérique. Son plumage est de couleur d'azur foncé et très-brillant; ses pieds sont jaunes et le bec est bleuâtre avec un cercle d'un jaune foncé autour des yeux. Sa gorge et les cotés de sa tête sont décorés de petites plumes de couleur de pourpre.

Fig. 6. La Buse.

(*Falco buteo.*)

Cet oiseau de proie est généralement connu en Allemagne, et se trouve aussi dans d'autres pays de l'Europe et dans l'Amérique septentrionale. Il a 2 pieds 3 pouces de longueur et 5 pieds d'envergure. Son plumage est mêlé de couleur de rouille et d'un brun-grisâtre; les plumes des ailes sont d'un brun-noir; il est cependant sujet à varier et on en trouve à peine deux bien semblables et dont les couleurs ne soient mélangées différemment. Son nid est construit de petites branches et placé sur les pins les plus élevés; il pond 2 ou 3 œufs blanchâtres. Sa nourriture principale consiste en plusieurs petits animaux à mamelles, mais à leur défaut il ne dédaigne pas non plus les lézards, les grenouilles, les crapauds, les serpents d'eau et quelques autres amphibiens.

Pflanzen. LXXXIII.

Plante. LXXXIII.

Plantes. LXXXIII.

Fig. 2.

Fig. 1.

PLANTAE VENENATAE EXTRANEAE.

Fig. 1. (*Rhus toxicodendron*.)

Hic frutex, arboreo similis, ad 4 aut 5 pedum altitudinem extollitur. In America septentrionali, praesertim per Virginiam Canadamque sponte sua in pratis provenit, sed tamen et Germaniae coelum fert, ibique in hortis seritur. Frondes habet compositas tribus foliis ovatis, acuminatis, margine dentato, foliorum superficie supra laevi, infra lanosa. Flores, e flavo virides, in uvas collecti, mensse Julio prorumpunt, iisque succedunt baccae siccae virgataeque, quibus hic frutex propagatur. Veneni vim, praesertim diebus aestuosis in eo exserit, quod succus ejus, si nudam cutem contigerit, vesicas excitat, nec tamen mortiferas. Recentiore aeo medici eo cum in membrorum debilitatibus tum aliis morbis etiam feliciter usi sunt.

Fig. 2. (*Rhus vernix*.)

Hic, arboris instar, in Japonia et America boreali proveniens, 15 aut 20 pedum altitudinem attingit. Folia gerit e viridi candidantia,

pennata, in longum acuminata, petiolo rubro. Autumno penitus rubescunt folia, quo facto decidunt. Flores e flavo virescentes prodeunt mense Julio, eosque sequuntur baccae flavescentes. Haec rhois species etiam in Germania sub dio crescit, minus tamen quam praecedens, neque hiemis rigores tolerat. Verum ob veneni vim haec arbor raro, nec nisi fere in hortis botanicis seritur. Effectus veneni fortiores habet, quam prior species. Per aestatis calores vapor ipsius ad intervallum 8 aut 10 pedum nocet, nocentior etiam tangentibus, praesertim vero liquor ille lacteus, male olens, cortici suffusus, cavendus est: nam vesicas et tumores vehementissimos excitat, non raro insanabiles. Multo etiam periculosior est *rhus vernix*, dum aduritur. Qui ei per imprudentiam adusto forte adstitere, statim toto corpore intumuerunt, interituri, nisi opem eis celeriter medicina tulisset. Sed tamen in diversis hominibus diverso effectu vim suam exserit; constat enim, nonnullos eum impune et sine periculo contrectasse manibus. In Japonia vernicis quoddam genus ex eo praeparatur, unde et nomen accepit.

KÜLSŐORSZÁGI MÉRGES PLÁNTÁK.

1. Kép. A' mérges Szömörtze. *(Rhus toxicodendron.)*

A' mérges Szömörtze fás tsemete, melly 4—5 lábnyira nő. Hazája éjszaki Amerika, főképpen Virgínia és Kanada, a' hol a' réteken vadon terem, de a' Németországi egallyat is kiállja és a' kertekben lehet termeszteni. Ennek hármas tojásdad kihegyzett és fogás élü levelei vannak, mellyeknek felső lapjok sima és az alsó bojhos. Ennek sárgás zöld virág bokrétaí Juliusban bujnák ki, a' mellyek száraz tsíkos bogyókat teremnek a' tsemete szaporítására. Mérges vólta főképpen a' nyári hévségen tetszik ki, mert ha akkor a' nedvessége a' bőrhöz ér, hójagot éget rajta, de a' melly nem halálos. A' mái orvosok holt tagok felelevenítésére's más nyavalyák gyógyítására fordítják.

2. Kép. A' firnáztos Szömörtze. *(Rhus vernix.)*

A' firnáztos Szömörtze Japánban és éjszaki Amerikában terem, 's mintegy 15—20 lábnyira nő fel. Ennek világos zöld tollas leve-

lei kihegyzettek 's világos piros nyelűek. Őszire a' levelei minden megveresednek 's úgy hullanak le, Sárgazöldes virágai Juliusban nyitnak, mellyekből azután sárgás bogyók lesznak. Ez a' Szömörtze Németországban a' szabad ég alatt is megtérül; de még sem olyan könnyen mint az előbbi faj, 's a' kemény telet kinem állja. Azonban mérges lévén, nem is örömost termeszti, hanem ha a' Füvészkerékben. Ez az előbbitől még mérgesebb, mert heves nyári napokban már 8—10 lépésnyire veszedelmes a' kigözölgése; de hozzá érni még veszedelmesebb, főképpen a' büdös tejes nedvessége, a' mellytől örizkedni kell. Ez a' nedvesség keserves hójagokat és daganatokat támaszt, 's gyakran gyógyíthatatlanokat. Még mérgesebb plánta ez akkor, ha megforrázzák. Némellyek tudatlanságból ezt mivelvénia 's körülötte állván, egészben felpuffadtak, 's meg is holtak vóna, ha hirtelen Orvos nem érte vóna őket. Mindazáltal a' személyekhez képest különbözőképpen mutatja mérges erejét, úgy hogy némellyek ártalom nélkül is hozzá nyúlhattak. Japánban lakírozó firnáztot készítnek belőle, 's onnan vette a' nevét is.

AUSLÄNDISCHE GIFTPLANZEN.

Fig. 1. Der Giftsumach.

(*Rhus toxicodendron.*)

Der *Giftsumach* oder eichenblättrige Giftbaum ist ein baumartiger Strauch, der eine Höhe von 4 bis 5 Fuß erreicht. Er wächst in Nordamerika, vorzüglich in Virginien und Canada wild auf den Wiesen, dauert aber auch in Deutschland aus, und kann da in den Gärten gezogen werden. Er hat dreygestielte eyförmig zugespitzte und an den Seiten gezähnelte Blätter, die auf der obern Seite glatt, unten aber wöllig sind. Die gelblich grünen Blüthenbüschel kommen im Julius zum Vorschein, und hinterlassen eine trockne gestreifte Beere, wodurch dieser Strauch fortgepflanzt wird. Seine giftigen Eigenschaften äussert er, vorzüglich in heisen Sommertagen, dadurch, dass der Saft, wenn er die bloße Haut berührt, Blasen erregt, die aber nicht tödtlich sind. In neuern Zeiten haben ihn die Ärzte, behutsam angewendet, mit Erfolg bey Lähmungen und andern Krankheiten gebraucht.

Fig. 2. Der Firnißsumach.

(*Rhus vornix.*)

Der *Firnißsumach* wächst als Baum in Japan und Nordamerika, und erreicht eine Höhe von 15 bis 20 Fuß. Die hellgrünen gefiederten Blätter sind länglich zugespitzt, und haben einen hellrothen Blattstiel. Im Herbst werden

die ganzen Blätter röhlich, und fallen dann ab. Die gelbgrülichen Blüthen kommen im Julius zum Vorschein, und setzen dann gelbliche Beeren an. Diese Sumachart kommt auch in Deutschland im Freyen fort, allein nicht so gut als die vorige Art, und hält strenge Winter nicht aus. Doch pflanzt man ihn wegen seiner giftigen Eigenschaften nicht gern an, sondern zieht in meistens nur in botanischen Gärten. Seine giftigen Eigenschaften äussert er stärker als die vorige Art. In heißen Sommertagen ist seine Ausdünstung schon in der Entfernung von 8 bis 10 Fuß gefährlich, noch giftiger ist er aber bey m Berühren, wo man sich vorzüglich vor dem weissen übelriechenden Milchsaft, der unter der Rinde sitzt, hüthen muss. Dieser erregt die heftigsten Blasen und Geschwülste, die oft unheilbar sind. Noch gefährlicher wirkt der Firnißsumach, wenn man ihn anbrennt. Leute, die es aus Unverständthaten, und dabey standen, schwollen schnell am ganzen Leibe, und würden gestorben seyn, wenn man nicht schnell durch Arzneyen zu Hülfe gekommen wäre. Doch äussert er seine giftigen Eigenschaften auf mehrere Personen verschieden, so dass man selbst Beispiele hat, dass ihn einige ohne Schaden angreifen konnten. In Japan bereitet man einen guten Lackfirniß daraus, wo von er auch den Nahmen hat.

PLANTES VÉNÉNEUSES ÉTRANGERES.

Fig. 1. Le Toxicodendron, ou l'herbe à la puce.
(Rhus toxicodendron.)

Le *Toxicodendron* est un grand arbuste, qui atteint une hauteur de 4 ou 5 pieds. Dans l'Amérique septentrionale, et surtout dans la Virginie et au Canada il croît naturellement dans les prairies, mais il endure aussi le climat de l'Allemagne, où il est cultivé dans les jardins. Ses feuilles sont composées de trois folioles ovales, dentelées et attachées à l'extrémité d'une queue commune; elles sont lisses en dessus et velues en dessous. Les fleurs paraissent dans le mois de Juillet; elles viennent en bouquets et sont d'un jaune-vertâtre. Il leur succède des baies sèches et striées qui contiennent la semence. Sa qualité vénéneuse se montre surtout dans les grandes chaleurs de l'été, où son suc appliqué sur l'épiderme de la peau, y cause des pustules, qui ne sont cependant pas mortelles. Des médecins modernes l'ayant employé avec précaution dans les paralysies et d'autres maladies de cette nature, en ont obtenu de grands succès.

Fig. 2. L'Arbre du vernis.
(Rhus vernix.)

Cet arbre croît au Japon et dans l'Amérique septentrionale; il atteint une hauteur de 15 jusqu'à 20 pieds. Ses feuilles sont épennées, ovoïdes avec une pointe courte, d'un vert-jau-nâtre et soutenues par des pédunculus courts et

rougeâtres; dans l'automne les feuilles entiers deviennent rouges avant de tomber. Les fleurs sont d'un jaune verdâtre et viennent dans le mois de Juillet; il leur succède des baies jaunâtres. Cet arbre vient dans l'Allemagne en plein vent tout comme le précédent, mais sans cependant y endurer aussi bien les hivers rigoureux. A cause de ses vapeurs vénéneuses on n'aime pas en faire des plantations et on ne le cultive que dans les jardins des plantes. Il est plus dangereux que l'arbre précédent, et dans les grandes chaleurs de l'été on est même atteint dans un éloignement de 8 ou 10 pieds de l'effet venimeux de ses exhalaisons. Mais c'est au contact surtout qu'il produit des effets très-dangereux et il faut principalement se garder du suc laiteux qui se trouve en dessous de l'écorce et qui a une odeur très-désagréable. Appliquée sur la peau il y cause des pustules et des erysipeles très-facheux et souvent même incurables. Quand il est allumé, ses effets sont encore plus formidables, et des personnes qui en firent l'essai sans en connaître les suites, et qui resterent présens à l'opération, eurent subitement toutes les parties du corps enflées et seraient morts infalliblement, si on ne leur avait pas bien vite porté de secours. Ce suc n'exerce cependant pas cette propriété vénéneuse sur tout le monde avec une force égale, et on a des exemples, que des personnes ont pu le toucher impunément. Les habitans du Japon préparent de ce suc un très-bon vernis, dont l'arbre a aussi reçu son nom.

Pflanzen. LXXIV.

Plantæ. LXXIV.

Plantes. LXXIV.

Fig. 1.

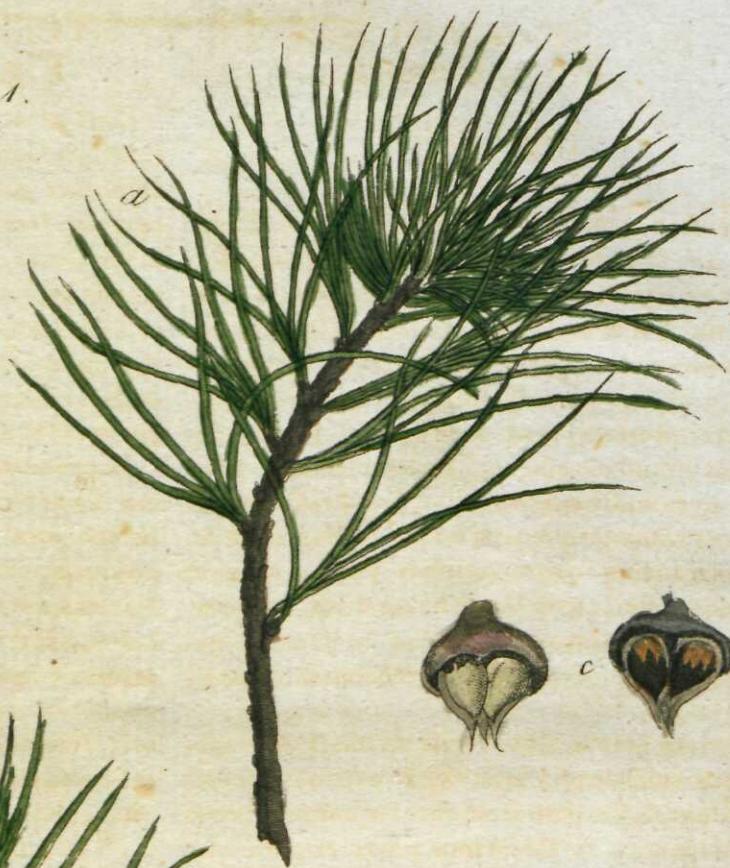

Fig. 2.

ARBORES FOLIIS ACIFORMIBUS ET FRUCTIBUS ESCULENTIS.

Fig. 1. Cembra.

(Pinus cembra.)

Cembra non tantum in Siberia, sed Tiroli etiam, in montibus Carpathiis et Alpibus Helveticis nascitur, nec minus in Germania provenit. Nonnunquam in satis amplam altitudinem crescit. Folia colore viridi, longitudo 3 pollicum, a. in numerum quinarium collecta, in una vagina continentur. Rami frondosi stipitem cingunt coronae instar, adeo ut pyramidis speciem arbor praebeat. Fructus teres rotundusque sive conus b. effusco ruber, magnitudine ovum gallinae paullo superat. Sub-squamis cavis latent nuces durae cuneiformes c. quarum nucleus albus amygdali saporem refert, ac propterea frequenter comeditur. Quin etiam oleum utile inde exprimitur. Lignum colore albo, variis scriniariorum operibus conficiendis inservit. E partibus arboris resinaceis Carpathorum incolae balsami genus praeparant. In Germania pinus cembra non raro in hortis, quos anglicos vocant, plantatur.

Fig. 2. (Pinus pinea.)

Haec praecipue in Hispania, Italia et meridionali Gallia provenit. Arbor haec paullo delicatior est, quam ut Germaniae coelum apertum ferre possit, quapropter nonnisi in hibernaculis plantarum hic illic reperitur. Satis alte crescit. Folia ejus rigida, acuta, colore viridi obscuriore a. bina semper in una vagina insistunt. Flores sive julos fert flavos, quibus succedit conus oblongus, fuscus, longus pollices 4 atque dimidium, b. Squamæ crassæ, protuberantes tam arcte cohaerent, ut conus ille nonnisi aegre aperiri possit. Squamis illis subjacent semina, fabarum specie, longa pollicem ac dimidium, involuta nigro cortice. Nucleus albus iis inhaerens amygdali saporem habet, salubris est et vulgo comeditur. Quapropter etiam in partibus australibus hanc arborrem strint frequentissime. Praeterea frondibus suis, umbraculorum instar sese diffudentibus et densas viridantesque quasi cameras figurantibus, jucundum in hortis adspectum praebet. Galli et Itali nucleos ejus esculentos, conditos saccharo, in omnes Europæ partes dimitunt.

ARBRES À FEUILLES ACICULAIRES ET À FRUITS MANGEABLES.

Fig. 1. Le Pin-Cimbre.

(Pinus cembra.)

On reconnaît cette espèce de pin au premier coup d'œil pour un arbre à feuilles aciculaires; il croît dans la Sibérie, le Tyrol, sur les monts Carpathes, les Alpes suisses et même en Allemagne il est cultivé avec succès; il atteint quelquefois une hauteur assés considérable. Ses feuilles *a.* sont d'un vert foncé, longues de 3 pouces et rassemblées cinq-à-cinq dans une gaine commune. Les branches, touffues s'étendent circulairement autour de la tige, ce qui donne à l'arbre une forme pyramidale. Les fruits oblongs, qu'on appelle cônes ou pommes *b.* sont un peu plus gros que des œufs de poules et de couleur brune-rougeâtre. Sous chacune de ses écailles creuses il se trouve un noyau dure en forme de coin *c.*, qui contient une amande blanche bonne à manger. On en retire aussi par expression une très bonne huile. Le bois blanc de cet arbre est employé avec avantage à différens ouvrages de menuiserie, et sur les Carpathes on prépare une baume des parties résineuses de cet arbre.

En Allemagne on le voit souvent cultivé dans les jardins Anglais.

Fig. 2. Le Pin-Pignier.

(Pinus pinea.)

Le Pin-Pignier croît principalement dans l'Espagne, l'Italie et la France méridionale. En Allemagne on ne peut pas le cultiver en plein vent, parcequ'il est trop délicat, mais on le trouve quelquefois dans les serres. Il atteint une hauteur assés considérable; ses feuilles roides et pointues *a.* sont d'un vert foncé et poussées deux-à-deux dans une gaine commune. Les fleurs sont jaunes et en forme de bouquets; il leur succède des cônes ou pommes brunes, ovales et d'une longueur de 4 1/2 pouces *b.* Les écailles épaisses et concaves de ces cônes sont tellement serrées les unes sur les autres qu'on a de la peine à les ouvrir. En dessous de ces écailles il y a des noyaux noirs en forme de féves et de la longueur d'un 1/2 pouce, qui renferment des amandes blanches, bonnes à manger et reputées salutaires. Dans les pays méridionaux le Pin-Pignier est fréquemment cultivé pour en retirer les fruits; il est d'ailleurstrès propre à être mis dans des jardins à cause de l'agrément de son feuillage et de ses branches touffues qui s'étendent comme un parasol naturel et forment une espèce de voûtes toujours vertes. En France et en Italie ces amandes mangeables sont confites dans du sucre et transportées dans les autres pays de l'Europe.

Fig. 2

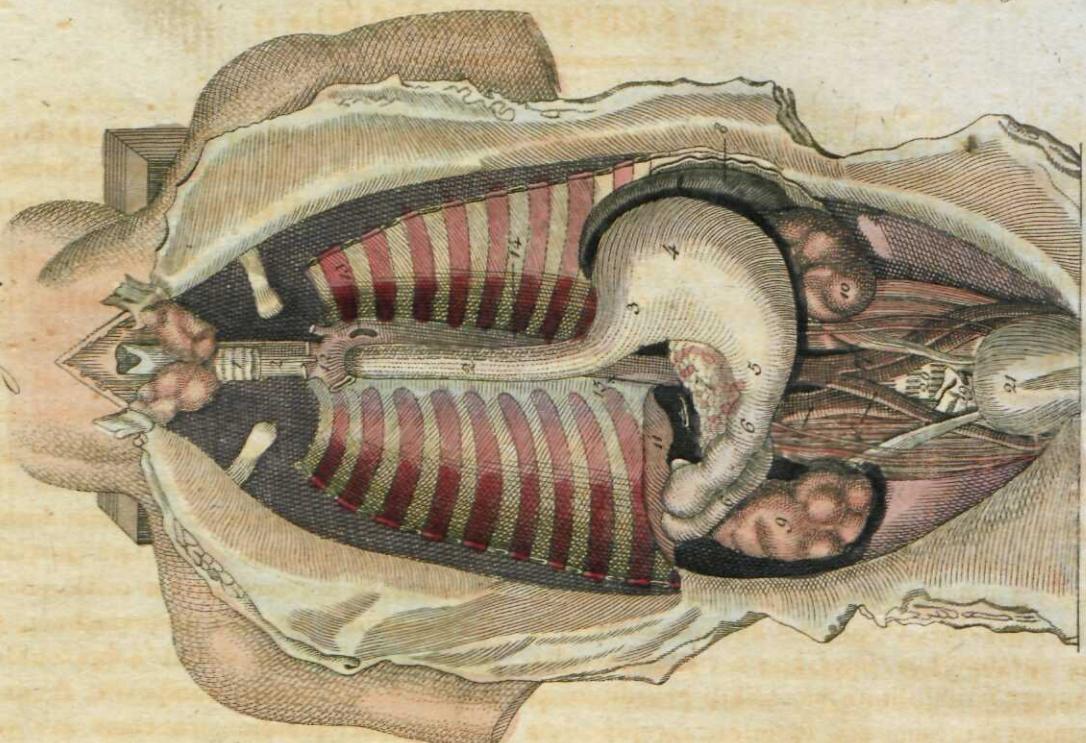
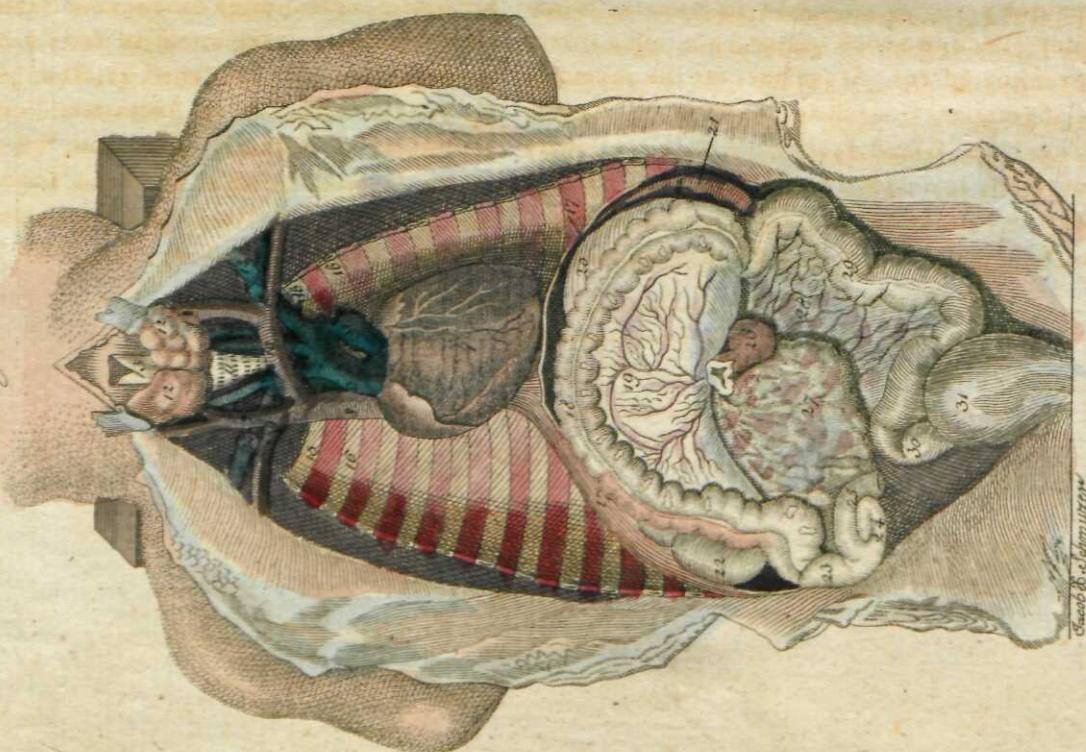

Fig. 1.

S I T U S I N T E S T I N O R U M

I N C O R P O R E H U M A N O .

Jam Nro. 45 hujus Tomi partes praecipuas humani corporis duabus figuris repraesentatas vidimus; nunc complures earum in hac praesenti tabula etiam accuratius considerabimus.

Fig. 1. Cavitas pectoris et alvi aperta demitis pluribus intestinis.

Demitis intestinis reliquis e cavitate pectoris, *cor* apparet cum arteriis venisque ex eo orientibus, situ suo naturali inter duos pulmones, recisos in hac tabula. Considerari autem *cor* potest tanquam grandis quidam et cagus musculus, constans e fibris in varias partes spectantibus, inter seque contextis, qua propter irritabilitate incredibili praeditum ac semper actuosum est. Idem est receptaculum sanguinis, in totum corpus diffundendi. Hic namque perpetuo ex corde in arterias infunditur, unde in venas transit, per quas rursus revehitur ad *cor*. Atque haec est illa memoria dignissima *sanguinis circulatio*. 11. Arteria aspera. 12. Glandula thyroidea, quae inflata morbum, *strumam* dictum, generat. 13. Cartilago thyroidea superne ad arteriam asperam. 14. Claviculae. 15 et 16. Costae exteriores. 17.

Diaphragmatis recisi reliquiae. 20. Pars stomachi. 21. Splen. 22. Ren dexter. Numeri hic deficientes in Tomi hujus tabula 45. explicantur.

Fig. 2. Cavitatis pectoris et alvi apertae alia facies.

Haec figura pectus et alvum demitis omnibus intestinis exhibet.

1. Pars arteriae asperae. *Arteria aspera*, composita ex annulis cartilagineis, partim spirituiducendo servit, partim sonis eliciendis, ex quibus linguae ope loquela formatur, auribus percipienda. 2. Oesophagus, alimenta devorata per cardiam seu orificium stomachi superius 3. deferens in stomachum. 4. Ipse stomachus formam habet sacci oblongi, e pluribus membranis compositi, in quo alimenta concoquuntur, concocta per *pylorum* 5. in *colon* 6. transeunt. 7. *Pancreas*, continenter secernens humorem concoquendis cibis idoneum. 8. Splen, sanguinem in felle secernendo adjuvans. 9 et 10. Renes. 11. Diaphragmatis recisae reliquiae. 12. Aorta simul cum corde recisa. 13. Canalis arteriosus. 14 et 15. Aorta descendens. 16 et 17. Vena iliaca dextra et sinistra. 18. Vena cava, 19. Pars intestini recti. 20. Spina dorsi.

A' BELSÖRÉSZEK FEKVÉSE

AZ EMBERI TESTBEN.

Ezen Darabban a' 45-dik Szám alatt láttuk már az emberi testnek nevezetesebb részeit 2 ábrázolatban; a' jelenvalón, több illyen részket vizsgálunk meg figyelmetesebben.

1. Kép. A' felnyitott Mejj és Hasüreg, mellyekböl több belsörészket kivétettek.

Kivétetvén a' mejj üregéből a' több belsörészket; itt a' szív jól meglátszik az abból és arra szolgáló verőerekkel és térítőerekkel együtt, a' mint az természeti fekvésében a' két tüdő között (de a' mellyek innen kivétettek) fekszik. A' Szívet úgy nézhetjük, mint valamelly üres ín szövevényt, a' mellynek rostjai igen kanyarogva szövődnak öszve, és ez az oka hogy a' szív szüntelenvaló mozgásban van, 's olly igen ingerlös. Ez a' vérnek kamarája az egész testre nézve. Mert a' vér szünet nélkül töltödik abból a' verőerekben és ezek által elterjed az egész testbe, a' mellyből azt a' térítőerek a' szívre ismét viszsa szívárogatják és folytatják. Ez az az igen nevezetes Vérkerengés. 11. A' Lélekzötsö. 12. A' Pillenpáty mi:igye. Ha ezek felpuffadnak, betegség lesz belőle, ú. m. a' Gołyva. 13. A' Pillenpáty portzogó, a' lélekzötsön. 14. A' Vállperetz. 15. és 16. A' szélső Oldalsonok.

17. A' kivágott Böndö darabjai. 20. A' Gyomor része. 21. A' Lép. 22. A' jobb Vese. Az itt nem lévő számok a' 45-dik Tábla magyarázatjában találtatnak.

2. Kép. A' felnyitott Mejj és Hasüreg másképpen előadva.

Itt a' Mejjnek és a' Hasnak belső részei egészben kivétettek.

1. A' Lélekzötsö része. Ez portzogónemű peretzekből áll, és részszerént lehelleni való, részszerént hangot adni, a' melly hausból lesz osztán a' nyelv mozgásai által az érthető befzéd. 2. A' Nyeldeklötsö, melly által az étel a' Gyomorfázán 3. által a' Gyomorba 4. megy. A' Gyomor maga ollyan, mint valamelly sok rétű hosszas zsatskó, a' mellyben az ételek megemésztetvén a' Gyomornyitján által 5. a' vastag hurkákba 6. megy. 7. Az Emézsziö, melly mindenkor az emésztésre szükséges nedvességek elválasztásában foglalatoskodik. 8. A' Lép. Ez a' vértől az epét segíti elválasztani. 9. és 10. A' Vesék. 11. A' Böndö hátra maradott része. 12. A' Szívvvel elvágott nagy Verőér. 13. A' Térítőerek tsatornája. 14. és 15. A' leszállító nagy Verőér. 16. és 17. A' jobb és bal Tsipöerek. 18. A' Vastagér. 19. A. Véghurkának egy része. 20. A' Hátgerintz,

L A G E D E R E I N G E W E I D E

I M M E N S C H L I C H E N K Ö R P E R .

Wir sahen Nro. 45. dieses Bandes schon die hauptsächlichsten Theile des menschlichen Körpers in 2 Figuren; auf gegenwärtiger Tafel wollen wir mehrere davon noch genauer betrachten.

Fig. 1. Die geöffnete Brust- und Bauchhöhle nach Wegnahme mehrerer Eingeweide.

Durch Wegnahme der übrigen Eingeweide der Brusthöhle sieht man hier das *Herz* mit den daraus entspringenden Arterien und Venen, wie es in seiner natürlichen Lage zwischen den beyden Lungen, die aber hier weggeschnitten sind, liegt. Man kann das *Herz* als einen hohen grossen Muskel betrachten, dessen Fasern in verschiedenen Richtungen mit einander verwebt sind, wodurch es äußerst reizbar ist, und in beständiger Thätigkeit erhalten wird. Es ist das Hauptbehältnis des Bluts für den ganzen Körper. Ohne Unterlaß strömt dieses aus dem *Herzen* in die Arterien oder Pulsadern, ergießt sich von da in die Venen oder Blutadern, die es dann wieder in das *Herz* zurückführen. Dieses ist der so äußerst merkwürdige *Kreislauf des Blutes*. 11. Die *Luftröhre*. 12. Die *Schilddrüse*. Aufgetrieben entsteht daraus eine Krankheit, der *Kropf*. 13. Der *Schildknorpel*, oben an der Luftröhre befindlich. 14. Die *Schlüsselbeine*. 15 und 16. Die äussern Rippen. 17. Überreste des weggeschnittenen Zwerchfells.

20. Ein Theil des Magens. 21. Die *Milz*. 22. Die rechte Niere. Die fehlenden Numern erklären sich aus Nro. 45 im vorigen Hefte dieses Bandes.

Fig. 2. Die geöffnete Brust- und Bauchhöhle in einer andern Ansicht,

Hier sind die Eingeweide der Brust und des Unterleibes ganz herausgenommen.

1. Ein Stück der *Luftröhre*. Die *Luftröhre* besteht aus knorpeligen Ringen, und dient theils zum Athemhohlen, theils zur Hervorbringung von Tönen, die durch die Beyhülfe der Zunge zur vernehmbaren Sprache werden. 2. Zeigt die *Speiseröhre*, die die verschluckten Speisen durch den *Magenmund* 3. in den *Magen* 4. bringt. Der *Magen* selbst bildet einen länglichen aus mehreren Häuten bestehenden Sack, in dem die Speisen verdauet werden, und dann durch den *Pfortner* 5. in den *Grimmdarm* 6. übergehen. 7. Die *Bauchspeicheldrüse* oder das *Pankreas*, welche beständig einen Saft absondert, der die Verdauung befördert. 8. Die *Milz*. Sie hilft dem Blute zur Absonderung der Galle. 9. und 10. Die *Nieren*. 11. Rest des weggeschnittenen Zwerchfells. 12. Die mit dem *Herzen* abgeschnittene *Aorta* oder grosse *Pulsader*. 13. *Arteriöser Canal*. 14 und 15. Die herabsteigende *Aorta*. 16 und 17. Die linke und rechte *Hüftvene*. 18. Die *Hohlader*. 19. Der Überrest vom *Mastdarm*. 20. Der *Rückgrad*.

SITUATION DES ENTRAILLES DU CORPS HUMAIN.

Une partie des entrailles principales du corps humain a été représentée dans les deux figures ointes au Nro. 45. de ce Volume; le tableau présent nous en fait voir encore d'autres.

Fig. 1. Les cavités ouvertes de la poitrine et du bas-ventre, dont on a ôté plusieurs entrailles.

Après avoir ôté plusieurs entrailles de la cavité de la poitrine, on y apperçoit le *Coeur* avec les artères et les veines qui en partent; il est placé dans sa situation naturelle entre les deux poumons, qui cependant ne se trouvent plus dans la figure présente. On peut regarder le coeur comme un grand muscle creux composé d'une suite continuée de fibres différemment entrelacées; c'est ce qui le rend extrêmement irritable et le soutient aussi dans son mouvement continu. Il forme pour ainsi dire le réservoir général du sang pour tout le corps. Par un mouvement continu le sang est chassé du cœur dans les artères, qui le distribuent dans toutes les parties du corps; il est reçu ici par les ramifications des veines qui le rapprocent dans le cœur. Telle est la circulation non interrompue du sang, qu'on ne se lasse pas d'admirer. 11. La trachée-artère. 12. Le gland thyroïde, dont le gonflement est une maladie appellée le goître. 13. Le cartilage thyroïde. 14. Les clavicules. 15 et 16. Les côtes extérieures. 17. Restes du diaphragme coupé. 20.

Une partie de l'estomac. 21. La rate. 22. Le rein droit. Les numéros qui manquent ici peuvent être expliqués du Nro. 45. du Cahier précédent de ce Volume.

Fig. 2. Les cavités ouvertes de la poitrine et du bas-ventre sous un autre aspect.

On a ôté ici entièrement les entrailles de la poitrine et du bas-ventre.

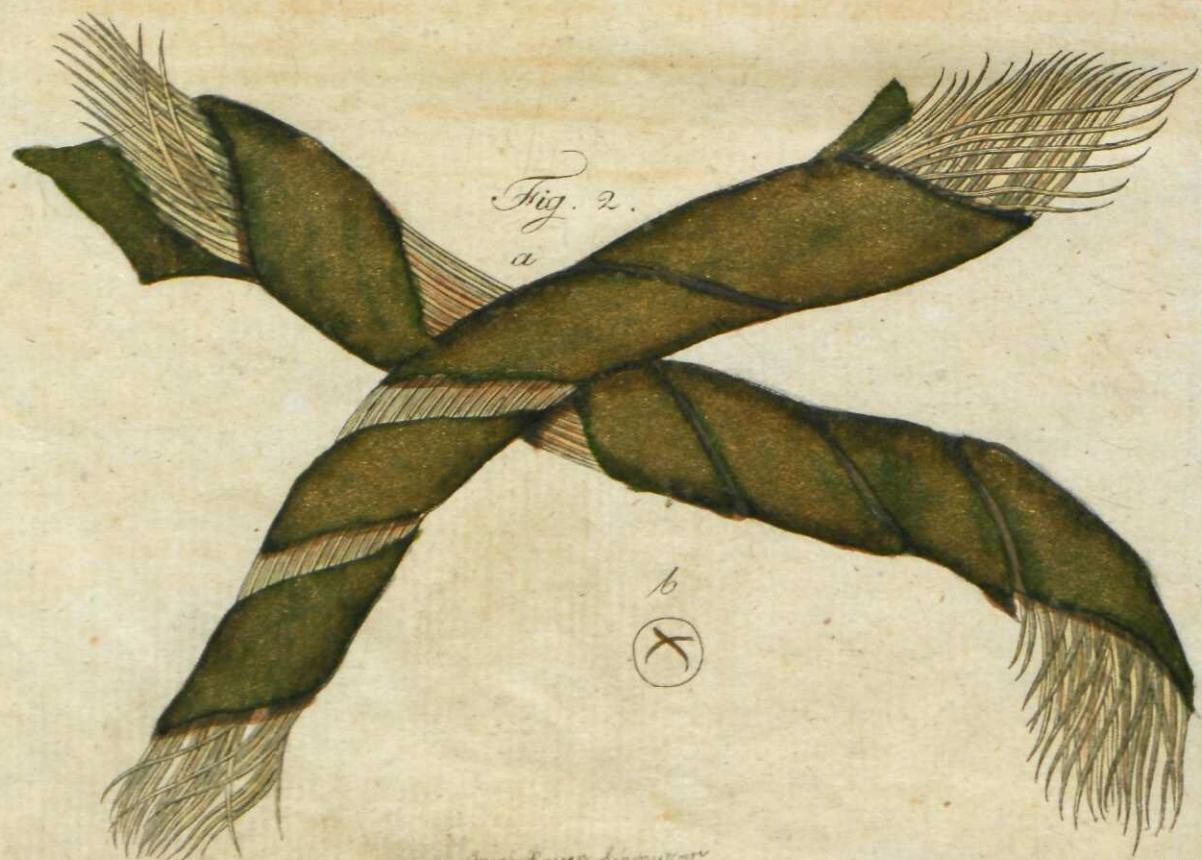
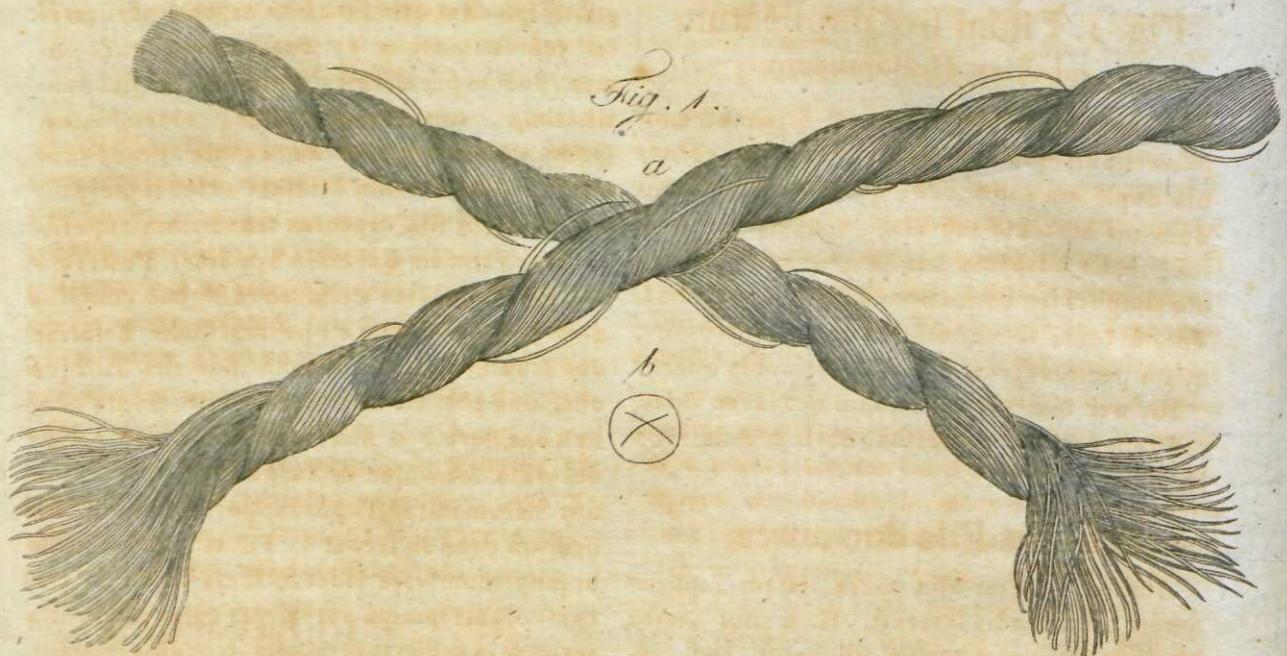
1. Une partie de la trachée-artère. La trachée-artère est un canal composé de cercles cartilagineux; elle porte l'air aux poumons et donne issue à celui qui en sort, et qui par l'intervention de la langue forme la parole. 2. L'oesophage, qui conduit les alimens avalés, dans 4. l'estomac à travers 3. le cardia ou l'orifice supérieur de l'estomac. L'estomac est une espèce de sac de forme oblongue et composé de plusieurs tuniques, dans lequel les alimens sont digérés et dont ils passent ensuite par le pylore 5. dans 6. le olon. 7. Le ancréas, qui filtre continuellement la liqueur nécessaire pour faciliter la digestion. 8. La rate, dans laquelle le sang se développe de manière à devenir plus propre à la sécrétion de la bile. 9 et 10. Les reins. 11. Reste du diaphragme coupé. 12. La grosse-artère ou l'aorte, séparée du cœur. 13. Le canal artériel. 14 et 15. L'aorte descendante. 16 et 17. La veine iliaque gauche et droite. 18. La veine cave. 19. Reste du rectum. 20. L'épine du dos.

Verw: Gegenst. XXXIII.

Miscellanea. XXXIII.

Melanges. XXXIII.

OBJECTA MICROSCOPICA.

Fig. 1. Filum lini duplicatum
subtilius Hollandicum.

Hollandi et Belgae lini nendi artem ad eum perfectionis gradum perduxerunt, ut eorum fila duplicata subtiliora, quibus aut ad suendum aut ad texta subtiliora conficienda utuntur, nudis adspecta oculis a. nonnisi ex uno filo simplici tenuissimoque constare videantur. Verum idem filum, subjectum microscopio, quam penitus diversa forma sese nobis offert?

Hic nec tenerum quidquam nec laeve vides, sed funes crasse contortos, fibris crassis rudi- busque.

Fig. 2. Fila duo aurea.

Aurum, praeter alia opera, etiam fimbriis aureis conficiendis inservit. Huic usui tamen nequaquam aurum purum adhibetur, sed, sin-

gulari quadam arte, massae argenti puri teretes tenuissimaeque eo deaurantur, quae postea, ductae per diversa foramina, in fila subtilissima, capillorum instar, extenduntur. Quoniam vero aurum ea virtute praeditum est, ut in immensum dilatari extendique possit, hinc fila illa argentea tenuissima superficiem deauratam habentia apparent. Postremo filis illis subtilibns cylindro chalybeo complanatis, fila bombycina ope machinae netoriae obducuntur, et sic obducta fimbriis aliisque operibus conficiendis adhibentur. Nudis oculis considerata a fila haec aurea seu potius deaurata taeniola ex auro solido esse videntur. Verum microscopio supposita longe aliam figuram prae se ferunt b. Filum illud subtile bombycinum esse videtur, funis crassus, circumvolutus lamina aurea, per cujus intervalla sericum ei subjectum passim in oculos incurrit.

NAGYÍTÓÜVEG ALÁ VETETT TÁRGYAK.

1. Kép. Egy szál Hollandiai finom tzérna szál.

A' Hollandusok és a' Belgák a' fonás mesterségét felette nagy tökéletességre vitték, úgy annyira, hogy ha az ember az ö finom tzérnájokat (melly varni vagy tsipkére, patyolatra 's a' t. készült) pujsza szemmel megnézi a. azt gondolná, hogy az tsupa egy magános 's igen finoman font szálból áll. De bezeg más formája van annak, ha azt nagyító-üveg alá véve vizsgáljuk b.

Már itt az a' vékonyság és símaság elenyészik, 's azt gondolná az ember hogy az a' szál csak tsupa goromba 's imígyl amúgy öszve tekercsgetett madzagokból áll.

2. Kép. Két Arányfonál.

Az aranyból a' több művek között paszo-

mántok is készítetnek; de erre a' végre nem tiszta tsupa aranyat vesznek, hanem bizonyos fortélyök és mesterségek által ezüst rudatskákat megaranyoznak és ezeket apró lyukakkal által finom hajszál drótakra vonnják a' mint akarják. Minthogy pedig az arany irritatató terjedhető test; ezek a' finom ezüst hajszál drótak a' színeken még ekkor is aranyozottak maradnak. Ekkor osztan ezen finom drótakat két henger között ismét laposra vonnják, 's fonó malmokban selyemszálakra tekercsgetik, 's úgy fordítják paszomántok készítésére és más munkákra. Ezek az arany-szálak pujsza szemmel nézve tsupa aranynak tekinnek a.; hanem ha nagyítóüveg alá vétekné b., egészen más tekintetek van. Itt már a' finom selyemszál vastag kötélnek látszik, mellyre az arany sík mint a' pántliká úgy látszik rátekercsgetve lenni, de a' melly alól a' selyem mindenütt kilátszik.

MICROSCOPISCHE GEGENSTÄNDE.

Fig. 1. Feiner holländischer Zwirnsfaden.

Die Holländer und Niederländer haben es in ihren Flachsgeweben bis zu einem hohen Grad von Vollkommenheit gebracht; so dass ihr feiner Zwirn (den man entweder zum Nähen oder zu feinen Zeugen, als z. B. Spitzen, Batist, Mousselin u. s. w. braucht), mit bloßen Augen angesehen *a.*, nur aus einem einzigen äußerst fein gesponnenen Faden zu bestehen scheint. Doch wie ganz anders erscheint derselbe Faden, wenn wir ihn unter einem beträchtlichen Vergrößerungsglase betrachten *b.*?

Hier sieht man nichts mehr von jener Zartheit und Glätte, sondern die Fäden erscheinen als grob zusammengedrehte Stricke, mit groben unordentlichen Fasern.

Fig. 2. Zwey Goldfäden.

Das Gold wird unter andern Verarbeitungen auch zur Verfertigung der goldenen Tressen gebraucht. Dazu wendet man aber das Gold nicht rein oder pur an, sondern vergoldet mittelst gewisser Handgriffe und Vortheile düne Stangen von feinem Silber damit; und zieht sie dann durch verschiedene Löcher bis zu dem feinsten Haardrath aus. Doch wegen der erstaunlich grossen Dehnbarkeit des Goldes erscheinen auch diese feinen Silberfäden noch immer auf der Oberfläche vergoldet. Dann plattet man diese feinen Dräther mit stählernen Walzen breit, spinnt sie auf der Spinnmühle über seidene Fäden, und verbraucht sie so zu Tressen und andern Arbeiten. Mit bloßen Augen angesehen *a.*, sehen diese Goldfäden wie feine massive Goldstreifen aus. Allein unter dem Microscope erblicken wir es *b.* ganz anders. Der dünne seidene Faden erscheint als ein dicker Strang, um den ein Band von Goldblech läuft, wo man aber allenthalben die darunter liegende Seide durchsehen kann.

DES OBJETS GROSSIS PAR LE MICROSCOPE.

Fig. 1. Deux fils de lin déliés de Hollande.

Les Hollandais et les habitans des Pays-bas ont poussé l'art de filer le lin à un tel degré de perfection, que leur fil délié (dont on se sert pour coudre ou pour en fabriquer des toiles et autres ouvrages très-fins, comme p. e. de la mousseline, de la batiste, des dentelles etc.), quand on le regarde à oeil nud, ne semble consister, que dans un seul fil extrêmement fin *a.* Mais quel changement prodigieux remarque-t-on dans ce même fil, quand on le regarde par un bon microscope *b.*?

Toute la finesse et l'égalité, qu'on y a tantôt admiré, ont disparu, et le fil se présente comme une forte corde mal tordue qui semble être composée de filaments bien grossiers.

Fig. 2. Deux fils d'or.

L'or est employé à un très grand nombre d'ouvrages, et entre autres à des galons. A cet usage cependant on ne le rend pas tout pur ou tel qu'il est, mais par un procédé particulier on en recouvre des lingots très-minces d'argent pur, et les passe ensuite par la filière pour en faire du trait fin. A cause de la ductilité étonnante de l'or ces fils d'argent sont tous exactement dorés. On aplatis ensuite ce trait entre deux rouleaux d'acier poli, les file dans un moulin particulier sur des fils de soie et les emploie alors dans les fabriques des galons et des étoffes. Quand ces fils d'or sont regardés à oeil nud *a.*, ils semblent être des fils d'or tout à fait massif; mais vus sous le microscope ils se présentent *b.* d'une manière bien différente. Le fil de soie, quelque fin qu'il soit, à l'air d'une grosse corde entourée de plaques d'or en forme de ruban, à travers des quelles on voit partout le fil de soie.

INDEX TOMI SEXTI,

ex ordine materiarum dispositus.

NB. Numerus Romanus tabularum aeri incisarum seriem, germanicus paginam sive folium textus indicat.

I. ANIMALIA QUADRUPEDIA.

Tab. LVII. *Simiarum genera quatuor*. Simia sinica 6. S. trepida 6. S. maura 6. S. midas 6.

Tab. LVIII. *Simiarum species memorabiles*. Simia troglodytes 8. S. satyrus 8. S. silvatica 8. S. porcaria 8. S. seniculus 8. S. cynocephalus 8.

Tab. LIX. *Simiarum genera aliquot*. Simia nasica 11. S. polycomos 11. S. leonina 11. S. Beelzebul 11. S. cephalopterus 11.

Tab. LX. *Canes diversorum generum*. Canis familiaris domesticus 14. Can. fam. pastoralis 14. Can. fam. molossus 14. Can. fam. aeglicus 14. Can. fam. avicularis 14. Can. fam. Terraee Novae 14.

Tab. LXI. *Continuatio*. Canis familiaris domesticus 18. Can. fam. sibiricus 18. Can. fam. islandicus 18. Can. fam. pantherinus 18. Can. fam. aquaticus 18. Can. fam. grajus 18.

Tab. LXII. *Continuatio*. Canis familiaris vertagus 22. C. f. aviarius terrestris 22. C. f. aegyptius 22. C. f. fricator 22. C. f. meliteus 22. C. f. italicus 22.

Tab. LXIII. *Continuatio*. Canis ferus cayennensis 27. Canis major russicus 27. Canis e lupo et cane genitus 27.

Tab. LXIV. *Bestiae mirabiles*. Ornithorhynchus paradoxus 30. Jaculus canadensis 30.

II. AVES.

Tab. XL. *Perdices diversorum generum*. Tetrao perdix 24. T. rufus 24. T. rufus graeca 24. T. perlatus 24. T. rubricollis 24.

Tab. XLI. *Aves rariores*. Struthio rheo 25. Anas plutonia 25.

Tab. XLII. *Coturnices diversorum generum*. Tetrao coturnix 28. T. cristatus 28. T. sinensis 28. T. nigricollis 28. T. mexicanus 28. T. falklandius 28.

Tab. XLIII. *Fringillae divers. gen.* Fringilla coelebs 31. F. montifringilla 31. F. nivalis 31. F. domestica 31. F. montana 31. F. petronia 31.

Tab. XLIV. *Continuatio*. Fringilla carduelis 36. F. canaria 36. F. spinus 36. F. cannabina et linota 36. F. linaria 36.

Tab. XLV. *Aves rapaces divers. gen.* Vultur cinereus 41. V. perenopterus 41. V. leucocephalus 41. V. aura 41. Falco serpentarius 41. Vultar fuscus 41.

Tab. XLVI. *Continuatio*. Falco ossifragus 46. F. gallicus 46. F. haliaeetus 46. F. aquilinus 46. F. buteo 46.

III. AMPHIBIA.

Tab. X. *Serpentes terribiles*. Boa constrictor 35. B. canina 35.

Tab. XI. *Serpentes memorabiles*. Coluber nasicornis 40. C. natrix 40.

IV. INSECTA.

Tab. XVII. *Termites*. Mas et femina cum habitaculis suis 15.

Tab. XVIII. *Cancri mirabiles*, Cancer ursus major 16. C. homarus 16. C. jamaicensis 16. C. elephas 16.

Tab. XIX. *Cancri memorabiles*. Cancer norvegicus 19. C. carcinus 19. C. digitalis 19. C. arenarius 19.

I n d e x.

Tab. XX. *Insecta memorabilia*. Mantis strumaria 34. Fulgora candelaria 34. Fulgora europea 34.

Tab. XXI. *Scarabaei mirabiles*. Lucanus cervus 39. Scarabaeus Actaeon 39. Sc. nasicornis 39.

V. CONCHYLIA.

Tab. II. *Conchylia memorabilia*. Argonauta Argo 38. Pinna rudis 38. Ostrea edulis 38.

VI. CORALLIORUM GENERA.

Tab. II. *Corallia*. Gorgia flabellum 33. Tubipora musica 33.

VII. VERMES.

Tab. IV. *Asterias caput Medusae* 44.

VIII. PLANTAE.

Tab. LXIV. *Plantae memorabiles*. Arbor butyfera 7. Guilandia moringa 7.

Tab. LXV. *Plantae medicinales*. Euphorbia officinalis 12. Canuella alba 12.

Tab. LXVI. *Continuatio*. Strychnos colubrina 17. Cordia sebestana 17.

Tab. LXVII. *Continuatio*. Amomum Zedoaria 21. Amomum grana paradisi 21.

Tab. LXVIII. *Continuatio*. Garcinia Mangostana 26. Calamus rotang 26.

Tab. LXIX. *Plantae mirabiles*. Dionea mucipula 32 Hedysarum gyrans 32.

Tab. LXX. *Plantae medicinales*. Myroxylum peruiferum 37. Amyris elemifera 37.

Tab. LXXI. *Plantae venenatae Germaniae*. Helleborus niger 42. Hyoscyamus niger 42.

Tab. LXXII. *Plantae medicinales*. Solanum dulcamara 43. Cochlearia officinalis 43.

Tab. LXXIII. *Plantae venenatae extraneae*. Rhus toxicodendron 47. Rh. vernix 47.

Tab. LXXIV. *Arbores foliis aciformibus, fructibus esculentis*. Pinus cembra 48. Pinus pinea 48.

IX. MISCELLANEA.

Tab. XX. *Vesuvius*. Magna eruptio ignis anno 1794 15. Jun. 1.

Tab. XXI. *Continuatio*. Eruptiones ejus lavae et cinerum 2.

Tab. XXII. *Continuatio*. Prospectus crateris ejus 3.

Tab. XXIII. *Mappa topographica M. Vesuvii* 4. *Mappa ichnographica oppidi Torre del Greco* 4.

Tab. XXIV. *Typhones in mari* 5.

Tab. XXV. *Specus prope Trajectum ad Mosam, ejus facies exterior*. *Mappa montis S. Petri* 9. *Ostium majus* 9.

Tab. XXVI. *Interiora specus prope Trajectum ad Mosam*. Porticus interiores 10. Caput crocodili in lapidem versum in eadem specu 10.

Tab. XXVII. *Naves Veterum*. *Navis phoenicia oneraria* 13. *Navis bellica* 13. *Navis magnifica regis Hieronii* 13.

Tab. XXVIII. *Sceletus humani corporis*. Sceletus virilis a parte anteriore 20. Idem a posteriore 20.

Tab. XXIX. *Antrum Fingali in insula Staffa*. *Prospectus ins. Staffae* 23. *Antrum Fingali* 23.

Tab. XXX. *Specus e stalactitis prope Slains in Scotia septentrionali* 29.

Tab. XXXI. *Situs intestinorum in corpore humano*. *Situs intestinorum pectoris et alvi* 45. *Cavitas pectoris et alvi aperta* 45.

Tab. XXXII. *Continuatio*. *Cavitas pectoris et alvi aperta, dentis compluribus intestinis* 49. *Ejusdem alia facies* 49.

Tab. XXXIII. *Objecta microscopica*. *Filum lini duplicatum subtilius Hollandicum* 50. *Fila duo aurea* 50.

A' HATODIK DARAB FOGLALATJA,

a' matériák rende fzerént.

NE. A' róm ai szám a' Réztabla számát, az a' bia i szám pedig a' magyarázat levél lap számát mutaja.

I. EMLÖSÁLLATOK.

LVII. Táb. Négy Majomfajok. A' sapkás Majom, 6. A' borzasfarkú Majom, 6. A' Szerecsen Majom, 6. A' Mídas Majom, 6.

LVIII. T. Nevezetes Majomfajok. A' vadember Majom, 8. Az Orángutang, 8. Az erdei Pávián, 8. A' malatzfejű Majom, 8. A' serendyes Majom, 8. A' kutyafejű Majom, 8.

LIX. T. Majomfajok. Az Orrondi Majom, 11. A' parókás M., 11. Az oroszlánnyakú M., 11. A' fekete bögö M., 11. A' szárnyas szakál-lú M., 11.

LX. T. Kutyafajok. A' pumi Kutyá, 14. A' jehálz K., 14. A' Szelindek, 14. Az Anglus Kutyá, 14. A' madarász Vizsla, 14. A' bűvár Kutyá, 14.

LXI. T. Külömbfelle Kutyafajok. A' Kuvaesz Eb, 18. A' Szibériai Kutyá, 18. Az Izlandi K., 18. A' tigris K., 18. A' pudli K., 18. Az agár K., 18.

LXII. T. Kutyafajok. A' tatskó Kutyá, 12. A' tyúkász K., 22. A' török K., 22. A' mopsz K., 22. A' Bolonyai K., 22. Az Olafz K., 22.

LXIII. T. Folytatása. Kajennai vad Kutyá, 27. A' farkas Eb, 27. Az Orosz Kutyá, 27. A' Farkaskorts Eb, 27.

LXIV. T. Különös állatok. A' rétze orrú Emlöske, 30. A' Kanadai Fijahordó vagy Ug-rány, 30.

II. MADARAK.

XL. T. Foglyok Fajai. A' közönséges Fogoly, 24. A' veres F., 24. A' Görög F., 24. A' veresnyakú F., 24.

XLI. T. Rikka Madarak. Az Amérikai Strutz, 25. A' fekete Hattyú, 25.

XLII. T. Fárek. A' közönséges Fürj, 28. A'

búbos F., 28. A' Khínai F., 28. A' nyakszorítós F., 28. Az Amerikai F., 28. A' Malvíni Fürj, 28.

XLIII. T. Pintyek Fajai. Az erdei Pinty, 31. A' fenyő P., 31. A' hó P., 31. A' Veréb, 31. A' mezei Veréb, 31. A' szürke Pinty, 31.

XLIV. T. Folytatása. A' Tenglitz, 36. A' Kanári Pinty, 36. A' Tsíz P., 36. A' Kendericke, 36. A' Tsitsörke, 36.

XLV. T. Ragadozó Madarak. A' hamuszínű Keselyű, 41. Az Egyiptomi K., 41. A' Brazíliai K., 41. A' kigyós Sas, 41. A' Máltai S., 41.

XLVI. Folytatása. A' tsonttörő Sólyom, 46. A' Frantzia Sas, 46. A' halászó Sas, 46. A' kék Sas, 46. Az Ölyü Sas, 46.

III. ÚSZÓMÁSZÓK.

X. T. Rettenet Kígyók. A' Fojtokígyó, 35. Az ebfejű Kígyó, 35.

XI. T. Nevezetes Kígyók. A' szarvas Kígyó, 40. A' fejérhasú Kígyó, 40.

IV. BOGARAK.

XVII. T. Termeszék. Hím és Nőstény Termesz, és Termesz lakások, 15.

XVIII. T. Különös Rákok. A' medve Rák, 16. A' Jamajkai R., 16. A' tarka R., 16. Az elefánt R., 16.

XIX. T. Nevezetes Rákok. Norvégiai Rák, 19. A' nyúláng R., 19. Az újjás R., 19. A' föveny lakó R., 19.

XX. T. Nevezetes Bogarak. A' buzgó Manó, 34. A' Khínai Lámpáshordó, 34. Az európai L., 34.

XXI. T. Különös Bogarak. A' szaryas Bogár, 39. Az Akteon Tserebüly, 39. Az egyszarvu Tserebüly, 39.

F o g l a l a t.

V. TSIGAK.

II. T. *Nevezetes Tsigák*. Az evező Gálya-tsiga, 38. A' borzas Selyemtsiga, 38. Az enivaló Ofztreia, 38.

VI. KLARISFAJOK.

II. T. *Kláriskok*. A' tengeri Legyező, 33. A' tengeri Orgona, 33.

VII. FÉRGEK.

IV. T. A' *Medúzafő*. A' Medúzafő Tsillag-féreg, 44.

VIII. PLANTAK.

LXIV. T. *Nevezetes Növevények*. A' Vajfa, 7. A' Möringafa, 7.

LXV. *Orvosi Plánták*. A' patikai Téjfű, 12. A' fejér Fahéjj, 12.

LXVI. T. *Folytatás*. A' Kígyófa, 17. A' Sebestyénfa, 17.

LXVII. T. *Folytatás*. A' Tzitvor Amóm, 11. A' Paraditsmagú Amóm, 21.

LXVIII. T. *Folytatása*. A' Mangostánfa, 26. A' Sárkányvérfa, 26.

LXIX. T. *Tsuddalatos Növevények*. A' légyfogó Dionéa, 32. A' Mozgó levelű Komótyú, 32.

LXX. T. *Orvosi Plánták*. A' Perui Balzsamfa, 37. Az Elemi Tcipafa, 37.

LXXI. T. *Mérges Plánták*. A' fekete Húnyor, 42. A' bolondító Tsalmatok, 42.

LXXII. T. *Orvosi Plánták*. A' keserédes Tsútsór, 43. A' kalán Torma, 43.

LXXIII. T. *Külsőországi mérges Plánták*. A' mérges Szömörtze, 47. A' firnátz Szömörte, 47.

LXXIV. T. *Ennivaló gyümölcsök Fenyőfák*. A' Tzirbel Fenyő, 48. A' mondola Fenyő, 48.

IX. ELEGYESTARGYAK.

XX. T. A' *Vezúv*, és ennek 1794-dikbéli kírontása, 1.

XXI. T. A' *Vezúv* Lávából és Zarátnak-ból álló kiroutásai, 2.

XXII. T. *Folytatás*. A' Vezúv nyilásának tekintete, 3.

XXIII. T. A' Vezúv környékeivel együtt, 4. A' Hegy fekvése, 4. Torre del Greco város fekvése, 4.

XXIV. T. *Tengeri Örményemelkedés*, 7.

XXV. T. A' *Masztrichti barlang eleje*. Sz. Péter környékének Rajzolatja, 9. A' barlang nagyobb békárása, 9.

XXVI. T. A' *Masztrichti barlang belölröl*. Az oszlopos menetek tekintete, 10. Egy kövétált Krokodilusfő a' barlangból, 10.

XXVII. T. A' *Régiek hajói*. Fenítziai Kereskedőhajó, 13. Hadakozó hajók, 13. Hieró Király Pompás hajója, 18.

XXVIII. T. *Az emberi testnek Tsontvázza*. A' férjfi tsontvázza előiről, 20. Ugyan az hátulról, 20.

XXIX. T. *Fengál Barlangja*. Staffa szigetének tekintete, 23. Fengái Barlangja, 23.

XXX. T. A' *Slaini Tsepegekö barlangja*, Éjszaki Skótziában, 29.

XXXI. T. A' *Belsőrések fekvése az emberi testben*. A' Belsőrések a' Mejjben és a' Hasban, 45. A' Felnyitott Mejj és Hasürege, 45.

XXXII. T. *Folytatás*. A' Mejj és Has üregi világosabban előadva, 49. Ugyanezek más formában, 49.

XXXIII. T. *Nagyítóbüreg alá vett Tárgyak*. Egy finom szál tzerna Hollandiából, 50. Két arany fonál, 50.

V e g e a' h a t o d i k - d a r a b n a k.

INHALT DES SECHSTEN BANDES,

nach den Materien geordnet.

NB. Die römische Zahl zeigt die Kupferplatte der Suite, die deutsche Zahl hingegen das Blatt des Textes oder Folium.

I. VIERFÜSSIGE THIERE.

Taf. LVII. *Vier Affenarten*. Der Hutaffe, 6.
Der Buschschwanzaffe, 6. Der Mohrenaffe, 6.
Der Tamary, 6.

Taf. LVIII. *Merkwürdige Affenarten*. Der Schimpanse, 8. Der Orang-Outang, 8. Der Waldpavian, 8. Der schweinsköpfige Affe, 8. Der Alouate, 8. Der Hundsaffe, 8.

Taf. LIX. *Einige Affenarten*. Der langnasi-ge Affe, 11. Der Peruquenaffe, 11. Der Affe mit der Löwenmähne, 11. Der schwarze Brüll-affe, 11. Der Affe mit dem Flügelbarthaar, 11.

Taf. LX. *Hunde verschiedener Art*. Der Haus- oder Bauerhund, 14. Der Schäferhund oder Rüde, 14. Der Builenbeilser, 14. Die Dogge, 14. Der Hühner- oder Wachtelhund, 14. Der amerikanische Wasserhund, 14.

Taf. LXI. *Fortsetzung*. Der Spitz- oder Wolfshund, 18. Der sibirische Hund, 18. Der isländische Hund, 18. Der Tiegerhund, 18. Der grosse Budel, 18. Der Windhund, 18.

Taf. LXII. *Fortsetzung*. Der Dachshund, 72. Der spanische Wachtelhund, 22. Der türkische Hund, 22. Der Mops, 22. Das Bologneser-hündchen, 22. Das Löwenhündchen, 22.

Taf. LXIII. *Fortsetzung*. Wilder Hund aus Cayenne, 27. Der grosse Wolfshund, 27. Der grosse russische Hund, 27. Der Wolfsbastard-hund, 27.

Taf. LXIV. *Sonderbare Thiere*. Das Schnabelthier, 30. Der kanadische Springer, 30.

II. VÖGELE.

Taf. XL. *Rebhühner verschiedener Art*. Das gemeine Rebhuhn, Männchen und Weibchen, 24. Das europäische Rebhuhn, 24. Das griechische Rebhuhn, 24. Das geperlte Rebhuhn, 24. Das rothhalsige Rebhuhn, 24.

Taf. XLI. *Seltene Vögel*. Der amerikanische Strauß, 25. Der schwarze Schwan von Neu-holland, 25.

Taf. XLII. *Wachteln verschiedener Art*. Die gemeine Wachtel, 28. Die Haubenwachtel, 28. Die chinesische Wachtel, 28. Die schwarzäh-lige Wachtel, 28. Die luisianische Wachtel, 28. Die maluinische Wachtel, 28.

Taf. LXIII. *Finken verschiedener Art*. Der gemeine Fink, 31. Der Bergfink, 31. Der Schneefink, 31. Der Haussperling, 31. Der Feldsperling, 31. Der Graufink, 31.

Taf. XLIV. *Fortsetzung*. Der Stieglitz, 36. Der Canarienvogel, 36. Der Zeisig; 36. Der gemeine und Bluthänfling, 36. Der Flachslink, 36.

Taf. XLV. *Raubvögel verschiedener Art*. Der gemeine Geyer, 41. Der Aasgeyer, 41. Der nor-wegische Geyer, 41. Der brasiliische Geyer, 41. Der Sekretair, 41. Der Malthesergeyer, 41.

Taf. XLVI. *Fortsetzung*. Der Seeadler, Männchen und Weibchen, 46. Der französische Adler, 46. Der Fischaar, 46. Der Falk mit rother Kehle, 46. Der Bussard, 46.

III. AMPHIBIEN.

Taf. X. *Furchtbare Schlangen*. Die Abgottsschlange, 35. Der Hundskopf, 35.

Taf. XI. *Merkwürdige Schlangen*. Die gehörnte Schlange, 40. Die Ringelnatter, 40.

IV. INSECTEN.

Taf. XVII. *Die Termiten*. Die Termiten, Männchen und Weibchen, nebst ihrer Wohnung, 15.

Taf. XVIII. *Sonderbare Krebse*. Der grosse Bärenkrebs, 16. Die Seeheuschrecke, 16. Der Jamaiksche Krebs, 16. Der Elefantenkrebs, 16.

I N H A L T.

Taf. XIX. *Merkwürdige Krebse*. Der Buchstabenummer, 19. Die Langschere, 19. Der Fingerkrebs, 19. Die Sandquille, 19.

Taf. XX. *Merkwürdige Insekten*. Das wandelnde Blatt, 34. Der chinesische Laternenträger, 34. Der europäische Laternenträger, 34.

Taf. XXI. *Sonderbare Käfer*. Der Schröter, 39. Der fliegende Stier, 39. Der Nashornkäfer, 39.

V. CONCHILIEN.

Taf. II. *Merkwürdige Conchilien*. Der Paupernautilus, 38. Die rauhe Steck- oder Seidenmuschel, 38. Die Auster, 38.

VI. CORALLENARTEN.

Taf. II. *Corallen*, Der Seefächer, 33. Die Seeorgel, 33.

VII. WÜRMER.

Taf. IV. *Der Medusenstern*. Das Medusenhaupt oder der Medusenstern, 44.

VIII. PFLANZEN.

Taf. LXIV. *Merkwürdige Pflanzen*. Der Butterbaum, 7. Der Beennußbaum, 7.

Taf. LXV. *Arzneypflanzen*. Die Apotheker-Euphorbie, 12. Der weisse Zimmt, 12.

Taf. LXVI. *Fortsetzung*. Der Schlangenholzbaum, 17. Der Sebestenbaum, 17.

Taf. LXVII. *Fortsetzung*. Der Zittwer, 21. Die Paradieskörner, 21.

Taf. LXVIII. *Fortsetzung*. Der Mangostanbaum, 26. Der Rotang oder Drachenblutbaum, 26.

Taf. LXIX. *Wunderbare Pflanzen*. Die Fliegenfalle der Venus, 32. Der bewegliche Süßklee, 32.

Taf. LXX. *Arzneypflanzen*. Der peruanische Balsamstrauch, 37. Das Elemiharz, 37.

Taf. LXXI. *Deutsche Giftpflanzen*. Die schwarze Nieswurz, 42. Das schwarze Bilsenkraut, 42.

Taf. LXXII. *Arzneypflanzen*. Das Bittersüßs, 43. Das Löfelkraut, 43.

Taf. LXXIII. *Ausländische Giftpflanzen*. Der Giftsumach, 47. Der Firnißsumach, 47.

Taf. LXXIV. *Nadethölzer mit essbaren Früchten*. Die Zürbelnusskiefer, 48. Die Pineolenkiefer, 48.

IX. VERMISCHTE GEGENSTÄNDE.

Taf. XX. *Der Vesuv*. Grosser Feuerausbruch im Jahre 1794, den 15. Junius, 1.

Taf. XXI. *Fortsetzung*. Lava- und Aschenausbrüche desselben, 2.

Taf. XXII. *Fortsetzung*. Ansicht seiner Mündung oder des Craters, 3.

Taf. XXIII. *Fortsetzung*. Plan des Bergs Vesuv, 4. Plan von Torre del Greco, 4.

Taf. XXIV. *Wasserhosen auf dem Meere*, 5.

Taf. XXV. *Die Mastrichterhöhle von Außen*. Karte von einem Theile des St. Petersberges, 9. Der grosse Eingang der Höhlen, 9.

Taf. XXVI. *Die Mastrichterhöhle von Innen*. Ansicht der innern Säulengänge, 10. Ein versteinerter Krokodilkopf aus der Höhle, 10.

Taf. XXVII. *Schiffe der Alten*. Ein phönizisches Frachtschiff, 13. Ein Kriegsschiff, 13. Das Frachtschiff des Königs Hiero, 13.

Taf. XXVIII. *Beingerüste des menschlichen Leibes*. Ein männliches Skelet von vorn, 20. Das nämliche von hinten, 20.

Taf. XXIX. *Die Fingalshöhle auf der Insel Staffa*. Ansicht der Insel Staffa, 23. Die Fingalshöhle, 23.

Taf. XXX. *Die Tropfsteinshöhle bey Slains in Nordschottland*, 29.

Taf. XXXI. *Lage der Eingeweide im menschlichen Körper*. Die Lage der Eingeweide, der Brust und des Unterleibes, 45. Zweyte Ansicht der geöffneten Brust- und Bauchhöhle, 45.

Taf. XXXII. *Fortsetzung*. Die geöffnete Brust- und Bauchhöhle nach Wegnehmung mehrerer Eingeweide, 49. Die geöffnete Brust- und Bauchhöhle in einer andern Ansicht, 49.

Taf. XXX. *Mikroskopische Gegenstände*. Feiner holländischer Zwirnsfaden, 50. Zwey Goldfäden, 50.

T A B L E D E S M A T I E R E S.

N.B. Le Chiffre Romain désigne la Table de la Suite, et le Chiffre Arabe la page ou feuille du texte.

I. QUADRUPEDES.

Tab. LVII. *Quatre espèces de singes*. Le Bonnet Chinois, 6. Le singe à queue touffue, 6. Le singe negre, 6. Le Tamarin, 6.

Tab. LVIII. *Espèces remarquables de singes*. L'homme des bois d'Afrique, 8. L'Orang-Ou-tang, 8. Le Papion, ou le Babouin proprement dit, 8. Le singe à tête de cochon, 8. L'Alouete, 8. Magot ou le Cynocephale, 8.

Tab. LIX. *Differentes espèces de singes*. Le Guenon à long nez, 11. Le Guenon à camail, 11. Le Singe à jube de Lion, 21. Le Hurleur noir, 11. Le Guenon à face pourpre, 11.

Tab. LX. *Differentes espèces de Chiens*. Le Matin, 14. Le chien de berger, 14. Le Dogue allemand, 14. Le Dogue anglais, 14. L'Espagnol ou le chien couchant, 14. Le grand Barbet Américain, 14.

Tab. LXI. *Continuation*. Le chien de Sibérie, 18. Le chien d'Islande, 18. Le chien tacheté ou tigré, 18. Le grand Barbet, 18. Le Lévrier, 18.

Tab. LXII. *Continuation*. Le Basset, 22. Le Braque, ou le chien couchant d'Espagne, 22. Le chien Turc, 22. Le Doguin, ou le Mopse, 22. Le Bichon, ou chien de Malthe, 22. Le Chien-Lion, 22.

Tab. LXIII. *Continuation*. Le chien sauvage de Cayenne, 27. Le grand Chien Loup, 27. Le grand chien de Russie, 27. Le chien Loup bâtarde, 27.

Tab. LXIV. *Animaux singuliers*. L'Ornithorynche, 30. Le sauteur de Canada, 30.

II. OISEAUX.

Tab. XL. *Differentes espèces de Perdrix*. La Perdrix commune, mâle et femelle, 24. La Perdrix rouge d'Europe, 24. La Perdrix de Grèce, ou la Bartavelle, 24. La Perdrix perlée, 24. La Perdrix rouge d'Afrique, 24.

Tab. XLI. *Oiseaux singuliers*. L'Autruche d'Amérique, 25. Le Cygne noir de la nouvelle Hollande, 25.

Tab. XLII. *Differentes espèces de Cailles*. La Caille ordinaire, 28. La Caille huppée, 28. La Caille de la Chine, 28. La Caille à gorge noire, 28. La Caille de la Louisiane, 28. La Caille des Isles Malouines, 28.

Tab. XLIII. *Pinçons de différentes espèces*. Le Pinçon ordinaire, 31. Le Pinçon de neige, 31. Le Moineau, 31. Le Friquet, 31. La Soucié, 31.

Tab. XLIV. *Continuation*. Le Chardonneret, 36. Le Serin des Canaries, 36. Le Tarin, 36. La Linotte et le grand Linot des vignes, 36. Le Sizerin, 36.

Tab. XLV. *Differentes espèces d'Oiseaux de proie*. Le grand Vautour, 41. Le Vautour d'Egypte, 41. Le Vautour de Norwège, 41. Le Vautour de Brésil, ou l'Orubo, 41. Le Messager du cap de Bonne-Espérance, 41. Le Vautour de Malthe, 41.

Tab. XLVI. *Continuation*. L'Orfraie ou l'Ossifrage; mâle et femelle, 46. Le Jean-le-Blanc, 46. Le Balbuzard, 46. Le petit aigle d'Amérique, 46. La Buse, 46.

III. AMPHIBIES.

Tab. X. *Serpens redoutables*. Le Devin, 35. Le Bojobi ou serpent à tête de chien, 35.

Tab. XI. *Serpens remarquables*. Le serpent cornu, 40. La Couleuvre à collier, 40.

IV. INSECTES.

Tab. XVII. *Les Termes*. Les Termes, mâle et femelle, 15.

Tab. XVIII. *Cancres singuliers*. Le grand Cancré-Ours, 16. La Cigale de Mer, 16. Le Cancré-Eléphant, 16.

Table des matières.

Tab. XIX. *Ecrevisses remarquables*. Le Homard à lettres, 19. L'Ecrevisse à longs mordans, 19. L'Ecrevisse à doigts pliés, 19. La Squille de sable, 19.

Tab. XX. *Insectes remarquables*. La feuille ambulante, 34. Le Porte-Lanterne de la Chine, 34. Le Porte-Lanterne de la Chine, 34. Le Porte-Lanterne d'Europe, 34.

Tab. XXI. *Scarabées singuliers*. Le cerf-volant, 39. Le Scarabée-actaeon, 39. Le Moine ou Scarabée nasicorne, 39.

V. COQUILLES.

Tab. II. *Coquilles remarquables*. Le Nautilus papiracé, 38. La Pinne ou le Jambon rouge, 38. L'huitre, 38.

VI. CORAUX.

Tab. II. *Differentes espèces de Coraux*. L'Eventail de mer, 33. L'Orgue de mer, 33.

VII. VERS.

Tab. II. *La tête de Méduse*. La tête de Méduse, 44.

VIII. PLANTES.

Tab. LXIV. *Plantes remarquables*. Le Schich ou l'arbre à beurre, 7. Le Noyer de Ben, 7.

Tab. LXV. *Plantes médicinales*. L'Euphorbie officinale, 12. La Cannelle blanche, 12.

Tab. LXVI. *Continuation*. Le Bois de couleuvre, 17. La Sébastier, 17.

Tab. LXVII. *Continuation*. La Zédoaire, 21. La Maniguette, ou graine de Paradis, 21.

Tab. LXVIII. *Continuation*. Le Mangoustan, 26. Le Rotin ou Rotang, 26.

Tab. LXIX. *Plantes admirables*. Dionée hapanante, 32. Sainfointremblant, 32.

Tab. LXX. *Plantes médicinales*. Le Baume de Pérou, 37. Le Gomme Elémi, 37.

Tab. LXXI. *Plantes vénéneuses d'Allemagne*. L'Ellébore noir, 42. La Jusquiamo ou Hane-bane, 42.

Tab. LXXII. *Plantes médicinales*. La Dulcamara, 43. L'Herbe aux cuilliers, 43.

Tab. LXXIII. *Plantes vénéneuses étrangères*. Le Toxicodendron, 47. L'Arbre du vernis, 47.

Tab. LXXIV. *Arbres à feuilles aciculaires et à fruits mangeables*. Le Pin Cembre, 48. Le Pin-Pignier, 48.

IX. MÉLANGES.

Tab. XX. *Le Vésuve*. Grande éruption de feu en 1794, 1.

Tab. XXI. *Continuation*. éruptions de lave et de cendres, 2.

Tab. XXII. *Continuation*. Vue de sa bouche, ou du crater, 3.

Tab. XXIII. *Continuation*. Plan du Mont Vésuve, 4. Plan de Torre del Greco, 4.

Tab. XXIV. *Des Trombes*, 5.

Tab. XXV. *Les Cavernes de Mastricht*. Carte géographique d'une partie de la montagne de St. Pierre, 9. La grande entrée des cavernes, 9.

Tab. XXVI. *L'intérieur des cavernes de Mastricht*. Vue des galeries intérieures, 10. Une tête pétrifiée de crocodile, trouvée dans ces cavernes, 10.

Tab. XXVII. *Vaisseaux des anciens*. Un vaisseau marchand Phénicien, 13. Un vaisseau de guerre des Anciens, 13. Un vaisseau de faste du roi Hiéron, 13.

Tab. XXVIII. *Squelettes du corps humain*. Un Squelette mâle vu par devant, 20. Le même, vu par derrière, 20.

Tab. XXIX. *La Caverne de Fingal dans l'Isle de Staffa*. Vue de l'Isle de Staffa, 23. La Caverne de Fingal, 23.

Tab. XXX. *La Caverne de Stalactites près de Slains dans l'Ecosse septentrionale*, 29.

Tab. XXXI. *Situation des entrailles du corps humain*. La Situation des entrailles de la poitrine et du bas-ventre, 45. Second aspect des cavités ouvertes de la poitrine et du bas-ventre, 45.

Tab. XXXII. *Continuation*. Les cavités ouvertes de la poitrine et du bas-ventre, dont on a ôté plusieurs entrailles, 49. Les cavités ouvertes de la poitrine et du bas-ventre sous un autre aspect, 49.

Tab. XXXIII. *Des objets grossis par le microscope*. Deux fils de lin déliés de Hollande, 50. Deux fils d'or, 50.